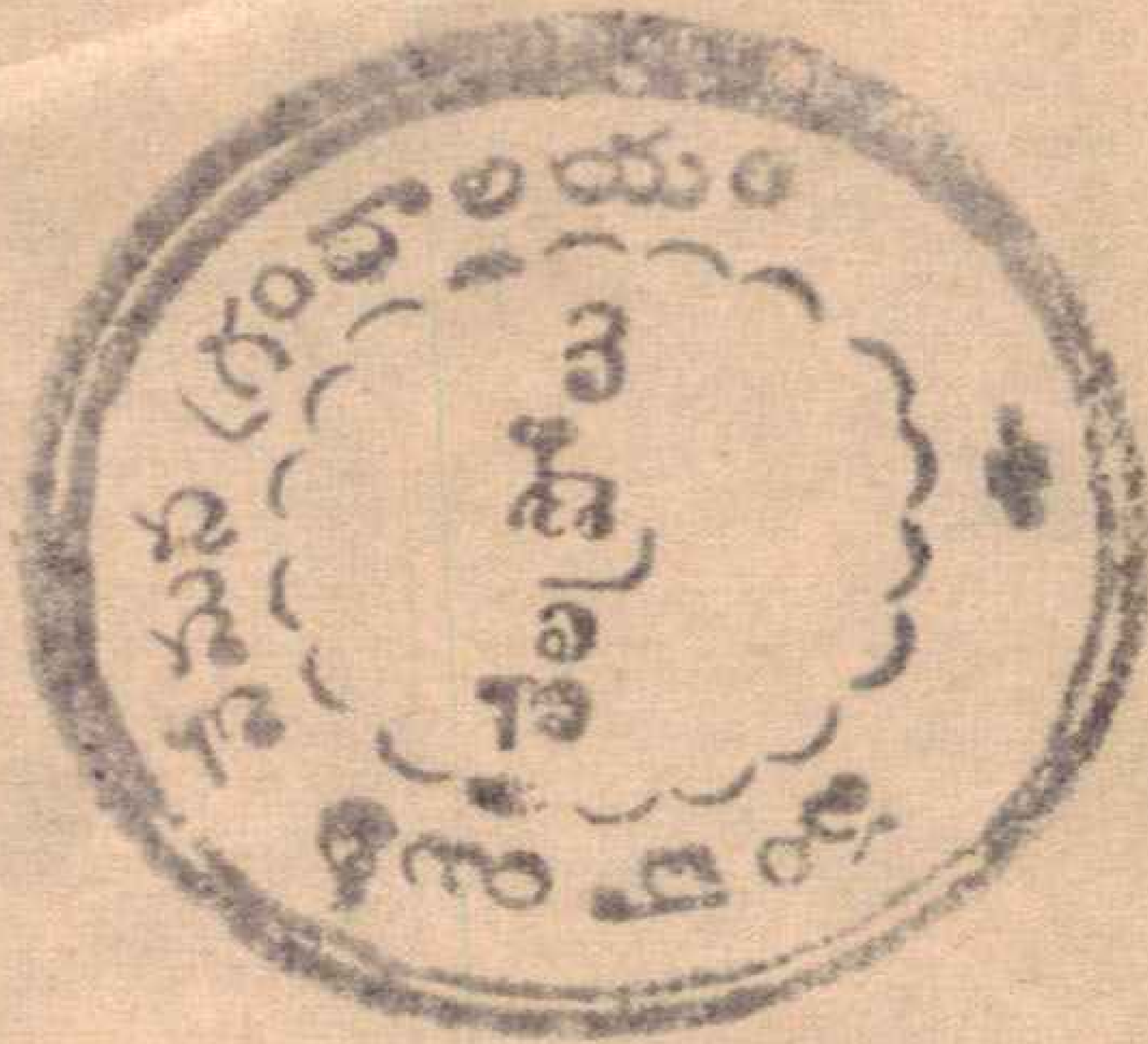
ఆదర్శశిఖరాలు

డా. జి. వి. కృష్ణరావు

ప్రజా ప్రచురణలు
పవరుపేట - ఏలూరు. A.P.

ప్రజా ప్రచురణ
1963
మేలు ప్రతి- 7-50
సాదా — 6-00

సంపాదకులు

వల్లభనేని కాశీ విశ్వనాథం

ముద్రణ
ముముక్షు ప్రె
ఏలూరు.

ఇందులో...

భిక్షాపాత్ర

పాత్రలు

వ్యాసుడు	సుమంతుడు
జైమిని	భృగువు
దేవలుడు	విశ్వనాథుడు
నందీశ్వరుడు	అన్నపూర్ణ
వైశంపాయనుడు	ప్రమథనాథుడు

ఇంకా ఇద్దరు బ్రహ్మచారులు

కాశీనగరం:

1 గురుకులం

2 బ్రాహ్మణవాటిక

3 విశ్వనాథుని ఆలయం

(మణికర్ణిక. ప్రక్కనే గురుకులం. చాలా విశాలంగా వుంటుంది. దూరాన్నుంచి చూస్తే చెట్లతోపుగా కనిపిస్తూ వుంటుంది. ఎక్కువగా వేపచెట్లు, వటవృక్షాలు. గురుకులంలో ఒకమూలగా వేపచెట్టుకు దగ్గరలో వ్యాసుని కుటీరం. దానికి కొంచెం దూరంలో జైమిని కుటీరం. దానికి ప్రక్కనే విద్యార్థులు చదువుకోటానికి రెల్లుతో నేసిన పాకలు పది పన్నెండు ఉన్నాయి. ఈ కుటీరాలమధ్య పెద్ద అశోకవృక్షం. గురుకులమంతా అప్పుడప్పుడు ఇక్కడే కలుసుకొంటూ వుంటుంది. వ్యాసుని ఉపన్యాసాలకు విద్యార్థులంతా ఇక్కడికే వస్తారు. దీన్నే ముక్తిమంటపి అంటారు. పురాణపఠనం మహర్షుల వేదాంత చర్చలు ఇక్కడే జరుగుతాయి. వ్యాసుని గ్రంథాలకు ప్రతులు ఇక్కడినుంచే వ్రాసుక పోతారు.

ముక్తిమంటపికి ముందు అక్కడక్కడా చెట్లున్నాయి. మధ్య మధ్య మందారవృక్షాలు, మల్లెతీగలు, గులాబి మొక్కలు, సన్నజాజి పొదలు, వాసంతీకుంజాలు ఉన్నాయి. బ్రహ్మచారులు చెట్లక్రిందచేరి పాఠాలు వల్లించుకొంటూ వుంటారు.

ఈ చెట్లలోవున్న మామిడిగున్న క్రింద సుమంతుడు, భృగువు, నందీశ్వరుడు, దేవలుడు కూర్చుంటారు. హెచ్చు తగ్గుగా వీరందరూ సమవయస్కులు. అందరికీ గోష్పాదపు పిలకలున్నాయి. నూనూగు మీసాలు, మెళ్ళో రుద్రాక్ష మాలలు, చెవులకు రుద్రాక్షకుండలాలు. అందరివీ పింజలు పోసి కట్టిన నీరుకావి దోవతులు, మీను మీసాలవంటి యజ్ఞోపవీతాలు, ఒంటి నిండా విభూతి రేఖలు.

సుమంతుని విభూతి రేఖలు చెమటతో మాసికనబడకుండా వుంటాయి. కన్నులు వెలవెల పోతుంటాయి. నందీశ్వరుడు ప్రక్కన వున్న మల్లెతీగవంక చూస్తూ వుంటాడు. భృగువు ముఖంతిప్పి విచారంగా చూస్తూవుంటాడు. దేవలుడు చిరాకుగా వుంటాడు. మంచి తెలివి తేటలున్నాయి. ఇతడంటే బ్రహ్మచారుల కందరికి అసూయ, ఒక విధమైన గౌరవం, అసహ్యత. ఇతని దగ్గర నందీశ్వరుడు తప్ప ఇతరులు నోరువిప్పటానికి జంకుతారు.

రెండు నిమిషాలు ఎవ్వరూ మాట్లాడరు. అంతా ప్రశాంతంగా వుంటుంది. మణికర్ణికనుంచి వచ్చే ధ్వని విషాదంగా ఆ ప్రశాంతాన్ని దుస్సహంచేస్తూ వుంటుంది. ఉండివుండి సుమంతు డొకసారి పెద్దగా ఆవలిస్తాడు. అందరు ఒక్కసారి అతనివైపు తిరుగుతారు.)

సు : ఆకలి! ఆకలి!

భృ : బ్రహ్మసూత్రాలు వల్లించు. జైమిని గురువుల వ్యాఖ్యానం ఒకసారి మననం చెయ్యి.

దే : దానితో ఆకలి తీరుతుంది. పరమాన్నం తిన్నట్లే.

నం : వాల్మీకుల రామాయణం, వ్యాసుల వేదాంత సూత్రాలుంటే ఇంకా ఏం కావాలి!

సు : భగవాన్, కడుపు మండిపోతూవుంది. శరీరం శుష్కించి పోయింది. కన్నులు పీక్కుపోయినవి. ఇంకా ఎంతకాలం ఈ ఉపవాసం? ఏడు రోజులనుంచి తిండిలేదు........ ప్రేవులతో సహా తరుక్కుపోతున్నాయి. ఏమిచిక్కినా ఒక్క కబళంలో మింగివేస్తాను.

దే : (ఇంతవరకూ సుమంతుని ఆనుకుని కూర్చున్నవాడు దూరంగా జరిగి) నన్ను మాత్రం మింగివేయకు.

సు: ఇంకా రెండురోజులదాకా భిక్ష దొరక్కపోతే నీవు చెప్పి నంతా చేస్తా. అబ్బబ్బ! ఆకలి. నదిలో ఇంతకు ముందే గుంజు కొచ్చిన శరీరం చెమటతో నానిపోతున్నది. ఇక నేను కూర్చోలేను.

[శరీరం కృష్ణాజినంమీద వ్రాలుస్తాడు, అనతిదూరంలో మఱ్ఱిచెట్టు కింపకు జేరిన బ్రహ్మచారుల మధ్యనుంచి 'అథాఽతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా' అని పెద్దగా వినిపిస్తూవుంటుంది.]

సు: దేవలా! తలనొప్పి ప్రారంభించింది. వాళ్ళను కొంచెం మెల్లగా చదువుకో మనరాదూ?

దే: ఏయ్, ఎవరక్కడ! మెల్లగా చదువుకోండి.

[వినిపించుకోకుండానే పెద్దగా చదువుతుంటారు. సుమంతుని చెవులు గింగురుమంటాయి. చెవుల్లో వేళ్లు పెట్టుకొని భృగువువంక దీనంగా చూస్తాడు.]

భృ: (పెద్దగా) మీకే చెప్పేది, వినపట్టంలా?

[పెద్దగా వల్లిస్తున్న బ్రహ్మచారుల మధ్యనుంచి తలెత్తి వైశంపాయనుడు కాసేపు చూస్తాడు.]

వై: ఇది అధ్యయన సమయం. కావనటానికి నీవెవ్వరివి?

దే: వట్టి జంతువు! (పెద్దగా) మీ అధ్యయనాన్ని ఎవ్వరు మానుకోమన్నారు? మెల్లగా చదువుకోమన్నాము.

వై: జాగ్రత్త! మా యిష్టం వచ్చినట్లు చదువుకొంటాం, మీకెందుకు?

భృ: కోపగించకు. సుమంతుడు అవస్థ పడుతున్నాడు. అందుకని మిమ్మల్ని మెల్లగా చదువుకోమన్నాము, అంతేనా?

వై: అంతేనా? మేము వినలేదనుకున్నారా ఏమిటి? నేను జంతువునా?

[దేవలుడున్న చోటికి వస్తారు. లోపలికి పీక్కుపోయి జేవురించిన కన్నులతో దేవలుడు వైశంపాయనుణ్ణి ఎగాదిగా చూస్తాడు. బ్రహ్మచారులంతా చుట్టూ మూగుతారు.]

భృ: ఊరక రౌద్రమూర్తివైతే ఎలాగోయి? చూడు, మన సుమంతుడు ఆకలితో చచ్చిపోయేట్టున్నాడు ఆ బాధ చూడలేక ఏదో అని వుంటాడు. అంతమాత్రానికే.....

సు: దాహం! దాహం!...గురుదేవా...గురుదేవా!

(దేవలుడు ఆతురతతో నీళ్ళకోసం ప్రక్కన వెదుకుతాడు. వైశంపాయనుడు ఇంతకుముందు కూర్చున్న చోటికి పరుగెత్తికెళ్ళి కమండలం తెచ్చి సుమంతునికి అందిస్తాడు. అతడు వణకుతున్న చేతుల్తో అందుకొని పుక్కిలించి గుక్కెడు నీళ్లు త్రాగబోతాడు. గొంతులోనుంచి నీళ్లు జారక కళ్లు తేలవేస్తాడు. అంతా తత్తరపాటుతో సుమంతునిచుట్టూ మూగుతారు. వైశంపాయనుడు వాళ్ళనందర్నీ దూరంగావుంచి సుమంతుని తల ఒళ్ళో పెట్టుకొని గుండె సవరిస్తాడు. అలా సవరించగా సవరించగా మింగుడుపడని నీళ్ళు లోపలికి జారుతాయి. 'అమ్మా' అని నిట్టూర్చి సుమంతుడు కన్నులు మూస్తాడు. మిగిలిన వాళ్ళంతా ఒకరిముఖం ఒకరు చూచుకుంటూ వుంటారు. ఇదంతా చూస్తున్న దేవలుని హృదయం మండుతుంది.]

దే: అథాఽతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా! అథాఽతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా! బాధపడుతున్నా బ్రహ్మజిజ్ఞాసే, ఒక ప్రక్క చస్తున్నా బ్రహ్మజిజ్ఞాసే! ఆనాడే గురువులతో వాదించాను. మానవునికి తిండి అవసరం. ఆర్థికసామ్యస్థితి ఏర్పడాలి. మానవుని చరిత్ర ఆర్థికనేమిపై దొర్లుతూవుంటుంది.

నం : పిచ్చివాడా ! జగత్తేమిథ్య. మానవులు బుద్బుదప్రాయులు.

దే : మానవులు బుద్బుదప్రాయులైనా, మానవుడు నిత్యుడు; అమర్త్యుడు.

నం : (వినిపించుకోకుండానే) మొగ్గలు పుష్పించి రాలిపోతాయి. మేఘాలు గుమిగూడి వర్షించి విచ్ఛిన్న మౌతాయి. నాలుగురోజులు పచ్చికబయళ్లలో తిరిగి నశిస్తుంటాయి. లోకాన్ని పండువెన్నలతో నింపి పూర్ణిమాతారకరాజు కుహూశార్వరిలోఅదృశ్యుడౌతాడు. మానవుడూ అంతే. రెండు రోజులు ఈ ప్రపంచమనేనాటకశాలలో నటించి పోతాడు. శాశ్వతమేమీ లేదు. బ్రహ్మ మొక్కటే నిత్యము, నిర్గుణము, నిర్వికారం.

దే : అంతావట్టి అబద్ధం.

భృగు, వైశంపాయనులు, బ్రహ్మచారులు : నీవునాస్తికుడి లాగా కనిపిస్తున్నావు, జాగ్రత ! గురుదేవులతో చెపుతాం.

దే : నందీశ్వరుడు ఇంతసేపు చెప్పినా, ఒక్కటే చెప్పింది. అదీ సహేతుకంగా లేదు.

భృ : సహేతుకంగా లేదా !

వై : గురుదేవునిలాగా చెప్పాడు.

దే : మూర్ఖులకు వాగిందే పది తడవలు వాగితే సహేతుకమై పోతుంది. వేరేప్రమాణా లక్కరలేదు.

అంతా : (చురచురచుస్తూ) మేమంతా మూర్ఖులం !

దే : మీకు కోపం రావడంలో ఆశ్చర్య మేముంది ? ప్రపచం ఒక్క ప్రతిభను మాత్రం ఎప్పుడూ సహించలేదు.

నం : అతనితో ప్రత్యేకంగా వాదించడం దేనికి ? నేను పదిరోజుల

క్రీతం బ్రహ్మపదార్థాన్ని విశదీకరిస్తూ భిక్షాపాత్రమీద సహస్రనామాలు వ్రాశాను, వినిపిస్తాను.

దే : తప్పకుండా వినాలసిందే. గుసగుసలమంతా ఆకలిచిచ్చుతో మలమల మాడిపోతూవుంది ! నకనకలాడే పొట్టలతో అవశ్యం వినండి. ఆకలి తీరుతుంది. జన్మ తరిస్తుంది.

నం : ఈ శరీరం నిత్యం కాదు. ఈ శరీరానికి కలిగేకష్టసుఖాలు అంతకంటే నిత్యం కావు. పరబ్రహ్మ మొక్కటే నిత్యం. కాబట్టి పరమార్థచింతనమే మానవుడికి కర్తవ్యం.

సు : (నాలుక చప్పరిస్తూ) దాహం ! దాహం !

దే : ఓయీ, పిచ్చివాడా ! విను, విను. మన నందీశ్వరుడు పరమపదామృతాన్ని కటాక్షిస్తున్నాడు. ఒక పుడిసెడు పుచ్చుకో: లేచి కూర్చుంటావు !

భృ: ఒకప్రక్క ప్రాణాలు పోతూవుంటే ఈ వెక్కిరింపులేమిటి?

దే : మరి ఈ వేదాంత బోధనలో ?

నం : నీవు అధఃపతితుడ వౌతావు. ఎంత పూర్వపుణ్యమో వుంటేగాని ఆర్షసూక్తాలు అర్థం కావు; అమరత్వం ప్రాప్తించదు.

దే : స్వల్పమైన ఈ నూరేండ్ల జీవితంతోనే వేగలేకుండా ఉన్నాను. అలాంటప్పుడు ఈ అమరత్వం దేనికి ?

వై: ఎవరి గొడవ వారిదిగావుంది. సుమంతుడు మళ్లా కన్నులు తేలవేస్తూ ఉన్నాడు. భృగూ ! త్వరగాపోయి ఈకమండలువుతో జలం తీసుకురా.

[భృగువు కమండలంతో వ్యాసుని కుటీరానికి పరుగెత్తు కెళ్తుతాడు. దేవలుడు నందీశ్వరుడు తప్ప తక్కినవారంతా

దిగులుపడి సుమంతునిచుట్టూ కూర్చుంటారు. వైశంపాయనుడు ఉత్తరీయంతో సుమంతునికి విసురుతూ వుంటాడు.]

నం: (దేవలునిమీద కోపంతో భిక్షాపాత్ర తత్వాన్నితోడి విద్యార్థులకు ఉపన్యసించాలని గొంతు సవరించుకొని) దేవలుడు నానాటికి అధోగతిపాలవుతున్నాడు.

దే: కాదు, క్షణక్షణానికి.

నం: సరిగా చెప్పావు. క్షణక్షణానికి అధోలోకానికి దారి తీస్తున్నాడు. నాస్తికత్వం అతన్ని ఆవేశించింది. నీచాతి నీచమైన భౌతికతత్వాన్ని బోధిస్తున్నాడు. ఐహికాలైన భోగాలు, ధనధాన్యాలు శాశ్వతంకావు. మానవునకు పరమావధులు కావు. అవే పొందవలసినవైతే, జంతువులకూ, మానవులకూ భేదంలేదు. నిరుపాధిక సత్యార్థమైన ఆనందం, సచ్చిత్స్వరూపమైన ఆనందం ఒక్కటే వివేచనా బుద్ధి గలిగిన మనుజునికి ఆదర్శం. ఆ ఆనందమే బ్రహ్మం.

దే: బలే, చక్కని ఉపన్యాసం! గురుదేవులనుండి కూడా ఇలాంటి వాగ్ఝరి ప్రవహించలేదు.

నం: (వినిపించుకోకుండా మళ్ళీ) పక్వమనస్కులు ఆ బ్రహ్మం కోసం అన్వేషిస్తారు. ఈ భోగాలు వారికి ఒక లెక్కలోనివి కావు. ఇందుకుపూజ్యపాదులే తార్కాణం. (ఆవేశంతో) సామ్రాజ్యాలు వారిచేతుల మీదుగా నడిచాయి. కురు పాండవుల మధ్య నిష్పాక్షికులై ప్రవర్తించారు. సింహాసన మధిష్ఠించిన ఆలలితారుణ పాదములు ఈనాడు భిక్షకోసం బ్రాహ్మణవాటిలో వీధివీధిలో సంచరిస్తున్నాయి. ఏవి బంగారు గంటంతో భారత సంహితాకృతిని కవితాకన్యచేత లలితనృత్యం చేయించాయో, ఏవి లోక సంగ్రహార్థం

పదునెనిమిది పురాణాలు ఏకధాటిని రచించారో, ఆ అంగుళీ సనాథములైన పల్లవాంగుళులు భిక్షాపాత్ర కీలించాయి. వేదవిభాగంచేసి, మనోజ్ఞంగా వల్లించే ఆ మృదుకంఠం "భిక్షాం దేహి, భిక్షాందేహి," అని ముక్త కంఠంతో నీలమేఘపథాలలో మొరసే గర్జనలాగ కాశీ వీథుల్లో మారు మ్రోగుతుంటుంది. అలాంటి మహర్షులే నారాయణ స్వరూపమైన దారిద్ర్యాన్ని స్వీకరించి సంయములై ఉన్నారు. అలాంటివారే మెదలకుండా వుంటే మీ కెందుకు ఈ తహతహ ?

సు : నీళ్లు !......నీళ్లు !......

బ్రహ్మచారులంతా : భృగువు నీకు తేబోయాడు. త్వరలోనే వస్తాడు.

సు : అబ్బా !.........

దే : మన నందీశ్వర ముష్టింపచులవారి ఉపన్యాస మైనాముగియ లేదు. అప్పుడే ఎలావస్తాడు ?

వై : ఈపాటికి వస్తూవుండాలి. చాలాసేపైంది.

సు : ప్రాణాలుకడబట్టుతున్నాయి ...... ఇలా దాహజ్వాలల్లో మాడి చావవలసిందేనా ?

దే : ఎందుకు చావాలి ? మన నందీశ్వరుడు ఉన్నాడు. (అతని వైపు తిరిగి) ఏదీ, మీ ఉపన్యాసామృతాన్ని ఒక్కసారి యీ సుమంతునిమీద ప్రోక్షించి బ్రతికించుదురూ, పుణ్యముంటుంది.

వై : ఇప్పటికే సగం చచ్చిపోయాము. ఇక మమ్మల్ని బ్రతుక నివ్వవా ఏమిటి ?

దే : అలా కాదు. నిరుపాధికసత్తార్థమైన ఆనందం యొక్క స్వరూపాన్ని తెలుసుకోవాలి. అదే మానవజన్మ ఎత్తినందుకు ఫలం.

మొ. బ్ర : నందీశ్వరుడు గురుకులం విడిచివెళ్ళి కుడిచి వచ్చినట్లున్నాడు. లేకపోతే యీ చర్చకు దిగడు.

దే : అతడు సాక్షాత్తు నందీశ్వరుడు. ఆకలిదప్పులు అతనికి ఉండవు.

రెం. బ్ర : అంటే హిమాలయాల్లో మేసివచ్చాడనేగా ?

దే : అలాగని నేను చెప్పానా ? ఆ పాపం నాకెందుకంట గడతారు ?

నం : వట్టి పశువు ! పొరపాటున......

దే : సంయములు ఇలా అంతశ్శత్రువులకు వశంకావడమేనా ?

వై : దేవలా ! శ్రుతిమించి పోతూ వుంది. ఇంత నీచంగా మన మెప్పుడైనా ప్రవర్తించామా? "బుభుక్షితః కిన్న కరోతి, పాపం ?" అదిగో పూజ్యపాదులు వస్తున్నారు.

మొ. బ్ర : శరీరం బడలి ఉంది.

రెం. బ్ర : కన్నులు నెత్తురుజోతుల్లాగా ఉన్నాయి.

దే : బ్రహ్మవర్చస మొలికేముఖంవారికి మలిన మేఘావృతమైన చంద్రబింబంలాగ వుంది.

వై : వ్యాకుల హృదయులుగా కనిపిస్తున్నారు.

మొ. బ్ర : పూజ్యపాదులతో ఇంకా ఎవరో వస్తున్నట్లున్నది.

రెం. బ్ర : ఎక్కడో చూచాము.

మొ. బ్ర : వారి సంగతి ఎలా వున్నా, వారి నడకలోని ఊపు ఎక్కడో చూచాము.

దే : జైమినులు.

వై : ముఖంలో మార్పు కలిగింది.
మొ. బ్ర : నుదుట ముడుత లేర్పడ్డాయి.
రెం. బ్ర : కఠినోపవాసాలు! అలాంటి దృఢశరీరులు కూడ చలించిపోయారు.
దే : ఇస్! పూజ్యపాదుల కన్నులనుండి రెండశ్రువులు రాలాయి.
వై : ఎప్పుడూ వారి కన్నులు చెమ్మగిల్లలేదు.
దే : దుర్భరం, ఆ విశాల నేత్రాంచలాలనుంచి వెడలే ఆ చూపులు శల్యతుల్యాలై నా హృదయ కుహరాన్ని చీల్చి వేస్తున్నాయి. ఆ పవిత్రాధరాలు చలిస్తున్నాయి...... ఏదో మాట్లాడుతున్నారు.
వై : ముఖంమీది ముడతలు విషాదభరంతో ఎక్కువయ్యాయి.
దే : ఇస్, విను విను.

[వ్యాసుడు జైమినితో మాట్లాడుతూ వస్తుంటాడు. మంచి ఒడ్డు పొడవులున్న మనీషి. వయస్సు మళ్లినా యోగాభ్యాసంవల్ల శరీరం బలిష్ఠంగావుంది. ఏడు రోజులనుంచి తిండి లేకపోవడంవల్ల ముఖం వసివాడి పోయివుంది. అయినా బ్రహ్మతేజమింకా మ్లానం కాలేదు. జడలు దట్టంగా పొడుగ్గా వేలాడుతూవుంటాయి. గడ్డంజొంపంగా ఉన్నా అంతాపొడుగ్గా లేక ముఖం గంభీరంగా, అందంగా కనిపిస్తుంది. చెవుల్లో రుద్రాక్షకుండలాలు, మెడలో రుద్రాక్షమాలఉన్నాయి. కాళ్ళకు పాదుకలు, బిళ్ళగోచి దోవతి. (ఆ రోజుల్లోకౌపీనంతో కాశీవీథుల్లో భిక్షాటనం చేసినా, యీనాటి నాటకరంగం మీద అలా కనిపించటానికి వీల్లేదు.) చెక్కిళ్లు విశాలంగా ఉంటాయి. ముక్కు కోటేరులాగా వుంటుంది. కన్నులు ఎదుటివారి హృదయం చీల్చి చదివేటట్టుగా వుంటాయి. ముఖవికాసం

సమగ్రమైన ప్రపంచానుభవాన్ని, బ్రహ్మజ్ఞాన సంపత్తినీ వెల్లడిస్తూ వుంటుంది. చూడగానే అతడు మహాకవి అని కూడ తెలుస్తుంది.

జైమిని వ్యాసుని అంత పొడగరికాడు. కాని అతనికంటె లేతవాడు. వ్యాసుని దగ్గరే చదువుకున్నాడు. అచ్చంగ గురువు లాగ తరిఫీదయ్యాడు. గురుకులమంతా ఇతని ఆజ్ఞానుసారంగా నడుస్తుంది. వేదాధ్యయనం, వేదాంత బ్రహ్మ సూత్రార్థ బోధనలు ఇతడే నడుపుతుంటాడు. అంటే వ్యాసుడు గురుకులానికి ప్రిన్సిపాల్ ఐతే, జైమిని వైస్ ప్రిన్సిపాల్. వ్యాసుడు ఎప్పుడూ వ్రాస్తూనో, ఆలోచిస్తూనో ఉంటాడు. అందువల్ల క్లిష్టమైన విశేషాలు తెలుపవలసి వచ్చినప్పుడు మాత్రమే అతని ఉపన్యాసాలుంటాయి.

భృగువు వారివెనుక గురువుల కమండలువు, భిక్షాపాత్ర పట్టుకొని వస్తూ వుంటాడు.]

వ్యా : జైమినీ !

జై : (నిద్రలోనుంచి మేలుకొన్నట్టుగా) ఏమి గురూ !

వ్యా : పురాణాలకు ప్రతులు వ్రాసుకుంటున్నారా !

జై : వ్రాసుకోవడ మైంది. ఇంటింటా చదువుతున్నారు.

వ్యా : భారతమో ?

జై : పురాణాలకంటె భారతంప్రతులు కోకొల్లలుగా లోకంలో వ్యాపించాయి. ఎందుకు అలా అడుగుతున్నారు ?

వ్యా : వేదాంత సూత్రాలుకూడ చేయిదాటి పోయిన వన్న మాట !

జై : మీ హృదయం అర్థం కావటం లేదు.

వ్యా: (నిట్టూర్చి తనకు తానుగా) ఉన్న అవకాశంకూడ పోయింది.

జై: ఏ అవకాశం పోయింది? నేడేదో మీలో మార్పు కనిపిస్తూవుంది.

వ్యా: నా పుస్తకాలు లోకం చేతిలో పడకుండా వుంటే ఎంత బాగుండేది?

జై: (వ్యాకులంగా) ఎందు కిలా మాట్లాడుతున్నారు? మీ కావ్యాలు మహత్తర మైనవి. లోకం మీ కావ్యాల్ని సృష్టించలేదు. మీ కావ్యాలు లోకాల్ని సృష్టించాయి. భావికవులకు వలసినంత వస్తువును అందిస్తవి. మీరు సృష్టించి నన్ని ఘట్టాలు, చిత్రించినన్ని పాత్రలు మరే కవీ చేయలేదు. మీ సృష్టి బాహుళ్యానికి భవిష్యత్తులో పండితులు అసూయాపరవశులై మీకు బహుత్వ మాపాదిస్తారు. ఇది నిజం. మీ ప్రతిభ అనన్యం. ఇలాంటి పుస్తకాలు లోకంలో ప్రచారం కావాలి. మీరు ఆ ప్రచార నిషేధం ఎందుకు కోరుతున్నారో అర్థం కావటం లేదు.

వ్యా: ఇప్పుడు కూడ నా పుస్తకాలు ఆలాగే కనిపిస్తున్నాయా!

జై: ఇప్పుడే కాదు, ఎప్పటికీ నిత్యనూతనాలు. శబ్ద బ్రహ్మ స్వరూపం తెలిసినవా డెవ్వడూ మీ కృతుల్ని కాదనలేడు. మీ ప్రతిభకు చెలియలికట్ట లేదు. మీ కవిత్వానికి జరామయములు లేవు. గురూ, గురూ! మీవాక్యాలు చదువుతూ వుంటే నే నీ ప్రపంచాన్నే మరచిపోతాను. నా హృదయంలో ఏవో భావాలు పరుగెడుతుంటాయి.

ఒక బ్రహ్మాండమైన విజ్ఞాన తేజస్సు నన్నావరిస్తుంది. నన్ను నేనే మరచిపోతాను.

వ్యా:(విషాదంగా నవ్వుతూ) ఈ ఉపవాసంలో కూడ నీ కలాగే కనిపిస్తున్నవా ?

జై : ఆగ్రంథాలు దగ్గరుండబట్టే నాకు కష్ట మనిపించటంలేదు.

వ్యా:నా వంక చూడు. జీరలో జీర మలగివున్న నీ కన్నులు నిర్మలాకాశపు నీలినీడలు ప్రసరిస్తున్నాయి. అవ్యక్త బాధను సూచిస్తున్నాయి.

జై : లేదు, నాకేబాధ లేదు.

వ్యా:నీకు తెలీదు. నీవు బాధపడుతున్నావు.

జై : విచిత్రంగా మాట్లాడు తున్నారు. ఇంతవరకు పూజ్యపాదులు ఇలా మాట్లాడగా వినలేదు. క్రొత్తగా కనిపిస్తున్నారు.

వ్యా:(నెమ్మదిగా) నీకే కాదు, నాకు నేనే క్రొత్తగా ఉన్నట్లున్నది. (విషాదంగా), జైమినీ ! జైమినీ ! నా పుస్తకాలు లోకంలో లేకుండా చేయటానికి వీల్లేదా ?

జై : మీ కృతులను గూర్చి ఇంతగా ఆరాటపడుతున్నారు దేనికి ? ఇంత వ్యాకులపడవలసిన అవసరం కనిపించటం లేదు.

వ్యా:వత్సా ! అలాకాదు. నా పూర్వతత్వమంతా నాటుకుపోయి నీ హృదయం కర్కశమై పోయింది. నీ యువ హృదయం అంతకు మించిపోదు. ఇంకా నీ కనుభవం కావాలి. నా కావ్యవిపంచీ నాదంతో తన్మయుడవై పోయావు. తన్మయుడవై పోయినంతకాలం నీకు లోటు కనిపించదు.

జై : సర్వతోముఖాలైన మీకావ్యాల్లో లోటులా! అసంభవం. నేను ఒప్పుకోలేను. మీరు రసజ్ఞులనీ, గంభీర హృదయులనీ, సూక్ష్మబుద్ధులనీ, గురుకులం, వారణాసి, భరతవర్షంచెప్పుకుంటున్నాయి.

వ్యా: గురుకులం కాదు. భరతవర్షం కాదు. నీలోని యువ హృదయం చెబుతూవుంది. నీవు ప్రతిభాశాలివని చెప్పుకోటానికి నన్ను గొప్పవాణ్ణి చేస్తున్నావు. నా పుస్తకాలు మహత్తరమైనవని అంటున్నావు.

జై : (ముఖం ఎర్రబడుతుంది) మీ పుస్తకాలు చాలా గొప్పవి. కూలంకషంగా మానవుణ్ణి చిత్రించాయి. మీరేమన్నా సరే, ఏ లోటు పాటులూ వాటిలో లేవు.

వ్యా: పిచ్చివాడా ! నా వీణానాదంలో శ్రుతి తంతువునే లగించలేదు.

జై : ఆఁ ! (విస్తుపోయి, రెండు నిమిషాలు మొగాన నెత్తురు చుక్క లేకుండా చూచి) శ్రుతి తంతువు లగించలేదు ! శ్రుతి తంతువునే లగించలేదు.

వ్యా: నేటికి తెలిసివచ్చింది!

జై : పూజ్యపాదుల హృదయం బ్రహ్మ పదార్థంలాగా కనిపిస్తోంది.

వ్యా: భృగూ ! (ఆలోచిస్తున్న వ్యాసుడు ఒక్కసారిగా కఠినంగా పిలుస్తాడు. పిలుపుతో హడలిపోయి భృగువు వణికిపోతూ వుంటాడు.) ఏదీ నా భిక్షాపాత్ర ! (భృగువు వణకుతున్న చేత్తో భిక్షాపాత్ర అందియ్యబోతాడు. జారి క్రిందబడి వ్రక్కలయ్యేదే. జైమిని పట్టుకుంటాడు.)

జై : (కోపంతో) ఓరి అప్రాచ్యుడా !

[ఈ మందలింపుతో తత్తరపాటెక్కునై కమండలువు కిందబడి బ్రద్దలౌతుంది. వ్యాసుని ముఖంలో విషాదరేఖ కనిపిస్తుంది.]

జై : అపశకునం! అపశకునం! ఇకమీదట గంగాతీర్థం లభించదు కాబోలు! మహాదేవ్! మహాదేవ్! మేనేమిపాపం చేశాము? తిండిలేకపోయినా, ఈ పవిత్ర భాగీరథిజలంతో పొట్టలు నింపుకుంటున్నాము. దీనికికూడా నోచుకోలేదా?

వ్యా: ఎందుకు దూపటిల్లుతావు? కాశీనివాసానికే నోచుకోలేదు.

జై : ఆఁ! ఆఁ! ఏమి సెలవిచ్చారు! శివశివా! గురువుల ముఖంనుండి వచ్చిన వాక్కు వ్యర్థంకాదు.

వ్యా: వ్యర్థంకాదు! అలా నిర్దిష్టమై కనిపిస్తూనేవుంది. (ఒక్క అశ్రుకణం చేతిలోవున్న భిక్షాపాత్రలో పడుతుంది. వ్యాసుని ముఖంమీద ముడతలెక్కువౌతాయి. జైమిని ఖిన్నుడై ఆతురతతో గురువు ముఖంలోకి చూస్తాడు.) ఈ జారిన అశ్రుకణమే ఇదివరకే యీ భిక్షాపాత్రలో వర్షించివున్నట్లయితే! ....జారలేదు. అందుకనే శ్రుతిలేనిరాగ మాలపించాను. ఈమూర్ఖలోకం పరవశమై తలవూపింది.

జై : (అర్థంకాక) శ్రుతికలిపి ఇప్పుడు నూతనరాగం ఎందుకు ఆలపించరాదు?

వ్యా: వెనుకటి కంఠమాధుర్యం నశించింది. అయినా యీ దేశంలో పాడే అవకాశం పోయింది. అనాగరికులమధ్య పాడినా ఫలంలేదు.

(4)

జై : క్షణక్షణం మీ హృదయానికి దూరమౌతున్నట్లున్నాను. ఇతనితో మీ హృదయం చెప్పగూడదా ?

వ్యా:(అర్థంలేని చూపులతో చూస్తూ భిక్షాపాత్రతో) నా జీవిత ప్రభాతకాలంలో నీలో అశ్రుకణం రాలలేదు.చివరికి పిడుగన్నా పడలేదు. పడినట్లయితే, ఎంతవికాసం కలిగేది! ఎంతచైతన్యం కలిగేది ! నాకు సచ్చిదానందమైన దృష్టి యేర్పడేది. ఆ గంభీరహృదయుడైన కృష్ణుణ్ణి, అక్రూరు పాండవుల్ని, తక్షకరాజుల్ని, మానవుల్ని అర్థంచేసుకొని ఉండేవాణ్ణి. దేవతాకోటిసహితం సమోవాకం చేసిఉండేది. లేదు, ఆ పుణ్యానికి నోచుకోలేను. ఆ ఉదారదృష్టి లేక పోవడంవల్లనే యీ గురుకులాన్ని, ఈ నిర్భాగ్య మానవ లోకాన్ని కష్టాలుపాలు చేశాను. ఈ మానవులకు చాతు ర్వర్ణ్యం విధించాను. బీదలకు ద్రోహంచేసే కర్మ సిద్ధాంతమూ, అవతారవాదము బోధించి దాస్యం అంగీక రింపజేశాను. నా గీత ఈ కర్మభూమిలో ఎంతకాల ముంటుందో అంతవరకు నివృత్తిలేకుండా చేశాను. ఈ సంఘమే మారిపోకుండా ఆశాసించాను. ఈ భిక్షాపాత్రతో ఆ కష్టజీవుల్ని జీవించమన్నాను. మహాపరాధం చేశాను. మానవునిలో ఇంత అధికారపిపాస, ఇంత అహంకారం ఉంటుందని అనుకోలేను. ఈ అహంకారభూయిష్ఠమైన హృ ద యా న్ని నమ్మి, హృదయ పరివర్తనంకోసం పాటుపడమన్నాను. ఆధ్యాత్మికమనే పేరుతో తుచ్ఛ భౌతిక తత్వాన్ని ఉపదేశించాను. ఆదర్శప్రాయంగా ఇలాగే భిక్షాపాత్ర నిచ్చి విద్యావంతుల్ని పాడుచేశాను. జైమినీ! జైమినీ! ఆబ్రహ్మచారులవంక చూడు: ఆ పాలు

గా రేచెక్కిళ్ళుఎలాపాలిపోయాయో ! విద్యాబుభుక్షువులైన ఆనేత్రాలు ఎలా దీనంగా ఉన్నాయో ! దుర్భరం ! నేను వారి ముఖం ఎలాచూచేది ! తల్లిదండ్రులను వదలి నన్ను నమ్ముకొని ఆశ్రయించారు. విద్యాభిక్షకోరారు. నిత్య శుశ్రూష నెరపుతూ వున్నారు. ప్రతిఫలంగా ఏమి ఇస్తున్నాను.........ఏడు రోజులనుంచి తిండి తిప్పలు లేకుండా పస్తుంచాను ! ఇకమీద కూడ వారికేమి ఉప దేశం చెయ్యబోతున్నాను ? ఈ భిక్షాపాత్ర ధరించి ఆకటి చిచ్చుతో దిగంతాలదాక తిరగండని ఉపదేశమియ్య బోతున్నాను. అబ్బా, విప్లవ హృదయాన్నే చిదిమి వేస్తున్నాను. (కంఠం రుద్ధమౌతుంది. జైమిని విషాదంతో మాట్లాడలేక పోతాడు. ముగ్గురూ మెల్లగా బ్రహ్మ చారులవైపు నడుస్తూ వుంటారు. దేవలుడు, వైశంపాయ యనుడు సుమంతునికి ఉపచారాలు చేస్తూ వుంటారు.)

మొ. బ్ర : ఎండ ప్రచండంగా కాస్తూవుంది.

రెం. బ్ర : సుడిగాలి రేగింది. గురుకులంలోని తీగలు, కొమ్మలూ ఎగిరిపోతూ వున్నాయి.

మొ. బ్ర : ఎన్నడూ యింత భయంకరంగా గాలివీచలేదు. ఇంత కణకణలాడే నిప్పులు సూర్యుడు ఇంతకుమున్ను వర్షించలేదు.

రెం. బ్ర : ప్రకృతే ఉత్పాతకరంగా వుంది.

నం : పూజ్యపాదుల చేతిలోని భిక్షాపాత్ర కంపిస్తున్నట్లున్నది.

రెం. బ్ర : ఏదో జరుగుతుంది ?

దే : (అందుకొని) ఈ గురుకులవాసుల సంగతి ఎలా వున్నా పూజ్యమైన భిక్షాపాత్రకేదో విపత్తు వాటిల్లుతుంది ?

(ఇంతలో వ్యాస జైమినులు, భృగువువస్తారు. సుమం తుడు తప్ప అంతా నిల్చొని నమస్కారం చేస్తారు. వ్యాసుడు విషాదంతో గంభీరంగా వుంటాడు.)

జై : సుమంతు డెలాగున్నాడు ?

దే : (కోపం కనబడకుండా) ఇంకాచావలేదు. (భయంతో ఒకరి ముఖం ఒకరు చూచుకుంటూ వుంటారు.)

జై : అవజ్ఞ ! గురుద్రోహం !

[సుమంతుడు పెద్దగా మూలుగుతాడు.]

దే : ఒకప్రక్క ప్రాణాలు పోతున్నాయి. అవజ్ఞట, అవజ్ఞ ! (వ్యాసుడు ముఖం తిప్పుకుంటాడు.)

వై : నేడైనా ఒక కబళం దొరికితే...

నం : ఇక్కడ కూర్చుంటే ఎలా దొరుకుతుంది ? కర్మచెయ్యాలి లేకపోతే ధర్మహాని.

దే : ప్రాణం కాదు పోయేది, ధర్మం.

జై : (వ్యాసుని ముఖంలోకి చూస్తూ) గురూ, త్వరగా భిక్షకు వెళ్ళివస్తాము. మీరు ఆశ్రమంలో ఉండండి.

వ్యా : (తీక్షణంగా జైమినివంక చూస్తూ) రండి !

[ముందు నడుస్తాడు. అక్కడున్న బ్రహ్మచారులంతా వెంట నడుస్తారు. జైమిని కరవల్లి మంత్రచరణం ఎత్తుకుంటాడు. వ్యాసుడు తప్ప తక్కినవారంతా గొంతులుకలిపి పాడుతూ బయలుదేరుతారు.]

౨

[బ్రాహ్మణవాటికలోని బజారు. తిన్నగా పొడుగ్గా వుంటుంది. బజారు నగంలోకి పోయింతరువాత హట్టం ప్రక్కనే పెద్దమేడ. ఇందాకటివారంతా వర్లిస్తూ బయలు దేరుతారు.]

బ్రహ్మచారులంతా :

యః ఏష సుప్తేషు జాగర్తి
కామం కామం పురుషో నిర్మిమాణః,
తదేకం శుక్రం తద్బ్రహ్మ
తదేవామృత ముచ్యతే.
తస్మిన్ లోకా శ్రితా స్సర్వే
తదునా త్యేతికశ్చన.

జై : ఏత ద్వైతత్.

బ్ర. అందరూ : అగ్నిర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో
రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ,

జై : ఏక స్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా
రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ.

దే : భిక్షాం దేహి.

గేస్తురాలు : (సమాధానం రాదు.)

[అంతా నడుస్తూ వుంటారు]

బ్రహ్మచారులు : వాయు ర్యథైకోభువనం ప్రవిష్టో
రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ,

జై : ఏక స్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా
రూపం రూపం ప్రతి రూపో బహిశ్చ.

దే : (ఇంకో ఇంటిముందు ఆగి) భిక్షాం దేహి !

గేస్తురాలు 2 : ఇంకా వంట కాలేదు.

వై : నిన్నటిగతే ప్రాప్తించే టట్లుంది.

నం : పూజ్యపాదుల ముఖంలో దుర్నిరీక్ష్య తేజం కనిపిస్తోంది.

మొ. బ్ర : కన్నులు కుసుంభకుసుమాలుగా ఉన్నాయి.

బ్ర. అం : సూర్యోయథాసర్వలోకస్య చక్షు
ర్నలిప్యతే చాక్షుషైర్బాహ్యదోషైః,

జై : ఏకస్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా
నలిప్యతే లోక దుఃఖేన బాహ్యః.

దే : భిక్షాం దేహి !

వై : భిక్షాం దేహి !

గేస్తురాలు 3 : మళ్ళీ రండి.

రెం. బ్ర : ప్రొద్దు ఎదురయ్యేట్లే వుంది.

నం : గురుదేవుల భ్రూకటి ముడిపడుచున్నది.

భృ : కన్నులనుండి విస్ఫులింగాలు వెలువడుతున్నాయి.

మొ. బ్ర : జైమినుల ముఖం జేగురువారింది.

భృ : వెనుకబడుతున్నాము నడవండి.

దే : (ఇంకో మేడగుమ్మంలో నిలిచి) భిక్షాం దేహి !

వై : భిక్షాం దేహి !

జై : పూజ్యపాదాయ వేదవ్యాసాయ భిక్షాం దేహి !

గేస్తురాలు 4 : భిక్ష కూడదు.

భృ : భగవాన్, నేడుకూడా ఉపవాసమే.

మొ. బ్ర : పూజ్యపాదులు అందరికంటె ముందు వెళ్లారు.

రెం. బ్ర : ఆపాదమస్తకం కంపించిపోతున్నారు.

నం : ప్రళయార్క తేజం పుంజీభవించినట్లున్నారు. ఆ రౌద్రా
కృతి చూస్తూవుంటే నాకాళ్లు వణికిపోతున్నాయి.

భృ : జైమినులు వెన్నంటిపోవాలనినడుస్తున్నారు. కాని కలుసుకో
లేకుండా ఉన్నారు.

వై : కాలాంతమేఘము ఉరిమినట్లున్నది. ఫాలనేత్రుడు హుంకః
రించినట్లున్నది. అదిగో.

వ్యా: భిక్షాం దేహి !

గేస్తురాలు 5 : లేదు.

దే: లేదు – వేదవిభాగంచేసిన మేధావికి భిక్షలేదు. మానవా దర్శం నిరూపించి చెప్పిన తత్త్వవేత్తకు భిక్షకూడదు. అష్టాదశపురాణ నిర్మాతకు భిక్షకూడదు. పంచమవేదము వ్రాసిన మహాకవికి భిక్షకూడదు. బ్రహ్మసూత్రాలు వ్రాసిన మనీషికి భిక్షలేదు. దారుణం, దారుణం! విద్యాగరీయసియైన యీపురిలోనే ప్రతిభకు తావులేకపోతే ప్రపంచంలో ఇంకెక్కడుంది ? దుర్భరం. ఈ పుర బ్రాహ్మ ణ్యం దేనికి ? ఈ విశ్వనాథుడు దేనికి, కాల్చనా ? ఒక్కొక్క నెత్తురుబొట్టుతో ఒక్కొక శ్లోకం వ్రాసి అన్ని మహాకావ్యాలు లోకానికందించిన మహాకవికి తిండిలేదు. ఏడురోజులనుంచి తిండిలేదు. మంజులశ్లోకాల నాలపించే ఆ మహోదాత్త ముఖం ఆకలిదప్పులతో వాడిపోవలసిందే నన్నమాట ! ఆ వేదఘోషాసనాథమైన ఆ గంభీరకంఠర ప్రావృణ్మేఘ దుందుభి విచ్ఛినం కావాలన్నమాట ! లోకంలో కళ, కవిత్వం, మనీష, సౌందర్యం, సౌకుమార్యం నిలువున ఎండిపోవలసిందేనన్నమాట ! వాటికి తావేలేదు. ఇంతవరకు భ్రాంతిపడ్డాను.

భృ: అహో ! అహో ! భయానకం ! భయానకం ! వజ్రాహతి చిద్రుపలై ధ్వనించే మహోన్నత పర్వతంలాగావుంది. అజాండభాండములు డీకొని వ్రక్కలైనట్లున్నాయి, భిక్షా పాత్రిక బ్రద్దలైంది. అధరితమై చలించే కర్కోటకుని ఫణాఫలకంలాగా ఆ శాపాంజలి భయంకరంగా వుంది.

ఆ కోపానికి విచ్ఛిన్నమైన ప్రాతికాలవములుకూడ చలించి పోతున్నాయి.

నం : ఆవేశంతో పూజ్యపాదులకు శాపజల మందుకోటానికి కేలు సాగటంలేదు.

జై : జైమిని ఎందుకడ్డు తగులుతాడు? మూర్ఖుడు. ఇలాంటి నీచలోకమే అతనికి కావాలి. పూజ్యపాదులు ఇలాంటి లోకాన్ని సహించలేరు.

భృ: ఓ, పుష్కలావర్తకాదులు అటుతినికి ఇటుతినికి గర్జించినట్లుగావుంది. కఠోరం!

వ్యా: మాభూత్త్రైపూరుషీ విద్యా!
మాభూత్త్రైపూరుషం ధనమ్!
మాభూత్త్రైపూరుషీ భక్తిః!
(ఆ ఉద్వేగంవల్ల కంఠంలో ఏదో అడ్డుతగులుతుంది.)

జై : గురుదేవా! గురుదేవా!

వ్యా: (కంఠం సవరించుకోటానికి హుంకరిస్తాడు.)

అన్నపూర్ణ : ద్వైపాయనా! ద్వైపాయనా! (ఆ స్వరం అవ్యక్త మధురం. వ్యాసుడు ప్రక్కకు తిరుగుతాడు. శాంతరసము మూర్తీభవించినట్లు అన్నపూర్ణ ప్రక్కనున్న సౌధ ద్వారంలో కనిపిస్తుంది. ఆమె చూపుల్తో ఒకవిధంగా వ్యాసుని కోపోద్రేకం సల్లగిల్లింది. అలాంటిముఖం అన్నపూర్ణది. వేదకాలపు ముత్తైదువులాగా వుంటుంది. పచ్చని శరీరం, నుదుట పెద్ద కుంకుమబొట్టు, చేతులకు కంకణాలు, పాదాలకు అందెలు, వేళ్ళకు మట్టెలు, ఉంటాయి. చెంపకు చేరడేసి కన్నులు. 'వీణాక్వాణ

ప్రాణింధమమైన' ఎలుగు.) వత్సా! (ఆపిలుపు లోని మాధు ర్యంతో వ్యాసుడు నిలువున నీరౌతాడు.)

దే : కథ అడ్డు తిరిగింది.

నం : ఆ మహా తల్లిని చూస్తూ వుంటే కడుపునిండుతూ వున్నట్లుంది.

దే : కవిత్వం !

అ : లోకాన్ని అర్థంచేసుకొన్న ఋషివి. మానవులకు ఆదర్శ ప్రాయుడివి ! మానవ కర్తవ్యం నిరూపించావు !

దే : రెండూ, మూడు, నాలుగు.

వై : ఏమిటీలెక్క ?

దే : విను, విను.

అ : విద్యాదాతవు ? పైగా మహాకవివి. లోక సంగ్రహార్థం నీ యావచ్ఛక్తిని వినియోగిస్తున్నావు. నీ భుక్తికి కావల సింది చాల స్వల్పం. ఇంతవరకు సహించావు !

దే : తొమ్మిది.

నం : ఏమిటి తొమ్మిది ?

దే : భిక్షానర్హతకు కారణాలు.

భృ : గుండెలు బ్రద్దలు చేస్తున్నావు.

దే : నేను కాదు, ఆ తల్లివాక్కులు.

అ : వత్సా, ఇంకా ఆలస్యం దేనికి ? నేడు నీకు మాయింట భిక్ష. మావారు ఎదురుచూస్తూ వుంటారు.

వ్యా : (ముఖం ప్రక్కకు తిరిగే వుంటుంది) నాకే భిక్ష ! (ఒక్కొక్క అక్షరం ఉచ్చరిస్తాడు.)

అ : (జైమిని ప్రక్కకు తిరిగి) మీకుకూడా.

జై : గురుకులంలో చాలమంది ఉన్నారు.

అ : మీ గురుకులవాసుల్ని అందర్నీ ఆహ్వానిస్తున్నా. వేళ అతిక్రమిస్తూ వుంది. పాపం, ముఖాలుకూడ వాడినట్లు న్నాయి.

దే : (బాధతో మెల్లగా) ఖూనీ ! ఖూనీ ! త్రాచుపాము కోరతో హృదయాన్ని గుచ్చి ఎత్తుతూ వుంది. ఈ దాక్షిణ్యం కంటె మరణం మేలు.

అ : రండి, ఆలస్యం దేనికి ? (ఆ ప్రశాంతంలో నడుస్తూ వున్న ఆమె పాదనూపురాలు విషాదంగా ధ్వనిస్తుంటాయి. అందరూ విషాదచ్ఛాయల్లాగా గృహంలోకి వెళ్లుతారు.)

3

[విశ్వనాథుని ఆలయం. విశాలంగా వుంటుంది. ఆలయం లోని కంబాలు చక్కని శిల్పం చాటుతూ వుంటాయి. అరటా కులు పరచి వుంటాయి. దేవలుడు, భృగువు, వైశంపాయనుడు, ఒక ప్రక్క కూర్చుంటారు. జైమిని వ్యాసునికి దగ్గరలో కూర్చుంటాడు. మిగిలిన బ్రహ్మచారులంతా ఒక ప్రక్కన కూర్చుంటారు. అన్నపూర్ణ వడ్డన సాగించబోతూ వుంటుంది.

ఇంతలో కాశీపతి విశ్వనాథుడుఒక్కసారి ఊడిపడతాడు. ముఖం జేవురించి వుంటుంది. తోలకరిమబ్బుల్లో కుని కేరాయించ లాగజటాజుటంలో తురిమివున్న చంద్రరేఖ చలిస్తుంటుంది.ఒడలి నిండావిభూతి. కాలకంఠకఠోర నీలరేఖలు ప్రచరిస్తూవుంటాయి. నిర్నాభి బింగా వున్న పీగు బ్జామీది కాషాయవస్త్రం జారుతుంది. ప్రమథ నాథుడు శస్త్రధారియై వెనక ఉంటాడు. అంతా సంభ్రమంతో లేచి నిలబడతారు. వ్యాసుడు మేరు శిఖరంలాగ వుంటాడు.]

విశ్వ: తుచ్ఛుడవు, నీచాతినీచుడవు. నీముఖం చూస్తేనే పాతకం చుట్టుకొంటుంది. ఎంత కాలంనుంచో నీకు, నీగురు కులానికీ భిక్షాదానం చేస్తున్న యీపునీతనగరాన్ని ధ్వంసం చెయ్యడానికి సిద్ధమయ్యావు. నీవంటి కృతఘ్నుడు ఇంకొకడు లేడు. ఒక రెండుపూటలు భిక్షదొరకకపోతేనే నాశనం చెయ్యటానికి సిద్ధపడ్డావు. ఈపురాతన పట్టణాన్ని, ఈ విద్యానిలయాన్ని పేరైనా లేకుండా చేయదలచావు. నిన్ను ఇన్ని సంవత్సరాలు పోషించినందుకు ఫలితం? ఏమన్నావు? మాభూ త్రైపురుషం ధనమ్! ఈభూస్వర్గంలో నీవు ఉంటానికే యోగ్యుడవు కావు. (కోపావేశంతో మాటలురాక తీవ్రంగా జూస్తుంటాడు.)

వ్యాసుడు దేవలుడు తప్ప తక్కినవారంత (నమస్కారం చేసి) క్షమించండి, క్షమించండి.

విశ్వ: ఏది సహించినా అధర్మాన్ని క్షమించ లేను. నారాజ్యంలో వర్ణధర్మచ్యుతి జరుగుతుంటే సహించ లేను. వేదాధ్యయనం, జపము, తపము, యోగనిష్ఠ మీకునిర్దేశింపబడ్డాయి. అంతవరకే, మిగిలిన వాటితో మీకు నిమిత్తం లేదు.

జై: ఆకలిబాధ. ఏడురోజుల నుండి తిండి లేదు.

విశ్వ: తిండిలేకపోతే! న్యాయాన్ని నీచేతిలోకిలాక్కుంటావన్నమాట!

దే: అధికార మత్తుడు మాట్లాడుతూ వున్నాడు? సంఘం యీ రాజుల్ని, యీధనికుల్ని తలదన్ని పోతుందని యీ మూఢుని కేం తెలుసు?

వై: (దేవలుణ్ణి అదిమిపట్టి రహస్యంగా) ప్రాణాలు పోతాయి.

ప్ర. నా: (విని,) ఏమంటున్నావ్? నీతల ప్రక్కలు చేస్తాను. (కత్తిదూస్తాడు)

విశ్వ:ప్రమథనాథ్. ఆగు. ఈవిప్లవాన్ని అలా త్రుంచి వేయటానికి వీల్లేదు. ఆ వెధవ బ్రతికికంటె చచ్చి విప్లవాన్ని సాధిస్తాడు. (ప్రమథనాథుడు అలాగే నిలబడిపోయాడు) నారాజ్యంలో అసలు విప్లవం తల ఎత్తటానికి వీల్లేదు.

జై : (ఆశ్చర్యంగా) మేము విప్లవం లేవదీస్తున్నామా ?

విశ్వ:(వ్యాసునివంకజూస్తూ) ఆవిషదావాగ్ని నుంచి విస్ఫులింగాలు ఈ యెండుకట్టెల్లో పడలేదు. నయం, త్వరలో మేలుకున్నాం; లేకపోతే......ఈ దేశమంతా సంక్షోభించిపోయేది.

వ్యా:ఇప్పటికింకామించిపోలేదు. నా గంటం వాడిగానేవుంది.

విశ్వ:(మండిపడుతూ) ఇక రెండుఝాములకు కాశీకి పదియోజనాల దూరంలో వీరిలో ఎవరు కనిపించినా, వెంటనే శిరస్సు ఖండించివేయమని నీ ప్రమథులకు చెప్పు. ఇది విశ్వనాథుని ఆజ్ఞ.

ప్ర. నా : చిత్తం.

వ్యా:ఇలాంటి మూర్ఖునిరాజ్యంలో మాగురుకులం ఉండటానికి యోగ్యం కాదు. మేమే యీ దేశాన్ని బహిష్కరించవలసివుంది. దేవలా ! (వ్యాసుడు ఆలయం వెలువడుతాడు. దేవలుడు, జైమిని, పైలుడు, నందీశ్వరుడు, వైశంపాయనుడు, వెనుక బ్రహ్మచారులు, వారి వెనుక శస్త్రధారియై ప్రమథనాథుడు నడుస్తూ వుంటారు. ఎవ్వరూమాట్లాడరు.)

నం : (బిక్కమొగంతో) ఇకమీాద 'శ్రీవిశాలాక్షి కెంజేతి భిక్ష' దొరకదు కాబోలు !

దే : భిక్షసంగతి ఎట్లా వున్నా కెంజేతభిక్ష సంగతి ఆలోచించవలసిందే.

[విశ్వనాథుని ఆలయంనుంచి ఘంటానాదం విషాదంగా వినబడుతుంది.]

దే: ఏదో వినిపిస్తూవుంది!

స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాం
న్యాయేన మార్గేణ మహీం మహీశాః,
గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభమస్తు నిత్యం
లోకా స్సమస్తా స్సుఖినో భవంతు.
కాలేవర్షతు పర్జన్యః, పృథివీ సస్యశాలినీ.
దేశోయం క్షోభరహితో, బ్రాహ్మణాస్సంతు నిర్భయాః.

వ్యా: ఇదీ లోకం!

[తెరసవ్వడి లేకుండా జారుతుంది.]

ఏప్రిల్, 1938

పాడు సంఘం!

పాత్రలు :

పురుషోత్తం ప్రసాదు

సత్యనారాయణ వెంకన్న

మహేశం

[పెద్దహాలు. ముందు వరండా. వరండాలోకి బయటి నుంచి ఎక్కిరావటానికి నాలుగైదుమెట్లు. మెట్లకు పదిగజాల దూరంలో బజారు.

వరండాలో పూలమొక్కల తొట్లు, రెండుకుర్చీలు, హాలులో దక్షిణపు కిటికీవద్ద పెద్దటేబులు,కుర్చీ. హాలు దక్షిణ భాగంలో గోడలకానించి ఏడెనిమిది సోఫాలు, గోడలమీద విశ్వరూపసందర్శనం, శ్రీకృష్ణుని గీతోపదేశం, గాంధిబొమ్మ వేలాడుతుంటాయి. హాలులోనుంచి లోపలి ఇంట్లోకి వెళ్ళటానికి కుడివైపున ఒకవాకిలి, ఎడమవైపున ఒకవాకిలి. హాలు ఉత్తర భాగంలో చిన్నటేబులుమీద ఫోను ఉంటుంది.

వెంకన్న మోకాళ్ళదాక పంచె ఎగగట్టి బనియను తొడుక్కొని వాటర్ కాన్‌తో వరండాలోని పూలతొట్లలో వంగి నీళ్లు పోస్తుంటాడు. భుజంమీదనుంచి జారే తుండు గుడ్డను పైకి లాక్కొంటూఉంటాడు. వయస్సు 50 సంవత్సరాలకు తక్కువఉండదు. తల, గడ్డం, బుగ్గమీసాలు పూర్తిగా నెరసివుంటాయి.

సత్యనారాయణ అప్పుడేవచ్చి వీధిలో నిలబడతాడు. అతడు అంత పొడుగూకాడు, పొట్టీకాడు. కళ్ళకు లావాటి అద్దాలు, కాళ్ళకు బూట్లు, పైజమా, పొడుగాటి అరచేతుల చొక్కా ఉంటాయి. వయస్సు 32 దాకా ఉంటుంది.]

సత్యనారాయణ: ఏమోయ్ వెంకన్నా! బాగున్నావా?

వెం: (తేరిపారజూస్తూ) ఎవరది?...సత్తెం అఁ అఁ, బాబుగారా? యన్నాళ్ళకెన్నాళ్ళకు చూశాను. పరాయివాళ్ళల్లే అలా

యీాదిలో నిలబడ్డారేంది ? రండి. సత్యంబాబుగారూ, రండి.

స : (ముందుకువచ్చి వరండామెట్లమీాద నిలబడి) పెద్దబాబుగారున్నారా ?

వెం: రండిబాబుగారూ, లోపలికిరండి. యెంత కాదనుకున్నా; యెంత మాట పట్టింపులువచ్చినా, ఇంటి అల్లుడివిగందా. గుమ్మంయెక్కకుండా అలానిలబడితే......లోకుల సంగతి అలాఉంచండి. ముందుమీాకు గుమ్మం యెక్కకపోయీారా నన్ను చంపుకుతిన్నట్టే.

స : అదేమిటి వెంకన్నా, పనుండి వచ్చినవాడు రాకుండా పోతాడా ? (వరండా కుర్చీలో చతికిలబడుతూ) ఇంతకూ పెద్దబాబుగారు ఉన్నారో లేదో చెప్పావుగావేఁ ?

వెం: అదిగో, ఇక్కడ కూర్చుంటాపు ? (చెయ్యిపట్టుకొని) రండి లోపలికి.

స : బలవంతం చేస్తేనేగాని రానా యేమిటి ?

వెం: ఏమో నమ్మకమెట్లా ? నిజంగా వచ్చేవాళ్ళే అయితే యిన్నేళ్లుయిటు కేసియెందుకు తొంగిచూడకుండావుంటారు. దూరాబారం అయితే అనుకోవచ్చు. వూళ్లోనేగందా వుంది !

స : తీరికఉంటే గంటగంటకు వద్దును.

[వెంకన్న వెనకనేవెళ్ళి హాలులో పెద్దటేబులుకు దగ్గర్లో వున్న సోఫాలో కూచ్చుంటాడు.]

వెం: ఇదిగో, యిటుచూడండి. యేదీ. నవ్వకుండా చెప్పాలి.

స : (నవ్వుతూ) ఏమి చెప్పమంటా ?

వెం: ఈ ఆ రేళ్ళనుంచి మీకు ఒక గంటసేపు వీలు చిక్కక పోయిందా? అసలు కడుపులో వుండాలిగాని.

స : కడుపులో లేక ఏడకు పోతుంది వెంకన్నా!

వెం: యెందుకు చెబుతారు. యీ కబుర్లు! పెద్దబాబుగారూ, మీరూ యేదో అనుకున్నారే అనుకోండి; సత్తెంబాబు గారు, మిమ్మల్ని యింతప్పటినుంచి యెత్తుకు మోశాను గందా! తిప్పమన్న చోటికల్లా తిప్పానుగందా! ఈ ముసలాడు యేమయ్యాడో, యెలావుండాడో, అసలు ఉండాడో ఊడాడో కనుక్కున్నారా? యెందుకులెండి...

స : అన్నీ తెలిసినవాడివి నువ్వే అలా నిష్ఠురాలాడితే ...

వెం: అవునులెండి, అత్తగారి చావులకు రాసివారు, యీ ముసలాణ్ణి చూట్టానికి వస్తారటలెండి. యిక్కడే వుండండి. ఇప్పుడేవస్తా. పోయూరంటె వొట్టు. (హాలు ఎడమవాకిలి దగ్గరకు వెళ్ళుతుంటాడు.)

స : ఇంతకూ పెద్ద బాబుగా రున్నారో, లేరో చెప్పావుకావేం?

వెం: బయటికెల్లారు. యెల్లి చాలాసేపయింది. యీ పాటికి వస్తుండాలికూడా. (సత్యనారాయణ సోఫానుంచి లేచి నిలబడతాడు) బయలు దేరుతున్నా రేమిటి, యీల్లేదు.

స : కాదు వెంకన్నా, పనుంది. మళ్ళీ వస్తానుగా.

వెం: (తిరిగివచ్చి సత్యనారాయణ చేయిపట్టుకొని) యీల్లేదు. యిన్నేళ్ళకు వచ్చి గుక్కెడుకాఫీఅన్నా తాక్కుండా పోతానంటే? లేదు, యీల్లేదు. యీ ముసలాడి గొంతులో వూపిరుండగా అలా యీల్లేదు. ముమ్మాటికి యీల్లేదు.

స : (నవ్వుతూ) నిజంగా కోప్టేట్టున్నావే.

వెం: కొండతానో లేదో తరవాత సంగతి. ముందు కాఫీ తాగందే కదలటానికి యీల్లేను.

[లోపలినుంచి ఒక లేతగొంతు ఒక ముదురుగొంతు వినిపిస్తాయి.]

లేతగొంతు: వచ్చాను మామయ్యా, వచ్చా !

ముదురుగొంతు: ఎవరు రమ్మంటే వచ్చావురా ?

లేతగొంతు: నువ్వు రమ్మంటే రావటానికి, పొమ్మంటే పోవటానికి నీ యింట్లో జీతగాణ్ణను కొన్నావా ?

ముదురుగొంతు: అబ్బో, చాలదాకా ఉందే వ్యవహారం !

స : (కుడివైపు తలుపువంకచూస్తూ) ఎవరది వెంకన్నా ?

వెం: చినబాబుగారుకాదూ, మీరు వచ్చారని చెబుతా.

(కుడివేపు తలుపుదగ్గరకు వెళ్లుతాడు.)

స : ఇప్పుడు దేనికిలే. మీ పెద్ద బాబుగారితో ఒంటరిగా మాటాడవలసి ఉందికూడా.

వెం: సరే. నేను కాఫీతెస్తా. యీలోగా పోయేరు. పోతే తెలుసుగా, ప్రాణాలతో కాకపోయినా, చచ్చి, దయ్యంగానైనా పట్టుకుంటా. తరువాత మీయిష్టం.

(సత్యనారాయణ వంక చూస్తాడు.)

స : సరే. తప్పేదేముంది ?

[వెంకన్న యీ మాట చెవినివేసుకోని ఎడమవేపు తలుపు తెరుచుకొని లోపలికి వెళ్ళుతాడు. కుడివైపు తలుపు గుండా వెనకటి రెండు గొంతులు మళ్ళీ వినిపిస్తాయి]

లేతగొంతు : తాతయ్యేడి ? ఎక్కడకు పోయాడు ?

ముదురుగొంతు : కాస్త గుర్రాన్ని కట్టెయ్యి.

లే : గొం. ఎక్కడకు పోయాడంటె ? (సత్యనారాయణ చెవులు రిక్కించి వింటూ ఉంటాడు.)

ము: గొం. ఏం గిరాకె ?

లే : గొం. పనుందిగా చెప్పు.

ము: గొం. ఏమిటాపని. నాతో చెప్పరాదు ?

లే : గొం. నువ్వు తాతయ్యవైతే అలాగే చెబుదును.

ము: గొం. కాసేపు తాతయ్యనే అనుకో.

లే : గొం. నిజంగానా ?

ము: గొం. నిజంగానే. . .అబ్బబ్బ ఒరే పిట్టపిడుగా వదలరాజుట్టు.

లే : గొం. కాసేపు తాతయ్యనే అనుకో మన్నావుగా.

ము: గొం. అంటేమాత్రం ?

లే : గొం. తాతయ్యతో నాకున్న పనేయిది.

ము: గొం. జుట్టు గుంజటమా ?

లే : గొం. గుంజటమేమిటె, పిలక పీకి నాకెయ్యక పోయానా ?

ము: గొం. చేసినతప్పేమిటె మహాప్రభూ ?

లే : గొం. నన్ను రమ్మని యింటికాడ లేకుండాపోతాడా మరి ?

ము: గొం. ప్చ్‌ప్చ్‌ప్చ్. ఎంత పొరపాటుజరిగింది.

[వెంకన్న ఒకచేత ట్రేలో ఇడ్లీపళ్ళెం. పచ్చడిగిన్నె, సాసరు, కప్పూ, పాలకూజా, పంచదారగిన్నె, రెండుస్పూన్లు, రెండోచేత వెండిచెంబుతో మంచినీళ్లు వెండిగ్లాసుతెచ్చి పెద్ద టేబులుమీద పెడతాడు. సత్యనారాయణ కుడివేపు తలుపు కేసిచూస్తూ కూర్చోటంవల్ల వెంకన్న తెచ్చినవి చూడడు.]

స : వెంకన్నా ఎవరాపిల్లాడు ? గొంతు ప్రసాదుకు మల్లే ఉందే.

వెం: (కాస్త తటపటాయిస్తూ) యేడీ, యేడీ ప్రసాదువచ్చాడా?

యెబ్బే రాందే. లేవండి, చేతులు కడుక్కొని కాపీ పుచ్చుకోండి.

స : కాఫీకి చేతులు కడుక్కోవటం దేనికి?

వెం: కాస్తఫలారంకూడా తెచ్చాను. (సత్యనారాయణ టేబులు వైపు తిరిగి ట్రేలోని యిడ్లీని కళ్ళతో లెక్కపెడుతుంటాడు.) యేమిటి అలాచూస్తారు?

స : (సాగదీస్తూ) ఒకటీ, రెండూ, నాలుగు, ఆరు.

వెం: యిడ్డెన్లేగా?

స : దేశం అలోలక్షణా అని అఘోరిస్తూ వుంటే...

వెం: ఏ కాపీవోటలు యిడ్డెన్లు మానేసిందిగనక? సీరంగనీతుల కేమి, చాల ఉన్నాయి. కానీండి.

స : ఇటుచూడు వెంకన్నా, నీదీ కన్నకడుపే. కష్టసుఖాలేమిటో నీకూ తెలుసు. ఒకసారి ఆలోచించు. నీకు డబ్బు ఉందని దేశంలో ధాన్యమంతా నీవేకొని తిన్నంత తింటూ మిగిలింది యిష్టంవచ్చిన ధరలకు అమ్ముకొంటావా? కోటానుకోట్ల పేద సాదలకు, పిల్ల జెల్లలకు, ముసలీ ముతకకూ తిండి లేకుండా చేస్తావా?

వెం: అనుకొన్నట్టు అంతా చేస్తే బూలోకం సొర్గం అయి పోతుంది సత్తెం బాబుగారు! కానీండి ఆరిపోతాయి.

స : నాకు తినే ఓపిక లేదు. పెద్దవాడివి వీల్లేదంటున్నావు కనక యీ కాఫీ తాగుతాలే.

[కుడివేపు తలుపు దభేలున తెరచుకొని ప్రసాదువస్తాడు. వయస్సు తొమ్మిదేళ్ళు, కాకి నిక్కరు, తెల్లని చొక్కా, నడు ముకుబెల్టు, కాలికి జోడు. ఎక్కడా జంకు గొంకూ ఉండదు. తండ్రి సత్యనారాయణను చూడకుండానే]

ప్ర : వెంకన్న తాతా, వెంకన్న తాతా! ఇడ్లీ పెట్టమంటే ఒకటిచ్చి అయి పోయాయని మిగిలినవన్నీ యిక్కడ దాచావా? అమ్మదొంగా! ఉండు ఆనిక్క నీపని చెబుతాలే.

వెం: (ప్రసాదు వైపుకు తిరిగి నాన్నగారున్నారు జాగ్రత్త అన్నట్టుగా ముక్కుమీద వేలెట్టుకొని) ఇస్ !

స : అరే ప్రసాద్ !

ప్ర : నేనే నాన్నగారు !

స : (కోపంతో) వెంకన్నా వీడెలా వచ్చాడిక్కడికి ?

వెం: మరిగత్తే...

ప్ర : నేనేవచ్చా నాన్నగారూ, రాగూడదా ?

స : ఎవరితో చెప్పి వచ్చావురా గాడిదా ? చెప్పా పెట్టకుండా రావటమేనా ? అమ్మ నీకోసం దేవుళ్ళాడదూ ?

ప్ర : (తప్పుచేసినవాడికి మల్లే నీళ్ళు నములుతూ) అమ్మతో చెప్పాను, నాన్నగారూ ! చెప్పకుండా ఎలా వస్తాను ?

స : నిజంగా అమ్మతో చెప్పే బయలుదేరావా ? ఏదీ యిటు చూడు : అమ్మ నిన్ను నిజంగా పొమ్మందీ ?

వెం: నోరూ వాయి లేని పసివాణ్ణి ఎందుకు ఇలా గదుముతారు? నేనే వచ్చి తీసుకొచ్చాను.

స : (వెంకన్న చెప్పేది వినిపించుకోకుండానే) చెప్పవేమి మొద్దా! అమ్మ నిన్ను నిజంగా ఇక్కడికి పొమ్మందీ ?

ప్ర : (బిత్తరబోయి) నిజంగా నాన్నగారూ అమ్మ పొమ్మంటేనే నేను ఇక్కడికి వస్తున్నా.

స : (ఆశ్చర్యంగా) ఎన్నిరోజులనుంచి వస్తున్నావేమిటి ?

ప్ర : అప్పుడప్పుడూ వస్తూనేవున్నా.

వెం: పసికాయను యెందుకలా కోప్పడతారు ? పెదబాబుగారు ప్రసాదునుచూడందే వుండలేను. అందుకని పది పదేను రోజులకోసారి నేనే వచ్చి తీసుకొస్తున్నా. పిల్లకాయ తప్పేముంది సత్తెంబాబుగారు ?

స : పాముచుట్టం, పడగ పగ–బాగానే ఉందివ్యవహారం. అరే ప్రసాద్ నీకేచెప్పేది ! తిన్నగ ఇంటికి నడు.

ప్ర : ఇప్పుడే వెళ్ళుతున్నా నాన్నగారూ, (నిక్కరు రెండు జేబుల్లోకి రెండు చేతులు పోనిచ్చి లోనఉన్నవి ఒక్కొక్కటీ బయటికిలాగుతూ ఇదిగో వెంకన్న తాతా, మొన్న పానయ్యదగ్గర యీ బొంగరం తీసుకున్నాను. నాకు తిప్పటం చేతగావటంలా. ఈ తడవ వచ్చినప్పుడు నేర్చుకుంటాగాని, యివిగో రంగుచాక్పీసులు; ఎర్రయ్యి రెండు పసుపుపచ్చయ్యి రెండు ఆకుపచ్చది ఒకటి తెల్లయ్యి మూడు. ఇదిగో ట్వైనుదారం. గాలి పటం కడతానన్నాడు. నేను మళ్ళీ వచ్చేటప్పటికి కట్టమను. ఇవన్నీ యిస్తావుగాదు ? గూటిలోపెట్టి మరచిపోతావా ? మళ్ళీ వచ్చి కనుక్కుంటాగా ? మొత్తం పదకొండు.

వెం: (ఏడుపు బిగబట్టుకొంటూ) యెవరికిచ్చేది బాబు ?

ప్ర : ఎవరికేమిటి. పానయ్యకి.

వెం: (తుండుగుడ్డ ముఖాన వేసుకొని బావురుమంటూ) యింకేడ పానయ్య నాయనా ?

ప్ర : ఏమయ్యాడు, ఊరికి పోయాడా ? వచ్చింతరువాతనే యియ్యిలే. వెంకన్నతాతా మొత్తం ఉనువులు పదే, పదకొండు కాదు. జాగ్రత్తగా యివ్వాలని అలా అన్నాలే.

స : ఈ ముసలివాణ్ణి ఎందుకు వేధిస్తావురా. ఆ పిచ్చివాగుడు కాసేపు కట్టెయ్యి.

ప్ర : నేనేం చేశాను నాన్నగారూ? పానయ్యకు ఇవి యిమ్మన్నాను. ఈ బొంగరం పానయ్యదే. అతని బొంగరం అతనికిచ్చెయ్యకపోతే తప్పుకాదూ?

స : పానయ్య లేడురా.

ప్ర : నేను చాక్లేసులు తేచ్చేదాకా ఎక్కడికీ పోనన్నాడు నాన్నగారూ. పానయ్యమాట అన్నాడు అంటే అంతే. చేసి తీరతాడు. మీకు తెలీసు కామాలు.

స : అబ్బబ్బ! నీతో వేగలేకుండా ఉన్నానురా. పానయ్య చచ్చిపోయాడు.

ప్ర : అంటే.

స : చచ్చిపోయాడంటే చచ్చిపోయాడు. ఏమిచెప్పేది నీనెత్తీ నానెత్తీని.

ప్ర : పానయ్యకేం వెంకన్నతాతా? క్రిందటిసారి వచ్చినప్పుడు మేమిద్దరం ఆడుకున్నాము. బొంగరం ఎంత బాగా వేశాడని!

వెం : అప్పుడు బాగానే ఉన్నాడుబాబు.

స : పానయ్యంటే నీ మనమడుకాదు? పాపం. ఏమివచ్చింది?

వెం : ఏమి చెప్పేదిబాబు? గిలకలాగాతిరిగి ఆడుకుంటూ ఉండేవాడు. అలా ఆడుకోనేవాడికి నాలుగురోజులు మంటజెరం పుట్టుకొచ్చింది బాబు. నాకు మొదటినుంచి అదేమిటో గాని డకు్కడకు్క మంటూనేవుంది. అందుకని పెదబాబుగారి డాకటేరు దగ్గరి కెళ్ళితే ఆయన ఎదోయిన్ని మందు

నీళ్ళు యిచ్చాడు. అయి పోస్తూనేవచ్చాం. అయిదోరోజు కల్లా మాట పలుకు లేకుండా అంకెళ్ళు పడిపోయాయి.

స : డాక్టరుకు చూపించలేదా ?

వెం: లబలబలాడుతు అయిదోరోజు సాయంకాలం వాణ్ణి బుజాన వేసుకొని డాకటేరు దగ్గరకు తీసుకెళ్ళాం. ఆయన చూసి చప్పడించాడు. నేనూ మాబుడ్డది ఏడుస్తూ ఆయన కాళ్ల మీదపడ్డాం. మందు తెచ్చుకోండని మూడు గొట్టాలు రాసిచ్చాడు. ఆ చీటి పట్టుకొని బజారుకుపోతే ఒకచోట నలభై రూపాయలు పుచ్చుకొని ఒకటేగొట్టంయిచ్చి యిక లేవన్నాడు. పక్కకొట్లలో కనుక్కొంటే నూటయిరవై, నూటముప్పై చెప్పారు. చూడండిబాబు, యాడుందో నాయం ! యింకేమి చేసేది. చేతిలోవున్న నాలుగురాళ్లు పెట్టి ఆ రెండు గొట్టాలుకూడా కొన్నాను. ఆరోనాటి సాయంకాలానికల్లా మందుతాగి కూడా పోయాడు బాబుగారు ! కుర్రాడికి కుర్రాడికి చెడ్డాను. డబ్బుకు డబ్బూ చెడ్డాను.

స : ఇదీ సంఘం ! పచ్చినెత్తురు తాగేమెకమన్నా నయం.

ప్ర : డబ్బంతా ఖర్చుపెట్టావా తాతా ? రేపు రోగమో నొప్పో వస్తేనో ?

వెం: యిక ఎన్నుమీదికి యేగాడికూడా లేదు బాబు. లేదనుకుని లాబం యేముంది. ముందెట్టా జరగాలిసుందో అట్టా అవుద్ది. ఇంకా యేమి చెయ్యను.

స : ఇంకా చేసేదేమిటి. పిండాకూడు ! సంఘమంతా యీ మూలనుంచి ఆ మూలదాక కుళ్ళి లుకలుక లాడుతుంటేను. దయ, ధర్మం, మంచీ, చెడ్డా యేనాడో అంత

రించాయి. వెంకన్నా, నీవంటివాడికి ఈ సంఘంలో తావులేదు, నిజంగా లేదు. ఇలాంటి సంఘాన్ని నిర్మూలంగా పెరికి వేయకుండా ఉండటం నీదేతప్పు. ముమ్మాటికీ నీదేతప్పు.

వెం: (పై తుండుగుడ్డతో కళ్ళు తుడుచుకొని) మాదేముంది బాబు? చదువా, సంధ్యా? గొడ్డుయెంతో మేము అంతే గందా, మా సంగతి పోనీండి. మీరంటే చక్కగా చదువు కున్నారు. చుట్టరికం చూదామా లక్షాధికారికి అల్లుళ్ళు. మీకింతఅవస్థ ఎందుకు వచ్చినట్టు. ఒకరకంగా చూస్తే నాపనే బాగుందేమో ననుకుంటాను.

స : (నవ్వుతూ) అదేమిటి వెంకన్నా, నాకన్నా నువ్వు ఎందుకు బాగుండగూడదు? నిజంగా నీకులేని సుఖం నాకెందు కుండాలి?

వెం: ఎందుకు దాస్తారు? నాకు తెలుసు లెండి. యాలకు బొక్కెడన్నమన్నా తింటున్నాను. సత్తెంబాబుగారు, నేను కళ్ళారా చూస్తున్నాను. ఇంట్లో ఉప్పుకుంటే పప్పుకులేక, పప్పుకుంటే బియ్యానికిలేక అమ్మాయి ఆవ జీవాలు కుంగిపోతూ వుంది. కలవారింటి ఆడబడుచుకు పిల్లల చొక్కాలకు, పసిపాప పాలబుడ్డికి లేకపోతే మనుస్సు యలావుంటాదో చూడండి. మానవురాలు యక్కడన్నా పొక్కుతుందా? ఆ యీశ్వరుడికూడా తెలుసునంటే నాకు నమ్మకం లేదుబాబు. రేసను తగ్గించాక యిచ్చే నాలుగింజలు పిల్లలికే సరిపోతుండాలి. యింకా యెంతకాలానికి యీచెర విరగడౌద్ది సత్తెం బాబూ?

స : ఏమి చెయ్యమంటావు వెంకన్నా ? ఈ ఆరేళ్ళనుంచి ఉద్యోగం దొరుకుతుందేమోనని తిరుగుతూనేవున్నా. సూదిమోపే సందైనా కనిపిస్తేనా ?

వెం: బాబు నామాట వినండి. ఎప్పుడోఏదో అనుకొన్న మాటలు పట్టుకు ప్రాకులాడటం దేనికి చెప్పండి ? లోకం యట్టాపోతే యేమి పోయింది. మీరు రెక్కలు విరుచుకొని కడుపు మాడ్చుకొంటే మాత్రం బాగుపడద్దా బాబు ?

[మహేశం లోపలినుంచే వెంకన్నా అని పిలుస్తూ కుడి వేపు తలుపు తెరచుకొనివస్తాడు. ఎర్రగా కొంచెం బొద్దుగా వుంటాడు. వయస్సు 28 దాకా వుంటుంది. వెనక బిళ్ళగోచీ, ముందు నేలకు జీరుకాడే కుచ్చెళ్ళు, సన్ననిలాల్చీ, కోటేరు లాంటి ముక్కు, కాళ్ళకు ఇంట్లోవేసుకు తిరిగే ఆకు చెప్పులు, చేతిలో వేలు పుటలమధ్యపెట్టి పట్టుకున్న పుస్తకం.]

మ : వెంకన్న, నీళ్ళుపెట్టు. ఎన్నిరోజులైంది. స్నానంచేసి ! ఈ సాయంకాలంచేదాం ఈ సాయంకాలంచేదాం అనుకుంటూ ఉండగానే మూడు సాయంకాలాలు గడచిపోయాయి.

స : ఇంకా నాలుగురోజులు అలాగేవుండు. ఏం పరవాలేదులే. (ఉలిక్కిపడి సత్యంవేపు చూస్తాడు) ఎందుకు అలా ఎగాదిగా చూస్తావు ?

మ : (నవ్వుతూ) బావేనా అని.

స : పెద్దవాడివి అయిపోయావుకాదూ—చూపు ఆనదులే.

మ : బావ వచ్చాడని చెప్పలేదేం వెంకన్నా. ఎంత సేపయింది వచ్చి ?

స : ఇప్పుడేరా.

మ : ఇప్పుడేనా? ప్రసాదు పావుగంటసేపునుంచి మెదలకుండా వుంటే ఏమిటా అని చూస్తున్నాను. ఇదా సంగతి!

ప్ర : ఏమి గోలచేశాను మామయ్యా! అన్ని కల్పనలుగాని.

స : కల్పన చేయందే కవి యెట్లా అవుతాడురా?

మ: అప్పుడే బాబు కొడుకులు ఏకమయ్యారు? కానీండి! సరేకాని వెంకన్నా చుట్టంవస్తే కాళ్ళకు నీళ్ళిచ్చుకోరు?

వెం : మతిపోయింది చినబాబుగారు యేదో మాటల్లోపడి మరిచిపోయాను. వుండండి తెస్తా.

స : నీకు నిజంగా మతిపోయింది వెంకన్నా. కాఫీకూడా అయితే ఇప్పుడు కాళ్ళకు నీళ్ళెందుకు? అదిగో ముద్దుల బావమరది రాసిరాసి ఆవురావురుమంటూ వస్తాడని యిడ్డెన్లుకూడా అట్టిపెట్టాను.

మ : బావ మాటలకేమిగాని, నీవుపోయి నీళ్లుపెట్టు వెంకన్నా.

వెం: వేన్నీళ్లు పెట్టేదా చన్నీళ్లు పెట్టేదా? వేన్నీళ్ళయితే కాస్త ఆలస్సెం అవుద్ది.

మ : నీ యిష్టం వచ్చినవి పెట్టు.

వెం: అయితే వేన్నీళ్ళే పెడతాలెండి. (ఎడంవైపు తలుపు తెరుచుకొని లోపలికి వెళ్ళిపోతాడు)

మ : ఏమిరా ప్రసాద్, మూలచేరి చాల బుద్ధిమంతుడులాగా కూర్చున్నావే! నాన్నగారు వచ్చారనా?

ప్ర : నాన్నగారు వస్తేమాత్రం ఏమంటారు?

స : ఏమిరా మహేశం, ఏమిటి విశేషాలు? ఒకనాడన్నా వచ్చి తొంగి చూచావుకావే? మీ నాన్నగారు పోవద్దన్నారా? లేక వస్తే ఒక పూటన్నా అన్నం పెట్టలే మనుకున్నావా?

మ : నువ్వు, నాన్నగారు పోట్లాడుకుంటే మధ్య నాకేమిటి? అంత యిష్టం లేకపోతే ఆయన రాకపోతాడు. ఆయన గుమ్మం నువ్వు తొక్కక పోతావు. అంతేగాని నన్ను పోవద్దనటానికి ఆయన యెవరు ?

స : కొయ్యకు కోతలు. ఆయనతో అను యీ ముక్క.

మ : అనాలని అంటున్నావుకాని నిజం నీకు తెలీదా ?

స : అయితే ఒకసారి కాకపోతే ఒకసారన్నా యెందుకురాలేదు?

మ : వస్తేమాత్రం నువ్వు ఇంటిదగ్గిర దొరుకుతావా, పెడతావా ? ఎప్పుడూ కూలీలనీ, నాలీలని, మీటింగులనీ, అవనీ, యివనీ, తిరుగుతుంటావయితివి. పోతే ప్రసాదును చూస్తూనే ఉన్నాగా ?

స : ఏదో సాకు చెబుతున్నావు కాని మీ అక్కయ్య లేదటరా? ఎప్పుడూ తమ్ముడు కోసం కలవరిస్తుంటుందే !

మ : నిజం చెబితే ఏమనుకోవుగదా ?

స : అనుకోటం దేనికి ?

మ : నాకు మనస్సు ఏమీ బాగుంటంలేదు.

స : ఒకప్పుడు బాగుంది కనకనా ?

మ : అలాకాదు బావా, చూడగా చూడగా ఏమిటేమిటో అనిపిస్తూవుంది.

స : ఒకసారి విశాఖపట్నం పోయిరాకపోయావా ?

మ : నీకు నిజంచెబితే నవ్వికీలుగా ఉంటుంది.

స : ఇంతకూ ఏమంటావు ?

మ : ఈ లోకం బాగాలేదు.

స : పరలోకానికి వెళ్లుతానంటావా ఏమిటి కొంపదీసి ?

ముందుగాచెప్పు. ముసలాడికి సద్దుకోవలసింది చాల ఉంటుంది.

మ : నువ్వు ఏమన్నా అను. ఈసంఘముండందే, యీ సంఘం నఖశిఖపర్యంతం కుళ్ళి గబ్బుకొడుతూవుంది.

ప్ర : ఏమిటి మావయ్యా ?

మ : ఈ సంఘం నఖశిఖ పర్యంతం కుళ్ళి పోయిందిరా అబ్బాయి? ఈమాట మామయ్య చెప్పాడని జ్ఞాపకముంచుకో.

స : ఏమిటి, అప్పుడే అప్పగింతలుకూడా మొదలెట్టావు ?

మ : నీకు అన్నీ యెకచెకాలు బావా ? నీ మట్టుకు నీకు కనిపించటంలేదా ?

స : అసలు సంగతి యేమిటి ? ఏదో కుళ్ళుతున్న దంటున్నావు. గబ్బుకొడుతున్న దంటున్నావు. నా కెలా అర్థమౌతుంది ?

మ : బావా నీవేమన్నా అను. ఒకటిమాత్రం స్పష్టంగా కనిపిస్తూవుంది. ఈప్రపంచం ఎంతసేపటికి గొర్రెదాటుగా పోతున్నది తప్ప ఏమాత్రం ఆలోచించటంలేదు. ఆలోచించక పోతే ఆలోచించక పోయింది. కనీసం ఆలోచించేవాళ్ళనన్న చూస్తూ వూరుకోవటంలేదు. దేశద్రోహులనీ, రాజద్రోహులనీ, పరజాతికి మానసపుత్రులనీ అంటున్నది. వీలైతే ప్రాణాలనుకూడా అపహరించటానికికూడా వెనుకంజవేయదు. జ్ఞానానికి తూర్పు పడమరలనీ, ప్రాచీనత ఆధునికతలనీ, స్పృశ్యతా అస్పృశ్యతలనీ ఉన్నాయా ? అసలు ఈ భావాలు యీ ప్రపంచానికి ఎక్కడనుంచి వచ్చాయి. సొంతంగా ఆలోచిస్తేనే వచ్చాయా. లేదు. తెలుసునన్న యీ దురహంకారం పోయి జిజ్ఞాస యేర్పడేటంతవరకు, పరులు ఏమి చెబుతున్నారో విందామన్న సహనం ఏర్పడే

టంతవరకు యీ సంఘం లాభంలేదు. కుళ్లుతూ అలా గబ్బు కొట్టాలిసిందే. ఈ అనంత మహాప్రపంచం ఉందే యిది నినాదాలతోను, సూత్రాలతోను అర్థమయ్యేది కాదు. ఈ సంఘంలో ఈ నినాదీకరణం, ఈ సూత్రీకరణం శల్య శల్యంలో, నాళ నాళంలో ఎక్కిపోయింది. లాభం లేదు. దీన్ని సమూలంగా పెకలించి శతసహస్ర సముద్రాల్లో నానవేసినా యిప్పుడున్న కల్మషంపోదు.

వెం: (లోపలనుంచి) చినబాబుగారు! నీళ్లు పెట్టానండి.

మ: ఇక మొదలెట్టాడు లాభంలేదు. పిలవగానే పోకపోతే మనిషికి చెడ్డ చికాకు. ఇప్పుడే స్నానంచేసివస్తాను. ఉంటావుగా?

స: పనుందా?

మ: లేకపోతే ఉండగూడదా?

స: సరే చూదామూ, స్నానంచేసిరా.

(మహేశం ఎడమవైపు తలుపు తెరచుకొని వెళ్ళిపోతాడు.)

స: ఏమిరా ప్రసాద్, అలా కూర్చున్నావే? పదిక.

ప్ర: తాతయ్యవచ్చినాక పోతానునాన్నగారు.

స: ఏమిటి విశేషం! దేవరహస్యాలున్నాయా?

ప్ర: వచ్చి కనపడకుండాపోతే బాగుంటుందీ?

స: ఇంతలావు పెద్దమనిషివికాదూ, పోతే కొంపలు మునుచుకు పోతాయి.

వెం: (ఎడమవేపు తలుపు తెరచుకొని నరాసరి వరండాలోకి వెళ్ళి వచ్చి) పెదబాబుగారు వస్తుండారు.

[కప్పులు, సాసరు వగైరా ట్రేలోకి సర్ది ట్రేలోని పాత గుడ్డతో టేబులుతుడిచి కుర్చీ టేబులుదగ్గరకు సరిగానెడతాడు.

[రేవెడమచేతిలోకి తీసుకొని కుర్చీకి దూరంగా నిలబడతాడు. పురుషోత్తం వెంకన్నను పిలుస్తూ వస్తాడు. అతడు ఎర్రగా బక్కపల్చగా, పొడుగ్గాఉంటాడు. కాళ్ళకు సన్నచెప్పులు, ఖద్దరుదోవతి, పొడుగాటికోటు, నెత్తిన తెల్లనిటోపీ. టోపీతీస్తే సన్నపిలక కనిపిస్తుంది. మెడకు జరీఅంచుల ఉత్తరీయం.కళ్ళకు జోడు, నున్నగాచేయించిన గడ్డం, తెల్లనిమీసాలు. వయస్సు అరవైదాకా ఉంటుంది. టోపీతీసి ఒక చేత పట్టుకుంటాడు. రెండోచేతిలో కర్ర ఉంటుంది.]

పు : వెంకన్నా, వెంకన్నా !
(సత్యనారాయణ టేబులుదగ్గరున్న సోఫాలోనుంచి లేచి కొంచెం ఎడంగావున్న సోఫాదగ్గరకు వెళ్ళి నిలబడతాడు. పురుషోత్తం ఆశ్చర్యపడి చూచి) ఆఁ......ఎవరు ! (అంత లోనే గిరుక్కున వెంకన్నవైపుకు మళ్ళి) ఎప్పుడు రావటాలు వెంకన్నా ?

వెం: ఒక పావుగంట అయిందోలేదో. మీరు అటు వెళ్ళారు. సత్తెంబాబుగారు ఇటువచ్చారు.

పు : (టోపీ తిరిగి పెట్టుకొని కుర్చీలో కూర్చుంటూ) పిల్లాజెల్లా బాగున్నారటనా ?

ప్ర : బావ్ !

పు : ఓహో ! నువ్వుగూడా వచ్చావన్నమాట !

ప్ర : వచ్చానుతాతయ్యా, వచ్చా(తాతయ్య కాళ్లు కావులించుకొంటాడు)

పు : ఎందుకు వచ్చా ?

ప్ర : (చటుక్కున తాతయ్యను వదలి వెంకన్నదగ్గరకు పోయి

కోపంతో మొఖమింతచేసుకొని) ఏయ్ నన్నెందుకు ఇక్క-డికి తీసుకొచ్చా ? చెప్పవేం ?

వెం: (ఆతురతతో) ఏమిటిబాబు, ఏమిటిబాబు ?

ప్ర : చెప్పవేం, నన్నెందుకు తీసుకువచ్చా యీ కొంపలోకి ? చెప్పవేం ? (ట్రే పట్టుకొన్న చంకలోనిగుడ్డ లాగుతాడు. ట్రే దభేలున క్రిందపడి కప్పులు, సాసరు, గిన్నెలు బద్దలౌతాయి.)

పు : ఏమిటిపాపా, ఏమిటిపాపా !

స : (నిల్చునే) ఏమిటి ఆ ఆగడం !

ప్ర : (ఏడుస్తూ వెంకన్నను వదలి దూరంగాఉన్న సోఫాదగ్గరకు పోయి) అందరూ ఊఁ ఊఁ అడిగేవాళ్ళే. ఊఁ ఊఁ వీళ్ళని ఊఁ ఊఁ ఎవరు తీసుకురమ్మన్నారో ! (ఏ డు స్తూ నే సోఫాలో కూలబడతాడు.)

వెం: (పసాదుదగ్గరకు వెళ్ళి వంగి సముదాయిస్తూ) బాబుగా, యేడవకు. ఎందుకేడుస్తా ? యేదో పిల్లవాడవని నవ్వితే యేడుస్తారా ?

ప్ర : నవ్వికేలా ? మావఁయ్యమట్టుకు మావఁయ్యా అలా అనే; తాతయ్యమట్టుకు తాతయ్యా అలాఅనే. నువ్వు నన్నసలు ఎందుకు తీసుకురావాలి ?

వెం: బాబుగా ఊరుకో.

ప్ర : నన్నింటికి తీసుకెళ్ళుతావా లేదా ? (వంగిన వెంకన్న వీపు మీద గుద్దుతాడు.)

వెం: మాబాబుగా, ఊరుకో. నాన్నగారు కోప్పడతారు. అవిగో ఆ పెంకులుయేరనీ. (పోయి పెంకులుఏరి ట్రేలో పోస్తాడు)

ప్ర : ఇంకొక్క-నిమిషం ఉండను. తీసుకెళ్ళుతావా, లేదా ?

వెం: ఈ పెంకులు పారేసివచ్చి...(ప్రసాదు గునుస్తూఉంటాడు)
స : నోరుముయ్ వెధవా, ఎప్పుడూ ఒకటే అల్లరి! (ప్రసాద్ కుంయ్ కుంయ్ మనకుండా కూర్చుంటాడు.)

[వెంకటే పట్టుకొని ఎడమచేతి తలుపు తెరుచుకొని వెళ్ళిపోతూ.]

వెం: సత్తెంబాబుగారు అలా నుంచున్నారేం కూచోండి. పెదబాబుగారూ, మీతో మాట్లాడాలటండీ.
పు : ఎవరు మాట్లాడవద్దన్నారు వెంకన్నా?
స : వెళ్ళిపోయిన వెంకన్న యెలాసమాధానమిస్తాడు? ఎదురుగా ఉన్న వాళ్ళను వదలి వెళ్ళిపోయినవాళ్ళను పట్టుకొని ప్రయోజన మేముంది?
పు : ఎవరిని పట్టుకుంటే ప్రయోజనమట?
స : ఆసంగతి మీరే ఆలోచించుకోవాలి. తరువాత రెండో విషయం నేను ఇంటి అల్లుడినన్న ఉద్దేశంతో మీదగ్గరకు రాలేదు.
పు : ఉద్యోగాలు ఖాళీగా ఉన్నాయని బోర్డు కట్టలేదే?
స : మీదగ్గర ఉద్యోగం దేవురించేగతి యింకా రాలేదు.
పు : అయినప్పుడు రావటందేనికి?
స : మీ మిల్లుకూలీలసంగతి మాట్లాడుదామని వచ్చాను.
పు : అయితే పోవలసింది ఆఫీసుకు. మిల్లు ఆవరణంలో రెండంతస్తుల మేడఉంది. అందులో పైన దక్షిణపు గదిలో మీరు కలుసుకొనిమాట్లాడవలసినతను ఉంటాడు. ఎర్రగా బక్కపల్చగా పొడుగ్గా ఉంటాడు. పురుషోత్తం పేరుచెబితే అక్కడ యెవరన్నా చూపిస్తారు. అతగాడు ఒక్క ఆదివారంతప్ప ప్రతిరోజు ఉదయం 10 గంటలనుంచి

సాయంకాలం ఆరింటిదాకా అక్కడే ఉంటాడు. ఇవ్వాళ ఆదివారంకాదూ ? అందువల్ల మీకు అక్కడదొరకడు. సోమవారంవెళ్ళినా, మరోరోజు వెళ్ళినా నేనుచెప్పిన కాలంలో వెళ్ళితే మీకు కనిపిస్తాడు. సావకాశంగా మీరు చెప్పవలసినవన్నీ చెప్పవచ్చును. అతగాడు చేయగలిగింది ఉంటే తప్పకుండ చేస్తాడుకూడా.

స : మీసలహాకు ఆజన్మం కృతజ్ఞుణ్ని కాని...

పు : ఇక్కడ నాతో మాట్లాడే దేముంది ?

స : మనవి చేసుకుంటాను. మీఅల్లుడు మీతో మాట్లాడటం లేదని ఒకసారి చెప్పుకున్నాను. మీరు ఆలోచనలోఉండి సరిగా వినలేదేమో.

పు : పరాయివాళ్ళువచ్చి నాతో మాట్లాడ వలసిందేమిటబ్బా ? నాకుఅప్పూ సప్పూలేదు. ఒకళ్ళను ఆశ్రయించుకొని బ్రతకటంలేదు. అయినవీ, కానివీ నెత్తిన వేసుకొని తిరగటంలేదు. పెళ్ళాము బిడ్డల్ని తిండికిమాడ్చటంలేదు. గుడ్డకువాచిపోయేటట్టు చేయటంలేదు. ఇంక ఎలాంటిలావా దేవీలుకూడా లేవే !

స : పెద్దలు, చాల అద్భుతంగా సెలవిస్తున్నారు... ఆ సంగతి పోనీండి. నేను కాస్తతొందరగాపోవాలి. ఇలాగే ధోరణి సాగితే పెద్దలకు కాలం వ్యర్థమైపోతుంది. మీరు మిల్లు నోటీసివ్వకుండా కట్టివేయటం ఉందే...

పు : అన్యాయం ? అంతేగా ? మీటింగులుపెట్టి సన్నూ, నా కుటుంబాన్నీ, నా మేనేజర్లను దుమ్మెత్తి పోయటానికి ఆసేతుహిమాచలం ఖాళీగా ఉంది. నిరసన ప్రదర్శనాలు

జరపటానికి వీధులన్నీ ఊరకనే అఘోరిస్తున్నాయి. ఇంకా అంతకన్నా ఏమికావాలి ?

స : కొంచెం ప్రశాంతంగా ఆలోచించండి. వేలకొలదిగా ఉన్న కార్మికులు అనవసరంగా మాడిపోతారు. దీనివల్లమీకు వచ్చేలాభం ఏమీలేదు. వాళ్లు మలమల మాడిపోతే మీకువచ్చే సుఖమేమిటి? అది అలా ఉంచండి. దేశమంతా గుడ్డలేక అలమటించి పోతూవుంది. తిండిలేక అలోలక్ష్మణా అంటూ ఉంది. గుడ్డసప్లయిచేస్తే ఆహార ధాన్యాలు ఎగుమతిచేసే దేశాలున్నాయి. ఆలోచించండి. బాగా లాభిస్తున్న యీ సమయంలో మిల్లు కట్టివేసుకుంటే ఎంత నష్టమో చూడండి. కేవలం పగసాధించటం కోసమని జాతినంతను యిల్లాచేయటం ఏమంత భావ్యం? ధర్మం ధర్మమంటారే యిదేనా ధర్మం? ముప్పూట గీతాధ్యయనం చేస్తారు కామాలు. ఈ పనే గీత చెయ్యమంటున్నదా ?

పు : (బిగ్గరగా) ఒరే వెంకన్నా, వెంకన్నా ?

వెం: (తలుపు తెరుచుకొనివచ్చి) పిలిచారా పెదబాబుగారూ ?

పు : వెంకన్నా, గీత ఎవరికి ఎవరు చెప్పారురా ? (వెంకన్న బిత్తరపోయి చూస్తాడు) అలా చూస్తావేమిరా ?

వెం: (నత్తులు గొడుతూ) కృష్ణభగవాన్లు అర్జనిడికి.

పు : నీళ్లు నములుతావు దేనికి ? నే నడిగే వాటికన్నిటికీ సరిగ్గా చెప్పు. కృష్ణ భగవాన్లు ఏమి చెప్పాడు ?

వెం: ధర్మం.

పు : అర్జునుడువిని ఏమిచేశాడు ?

వెం: కౌరవుల్ని చావమోదాడు. ఎందుకండీ పెద్దబాబుగారు అలా అడుగుతున్నారు ?

పు : ఏమీ లేదు పో. (వెంకన్న అలాగే నిలబడి ఉంటాడు) తటపటా యిస్తావేం పోక. (వెంకన్న తలుపు తెరుచుకొని వెళ్ళిపోతాడు.)

స : సరే అర్థమైంది. చెప్పవలసిన బాధ్యతఉంది కాబట్టిచెప్పాను. అవతల నన్నని ప్రయోజనం లేదు. పురుషోత్తంగారు, సెలవు తీసుకొంటాను. ఎప్పుడన్నా ఉద్యోగానికని మీకు అప్లికేషను పెట్టుకుంటానేమో, అల్లుణ్ణి; కాస్త కనికరం ఉంచండి. మరచిపోరుకాదు. (విసుకొని పోతుంటాడు.)

పు : (తెల్లబోయి) ఆఁ!

స : (పోతూపోతూ వెనకకు తిరగకుండానే) సంఘం నఖశిఖ పర్యంతరం కుళ్ళి చితచితలాడుతున్నది. వాళ్ళకు గత్యం తరం లేదు. (బయటికి వెళ్ళి పోతాడు.)

పు : (బిగ్గరగా) వెంకన్నా, వెంకన్నా! కళ్లు కనపట్టం లేదా? కొంప చీకటి బుయ్యారంగా ఉంటే లైట్లు వేసుకోరూ? (వెంకన్న తడువుకుంటూ వెళ్ళి టిక్కు టిక్కున రెండు లైట్లు వేస్తాడు.) జన్మానికొకసారి సిసలైన ముక్క చెప్పాడు, నిజంగా చితచిత లాడిపోతున్నది.

వెం: నిజమే పెదబాబుగారు.

పు : ఏమిటిరా ?

వెం: చితచితలాడిపోతున్నదండి.

పు : చితచితలాడిపోయేదేమిటి నీ మొఖం నీ మోరాను.

(మహేశం లోపలినుంచి తలుపు తెరుచుకొని వస్తాడు. నున్నగా వెనక్కుదువ్విన తడితల, పొట్టిచేతుల చొక్కా. ముదుగుదోవతి. కట్టు మొదట్లోలాగానే ఉంటుంది. కాళ్ళకు

ఏమీ ఉండవు. బుజాన చిన్నతుండు గుడ్డమాత్రం ఉంటుంది. పురుషోత్తం ఎగదిగా చుస్తాడు.)

మ : నాన్నగారు వెళ్ళుతున్నా.

పు : (ఆశ్చర్యంగా) ఈ చీకట్లో ఎక్కడికి ? నాటకానికా ?

మ : కాదు. నాటకంలోనుంచి బయటికి.

పు : అలాగా ఎంతకాలంనుంచి ఆడుతున్నా వేమిటి ?

మ : ఆడిస్తుంటే ఆడుతున్నాను. కావాలని నే నాడ లేదు. అందు కనే బయలుదేరింది.

పు : జ్ఞానోదయం అయిందన్నమాట !

మ : జ్ఞానోదయమో అజ్ఞానోదయమో అయింది. బావకు మీకు జరిగిన కథ చాటునఉండి వింటూఉంటే కళ్లు తెరిపిళ్లు పడ్డాయి. అప్పుడే తెలిసింది.

పు : ఏమి తెలిసింది ?

మ : గీతాధర్మం. డబ్బుతో మానవుల్ని హింసించటం. మానవత్వాన్ని రూపుమాపటం. ఇంటికి వచ్చినవాళ్ళ ముఖం మీద కాండ్రించి ఉమ్మి వేయటం. దాన్ని ధర్మమనటం. అలాంటి ధర్మసంస్థాపనకోసం కంకణం కట్టుకోవటం.

పు : ఈనాటికైనా తెలిసిందికదా, సంతోషం.

మ : ఇక వస్తాను.

పు : ఇది నాటకం కాదని తెలుసుగదా ?

మ : తెలియకపోవటమే తెలుసు. తెలుసుఈ ధర్మానికి తల్లిఅనీ, బిడ్డనీ,బంధువనీ, శత్రువనీ, మేలనీ కీడనీవివక్ష ఏ కోశాన లేదు. దానికి ఒక్కటే లక్ష్యం. ఎప్పుడూ ఒకటే మంత్రం జపిస్తుంటుంది. లాభం. లాభం. లాభం. అంతకు తప్ప మరేమీ లేదు. వీడికి చదువు చెప్పించాను. ఎంతలాభం

ఉంటుంది? ఈ మందు మార్కెట్లో పెట్టాను; ఎంతలాభం వస్తుంది ? ఈ పుస్తకం అచ్చువేయించాను; ఎంతలాభం గిడుతుంది. ఇదే దాని ఆలోచన. వాత్సల్యం, మైత్రి, దయా దాక్షిణ్యం, ఔదార్యం, దానిముందు పోటి మరించనన్నా పోటమరించవు. సెలవు. వెంకన్నా, వెళ్ళివస్తాను.

వెం: (విస్తుపోయి) ఎక్కడికి చినబాబుగారు ?

మ : వాస్తవ ప్రపంచంలోకి (బయటికి వెళ్ళిపోతాడు. పురుషోత్తం కళ్ళప్పగించి చూస్తుంటాడు.)

వెం: (దగ్గరకు వచ్చి) బాబుగారు, బాబుగారు ! చినబాబుగారు పోతున్నా రెక్కడికి ?

పు : నువ్వుకూడా పోతానంటావా ? పో. పొండి, పొండి! అంతాపొండి! ఇంకా నుంచున్నా వెందుకు ?

వెం: (దీనంగా) ఎక్కడికి పొమ్మంటారు బాబుగారు ?

పు : (వెటకారంగా) సోషలిజం చెయ్యటానికోయ్ ! క్రొత్త పెపంచం పిలుస్తోంది !

వెం: అదేంటో నాకు తెలీదు బాబుగారు. ఇన్నేళ్లువచ్చాక యాడకుపోతాను. ఇక్కడే పడుండనీండి బాబుగారు. మీ కాళ్లు పట్టుకొంటాను. నన్ను తరిమేయకండి. ఈ ముసలి తనంలో యాడకుపోయేది ? యవరుచూస్తారు ?

పు : (టోపీ మెల్లగాతీసి టేబులుమీద పెడుతూ) ప్రసాదు నిద్రపోయాడా ?

వెం: లేదు. మేలుకొనేఉన్నాడు. (ప్రసాదుఉన్న సోఫాదగ్గరకు వెళ్ళి) బాబూ ! తాతయ్య పిలుస్తుంటే పలకవే ?

(కూర్చున్నవాణ్ణి కూర్చున్నపళంగా ఎత్తుకెళ్ళి పురుషోత్తానికి దగ్గరగాఉన్న టేబులుమీద కూర్చోబెడతాడు.)

పు : మాబాబు అలిగాడు, మానాన్నగా, దా, కన్నతండ్రిగా ఊరికే నవ్వితే అలుగుతారా. లే! మాఅమ్మగా. లే! గిలిగిలి చక్కిలి గిలిగిలి.

ప్ర : (నవ్వుతూ) నన్ను తాకావంటేనా తాతయ్యా......

పు : నువ్వుకూడా నామీద అలిగితే నేను బ్రతకొద్దూ. లేదు, నా చిట్టితండ్రికి నామీద కోపంలేదు. నేనుపడే శ్రమంతా వాడికేగా! వెంకన్నా చిట్టిబాబుకు నీళ్లుతోడు ఒళ్ళంతా చెమటపోసింది, పో, తొందరగా పో.

ప్ర : మిల్లు కట్టివేశారా తాతయ్యా?.........

పు : ఆఁ.

ప్ర : ఎందుకని?

పు : సంఘం చెడిపోయింది బాబు. చిత చిత లాడుతున్నది. దేవుడూ లేడు. దైవం లేదు. పాపం లేదు. పుణ్యం లేదు.

ప్ర : అంటే.

పు : ఇటుచూడుబాబు. ఈ చొక్కా నీదేనా?

ప్ర : నాదికాక మరెవ్వరిది తాతయ్యా?

పు : కాదు; సంఘందిట!

ప్ర : అలాగా, సరేకాని తాతయ్యా, సంఘంఅంటే ఏమిటి? (తాతయ్య చేతులు పట్టుకొంటాడు.)

వెం: చిట్టిబాబు, నీళ్లుపోసుకుందువుగాని రా.

పు : పిచ్చివాడ, ఎందుకు నాచేతులుచూస్తా? పోయి నీళ్లు పోసుకురా.

(ప్రసాదు తాతచేతులు వాసనచూస్తాడు.)

ప్ర : సంఘంఅంటే ఏమిటితాతయ్యా?

పు : నీకు చేతులెందుకురా. అదంతా......

వెం: చిట్టిబాబు, వెళ్లుదాముురా.

[గలగల మోగించుకుంటూ నాలుగైదు పెద్దకార్లు వెళ్లుతూన్న చప్పుడు వినిపిస్తూంది.]

ప్ర : తాతయ్యా, తాతయ్యా ఫైర్ యింజన్లు పోతున్నాయి.

వెం: ఎక్కడో ఏదో మునుగుతున్నట్టున్నది పెదబాబుగారు.

పు : (చిరాకుతో) నీవుపోయి వాణ్ణి స్నానం చేయించు.

వెం: వెళ్లుదాము రా చిట్టిబాబు.

[పురుషోత్తానికి దూరంగా వెంకన్న ప్రసాదు వెళ్ళుతుంటారు.]

ప్ర : వెంకన్నతాతా, నాచేతులు వాసనచూడు.

వెం: మా చిట్టిబాబు చేతులకేం కమ్మగున్నాయి.

ప్ర : నీచేతులేయి ? సబ్బువాసన కొడుతున్నాయి. సరేకాని తాతా, నాన్నచేతులు వాసనలేవు. నాచేతులు వాసన లేవు. నీచేతులు వాసనలేవు. కుళ్లుతున్నదెవరు ?

వెం: ఎవరు కుళ్లుతున్నారు ?

ప్ర : నాన్నా అన్నాడు. నువ్వు అన్నావు. మామయ్యాఅన్నాడు. తాతయ్యా అన్నాడు.

వెం: (నవ్వుతూ) పిచ్చిబాబూ, బిచ్చిబాబూ, సంఘంకుళ్లుతున్న దన్నారుకాని మనమా ?

ప్ర : మరి సంఘం ఎక్కడుంది తాతా ?

వెం: నాకు తెలీదుబాబూ, నువ్వు నీళ్లు పోసుకుంటూ ఉండు. తుండు గుడ్డ పక్కగదిలో ఉంది తీసుకొస్తా. ఆపట్నే కూచునేవు. ఇప్పుడేవస్తా. (ఇద్దరూ లోపలికి వెళ్లుతారు. హాలులో ఫోను మ్రోగుతుంది.)

పు : వెంకన్నా, వెంకన్నా ఒక్కనిముషమయినా ప్రశాంతంగా కూర్చోటానికి నోచుకోలేదుగదా ?

వెం: (హాలులోకివచ్చి ఫోను తీసుకొంటూ) అయ్యా... ఎవరది ... మేనేజరా ... నేనా వెంకన్నని ... ఏమిటి సంగతి ... ముట్టుకొంందీ ... గిడ్డంగులా ... ఇంకేముంది బాబుగారూ ఇంకేముంది బాబుగారూ ?

పు : (కఠినంగా) ఏమిటీ ఆ అమ్మమ్మ శోకాలు.

వెం: తగలడుతోంది. తగలడుతోంది.

పు : ఏమిటిరా తగలడుతోంది చెప్పవేం ?

వెం: గిడ్డంగులు...

పు : ప్రసాదెక్కడా ?

వెం: స్నానం చేస్తుండాడు. ఇంకేముంది పెదబాబుగారు. పదండి. పదండి.

పు : ఏడి ప్రసాద్ వెంకన్నా ?

వెం: స్నానాలగదిలో వదిలొచ్చానండి. ఎక్కడికిపోతారు. మీరు మిల్లుకాడికి బయలుదేరండి.

పు : (పెద్దగా) ప్రసాద్. ప్రసాద్ (సమాధానం రాదు) వెంకన్నా, చిట్టిబాబు ఎక్కడకు పోయాడో చూడు.

వెం: నేను ప్రసాద్‌ను చూస్తానులెండి. మీరు ముందు పదండి బాబు.

(మళ్ళీ ఫైర్ యింజన్ల మోత వినిపిస్తుంది.)

పు : చూడరా ముసలిదెయ్యమా! (వెంకన్నగూడా ప్రసాద్ అని కేకలు పెడుతూ రెండు మూడుసార్లు లోపలికి పోయి వచ్చి) ఏడీ ప్రసాదు ?

వెం: ఇంకొక్కడి మిల్లు!

(కాసేపు నిశ్శబ్దం)

ప్ర: (వీధిలో పరిగెడుతూ) ఓ సంఘం, ఓ సంఘం, ఓ సంఘం!

[తెర]

యాదవప్రళయం

పాత్రలు :

కృష్ణుడు	శతధన్వుడు
కృతవర్మ	బలరాముడు
సాత్యకి	వసుదేవుడు
సత్యభామ	దారుకుడు

[సముద్రం ఘోషిస్తూ ఉంటుంది. సముద్ర జలానికి అందీ అందని తావున విశాలమైన రాతిబండ ఉంటుంది. ఆ బండకు అడ్డంగా ముమ్మొన తుంగపట్టె ఉంటుంది. సముద్ర తీరంవైపు వచ్చేవారికి బండమీద కూర్చున్నవారు కనిపించరు. ఆ బండమీద ఒకప్రక్క కృష్ణుడు, మరొకప్రక్క సత్యభామ కూర్చుని ఉంటారు. కృష్ణుడు వేణువు ఊదుతూ ఉంటాడు. ఆనాదం హృదయాంతరాలలో అవ్యక్తవిషాదం ఉబికిస్తూ ఉంటుంది. ఇంతలో దారుకుడు వ్రాలిన ముఖంతో అక్కడికి వస్తాడు. కృష్ణుడు మురళీనాదం ఆకస్మికంగా ఆపివేస్తాడు.]

సత్య: దారుకా ! దారుకా ! అలా ఉన్నావేం ?

కృ : అనర్థమేమీ వాటిల్లలేదుగదా ?

దా: ఎలాంటివారికి చావున్నది కాని నాకు లేదు. ఈదుర్వార్త చెప్పటానికే కామాలు విధి నన్ను బ్రతికించింది.

సత్య: ఏమి జరిగింది ? ఏమి జరిగింది ?

దా: సుగ్రీవశైబ్య వలాహక మేఘపుష్పాలు...

స : ఏమయ్యాయి. రోగగ్రస్థాలయ్యాయా ?

దా: ఈ దారుకుడుండగా అలాంటి పని జరగదు.

స : మరేమయ్యాయి ?

దా: కట్టు త్రాళ్లు కట్టుపట్లనే వున్నాయి.

కృ : గుర్రాలుమాత్రం కనిపించటంలేదు. విచిత్రంగా లేదా దారుకా ?

దా: విచిత్రమని మెల్లగా అంటారేమిటి ?

స : అశ్వశాలలన్నీ వెదకింపలేదా ?

దా: వెదికించానుతల్లీ. అశ్వశాలలు, పరిసరాలు అన్నీ వెదికించాను. ఎక్కడా కనిపించలేదు. అసలు ఆనవాలుకూడా చిక్కలేదు. ఏమనుకోవాలోకూడా తోచటంలేదు. మరొకటీ మరొకటీ అయితే తిరిగి సంపాదించుకోవచ్చును. కాని ఆ సుగ్రీవాదులవంటివి మరెన్ని జన్మలకైనాలభించవు తల్లీ. ఏమిధాటి, ఏమి పౌరుషం, ఏమి జవసత్వాలు. వాటిని తేరులకుపూన్చి అదలిస్తేభూనభోంతరాలుదద్దరిల్లేవి. పగతులగుండెలు బ్రద్దలయ్యేవి. ఆ తురగ ఖరఖుర ఘరట్టనలతో జయలక్ష్మి ప్రత్యక్షమయ్యేది. సత్యం ధర్మం, శౌచం, నృత్యం చేసేవి. ఆ మోత వినగానే అవిగో సుగ్రీవశైబ్య వలాహక మేఘపుష్పాలు! అదే దారుకుడు, అదే కృష్ణుడు అనేవాళ్ళు. వీటిని చూడగానే ఆర్తులకు మనస్థిమితత్వం లభించేది. తల్లీ! ఆ గుర్రాలు పోయాయి. ఈ నిర్భాగ్యుడు మాత్రం మిగిలాడు.

స : దారుకా! విచారించి చేసేదేమున్నది. భటులను పంపించి వెదికించు. సుగ్రీవాదుల సంగతి తెలిపినవారికి బహుమతి యిస్తామని ప్రకటించు.

దా : ఆయుష్మంతుని అభిప్రాయ మేమిటి? ఏమి ఆలోచిస్తున్నారు ?

కృ : ఆలోచించుట కేమున్నది? దారుకా సుగ్రీవాదుల పోకడ మాత్రం పొక్కనీకు. ఈ వార్తవెల్లడి కాకుండానే వాటి ఆచూకీ మాత్రం తెలుసుకోటానికి ప్రయత్నించు. తరువాత చూసుకొందాము.

దా: మరొక దుర్వార్త. అదికూడా యీ నోటిమీదుగానే చెబితే తీరి పోతుంది.

స : ఏమిటది ?

దా: ఆయుష్మంతుని చక్రం కనిపించుటలేదు. ఈవార్త చెప్ప లేక పరిజనం కాళ్ళు త్రొక్కుకొంటున్నది.

స : ఆఁ! దుశ్శకునం. దుశ్శకునం. మళ్ళీ ఎవరికో మూడినది. ఇంకను వాసుదేవునితో దుర్మార్గులు చెనకటానికి ప్రయత్నిస్తున్నారా ? వాళ్ళకు జీవితంమీద ఆసలేదు కాబోలు!

కృ : విచారించి ప్రయోజనంలేదు. దారుకా నీవుపోయి ఈ చీటీ మహారాజునకిచ్చి తదనుగుణంగా నడిపించమను. త్వరగా పో.

దా: అలాగే. సెలవు తల్లీ పోయివస్తాను.

స : ఏమిటి ఆలోచిస్తున్నావు ?

కృ : ఏమున్నది ఆలోచించటానికి, దారుకుని వార్తలే.

స : విచిత్రంగా ఉంది. గుర్రములేమైనట్లు ? చక్రం ఎలా పోయింది ? నా హృదయంమాత్రం ఎలాగో ఉంది. ఎందుకో అశుభాన్ని శంకిస్తూవుంది. ఈయదువృష్ణి భోజాంధకసాత్వతులకు ఏదో కీడువాటిల్లేటట్లుంది. లేకుంటే యింతప్రమత్తులై ఉండరు.

కృ : (నవ్వుతాడు)

స : మీకు అన్నీ నవ్వులాటలే. ఒకప్రక్క ప్రళయం ముంచుకొనివస్తున్నా నవ్వులే.

(దూరాననుంచి అన్నయ్యా ! అన్నయా ! అనిసాత్యకి పెద్దగా పిలుస్తూవుంటాడు)

కృ : అదుగో తమ్ముడు సాత్యకి వస్తున్నట్లున్నాడు. అనవసరంగా అతని హృదయాన్ని కలతపెట్టకు.

సా : అన్నయ్యా !

కృ: ఇటు. ఈపుంగ పట్టెవెనుకప్రక్కనే దారిఉంది సాత్యకీ.

సా: (వచ్చి సత్యభామనుచూచి ఆశ్చర్యంగా) అదేమి, అలా ఉన్నారేమిటి ?

కృ: (నవ్వుతూ) ఏమీలేదు. మీవదినకు ఒకకల వచ్చిందట. రక్తసముద్ర ముప్పొంగి ద్వారకను ముంచివేసిందట. ఆ ప్రవాహంలోవున్న నీవూ నేను కొట్టుకొని పోయామట. ఆసంగతి ఇప్పుడే చెబుతూఉంది.

సా: అసంభవం. ద్వారకను రక్తసముద్రంలో ముంచగలిగిన వీరుడు ఇంత వరకూ పుట్టలేదు. ఇక పుట్టనూపుట్టడు. ఆ కలవల్లనేనా ఇంతదిగులు పడుతున్నది ?

స: నాయనా సాత్యకీ! ఎన్నడూ నోరు తెరచి అడగని నీవదిన నేడు ఒకటి కోరుతున్నది.

సా: ఏమది ?

స: మీ అన్నగారిని విడిచిఉండనని మాటయిస్తే చాలు. అంతకంటె నాకు కావలసినది ఏమీలేదు.

సా: అలానే. మీఆజ్ఞ శిరసావహిస్తాను.

స: సరే, అన్నగారితో పనిపడి వచ్చినట్లున్నది. లేకపోతే ఇలాటి సమయానరావు. రహస్యాలైన రాజకార్యాలేమున్నవో, సరే నేనువస్తాను. (అందెలరవళి నిష్క్రమణను సూచిస్తుంది.)

సా: ఇవాళ లేచినదగ్గరనుంచి అన్నీ విచిత్రంగా ఉన్నాయి.

కృ: ఏమి విచిత్రంగా ఉన్నాయి ?

సా: ఇంతకుముందు వదిన అన్నమాట విచిత్రంగాలేదూ ?

కృ: అందులో విచిత్ర మేముంది ? అది ఆమెహృదయస్థితి

తెలుపుతున్నది. పోతే, యింకా విచిత్రాలున్నాయంటివే? ఏమిటి ?

సా : అసలు సంగతి మరచిపోయాను. యదువృష్ణిభోజాంధక సాత్వతప్రజయెల్ల గుబ్బటిల్లిపోతున్నది.

కృ : నేను బయలుదేరునప్పుడు నగరమంతా ప్రశాంతముగా ఉందే.

సా : మీరు ద్వారకనుంచి కాలు బయటపెట్టి ఉంటారో లేదో గందరగోళం బయలుదేరింది.

కృ : ఏమది ?

సా : పొయ్యి మీదనుంచి అప్పుడేదించిన వంటకాలలో పురుగులు పుడుతున్నాయిట.

కృ : వింతగా ఉన్నదే ?

సా : వింతసంగతి ఎట్లున్నను ప్రజలు రెండురోజులనుంచి తిండి తిప్పలు లేక అల్లాడుతున్నారు.

కృ : వదంతులా ?

సా : కాదు అన్నయ్యా, ఈ కళ్ళారా చూచాను. శతధన్వుని యింటికి వెళ్ళాను. వండి దించిన కూడు, కూరలు సెగపొగలు ఎగజిమ్ముతూనే ఉన్నాయి. ఇలా చూదును గదా పురుగులు లుకలుక లాడుతున్నాయి.

కృ : నిజమేనంటావా ?

సా : అన్నయ్యా నామాటలోకూడా నమ్మకంలేదా ? అంతే కాదు. గాలి ఎలా ఉంటుంది ?

కృ : ఎలాఉంది ?

సా : మామూలుగా చల్లగానో, వెచ్చగానో, నెమ్మగానో,

పాడిగానో, సుగంధం చిమ్ముతూనో లేక దుర్గంధం వెళ్ళ గక్కుతూనో ఉంటుందా ? అలాలేదు.

కృ : (విసుగుదలతో) మరెలా ఉంది ?

సా : తియ్యగా ఉంది.

కృ : తియ్యగానా ?

సా : తియ్యగాఉంది. ప్రజలు కాళ్లు తొక్కుకుంటున్నారు. స్త్రీజనం కనులు చెమ్మగిల్లుతున్నాయి. బాలవృద్ధులు అన్నంకోసం అలమటిస్తున్నారు. ఈ సంగతి చెబుదామని మీకోసం నగరమంతా వెదికాను. కనిపించకపోతే యిటు వచ్చాను.

కృ : నాన్నగారికి చెప్పలేదా ?

సా : చెప్పాను. ఆయన పెద్దన్నయ్యను, మిమ్మి పిలుచుకు రమ్మన్నారు. పెద్దన్నయ్యగారికోసం వెదికాను. కనిపించ లేదు. ఇటువచ్చాను. మీరు కనిపించారు.

కృ : విచిత్రంగానేఉంది. మరి కర్తవ్యం ?

సా : అందుకేగా మీవద్దకు వచ్చింది.

కృ : (గొంతు దూరాన్నుంచి వినిపిస్తుంది) కృష్ణా ! ఆపద్బాంధవా ! ఇవాళ దర్శనమే దుర్లభమా ?

కృ : అబ్బబ్బ ! యీకృతవర్మతో వేగలేకుండా ఉన్నాను. ముప్పొద్దులు పెట్టే పాదాభివందనాలందుకోలేక పెద్దలు తలుపుకొస్తున్నారు. చూడగా చూడగా నా శత్రువులు నామనస్సుపైనకూడా గూఢచారిని నియోగించినట్లు ఉంది కాని మరొకవిధంగా లేదు.

సా : సౌప్తిక సంహారంతో కృతవర్మ పాపం పూర్తిగా దెబ్బ తిన్నట్లుగా పులిలాటి మనిషి నేడు మేకయిపోయాడు.

కృత:కృష్ణా ! ఎక్కడున్నావు తండ్రీ! నీదర్శనంలేక ఈ హృదయానికి శాంతిలేదు. మధ్యాహ్నంనుంచి నీ ముఖారవిందం చూడనోచుకోలేదుకదా ?

కృ : కృతవర్మా, కృతవర్మా యిటు యిటూ, యీ ముమ్మొన తుంగపట్టె వెనుక.

కృత:దారి కనిపించదే.

కృ : కుడివైపుననే కాలిబాటఉంది.

కృత:అమ్మయ్య, బ్రతికాను. ఈపూట నీదర్శనం లభించదు కాబోలునే అని చింతిస్తున్నాను. కాని దొరికింది. కృష్ణా నమస్కారం. అబ్బాయి సాత్యకికూడ యిక్కడేఉన్నాడే ! అనవసరంగావచ్చి మీ యేకాంతానికి భంగం కలిగించానే ! ఎంతపొరపాటు జరిగింది. కృష్ణా క్షమించు వస్తాను.

కృ : దేవరహస్యాలేమీలేవు. సముద్రవాయువుకని ఇక్కడ కూర్చున్నాను. సాత్యకికూడా ఇంతకుముందే వచ్చాడు. కాసేపుంటే అంతాకలసి పోవచ్చునుగదా.

కృత:మీరు మాట్లాడుకోటానికి ఇబ్బందిలేకపోతే ఇక్కడే చతికిలబడతాను.

కృ : అక్కడ కూర్చున్నావేమి కృతవర్మా ? ఈ బండ చాల విశాలంగాఉంది. ఇటువచ్చి కూర్చో.

కృత:ఇక్కడే కూర్చుంటే నీముఖం తనివారచూస్తూ చెప్పేదంతా వినవచ్చును.

కృ : కృతవర్మా, విశేషాలేమిటి ?

కృత:సర్వాంతర్యామివైన నీకు తెలియనివేమున్నవి ? పైగా అన్నలంతటివాడు సాత్యకి. మీకు తెలియనివి నాకెలా తెలుస్తాయి ?

కృ : నీవుమాత్రం సామాన్యుడవా ? మైత్రికోసం ధనప్రాణా లనుకూడా తృణప్రాయంగా త్యజించావు. అలాంటివారి ముందు మేమెంత?

కృత:కృష్ణా! వద్దువద్దు. లేనిపోని ఈగొప్పతనం నాకంటగట్టకు. ఇంతవరకు చెప్పినదిచాలు.

కృ : నిజం వినటం కష్టమైతే పోనీ, వార్తలేమన్నా ఉంటే చెప్పు.

కృత:అన్నట్లు దారుకుడు ఖిన్నుడై మీకోసం వెదుకుతున్నాడు. కనిపించాడా ? దుర్వార్తలేమీ లేవుకదా ?

సా : అన్నయ్యా దారుకుడు వచ్చాడా ?

కృ : (నెమ్మదిగా) ఆ. నీవు వచ్చేముందే వెళ్ళిపోయాడు.

కృత:అనర్థకాలేమీ జరుగలేదుగదా ?

సా : యదుకులానికి కీడు తలపెట్టగల సాహసులున్నారా ?

కృ : కీడుతలపెట్టటమేకాదు చేసి చూపించారు.

కృత:నిజమే ?

కృ : నిజమో అబద్ధమో ? సుగ్రీవాది అశ్వాలు, చక్రం అపహరించారు.

కృత:అపహరించడమే! ఎవరా పౌండ్రకవాసుదేవులు ? జీవితం మీద విసువు పుట్టినట్లుంది.

సా : నిజమేనా అన్నయ్యా ?

కృ : రేపు తలఎగిరినా సందేహిస్తూనే ఉంటావు. కృతవర్మా నీతో హృదయంవిప్పి యీనాడు చెబుతున్నాను. చెప్పటమే కాదు. నీ సహాయం మనస్ఫూర్తిగా అర్థిస్తున్నాను.

కృత:నా సహాయమా (వికటంగా నవ్వుతూ) అహ్హాహ్హాజగన్నాటక సూత్రధారికి అల్పాతి అల్పమానవుని సహాయమా? బాగు, బాగు.

కృ : కృతవర్మా ! నవ్వికేలుకాదు. నిజంగా చెబుతున్నాను.

కృత:(మళ్ళీవికటంగా) అహ్హాహ్హా.

కృ : ఎందుకు నవ్వుతావు ? వినబోయే విషయం కూడా హాస్యాస్పదంగా ఉందా ?

కృత:కృష్ణా క్షమించు. నిన్ను నవ్వగలవాణ్ణా ! ఎంతమాట!

కృష్ణు:ఐతే విను. యెవరి తప్పులవల్ల నైతేనేమి కురుపాండవ యుద్ధం జరిగింది. మైత్రినిబట్టి, బాంధవ్యాన్నిబట్టి, యదు, వృష్ణి, భోజాంధక, సాత్వతులు ఎవరికి తోచిన పక్షాన వారుచేరారు. యుద్ధ ప్రారంభముతో ధర్మాధర్మ విచక్షణ పోయింది. అన్యాయం జరిగింది. నేను ఒప్పుకుంటాను. ఆ అన్యాయానికి రోసే నీవు సౌప్తిక సంహారంలో కృపాశ్వత్థామలకు తోడ్పడ్డావు. అదంతా అయిపోయింది. గతానికి వగచి ప్రయోజనం లేదు. చనిపోయిన దుర్యోధనాదులు ఎటూ తిరిగిరారు. అలా యిప్పుడు మనలోమనం కలహాలు పెట్టుకోవడంవల్ల ప్రయోజనమేముంది ? ముందు యుగాల వారు 'యాదవాదులకు సంస్కారంలేదు. ధర్మంలేదు. అధికారోన్మత్తులై దక్కినరాజ్యం అనుభవింపలేక కొట్టుకు చచ్చారం'టారు. . .చేతులార యీఅప్రతిష్ఠ మనంఎందుకు కొని తెచ్చుకోవాలి? నిజానికి మనలోమనం అసలు ఎందుకు దెబ్బలాడాలి ?

కృత:ఆఁ మనవారికి అంతఃకలహాలు ప్రారంభమయ్యాయా ? కృష్ణా ! విచిత్రంగా ఉంది. ఆ విపరీతబుద్ధి ఎవరికిపుట్టింది సాత్యకీ ?

సా : నాకూ విచిత్రంగానే ఉంది.

కృ : ఇంతవరకు బయటికి పొక్కకపోయినా ఉపేక్షిస్తే రేపైనా రాకతప్పదు. అది అలా ఉంచు. ఏకలవ్యుని బంధుమిత్ర పరివారం సంగతి తెలుసుగా. మనవారంటే మండి పోతున్నారు. ఎప్పుడు అదనుచిక్కుతుందా ఎప్పుడు యాదవులను రూపుమాపుదామా అని తహతహలాడు తున్నారు. ఇదిగో యిప్పుడు వాళ్ళకు సమయం కని పిస్తున్నది. విరుచుకుపడటానికి సిద్ధమౌతున్నారు.

సా : ఏకలవ్యుని పరిమార్చినా వాళ్ళకింకా సిగ్గురాలేదన్న మాట.

కృత: ద్వారకపై దండెత్తిరావటానికి నిషాదులకు గుండెలున్నా యంటే నమ్మలేను. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ, బలభద్రుడు, సాత్యకి, ప్రద్యుమ్నుడు మొదలయిన మహాయోధులుంటే ద్వారకను జయించాలనే? మళ్ళీ దేవకీగర్భాన పుట్టాలి.

కృ : సరే నా మాటలలో యిద్దరికీ నమ్మకంలేదు. మరి రథా శ్వాలు, చక్రంఎలాపోయాయి? పొయ్యిమీదనుంచి దించీ దించకముందుగానే కూడు కూరలో పురుగులు యెలా పుడుతున్నాయి? వాయువు ఎందుకు తియ్యగా వుంటున్నది! ఈపనులు ఎవరుచేస్తున్నారు నిషాదులు కాకపోతే? కృతవర్మచెయ్యాలి, బలరామకృష్ణులు చెయ్యాలి, సాత్యకి చెయ్యాలి. అంతేనా? మరొకమార్గం ఉందంటావా?

కృత: నువ్వు చెబుతున్నది చాలాఘోరంగా ఉన్నది. తొందరగా మేల్కొనకపోతే ద్వారక నిర్జనంకాక తప్పదు.

కృ : అందుకనే నీసహాయం అపేక్షించింది.

కృత: నీ నిత్య దర్శనభాగ్య మొక్కటి అనుగ్రహిస్తే ఏమిచెయ్య మన్నా చేస్తాను.

కృ : యాదవజాతికి ప్రమాదంరానున్న సమయంలో ఇలాపట్టుపట్టి కూర్చుంటే ఎలా ? నీవు, సాత్యకి సైన్యసమేతంగా వెళ్ళి నిషాదులకు మరొకసారి ద్వారకను గుర్తుచేసిరావాలి. అసలు ఆరాజ్యానికి నీవే రాజుగా ఉండటం నాకు ఇష్టం. నాకేకాదు. అన్నయ్యకుకూడా. మొన్నమాటల సందర్భంలో అన్నాడు. మహారాజుకూడా ఇందుకు కాదనడు. ఇది బాగాలేదా సాత్యకీ ?

సా : నిషాద భూములను జయించటానికి కృతవర్మకంటె యోగ్యుడు మరెవ్వరూ లేడు.

కృత: ఇంత ఆదరాభిమానాలు చూపిస్తున్నందుకు నమస్కారం. ఇదివరకు నేను నీకు చేసిన అపకారం మనస్సులో దూరి నన్ను కలచరపెడుతున్నది. అంతేకాదు, నిన్ను చూడని దినం ఘోర యుగంగా కనిపిస్తున్నది. అలాంటప్పుడు నన్ను ద్వారక విడచి ఆ మరుభూములకు పొమ్మంటే...కృష్ణా! క్షమించు. మరేమీలేదు. నా పాపమే అలా పీడిస్తున్నది. నిజం చెబుతున్నాను. ముప్పూటా వచ్చి దర్శనం చేసుకొని పోతున్నానంటే హృదయశాంతికోసమే. నీవు చెప్పినది అవశ్యకర్తవ్యం ! కాని యిదే అడ్డుపడుతున్నది. నీవు అగ్నిలో దూకమన్నా దూకుతాను. తలకోసి యిమ్మన్నా యిస్తాను. మరేమి చెయ్యమన్నా చేస్తాను. కాని నిన్ను విడిచిపోవాలంటే...

కృ : ఎందుకంత కష్టం ?

కృత : నా హృదయావస్థ నీకు ఎలా వ్యక్తం చేయగలను ? నిన్ను విడిచి పోవడమంటే కంస, శిశుపాల, జరాసంధాదుల త్రోవను పోవటమనిపిస్తుంది. ఆ బంధమేమిటో

నాకు తెలియదు. ఇలాంటి స్థితి ఎలా వచ్చిందో బోధ పడదు. ఈ వైక్లబ్యం మాన్చుకోవాలని శతధా ప్రయత్నించాను. కాని లాభంలేకపోయింది. కృష్ణా ! నాకు విముక్తి ఎందుకు ప్రసాదించవు ?

సా : అన్నయ్యా ! కృతవర్మ పాపం వికలచిత్తుడై ఉన్నాడు.

కృ : అయితే యాదవ ప్రళయం నీకిష్టమేనా కృతవర్మా ?

కృత : స్వజన సంక్షయం ఏదుర్మార్గుడు కోరుకుంటాడు ?

కృ : పోనీ నిషాద ప్రమాదాన్ని తెల్పి ద్వారకలో సైనిక శిక్షణకు యోగ్యులైనవారి నందరినీ యుద్ధ సన్నద్ధులను చేయగలవా ?

కృత: ఆపనియెంత కృష్ణా ? ద్వారకపోతుగడ్డ; కత్తితిప్పని బాలుడు, యుద్ధమంటే, ఉప్పొంగని యువకుడులేడు. ఎంతసైన్యం కావాలన్నా నిమిషంలో ఆయత్తంచేస్తాను.

కృ : సరే. ఆపనేకానీ, మళ్ళా కనిపిస్తావుకాదూ ? ద్వారక ఎంత గగ్గోలుగా ఉన్నదో ! వస్తాను.

సా: అన్నాయ్యా నేనుకూడా వస్తున్నాను.

(ఇద్దరూ నిష్క్రమిస్తారు.)

(సముద్రఘోష పెద్దగా వినిపించి క్రమశః సన్నగిల్లుతుంది. తరువాత ప్రశాంత సమయంలో మొదటఒకయీల దానికిమారు మరొక యీల వినిపిస్తుంది.)

కృత : తమ్ముడూ శతధన్వా !

శతధ: నేనే నన్నయ్యా ! ఎక్కడ ?

కృత: ఇటు, ఈ ముమ్మొన తుంగపట్టె వెనుక, త్వరగా రా. ఎవరికంటా పడకుండా వచ్చావుకదా ?

శతధ: అన్నయ్యా నమస్కారం. జాగ్రత్తగానే వచ్చాను.

కృత: ద్వారక వార్తలేమిటి ?

శతధ: చాలా ఉన్నాయి. మొత్తం నగరమంతా అగీలుగాఉంది. పెద్ద చిన్న తారతమ్యంలేదు. ధర్మాధర్మ వివేకంలేదు. మీసంవచ్చిన ప్రతిమగవాడు రొమ్ము విరుచుకొని తిరుగుతున్నాడు. నడివీధిలోనే తాగి తందనాలాడుతున్నాడు. ఏ చమకంలోచూచినా త్రాగుబోతుల కూనిరాగాలే ! స్త్రీ జనమంతా లజ్జాభిమానాలు త్యజించి కట్టుతప్పి తిరుగుతున్నది.

కృత: ఘోరంగా ఉన్నదే! మహారాజు వసుదేవుడూరకున్నాడా? బలరామకృష్ణులు చేతకాని వాళ్ళయి చూస్తున్నారా ?

శతధ: లేదు. మహారాజు నగరమంతా చండశాసనం ప్రకటించాడు. ద్వారక నగరసీమలలో మధువు త్రాగినా, శరీర స్పృహ తప్పిఉన్నా, కనీసం మాటలలో ఏమాత్రం తడబాటు కనిపించినా, నిశిత శూలారోపణకు పాత్రులౌతారని ప్రకటించాడు. ఇదంతా మాయలమారి కృష్ణుని పనేనని యదువృష్ణి భోజాంధక సాత్వత కుమారులంతా అతని మీద కత్తులు నూరుతున్నారు.

కృత: భోజాంధకులుకూడా త్రాగుబోతులయ్యారా ?

శతధ: యదువృష్ణి కుమారులనుచూచి భోజాంధక సాత్వతులు కూడా మొదలు పెట్టారు. వారిలో యీ మద్యవ్యసనం వ్యాపించకుండా చేయటానికి శతవిధాల ప్రయత్నించాను. కాని ఆగలేదు. మహామారిలాగ వ్యాపించింది. సలిమినో బలిమినో ఆకట్టుదామన్నా వీలుగాలేదు. దీనికి రెండే మంత్రాలు. ఒకటి వివేచన. అది చాలాకాలంక్రితమే నశించింది. పోతే అధికారం. అది కృష్ణాయత్తం.

కృత:అయితే యీ మనవంశాలకు వినాశం తప్పదన్న మాట.

శతధ:అదేమిటిఅన్నయ్యా అలాఅంటున్నావు? ఈ యదువృష్ణి వంశాలమీద అంత జాలిదేనికి? వీళ్ళు అధికారోన్మత్తులై చేయని దుండగంలేదే! భోజాంధకులను గర్వీకరపించారే. ఈనాటికికూడా అనమానిస్తున్నారే! బలవంతులైన నారాయణ గోపాలురనందరినీ రేపెన్నడైనా తిరగబడతారన్న కోపంతో కౌరవపక్షాన చేర్పించి ఈ మాయలమారి కృష్ణుడు ఊచకోత కోయించాడే! అన్నయ్యా! అలాంటి ఈ యాదవవార్ష్ణేయులమీదనా మమకారం? అందులో ఈ కృష్ణునిమీదనా?

కృత:నిజమేతమ్ముడూ. అధికారజిగీషువై పాండవులను చేరదీసి నెయ్యము వియ్యము నెరపాడు. కావలెనని కురుపాండవ యుద్ధం కల్పించాడు. దేశాన్నంతా నిర్వీర్యం చేసివేశాడు. రణధర్మంతప్పి దుర్యోధనాదులనందరినీ చంపించాడు. నూరు మంది కొడుకులనుకన్న గాంధారీ ధృతరాష్ట్రులను దిక్కులేని పక్షులను చేసివేశాడు. ఈనాడు పాండవులు కేవలం కృష్ణునిచేతిలో కీలుబొమ్మలు.

శతధ:అంతేకాదు అన్నయ్యా! ఈమధ్య జరుగుతున్న సంగతులు తెలియలేదు కాబోలు. చచ్చిన తన నూర్గురుకొడుకులకు తర్పణం విడుద్దామన్నా ధృతరాష్ట్రునకు పాండవులు, ముఖ్యంగాఆ భీముడు పడనీయటంలేదుట. ఆఖరుకు ఆవృద్ధ దంపతులు పట్టెడుమెతుకులకుకూడా నోచుకోవటంలేదట. ఎప్పుడూ సూటీపోటీ లేనట.

కృత:ఎంతగతి పట్టింది? సార్వభౌముని తండ్రి పట్టెడుమెతుకులకు నోచుకోలేదా? వీరమరణం పొందిన పుత్రులకు అన్ని

నీళ్ళు వదలటానికిగూడా గతిలేకపోయెనా? దారుణం! దారుణం!!

శతధ: మొన్న హస్తినకు వెళ్ళివచ్చాను. గాంధారి కనిపించింది.

కృత: ఏమన్నది?

శతధ: ఏమన్నది? ఏమీలేదు. డగ్గుత్తికతో "మీ అన్నయ్యను అడిగినానని చెప్పునాయనా" అన్నది. అంతే, మరేమీ చెప్పలేదు.

కృత: చట్టి కృతఘ్నుణ్ణి.

శతధ: అదేమిఅన్నయ్యా?

కృత: ఏమీలేదు. సౌప్తిక సంహారానికి బయలుదేరేముందు అశ్వత్థామ నేను గాంధారిదేవిని సందర్శించాము. అతడు నిష్పాండవం చేస్తానని శపథంచేశాడు. నేను ఈ భరత వర్షాన్ని నిర్యాదవం చేస్తానన్నాను. అశ్వత్థామ చాలవరకు తనప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చుకున్నాడు. పోతే నాప్రతిజ్ఞ నేను మాత్రము మిగిలాము. నాప్రతిజ్ఞను పురస్కరించుకొనే గాంధారి కృష్ణుణ్ని శపించింది. ఇంతవరకూ ఆ ప్రతిజ్ఞ అలాగేఉంది. అదే ఆ మహాతల్లి తిరిగి జ్ఞాపకంచేస్తున్నది.

శతధ: అలాగా? ఇంకా సంకోచం దేనికి? అన్నయ్యా! నీవు సరేనంటేచాలు. నీప్రతిజ్ఞ మూడురోజుల్లో నెరవేరుతుంది.

కృత: ఇది బాహుబలంతో జరిగేదికాదు. బలరామకృష్ణులముందు ముఖ్యముగా కృష్ణునిముందు నీయాటలు సాగవు. అతడు దూరదర్శి, కార్యచతురుడు. కాకపోతే ఆవులను కాచు కొనే ఒక సాధారణవ్యక్తి యీ మహాఖండాన్ని గుప్పిట బిగించి ఎలా ఏలుతున్నాడు?

శతధ : అయితే మన మంత్రమంతా కృష్ణునికి తెలుసునంటావా?
కృత:ఎప్పుడో పసికట్టాడు. వేయికళ్ళతో చూస్తున్నాడు.
శతధ: నిజమేనా ? హృదయాంతరాంతరాలుగూడా పెకలించి తీయగలడట్లుందే !
కృత:నిషాదరాష్ట్రాధిపత్యమిచ్చి నన్ను ద్వారకనుంచి పంపి వేయటానికి ప్రయత్నించాడు. నేనందుకు అంగీకరించలేదు.
శతధ: అలాగా, నిరాకరిస్తే ఎలా వూరుకున్నాడు?
కృత:గత్యంతరంలేక ? నన్ను తాకితే భోజకులమంతా కత్తులు దూస్తుందని అతనికి తెలుసు.
శతధ: అన్నయ్యా, అలాంటి అవకాశాలున్నప్పుడు పోగొట్టు కోవటందేనికి ?
కృత:మనస్సు ఎటూ తెగకుండ వచ్చింది. యదువృష్ణి, భోజాంధక సాత్వతులు ఎంతకాదనుకొన్నా సన్నిహితబంధువులు. చచ్చిన దుర్యోధనాదులు ఎటూ తిరిగిరారు. కేవలం ప్రతిజ్ఞకోసమని బంధుమిత్ర పరివారకోటిని సంహరించు కోవటమా ? కృతఘ్నుడను కావటమా ? అటు కృష్ణుడు కూడా ఎన్ని అన్యాయాలుచేసినా, జాతికి మేలుచేశాడు. అద్వితీయమేధావి, తత్త్వవేత్త. ఘటనా ఘటన సమర్థుడు. అలాంటివాని కెగ్గు తలపెట్టి జాతిద్రోహానికి పూనుకోవటమా ? కాని మరొకప్రక్క మిత్రధర్మము, ధర్మపక్షపాతము, ఆత్మగౌరవము నిరంతరము పీడిస్తు న్నాయి. ఎటూ తోచకుండా ఉన్నది.
శతధ: లేదు అన్నయ్యా. కృష్ణుడు సంపాదించి పెట్టిన అపూర్వ గౌరవ ప్రతిపత్తికి యాదవవార్ష్ణేయులు తగరు. ఏమాత్రం తగరు. అలాంటి గౌరవప్రతిపత్తులు కాపాడుకోవాలంటే

వారిలో ఆ ఉదాత్త సంస్కారం, విజ్ఞానం కావాలి. ఆ రెండూ లేవు. జాతికంతకూ అలాంటిసంస్కారం విజ్ఞానం కలిగించటానికి కృష్ణుడు ఎన్నడూ ప్రయత్నించలేదు. అదే అతనికి ముప్పు తెచ్చింది. అదే యాదవాదుల నాశనానికి కారణమౌతున్నది. అలాంటప్పుడు మాటచెల్లించుకోలేని వ్యర్థుడని నీవు ఎందు కనిపించుకోవాలి ? (కెవ్వుమని పక్షి తుంగపట్టులో పడిపోతుంది.)

కృత: ఏమిటిది ?

శతధ: పక్షి. విచిత్రంగా ఉంది, అన్నయ్యా. ఎక్కడా గాయాలు లేవు. ఇప్పుడేకదా అరచింది. అప్పుడే దానికి ప్రాణాలు కూడా పోయాయి !

కృత: కారణ మేమైన ఉంటుంది ?

శతధ: ఏమీ కనిపించటంలేదు. ఈ ముమ్మొన తుంగ తప్ప మరొకటి లేదే ?

కృత: ఈ ముమ్మొనతుంగ విషమయం కాదుగదా ?

శతధ: అన్నయ్యా, విషం, విషం, ఈ తుంగంతా విషమే. పురుగును పట్టుకొని తుంగమీద వేశాను. చచ్చిపడ్డది.

కృత: అయితే కృష్ణుడు చెప్పినదంతా నిజమై ఉంటుంది.

శతధ: ఏమి చెప్పాడు ?

కృత: నిషాదులు మనలను నాశనం చేయటానికి ప్రయత్నిస్తున్నారని. ఇది వారిపనే. లేకపోతే ఇలాంటితుంగ ఇక్కడికి ఎలా వస్తుంది ?

శతధ: ఆఁ. ఇది విషమయమని కృష్ణునికి తెలుసునంటావా ?

కృత: తెలుసునని గట్టిగా చెప్పటానికి వీలులేదు ! ఎవరైనా

చూ స్తే అనుమానిస్తారు. పోదాంపద. నీవుమాత్రం జాగ్రత్తగా ఉండు.

౨

(సముద్రఘోష పెద్దగా వినిపించి క్రమశః సన్నగిల్లుతుంది.)

కృ : అన్నయ్యా! అన్నయ్యా! లేదు. ఈరెండు రోజులనుంచీ కనిపించడంలేదు. విచిత్రంగాఉంది. బలభద్రుడు ఎక్కడకు పోయినట్లు? ఒక్క క్షణంకూడా నన్నువిడిచి ఉండేవాడు కాదు. నాతో చెప్పకుండా ఏపనిచేసేవాడుకాదు. దారుకా! నీవటు తూర్పునఉన్న చెట్లతోపులో చూచిరా. సత్యా నీవటు పడమర దిక్కుకు పోయిరా. తమ్ముడూ సాత్యకీ, నీవటుపోయి చూచిరా.

సా : అనయ్యా!

కృ : ఆ యిద్దరు పోతూఉంటే నీవలా నుంచున్నావేం?

సా : వదినకు మాటయిచ్చానుగదా! నీ వెంటనే వస్తాను అనయ్యా.

కృ : అన్నీ కలిసివచ్చాయిలే, రా.

సా : కంగారు పడుతున్నట్లున్నదే!

కృ : పెద్దన్నయ్యకు నిజంగా కోపం వచ్చినట్లుంది. లేకపోతే యిలాచేసి ఉండేవాడేకాదు.

సా : మనవల్ల తప్పు జరగలేదుగదా?

కృ : చాలా పొరపాటు జరిగింది. ఆయనతో సంప్రదించకుండానే ఆతురత కొద్దీ దారుకుద్వారా చీటీ పంపించి శాసనం చేయించాను. అది ఆయనకు కోపకారణమై ఉంటుంది.

సా : అన్నయ్యా ! అన్నయ్యా అటు చూడు. ఆచెట్టుక్రింద పండుకొన్న దెవరు ? పెద్దన్నయ కాదుకదా !

కృ : అది తాలంకుడే సందేహంలేదు. ఆ మహావిగ్రహం బలభద్రునిదే ! ఆ ఒడ్డు పొడువులు మరొకనికి దుర్లభం. హంసతూలికాతల్పం వదలివచ్చి యీ మాకుమూల కఠిన నేలమీద పండుకున్నాడు. నీవిక్కడే ఉండు. అన్నను పిల్చుకొస్తాను.

బల: ఎవరది ? కాళ్ళు పిసుకుతున్నారు దేనికి ? నేనివ్వ గలిగింది ఏమీలేదే. అధర్మం కళ్ళముందు జరుగుతూ వుంటే చూస్తూ ఊరుకున్న మహాపాపిని. లేదు బాబూ, నావల్ల యీపత్ప్రియోజనం కూడా ఉండదు.

కృ : అన్నయ్యా, నేనే అన్నయ్యా. ఇటు చూడు.

బల: ఎవరు కృష్ణా నీవా ? ద్వారక ఏమైనది ? యిలా వచ్చావు?

కృ : నీవులేని ద్వారక ఎవరికి కావాలి అన్నయ్యా !

బల: ఓహోహో! కృష్ణునకు రాజ్యకాంక్ష లేదు—పులికి మేక మీద అభిలాష లేదు.

కృ : అన్నీ తెలిసిన మీరే అలా అంటే నేనేమి చేసేది ?

బల: రాజ్యం.

కృ : మీతో చెప్పకుండా, సంప్రదించకుండా మద్యపాన నిషేధ శాసనం చెయ్యటంతప్పే, ఒప్పుకుంటాను. కాని యదు వృష్ణి భోజాంధక సాత్వతులలో త్రాగుబోతుతనం ఎక్కువై దురాగతాలు ప్రబలుతూ వుంటే, కళ్ళముందే జాతిజాతి అంతా ధ్వంసమై పోతూవుంటే, చూడలేక శాసనం చేయించాను. త్వరలో మీతో మనవి చేయ

లేక పోయాను. మనవి చేయకపోవటం తప్పే. ఒప్పు కుంటాను.

బల: నేనుమాత్రం చేసినదేమున్నది? రాజాజ్ఞ ధిక్కరించలేక పట్టణం వెలుపల కొచ్చాను. ఆజ్ఞాధిక్కారం చేయక పోవటం తప్పేనా?

కృ: మీరలా అంటే నేనేమి చెప్పేది?

బల: నీకు తెలియనిదేమున్నది కృష్ణా? మొదటినుంచి అంతో యింతో మైరేయం అలవాటైపోయిన సంగతి నీకు తెలియ నిది కాదు. ఇటీవల ఆప్తుడైన సుయోధను దుర్మరణం చూచి, ప్రబలిన అధర్మాన్ని చూచి, తమ్మునిమీద మమకారం స్మరించి, మనస్సులో బయలుదేరిన దుర్భర తాపాన్ని భరించలేక, ఆదురభ్యాసం ఎక్కువైపోయింది. అదే తగనిపని అనుకొంటూవుంటే, రాజధిక్కారమెలా చేసేది? అందుకని యిలా వచ్చాను. యిక్కడకూడా నన్నుండనివ్వరా యేమిటి?

కృ: అన్నయ్యా, నీకు నేను చెప్పదగినంత వాడనుకాను. నువ్విలా నగరం వెలుపలకు వచ్చేశావన్న సంగతి ప్రజ లకు తెలిసిందంటే ద్వారకలో ఒక్క పురుగుండదు. అంతా సముద్రతీరానికిచేరి త్రాగుడు మొదలెడతారు. ఇదివరకే యదుకృష్ణులకు, భోజాంధకులకు అంతఃకలహా లున్న సంగతి తెలియనిదికాదు. త్రాగినమీదట ఏమి పుట్టి మునుగుతుందో ఎవరు చెప్పగలరు?

బల: ఇంతకూ నన్ను ఇక్కడకూడా ఉండవద్దంటావు. అంతేనా? ఈ మాత్రానికి ఇంతదూరం వచ్చావా? కాకిచేత కబు రంపితే ద్వారకాధిపతి కురుసామ్రాజ్యాధిపతి తమ

రాజ్యంలో ఎక్కడా త్రాగగూడదని శాసనంవేసి వేస్తారు కదా? నీ కెందుకు ఇంతశ్రమ? కృష్ణా ఇటుచూడు నా బ్రతుకేదో నేను బ్రతకటానికి కూడా వీలులేదంటావా?

కృ: అలా ఎవరన్నారు?

బల: మరి నీవంటున్న దేమిటి?

కృ: ఏమీలేదు. ద్వారకకు పోదాం రమ్మంటున్నాను. లెండి. లెండి. నాన్నగారుకూడా మీకోసమని పడివస్తున్నారు.

వసు: నాయనా బలభద్ర! ఇక్కడే ఉన్నావని సాత్యకిచెప్పి వెళ్ళాడే ఎక్కడరా నాయనా?

కృ: ఇక్కడే నాన్నగారు, ఈ చెట్టుక్రిందనే.

వసు: నాయనా బలభద్రా, మమ్మల్నందర్నీ వదలిపెట్టి ఇక్కడకు వచ్చి కూర్చున్నావా?

కృ: అదే అంటున్నాను. ద్వారకకు రమ్మని బ్రతిమాలుతున్నాను. అన్నయ్య ససేమిరా అంటున్నాడు. మీరైనా చెప్పండి.

వసు: నాయనా, బలభద్ర! నీకు నామీదేనా కోపం? అసలు నాకెందుకు వచ్చిన రాచరికం. రామా, కృష్ణా అనుకోన వలసిన యీ ముసలితనంలో నాకెందుకు అధికారం? లేక లేక మీరు కలిగినందుకు, మా చెర తప్పించినందుకు ఎంతో సంతోషించాను. కొడుకులు ముగ్గురు పెద్దవాళ్ళై ప్రయోజకులై మహారాజ్య సంపాదకులై పేరు ప్రతిష్ఠలు సంపాదిస్తున్నారంటే మా జన్మలు తరించిన వనుకొన్నాను. లోకోత్తర పురుషులై మీరిద్దరుండగా శతవృద్ధునైన నాకెందుకు రాజ్యం? మతిలేని వాళ్లు రాజ్యాధికారం వహిస్తే ఇటువంటి అవకతవకలే జరుగుతాయి. నాయనా,

బలభద్ర ! నేను తపస్సుకుపోతున్నాను. రాజ్యం మీయిష్టం. నీ తమ్ముడు, నీవు, ఎలా చేసుకున్నా సరే. సర్వం తెలిసిన వాళ్ళకు నేను చెప్పవలసిన దేమున్నది ? నాయనలారా వస్తాను.

కృ : అన్నయ్యా, అన్నయ్యా నాన్నగారు పోతున్నారు.

బల : నన్నేమి చేయమంటావు ? ఇదివరకు నేను ఆయనను సింహాసనం ఎక్కించిందీ లేదు. ఇప్పుడు దింపిందీ లేదు. వెనుక లేని నడమంత్రపు పెత్తనం ఇప్పుడు నాకెక్కడ నుంచివచ్చింది ?

కృ : నాన్నగారు రాజ్యం మీకప్పగించారు.

బల : ఇందులో నాకేమీ సంబంధం లేదు.

(రొజుకుంటూ వచ్చి దారుకుడు)

దారు: కృష్ణా, కృష్ణా కొంప మునుగుతోంది. కొంప మునుగుతోంది. పుర్రెలు రాలిపోతున్నాయి. రక్తం ఏరులై ప్రవహిస్తోంది.

కృ : ఏమిటి దారుకా ?

దారు: ఇంకేముంది కృష్ణా ! యాదవ వార్ష్ణేయు లొకప్రక్కా, భోజాంధక సాత్వతు లొకప్రక్కా చేరి నరుకు కొంటున్నారు.

కృ : ఎందుకు ? ఆవిపరీత బుద్ధి ఎందుకు పుట్టింది ? ఎవరికి పుట్టింది ?

దారు: ద్వారకనుంచి అంతా కల్లుకావళ్ళతో సముద్రపు ఒడ్డుకు చేరి తప్పదాగారు. ఆమైకంలో గదసాంబులు సౌప్తిక సంహారాన్ని తడవి కృతవర్మను ఎత్తిపొడిచారు. కృతవర్మ తమ్ముడైన శతధన్వుడు నిన్ను, సాత్యకిని సూటిపోటీ మాటలన్నాడు. దానితో కడుపుమండి కూర్చుని ఉన్న

కృతవర్మను గదసాంబులు నరికివేశారు. ఇంకేముంది? అక్కడ ఉన్నవారంతా రెండుపాయలై యుద్ధంచేస్తున్నారు. భోజులు ముమ్మెన పోచలుబట్టి కొడుతూఉంటే యాదవ వార్ష్ణేయులు విలావిలా తన్నుకొని చచ్చిపోతున్నారు. కృష్ణా, కృష్ణా గదసాంబులు ప్రద్యుమ్నుడు అంతరించారు. సాత్యకికూడ పడిపోయాడు.

కృ : సాత్యకి చనిపోయాడా? ఇంతకుముందు ఈ ప్రాంతంలోనే ఉన్నాడే!

దారు:ఎప్పుడు వచ్చాడో తెలియదు. సాత్యకిచావు నాకళ్ళారా చూచాను. లాభంలేదు. త్వరగాపోవాలి కృష్ణా.

కృ : అన్నాయ్యా ఇక్కడే ఉండు. ఇప్పుడేవస్తాను. దారుకా ఎటుపోవాలి?

దారు:ఇటు ఇటు. (సముద్రఘోష మెల్లగా వినిపిస్తుంది)

కృ : ఇక లాభంలేదు. దారుకా నీవు త్వరగా హస్తినకు వెళ్ళి అర్జునునకు యీసంగతంతా చెప్పి తీసుకొనిరా. వారం రోజులకంటే ఈ ద్వారక నిలవదు. సముద్రగర్భంలో కలిసిపోక తప్పదు. ఆ ప్రమాదం రాకముందే స్త్రీ, బాల, వృద్ధజనాన్ని హస్తినకు తీసుకొని వెళ్ళమని అర్జునుడికి చెప్పు పో. త్వరగా పో.

3

[సముద్రఘోష పెద్దగా బయలుదేరి క్రమశః సన్నగిల్లు తుంది. అందెల రవళి వినిపిస్తుంది]

సత్య:అయ్యయ్యో, ఎంతఘోరం! ఎంతఘోరం! కన్నులముందే ఈఅప్రతి మానధనుర్ధరులు, ఈలోకోత్తరులుఅంతరించారు.

ప్రళయరుద్రునికైనా భీకరముద్రవైచి పంపగలిగిన మహా వీరులంతా ప్రగ్గిపోయారు. ద్వారక అంతా మహానది ప్రవాహ విప్లవితమైన నిమ్నభూమి అయిపోయింది. ఇంకేమి ద్వారక, నట్టిరుద్రవాటిక. స్త్రీ బాలబాలికా వృద్ధుల ఆక్రందనంతో ఆకాశం దద్దరిల్లి పోతున్నది. కృష్ణా కృష్ణా యీ పుణ్యభూమికి ఎలాంటిగతి పట్టింది! ఆర్తులు అనాథులైన స్త్రీ బాల వృద్ధులకు గతి ఎవ్వరు? పుత్రశోక ఘూర్ణితచిత్తుడవై ఒక్క మగపురుగుకూడా మిగలకుండా చేశావా? కృష్ణాకృష్ణా! సర్వాగమవేదివే. అంతశ్శత్రువులకు లొంగి ఆత్మీయజాతి సంక్షయానికే విజృంభించావా? చూస్తూచూస్తూ మృత్యుదేవతకు విజయంసమకూర్చావా! మొదటినుంచీ అనుమానిస్తూనే ఉన్నాను. యాదవ ప్రళయం వస్తుందని శంకించాను. కృష్ణా నీతో చెప్పాను గదా. రాజలోకంతో బొమ్మలాట లాడిన నీకు దీన్ని మార్చడానికి సాధ్యంకాక పోదనుకున్నాను. కాని ఇలా జరుగుతుందని అనుకోలేదు. మీఅన్నగారైనా ఉంటే యింత ప్రమాదం జరగకపోయేదేమో? ఏడీ ఆమహాత్ముడు? నీవూ ఆయనకోసమే వెదుకుతున్నావా? చల్లగా కాలికి తగిలిందేమిటి! అయ్యయ్యో ఎంత అపచారం! బలభద్రులు బలభద్రులు. నిద్రపోతున్నారా? నోటివెంట ఆ నురుగేమిటి? నొసట ఆకారేమిటి? మహానాగం, మహానాగం, కాటందుకొని పోతున్నది. కృష్ణా కృష్ణా...

[పెద్దగా బయలుదేరిన సముద్రఘోష క్రమశః సన్నగిల్లుతుంది. లోకమంతా కరిగిపోయేటట్టుగా కరుణరసం వెల్లివిరిస్తూ కాసేపు మురళి మ్రోగి ఆగిపోతుంది.]

కృ : రాజుల కిరీటాలతో బంతులాడాను. తిమ్మిని బమ్మిని, బమ్మిని తిమ్మిని చేశాను. ఈ నాటకమంతా ఎందు కాడాను ? ఏమి జరిగింది ? రసనిష్పత్తియైనా జరిగిందా ? ఎవరైనా మిగిలితేగదా చెప్పటానికి ? పాపం ఆ అర్జునుడు ఆ కురుక్షేత్రసంగ్రామ ప్రారంభంలోనే మొత్తుకున్నాడు. ఈ మహాకర్మక్షేత్రం శ్మశానవాటిక అయిపోతుందన్నాడు. జాతిసాంకర్యం, ధర్మచ్యుతి, కర్మహాని జరుగుతుందని భయ పడ్డాడు. అంతా జరిగింది. ఈ యాదవప్రళయం జరుగు తుందని ముందుగానే గ్రహించాను. కాని లాభమేముంది? చేసినప్రయత్నాలన్నీ వమ్మైపోయాయి. ఎందుకిలా జరిగింది ? (బర్ న ధ్వనిచేస్తూవచ్చి విషదిగ్ధమైన బాణం అంగుష్ఠాన నాటుతుంది.) ఇస్, అబ్బబ్బ. ఎక్కడిదీ అమ్ము? ప్రాణాలను తోడేస్తోంది. ఎవరదీ, నిషాదుడా ? పిరికిపంద పారిపోతున్నాడు. అబ్బా. బాధ...దుర్భరం, దుర్భరం. గొంతులోఇన్ని నీళ్లు పోసేవాళ్ళుకూడా లేరుకదా ? ఎంత దిక్కుమాలిన చావు ! కళ్ళు తిరిగిపోతున్నాయి. నాలుక లాగుకొనిపోతున్నది. అమ్ము విషదిగ్ధంకాబోలు! ఇప్పుడు అంగలార్చి ప్రయోజనమేముంది ? కేవల అధికారోన్మత్తు నకు ఇంతకన్నా ఉత్తమ సత్కారమేముంది ? ఇస్.

[అండెలరవళి క్రమశః పెద్దదవుతుంది.]

సత్య: కృష్ణా ! కృష్ణా ! పోయావా ? అన్యాయం. కృష్ణా, ద్వారకానగర అంతఃపురాంగనల గతేమి ? నీచాతినీచు లైన నిషాదులకు అప్పగించిపోయావా ? అలా ఎన్నటికీ వీలులేదు. నీవెంటనే వస్తున్నా. ఖడ్గ పుత్రా దారి చూపవూ ? (పడిపోయిన చప్పుడు.)

97

ఢ మ ఢ హా ల బ ం ధి

పాత్రలు

వెంకన్న	ప్రవర్ధన్
రాధ	కామేశ్వరరావు
ప్రసాద్	సుబ్బమ్మ
జయ	లక్ష్మయ్య

[ఫ్యాక్టరీలు కూస్తుంటాయి. టవరు గడియారాలు అయిదు గంటలు కొడతాయి. పూలోయి మల్లెపూలు అంటూ కుర్రవాళ్ళ కేకలు వినిపిస్తూంటాయి.

ఇంటిముందు ఆవరణస్థలంలో ప్రసాదు డమడమాలబండి యీడ్చుకుంటూ ఉంటాడు. జయ "రాజరాజుల బండి, రంగు రంగుల బండి, బలే షోక్కైనబండి" అని పాడుతూ కాలిఅందెలు ఘల్లుఘల్లు మనిపించుకుంటూ వెంట నడుస్తూ ఉంటుంది. మల్లె పూలో అన్న కేక దగ్గరలో వినిపిస్తుంది.]

జ : అన్నాయ్, అన్నాయ్! ఇప్పుడే వస్తాను. ఇక్కడ ఉండు.

ప్ర : నీకోసం బండి ఆగదు.

జ : ఇప్పుడే వస్తాగా.

ప్ర : అర మినిట్టుకూడా ఆగదు. (బండి గబగబా లాగుతాడు. డమడమా అని త్వరత్వరగా మ్రోగుతుంది.)

జ : (జాలిగా) అన్నాయ్!

ప్ర : (గంభీరంగా) ఆగదు.

జ : కాసేపు ఆపు అన్నాయ్. ఇటుచూడు కాసేపు. ఇప్పుడే వస్తాగా.

ప్ర : (మొండిగా) ఆగదంటే ఆగదు. అంతే. రాగలిగితే రా. లేకపోతే పో. ఈబండి ఆగనూ ఆగదు, ఒకళ్ళు ఆపితేనూ ఆగదు.

జ : (ఊఁ ఊఁ అని గునుస్తూ) అయితే అన్నాయ్ కొట్టాడని నాన్నగారితో చెబుతా.

ప్ర : నాన్నగారితో కాకపోతే మంత్రిగారితో చెప్పు. ఆర్డినెన్సు పెట్టించు. ఈబండి ఆగితేనా!

జ : (అంతలోనే నవ్వుతూ) అన్నాయ్, ఒక మంచిమాట చెబుతా.

ప్ర : నీ దొంగ వేషాలు ఎవరికి తెలియవులే. బండిమాత్రం ఆగదు. (బండి బడబడా యీడుస్తాడు)

జ : ఆపకపోతే ఆపక పోయావులే. ఈ మాటవిను. నువ్వు ఇక్కడేవ్వుంటే నేను పోయి—

ప్ర : ఎక్కడికి ?

జ : అమ్మదగ్గరికి. అమ్మ నాకు మల్లెపూలు కొనిపెడతా నన్నది. అంతులో సగంగుచ్చి బండికి చుడదాం. అప్పుడు ఎంత చక్కగా ఉంటుంది !

ప్ర : అయితే పో, తొందరగా పో.

జ : ఇక్కడే వుంటావుగా ?

ప్ర : (నవ్వుతూ) ఆ...ఆ...

జ : నిజమేనా ? అమ్మో, దొంగనవ్వు నవ్వుతున్నావ్. నిన్ను నమ్మగూడదు.

ప్ర : నవ్వటంలేదు, గివ్వటంలేదు. తొందరగా పో. అమ్మే మంచి మల్లెపూల దండలు, ఎర్రని మల్లెపూలదండలు, కొత్త ఉదదాకుతో గుచ్చి ఒళ్ళంతా వేస్తుంది. తొంద రగా పో.

జ : అమ్మ నన్ను కొడుతుంది !

ప్ర : ఎవరు కొడుతుందన్నారు ? ఒంటినిండా ఎర్రమల్లెపూల దండలు వేస్తుందన్నాను. (బండి మళ్ళీ గబగబా యీడు స్తుంటాడు.)

జ : అరే అన్నాయ్. అమ్మ నిజంగా నన్ను కొడుతుందీ ?

ప్ర : అబ్బే లేదు గారాల కూచివికాదూ! అంటుకని బుగ్గలు సాగదీసి బూరెలు వండుతుంది.

జ : (ఏడుస్తూ) ఊ...ఊ అయితే యీ బండిని...

ప్ర : తొక్కితేనా? ఎందుకు చెప్పటం.

జ : ఒక అమ్మాయి వీపు విమానం మోత మోగుతుంది. అంతేనా?

ప్ర : ఆ అమ్మాయికి అన్నీ తెలుసునన్నమాట. (బండి యీడుస్తూ) రాజరాజుబండి రంగు రంగులబండి.

జ : బలే షోకైనబండి. (ఒక్కసారి ఎడమకాలితో బండిని ఒక్కతొక్కు తొక్కుతుంది. బండి ఫెళఫెళలు అందె ఘణఘణలలో కలిసిపోతాయి. జయ అందెలచప్పుడు, ప్రసాద్ కాలి సవ్వడి వాకిట్లొకి వడుగును సూచిస్తుంటాయి. రెండు సెకండ్లలో చప్పున వీపుమీద చరచిన చప్పుడు వినిపిస్తుంది. జయ ఏడుస్తుంటుంది.)

ప్ర : అలాగే కావాలి. నా బండిని తొక్కేస్తే ఊరుకుంటాననా యేమిటి? (జయ ఏడుపు స్థాయి పెరుగుతుంది.) ఇంకేమి బండి? ఇంకేమి బండి? దీని ఎదాన పెట్టుకుంది. (మళ్ళీ జయ వీపున ఒకటి చరుస్తాడు. తానుకూడా పెద్దపెట్టున ఏడుస్తుంటాడు.)

ఇంట్లోనుంచి గొంతు : జయా. జయ! ఒరే ప్రసాద్.

ప్రసాద్ (పిల్లలిద్దరూ వినిపించుకోరు.) అబ్బబ్బ. ఇల్లెగిరి పోతూవుంది. కాసేపు ప్రశాంతంగా కూచోటానికినోచుకో లేదు కదా! అమ్మా జయా ఇలారా. (జవాబువుండదు) నీకేనే చెప్పేది. వాణ్ని తంతానులే. నువ్వీటురా. (జయ

ఏడుపు తగ్గుతుంది. (ప్రసాద్ ఇంకా పెద్దగా ఏడుస్తూ వుంటాడు.)

బజారులోనుంచి గొంతు : వెంకన్నగారూ, వెంకన్నగారు. అరే అబ్బాయి మీ నాన్నగారు ఇంట్లో ఉన్నారా ?

జ : అన్నాయ్, నిన్నేరా పిల్చేది, ఏదో అడుగుతున్నారు చెప్పవేం ?

ప్ర : కావలిస్తే నువ్వే చెప్పుకో.

జ : నాన్నగారికి చెబితే ఎవరు చెప్పుకుంటారో తెలుస్తుంది.

ప్ర : ఇంకా నా సంగతి తెలీదు కామాలు; ఈసారి నా జోలికి వస్తే మక్కెలిరగ దంతాను.

బజారులోంచి గొంతు : వెంకన్నగారూ, వెంకన్నగారూ.

వెం: (పెద్దగా) ఒరే ప్రసాద్ బజార్లోనుంచి ఎవరో పిలుస్తు న్నారు చూడు. నిన్నేరా ! వాళ్ళని లోపలికి పిల్చుకురా. (ప్రసాద్‌నుంచి అతీపతీ లేదు. ముందుకు నడచివస్తున్న చప్పుడు) ఎవరదీ ?

బజారులోనుంచి గొంతు: వెంకన్నగారు ఇంట్లో ఉన్నారా ?

వెం: కామేశ్వరరావుగారా...రండి రండి. ఈ పిల్లల రణగొణ ధ్వనిలో అసలు వినిపిస్తేనా ? ఎంతసేపటినుంచి పిలుస్తు న్నారేం ?

కా : ఇప్పుడే మీ కుర్రవాణ్ణి అడుగుతున్నాను.

వెం: ఇంట్లోకి పదండి. అరే ప్రసాద్ నిన్ను అమ్మ యింట్లో పిలుస్తోంది.

జ : నాన్నగారు, నాన్నగారు. అన్నాయ్ మరిగత్తే అన్నాయి...

ప్ర : నా సంగతి తెలుసుగా.

జ : నాన్నగారు, నాన్నగారు! ఇవ్వాళ అన్నాయ్ బళ్ళోకి పోలేదు సరిగదా, ఆడపిల్లనుచేసి నన్ను కొడుతున్నాడు నాన్నగారూ. మీకింకా ఎప్పుడు జ్ఞానం వస్తుంది చెప్పండి?

ప్ర : అన్నీ అబద్ధాలే నాన్నగారూ.

జ : అబద్ధాలా? మరి నేనెందుకేడ్చాను?

ప్ర : ఆ సంగతి నీకే తెలియాలి.

వెం : గోలచెయ్యకండి. పోండి. పెద్దమనుష్యులముందు అలా గోలచేస్తే బాగుంటుందీ? తప్పు. రాధా, రాధా! వీళ్ళని తీసికెళ్ళు. (లోపలనుంచి స్త్రీ కంఠం ప్రసాద్ అని పిలుస్తుంది)

జ : అరే అన్నాయ్, అమ్మ పిలుస్తోందిరా. నువ్వుపో.

[లోపలి నుంచి మళ్ళీ జయా అని పిలుపు]

ప్ర : అమ్మ నిన్నుకూడా రమ్మంటోంది.

జ : అన్నాయ్ ఇంతకు ముందేచ్చింది అబద్ధం.

వెం : కొట్టుకులే పోండి. తొందరగా పోండి!

ప్ర : జయా నీకళ్ళు నువ్వుతుడుచుకో, నాకళ్ళు నేను తుడుచుకుంటాను. జరిగిందేదో జరిగిపోయింది. నామీద నువ్వుగాని, నీమీద నేనుగాని అమ్మతో చాడీలు చెప్పవద్దు. సరేనా?

జ : నిజమే అన్నాయ్. నవ్వుకొంటూపోతే అమ్మ ఏమీఅనదు. అమ్మకేగాదు. నవ్వుతూ వెలుతూఉంటే పిల్లల్ని కొట్టటానికి ఎవరికీ చేతులురావు. పద. ఎంతెంతదూరం? ఎంతెంతదూరం? చెప్పు...

ప్ర : కోసెడు కోసెడు దూరం.

జ : ఎంతెంత దూరం?

ప్ర : కోసెడు కోసెడు దూరం కూ...ధన్ ధన్ (రైలు ధ్వనిని అనుకరిస్తూ ఇద్దరూ లోపలికి వెళ్ళి పోతారు.)

వెం : ఈవరండాలో నిల్చున్నారేం ?
కా : ఇక్కడ చల్లగాలి వీస్తున్నది.
వెం : అలా నిలబడి ఉన్నారేం. ఆ కుర్చీలో కూర్చోండి.
కా : చాలాపనిఉంది. తొందరగాపోవాలి. ఈఒక్కముక్కచెప్పేసి వెళ్ళుదామని వచ్చాను. (కుర్చీలోకూలబడుతూ) తెల్లవారు జామున మూడింటికి లేచి తిరిగినవాణ్ని తిరిగినట్లుగానే ఉన్నాను. నాలుగు నిమిషాలు కూర్చుందామన్నా తీరక వచ్చింది ?
వెం : అసలు భోజనంచేశారా ? ముఖంచూస్తే వాడిఉంది. అరే ప్రసాద్.
కా : ఇప్పుడేం భోజనంలెండి, రాత్రికిచేస్తాను.
వెం : ప్రసాద్... ప్రసాద్ అమ్మతో చెప్పి రెండుకప్పులు కాఫీ తీసుకురా.

[లోపలినుంచి ప్రసాద్... తెస్తున్నా నాన్నగారూ]

కా : ఇంతకు ముందే తీసుకున్నది.
వెం : కాఫీయే కదా.
కా : నేను తొందరగా పోవాలి. అన్నట్లు నేను ఎందుకువచ్చాను? నానాటికీ నాకు మతికుండా పోతోంది. ఆఁ ఆఁ అసలు సంగతి ఇప్పుడు జ్ఞాపకం వచ్చింది. కామ్రేడ్ ప్రవర్ధన్ వస్తున్నాడు.
వెం : ఎవరు ? కామ్రేడ్ ప్రవర్ధనా ? ఎవరబ్బా, పేరు చాలాసార్లు విన్నట్లుంది ?
కా : ఆ కామ్రేడునే ఎరగరా! విచిత్రంగాఉంది. ఆ మహావిప్లవ కారుణ్ని ఆ మహావీరుణ్ని యెరుగక పోవడమేమిటి ? బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యాన్ని మూడు చెరువుల నీళ్లు త్రాగిం

చాడు. మెక్సికోలో విప్లవధ్వజం నెలకొల్పి వచ్చాడు. రష్యావిప్లవంలో లెనిన్ స్టాలిన్‌లకు కుడి భుజంగా పనిచేశాడు. జర్మనీలో నాజీలపై కత్తికట్టి హోరాహోరిగాపోరాడాడు. అయిదుసంవత్సరాలు కాన్‌సెంట్రేషను కాంపులో నరక యాతనకులోనై ఎదకు ఒకచేయి ఒకకన్ను కోల్పోయి బయటపడ్డాడు. పీడిత ప్రజానీక సముద్ధరణకోసం తన మాతృదేశంలో తిరిగిఅడుగుపెట్టాడు. అతని చూపులంతా పీడితప్రజానీకం మీదనే. తలపంతా శ్రామికవర్గ సముద్ధరణం మీదనే. ఆ ప్రతిభ, ఆ కార్య శూరత్వం, ఆగతితార్కిక భౌతికవాద కోవిదత్వం, ఆ త్యాగం,అనన్యాలు. అన్నీ తెలిసిన మీకు నేను చెప్పడం దేనికి ?

వెం: ఆ కామ్రేడ్ ! వస్తున్నాడా ?

కా : అవును. రోజూ చెబుదామను కుంటూనే మరచిపోతున్నా. సాయంకాలం వస్తున్నాడు. మీరునన్ను క్షమించాలి.

వెం: ఎందుకు ?

కా : కొన్ని కారణాలవల్ల వారికి వసతి యిక్కడ చేయాలని నిర్ణయమై పోయింది.

వెం: ఇక్కడనా ! శిథిలావస్థలోవున్న యీ ఇంట్లో ఆ ప్రవర్థన్ వంటి మహా నాయకునికి విడిదా ?

కా : అవును మీతో చెప్పటానికికూడా అవకాశం లేకపోయింది. స్థితిగతులు అలా వచ్చాయి. వాస్తవికవాది వాటిని తెలుసుకుని ఆవశ్యకతను గుర్తించి మరి నడుచుకోవాలి. అప్పుడే స్వాతంత్ర్యం లభిస్తుంది. విప్లవంకోసం పాటుపడే మీరు ఇందుకు కాదంటారా ? అది అలాఉంచి

కామ్రేడ్ ప్రవర్ధన్ చాలా నిరాడంబరజీవి. వ్యక్తిగతంగా అతనికి కావలసినవికూడా చాలా స్వల్పం. సిగరెట్లు,కాఫీలు ఏర్పాట్లు సరీగా చేశారా లేదా అనికూడా చూడడు. అతనికి కావలసింది ఒకటే- విప్లవం, శ్రామిక నియంతృత్వం, ప్రజల అభ్యుదయం.

వెం: అంతటి మహానాయకునికి ఈ జీర్ణగృహంలో విడిది చేయించటం బాగుంటుందా అని ఆలోచిస్తున్నాను. అంతకు తప్ప మరేం లేదు.

కా: విచారం అనవసరం. ఆ కామ్రేడ్ ఇంకొక పావుగంటలోనో అరగంటలోనో నేరుగా ఇక్కడికే వస్తాడు. ఇదిగో ఈ ఫోటో ఒకసారి చూడండి. ఇదిచూస్తే మీరు వెంటనే గుర్తు పట్టవచ్చు.

వెం: మీరు వుండరా ఏమిటి ?

కా: ఎందుకు జంకుతారు ?

వెం: కాస్త ఎరిగిన వాళ్లుంటే బాగుంటుందిగా.

కా: ఏం ఫరవాలేదు. అంత జంకు గొంకులుంటే విప్లవాలు ఎలా నిర్వాహకమౌతాయి. నేనింకా యీ వార్త కొంత మంది కామ్రేడ్లతో చెప్పి తీసుకు వస్తాను. అందువల్ల కాస్త ముందూ వెనకా కావచ్చునన్న ఉద్దేశ్యంతో మీకు చెబుతున్నాను. ఈసంగతే ఆ కామ్రేడ్ అడిగితే చెప్పండి. వస్తా.

వెం: కాఫీ తాగకుండానే వెళ్ళుతారా ? ప్రసాద్ (లోపలికి వినబడేటట్టు పెద్దగా కేకవేస్తాడు.)

కా: కాఫీకేమిలెండి. మళ్ళీవస్తాగా (గబగబ పోబోతాడు).

ప్ర : నాన్నగారూ, నాన్నగారూ కాఫీనస్తావుంది.
వెం : ఇప్పుడు దేనికిరా ? నెత్తిమీద పోసుకోనా !
ప్ర : కాదు. నోట్లో నాన్నగారూ !
రా : (తలుపు తెఱచుకొని ప్రవేశిస్తూ) పసివాణ్ణి కోప్పడుతారు దేనికి ?
వెం : వాణ్ణి కోప్పడాలి. లేదా నన్ను కోప్పడుకోవాలి; అంతే గాని రాణీగారిని కోప్పడమనే ?
రా : (నవ్వుతూ) కోప్పడితే ఏమౌతుంది ?
వెం : ఏమౌతుందీ! ఇంట్లో తపేళాలూ, చెంబులూ, పిల్లల వీపులూ సరిగ్గా ఉంటాయా ?
రా : చాల్లెండి. ఎవరన్నా వింటే నిజమనుకుంటారు !
వెం : అవును ఈ రోజుల్లో నిజము నిజమనుకోగూడదు లే.
రా : యీ బుద్ధి మొదటినుంచీ ఉండేకదా ! ఇవాళ కొత్తగా అనుకోవటం దేనికి ?
వెం : మరి కాఫీ తెమ్మంటే ఇప్పుడా తెచ్చేది ?
రా : ఇంట్లో పాలుండ వక్కర లేదా ?
వెం : లేకేమయ్యాయి ?
రా : నేనే తాగివేశాను.
వెం : ఆమాట అన లేదే.
రా : కాకపోతే మీ ఉద్దేశం ఏమిటి ? నిన్న నేకదా పాలవాడు క్రిందటి నెలకు డబ్బులు ఇవ్వలేదని పాలుపొయ్యటం మానివేశాడని చెప్పింది ?
వెం : మరచిపొయ్యాను. ఇవ్వాళ రాత్రికెలా ? పైగా అతిథులు కూడా వస్తున్నారు ?

రా : తాను దూర సందు లేదు, మెడకో డోలు కూడానా ?

వెం : తప్పనిసరి అయినప్పుడు మరేం చెయ్యాలి ? (బతి మాలుతూ) ఎలా గయినా ఈరాత్రికి మర్యాద దక్కించు కోవాలి.

రా : ఈ కాస్త కాఫీ ఫ్లాస్కులో పోసి అట్టి పెడతాను. ఎలాగో సర్దుకోండి. కాస్త రవ్వవుంది టిఫెన్ చేస్తాను. భోజనా లంటారా ! రేషనింగ్ ఉన్నదని అందరికీ తెలిసిందేగా. హోటల్‌కి దయచేస్తారు. ఇంతకూ వచ్చే అంతలావు పెద్దమనిషి ఎవరు ?

వెం : చెపితే మాత్రం నీకేమి తెలుస్తుంది ?

రా : ఆ ఫోటోలో కనిపించే సన్న మనిషేకదూ ?

వెం : అంత ఎగతాళిగా వుంది ?

రా : (నవ్వుతూ) చాలా సన్నగా ఉంటేను అంటున్నాను.

వెం : అతడు ఎవరనుకున్నావో ? క్రామేడ్ ప్రసర్తన్. బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యాన్ని ఉగ్రరూతలూపాడు. జర్మన్ గెస్టాపోను ముప్పతిప్పలుపెట్టి మూడు చెరువులనీళ్ళు తాగించాడు. శరీరమెంత స్థూలమో బుద్ధి అంత నిశితం; హృదయం అంత ఉదాత్తం.

రా : సరే బాగానే ఉంది. కాని......

వెం : ఏమిటీ నీ సందేహం ?

రా : నవ్వకుండావుంటే చెబుతాను.

వెం : అరే ప్రసాద్ !

రా : వాడు దేనికీ ?

వెం : పనుంది లే.

ప్ర : ఎందుకు నాన్నగారూ !

వెం: నువ్వు డబ్బులు పట్టుకుపోయి రెండు సిగరెట్టుపెట్టెలు పట్టుకురా.

ప్ర: డమడమాల బండికూడా ఒకటి తెచ్చుకుంటా నాన్న గారూ?

రా: నిన్న నేగదా కొనిపెట్టింది?

ప్ర: చెల్లాయి తొక్కేసిందమ్మా.

రా: రోజుకొక బండా! చేసేది కాపురంకాదూ?

వెం: సరే నువ్వుపోయి తొందరగారావాలి. బండిలాక్కొంటూ అక్కడే ఆడుకునేవు. (ప్రసాద్ వెళ్ళుతుంటాడు) వచ్చే బస్సులూ పోయే బస్సులూ, జాగ్రత్తనాన్నా!

(ప్రసాదుగొంతు దూరాన్నుంచి వినిపిస్తుంది.) నేను పసిపిల్లవాణ్ణి కాములే.

వెం: ఏమిటి అంటున్నావు?

రా: ఏమీ బాగుండలేదు.

వెం: ఏది బాగుండలేదు?

రా: మన వ్యవహారమే.

వెం: అంతేగదా? ఇంకా ఏం మునిగిందో అనుకుంటున్నా.

రా: మీకు అలాగే ఉంటుంది.

వెం: నిండా మునిగిం తరువాత చలేమిటి?

రా: అదికాదండీ, మనకు రోజులు ఏమాత్రం బాగున్నట్లు కనిపించడంలేదు. మీ ఉద్యోగమా ఊడిపోయింది. పైగా యీ పార్టీలనీ పాడనీ నెత్తిన వేసుకుంటున్నారు. మనకూ అందరిలాగావుంటే ఎన్ని వేషాలైనా వెయ్యవచ్చు.

వెం: కడుపునిండిన వాళ్ళకు పార్టీలు దేనికీ?

రా: ఉబుసు పోవడానికి.

వెం: అలాగా ?

రా : అది కాదండీ ఈ మధ్యనేగదా ప్రజారక్షణ శాసనంచేసింది. కొంపతీసి పార్టీలవాళ్ళకి ఆశ్రయం యిచ్చారని అరెస్టు చేస్తారేమోనని భయంగా ఉంది. అసలేరోజులు బాగుండ లేదు.

వెం: అరెస్టుచేస్తారా ?

రా : చేస్తే ఏమిచేస్తారు ?

వెం: నా యింట్లో నా ఆప్తులకు, నా మిత్రులకూ ఆతిథ్యం ఇయ్యటం తప్పా ? నేను దాయటంలేదు. మిత్రమాత్రులుగా సత్కరిస్తున్నాను. నా యింట్లో నా ఖర్చుతో అలాంటి ఆతిథ్య మిచ్చుకోవడానికికూడా అధికారం లేదా?

రా : లేదు. దేశద్రోహులకు ఆశ్రయం ఇచ్చేవాళ్ళు దేశ ద్రోహులే.

వెం: దేశద్రోహులని నిర్ణయించేదెవరు ?

రా : నేను. కాదంటారా ?

వెం: నిన్ను నన్ను మించిన ప్రామాణ్యంలేకపోతే, బయట వుండేకన్నా జైలులో ఉండడం మేలుకాదా ?

రా : (నిట్టూరుస్తూ) అంతేనా ?

వెం: అంతకాక మరేముంది ?

రా : అయితే ఈ రెక్కలురాని పిల్లలూ ?

వెం: ఆ సంగతి ఇదివరకు ఆలోచించలేదు. ఇప్పుడు ఆలోచించనూ లేను.

రా : అంతేనా ?

ప్ర : (నగర్చుకుంటూవచ్చి) నాన్నగారు, నాన్నగారు !

వెం : ఏమిటినాన్నా ? అలా రొప్పుతున్నావేం ?

ప్ర : బస్సు న్నీ బందు నాన్నగారు. ఇవాళ్ళ స్ట్రైకట.

వెం : ఎందుకో ?

ప్ర : వాళ్ల నాయకుల్ని అరెస్టు చేశారట

వెం : అలాగ !

ప్ర : ఒకటి తెలుసుంటే, సమ్మెచేసినవాళ్ళు రాళ్ళుగిరాటు పెట్టివాటిసబద్దలుచేస్తున్నారు. పోలీసువాళ్ళు చూస్తునేఊరు కుంటున్నారు.

వెం : నిజమే !

ప్ర : నిజమే నాన్నగారూ, నేను కళ్ళారా చూశాను. ఎవడో కండక్టరట ఇంతలావురాయి పుచ్చుకుని ఫెడేలున బస్సు కిటికీఅద్దాని కేసికొట్టి పారిపోయాడు. లోనకూర్చున్న అయిదేళ్ళ అమ్మాయిముఖం బద్దలయింది. హాస్పిటల్ కి కూడ తీసికెళ్ళారు.

రా : అయ్యో ! పాపం వాళ్ళకు ఏం పోయేగమొచ్చింది. సమ్మెచేసే వాళ్ళు మెదలకుండా చేసుకోరాదా ?

ప్ర : నిజమేనమ్మా. ఆబస్సు ఎందుకూ పనికిరాకుండాపోయింది. అలా పాడుచేస్తే వాళ్ళకేమివస్తుందో !

వెం : నాన్నా, జయ ఎక్కడుందిరా ?

ప్ర : నేను వెళ్ళేటప్పుడు ఇంట్లో ఉందిగా. జయా. జయా. నిన్నే నే జయా. ఈకంఠశోష దేనికీ. నాగస్వరం పడితేచాలు. పుట్టలోపాము బయటికి వచ్చి ఆడుతుంది. (డమడమాల బండి యీడుస్తూవుంటాడు)

జ : (లోపలనుంచి) ఉన్నాయ్, అన్నాయ్ !

ప్ర : ఎక్కడికో పోయిందంటే రేనాన్న గారు. తూతూ మంత్రం తుమ్మాకు మంత్రం ఛో—ఛో—(బండి కనబడకుండా బల్లక్రిందికి తోస్తాడు.)

జ : అన్నాయ్, అన్నాయ్! డమడమాల బండేదీ?

ప్ర : డమడమాలబండా? ఎక్కడ, ఏవి? పిచ్చిపిల్ల కలగంటూ వుంది.

జ : అమ్మ దొంగా! ఇంతకు ముందేగా ఈడుస్తున్నది! ఇందాకటి బండి బాగుచేశావా?

ప్ర : నువ్వు ఇరగ దొక్కిపోతే మరేమిచెయ్యను? ఎముకలిరిగి పోయేటట్లు ఇంతసేపుకూర్చుని బాగుచేశాను.

రా : మళ్ళా మొదలు పెట్టారూ గోల?
(ఆడగొంతు బజారులో నుంచి). వెంకన్న బాబుగారూ వెంకన్న బాబుగారూ.

రా : (ప్రసాదు డమడమాలబండి ఈడుస్తూ ఉంటాడు.) అబ్బబ్బ ఏమిరొద? తల బద్దలై పోతూవుంది. కాసేపు ఆగండ్రా ఎవరో పిలుస్తున్నట్లున్నారు. (ఇద్దరూ కుక్కిన పేనై ఊరుకుంటారు) ఎవరదీ?

ఆడగొంతు : వెంకన్న బాబుగారిల్లి దేనా?

రా : ఆఁ.

ఆ. గొంతు: బాబుగారున్నారా? (లోపలికి వస్తున్న గొంతు)

రా : ఉన్నారు లోపలికి రండి.

వెం: ఎవరది?

ఆ. గొంతు : నన్ను సుబ్బమ్మ అంటారు. ఫ్యాక్టరీలో పని చేస్తుంటాను.

వెం: ఏం పనిమీద వచ్చారు.

సు : మీకు కామేశ్వరరావు గారిని ఎరుగుదురా ?

వెం : కాస్త పరిచయం ఉన్నది. దేనికి ?

సు : మీరు కాస్త వారితో చెబితే నాకు ప్రాణభిక్ష పెట్టిన వాళ్ళవుతారు. బతికి ఉన్నన్నాళ్ళు చెప్పుకుంటాను.

వెం : ఆయన చాలామంచివాడే! కార్మికుల కోసమని కంకణం గట్టుకొని పనిచేస్తున్నాడు. ఆయనకు కార్మికులవిషయంలో ఒకరు చెప్పనవసరం లేదు. ఒకసారి ఆయనను చూడండి.

సు : చూచాను. ఏం ప్రయోజనం ?

వెం : విచిత్రంగా వుందే !

సు : నా బతుకే విచిత్రం !

వెం : వీలు లేదన్నాడా ! అంటే మాత్రం నావల్లకూడా ప్రయోజనం లేదు.

సు : నాకథవింటే మీ వంటి వాళ్లు అలా అనరు.

రా : ఏమి జరిగింది ?

సు : ఏమిచెప్పను ? చెప్పుకుంటే మానంపోయే. చెప్పుకోకపోతే ప్రాణం పోయే (మెల్లగా ఏడుస్తుంది).

వెం : ఏడవకమ్మా ఏడవకు, ఏమిజరిగిందేమిటి ?

రా : చెప్పమ్మా చెప్పు.

సు . (గద్గదకంఠంతో) లక్ష్మీమిల్లులో పనిచేస్తూవుంటాను. ఆ మిల్లు మేనేజరు వట్టి పాపిష్టి. ఆ పాపిష్టికళ్ళు నామీద పడ్డాయి. ఒకటి రెండు సార్లు గట్టిగా చివాట్లువేశాను. నేను మిల్లులో ఆనాడు కటింగ్ మిషన్ వద్ద పనిచేస్తున్నాను. ఎడం ప్రక్కగావచ్చి మెడమీద ముద్దుపెట్టుకున్నాడు. ఆ కోపం లోనూ తత్తరలోనూ కుడిచేయిని మిషనులోఉంచి పూనిక

చేసుకొని ఎడమచేతితో ఒక్క చెంప పెట్టుపెట్టాను. ఇంత లోనే మిషను కత్తి వచ్చి మోచేతివరకు తెగనరికింది. తరువాత నన్ను హాస్పిటల్ కి తీసుకెళ్ళారు.

వెం: రా: ఎంతపని జరిగింది! ఎంతపని జరిగింది! దుర్మార్గుడు నిలువునా చీల్చినా పాపం లేదు.

సు : తరువాత మా అన్న లక్ష్మయ్య యీ సంగతంతా కామేశ్వరరావు గారికి చెప్పాడు.

వెం: చెబితే ఆయనేం చేశాడు?

రా : అధికారంలో వున్నవాళ్ళని ఏం చేస్తారు? ఏం చేయగలరు?

సు : వారు అదంతా పత్రికకు వ్రాసి పంపించారు. అదంతా అచ్చయింది.

వెం: రా: మంచిపనిచేశాడు.

సు : మీరూ అట్లాగే అంటున్నారా? అయ్యో భగవంతుడా! మీ లాంటి ధర్మప్రభువుల నోటినుంచికూడా ఆ వాక్కే రావాలా?

వెం: అలా అంటావేమమ్మా?

సు : (ముక్కు చీదుకుంటూ) ఇంకా ఏమిచెప్పను? ఎవరితో మొత్తుకోను? మొత్తుకున్నా ప్రయోజనం ఏముంటుంది?

రా : ఇంకా ఏమన్నా జరిగిందా ఏమిటి? చెప్పకపోతే యెలా తెలుస్తుంది?

సు : ఇంకా ఏమిజరగాలమ్మా నా బ్రతుక్కి ఇదిచాలదూ? చాకిరిచేసుకుని బ్రతకడానికికూడా గతిలేని అవిటిదాన్ని అయితిని. ఇంత రభస అయింతరువాత యెవరు పెళ్ళి చేసుకుంటారు? అందులో చెయ్యిలేనిదాన్ని?

రా : నిజమే పాపం. ఇంత జరిగినాక యీావిడ బ్రతుకెలా తెల్లా రాలి ?

సు : ఆ మారాజులు కాస్త సహాయము చేస్తామంటున్నారు.

వెం: యే మహారాజులు ? (ప్రసాద్ డమడమాల బండి యీాడుస్తాడు) అబ్బబ్బ చెప్పేది వినిపించుకోనీ రేమిరా ? పొండి, బయటికి పొండి. వాకిట్లోకిపోయి ఆడుకోండి. యెవరన్నావు ?

సు : మిల్లు ఆసాములు.

వెం: సహాయము చేస్తామన్నారా ?

సు : అవును ఆ నిండు జీతంతోనే మరొకపని ఇస్తామన్నారు. మిల్లు ఫోర్మెన్ కూడా అవిటిదాన్ని పన్ను చేసుకోడానికి వప్పుకున్నాడు. నా చెయ్యి పోకముందే మేము పెండ్లి చేసుకుందా మనుకున్నాము.

రా : ఇంకా ఏం. బాగావుంది. అంతకన్నా ఎవరయినా ఏం చేస్తారు ?

వెం: అలాంటప్పుడు నీ అభ్యంతరం ఏమిటి ?

సు : అభ్యంతరం వుంటే నేను మీా దగ్గరకు వచ్చేదాన్ని కాదు గదా ?

వెం: ఇంకా చిక్కేమిటి ?

సు : పత్రికలు ఇంతకుముందు ప్రకటించినకథ అబద్ధం. అనుకోకుండా చెయ్యి తెగిందని ప్రకటించాలని కోరుతున్నారు.

రా : అలా ప్రకటించడానికి అభ్యంతరం ఏమిటి ?

వెం: మీారు కామేశ్వరరావుగారితో చెప్పలేదా ?

సు : చెప్పాను.

వెం: ఏమన్నారు ?

సు : పీల్లేదన్నారు. మీరయినా చెప్పి వినిపిస్తారన్న ఆశతో వచ్చాను.

వెం: యెందుకు పీల్లేదట ?

సు : అంతపనిచేసి అదంతా అబద్ధ మనండి అంటే యెలా పీలవుతుంది ? అలాచేయటమంటే దోపిడీదార్లతో రాజీపడటం. ఆచరించుకొని వస్తున్న పవిత్ర విప్లవజ్యోతికే మహా ద్రోహం— అనీ ఇంకా ఏమేమో అన్నారు.

వెం: (గంభీరంగా) అలాగా !

సు : (ఆందోళనగా) బాబుగారూ ! మీరుకూడా అలాగే అనుకుంటున్నారా ? ఈ దిక్కు లేని ఆడది పండ పంచ లేక మింగ మెతుకులేక అలమటించాలిసిందేనా బాబుగారూ ? నేనేం తప్పుచేశాను బాబుగారూ ? నేనేం తప్పుచేశాను ?

జ : నాన్నగారు, నాన్నగారూ ! యెవరో ఇంతలావుమనిషి (బుగ్గలుబ్బించి రెండుచేతులతో లావును సూచిస్తూన్నది) వచ్చాడు. కామేశ్వరరావుగారు, కామేశ్వరరావుగారు అని పిలుస్తున్నాడు. నేను లేరని చెప్పాను. అన్నాయి మీకోసం నన్ను పంపించి ఏదో మాట్లాడుతూ ఉన్నాడు.

వెం: వారిని ఉండమనిచెప్పు. పో, తొందరగా పో జయా. నేనూ వస్తున్నా.

సు : బాబుగారూ నాసంగతి ఏంచేస్తున్నారు ?

వెం: ఇంకా కాసేపటికి నలుగురూ ఇక్కడికే వస్తారు. అప్పుడు మాట్లాడు దాములే !

[తలుపు తెరచుకొని ఇద్దరూ వెళ్లుతున్న చప్పుడు]

జయగొంతు కొంచెం దూరంగా వినిపిస్తుంది. అన్నాయ్! వారిని ఉండమను. నాన్నగారు వస్తున్నారు.

వెం: రాధా, రాధా!

రా: (తలుపు తెరచుకునివచ్చి) పిలిచారా?

వెం: కామ్రేడ్ వచ్చాడు. ఇప్పుడు టిఫిన్ పంపించలేవుగా?

రా: ఒక పావుగంటన్నా వ్యవధిలేకపోతే యేమిచెయ్యను?

వెం: సరే కాఫీ చాలులే పంపించు.

ప్రవర్ధన్: కామేశ్వరరావుగారు ఉన్నారా?

వెం: ప్రవర్ధన్‌గారా! నమస్కారం, దయచెయ్యండి, దయచేయండి. ఆ కుర్చీలో కూర్చోండి.

ప్రవ: మీరు నన్నెలా యెరుగుదురు?

వెం: మీవంటి ప్రఖ్యాతనాయకుల్ని యెరక్కపోవడమేమిటి?

ప్రవ: నేను వస్తున్నానని మీకెలా తెలుసు?

వెం: కామేశ్వరరావుగారు చెప్పారు. ఇంకా కామ్రేడ్సును తీసుకువస్తారట. మిమ్మల్ని యిక్కడే ఉంచవలసిందని చెప్పిపోయారు.

ప్రవ: అబ్బబ్బ. అనుకున్నపని అనుకున్నట్లు జరగదుగదా!

వెం: వారు యిప్పుడే వస్తారు. కాస్త విశ్రాంతి తీసుకోండి. యెంతో దూరంనుంచి నిద్రాహారాలు లేకుండా వచ్చి ఉండాలి.

ప్రవ: స్థితిగతులు మనకోసం కనిపెట్టుకు కూర్చోవు. ఈ కామ్రేడ్ యెప్పుడూ యింతే. యిలాంటివాళ్లు పార్టీలో ఉండబట్టే యిలా గొంతు మీదికివచ్చి కూర్చుంటున్నయ్. ఆ కామ్రేడ్ వచ్చిందాకా చేతులు ముడుచుకు కూర్చోవాలన్నమాట. అంత చేతకానివాళ్లు రంగం లోనికి దిగటం దేనికి? పనిచేసేవాళ్ళకుకూడా అడ్డం రావటందేనికి?

వెం: జయా, జయా ! కాఫీ పట్టుకురామ్మా.

జ : యిదిగో తెచ్చాను నాన్నగారూ !

ప్రవ: క్షమించాలి. వస్తూవస్తూ ఇంతకుముందే కడుపునిండా టిఫిన్, కాఫీ తీసుకువచ్చాను.

వెం: వట్టి కాఫీయేకదా ?

ప్రవ: యేమీ అనుకోకండి. ఇకతీసుకునే ఓపికకూడా లేదు.

వెం: వొరే ప్రసాద్, ప్రసాద్ ! సిగరెట్టు పెట్టెయేది ?

ప్ర : (ప్రవేశించి) ఇదుగో నాన్నగారు. ఇందాక ఇద్దామని మరచి జేబులో వేసుకొని వెళ్ళాను.

వెం: ఆ పెట్టెలు వారిముందు టేబిల్‌మీద పెట్టి పోయి, నీవు చెల్లాయి తలవాకిట్లో ఆడుకోండి. బయటికి పోయేరు !

ప్ర : (వెళ్ళిపోతూ) పోములే నాన్నగారూ.

వెం: కామేశ్వరరావుగారు కనిపిస్తే వెంటనేరమ్మనిచెప్పు. ఆటల్లోపడి మరచిపోతావా ?

ప్ర : (దూరంనుంచి) అలాగే.

వెం: కాఫీ త్రాగకపోయినారు, సిగరెట్టయినా తీసుకోండి.

ప్రవ: క్షమించాలి. అలాంటి ఖరీదయిన సిగరెట్లు నేనుతాగను. నా బ్రాండ్ వేరు. మారిస్తే దగ్గువస్తుంది. మరేమి అనుకోకండి. (అటూ ఇటూ చీకాకుతో పచారుచేస్తూ గడియారం తీసిచూసి) అప్పుడే 5-45 అయింది. ఇంకా యెప్పటికి వచ్చేది ? యెన్నితడవలు చెప్పినా ప్రయోజనం లేక పోతున్నది. ఇంతకన్న మరినాకు పనిలేదు కామాలు!

(ప్రసాద్ డమడమాలబండి ఈడ్చుకొంటూ ప్రవేశించి) నాన్నగారు,నాన్నగారు! కామేశ్వరరావుగారు వస్తున్నారు. ప్రక్కన యెవరో మనిషికూడా ఉన్నారు.

వెం: (నిట్టూర్చి) వస్తున్నారుగదా. బ్రతికాము. నువ్వుపోయి తొందరగా రమ్మనిచెప్పు.

ప్ర : ఎవరో మనిషి మనింటి ముందుగా రెండుమూడు సార్లు తిరిగి పోయాడండి. మీతో ఏమన్నా పనుండివచ్చాడేమో నని పేరడిగాను. చెప్పకుండా వెళ్ళిపోయాడు.

వెం: ఏంపనుండి ఎవరు తిరుగుతున్నారో లే. నువ్వుపోయి కామే శ్వరరావుగారిని త్వరగా రమ్మను.

ప్ర : (వెళ్ళిపోతూ అంటాడు. గొంతు దూరాన్నుంచి) ఇదిగో! వస్తున్నారు నాన్నగారూ !!

కా : కామ్రేడ్ ! యెంతసేపయింది వచ్చి ?

ప్రవ:మంచిపనిచేశావు. ఏమిచెయ్యమని నన్నిక్కడ కూర్చో బెట్టావు ?

కా : కొన్ని అనివార్య కారణాలవలన ఈ కామ్రేడ్ కోసం పోవలసి వచ్చింది.

ప్రవ:ఏమిజరిగిందేమిటి ? ఆ కామ్రేడ్ ఎవరు ?

కా : మనవాడే. కామ్రేడ్ లక్ష్మయ్య. ట్రాన్స్‌పోర్టు యూని యన్ కార్యదర్శి. అనుకున్నదానికంటే ముందే ప్రారంభ మయింది.

ప్రవ:ఏమి జరిగిందేమిటి ?

కా : వెంకన్నగారూ ! బోయ్ ఉన్నాడా ?

వెం: యేమికావాలి ?

కా : నాలుగు కప్పులకాఫీ, రెండు సిగరెట్ పెట్టెలు తెచ్చి పెడతాడేమోనని.

(వెంకన్న ఒకసారి కా(మేడ్ ప్రవర్ధన్ ముఖములోకి సునిశితంగా చూస్తూవుంటాడు. కుతూహలంతో కామేశ్వర రావు లక్ష్మయ్యవంక చూస్తాడు.)

వెం: ఇప్పుడే ప్రసాద్‌ను పంపి తెప్పిస్తాను. ప్రసాద్, ప్రసాద్ !

కా : ఇదిగో డబ్బులు తీసుకెళ్ళండి.

వెం: ఉంచండి అక్కర్లేదు. ప్రసాద్, ప్రసాద్. (వాకొక్కక్క కేక అతడు వెళ్ళినట్లు సూచిస్తుంది.)

కా : (చిన్నగొంతుతో) నిన్న పార్టీ ఆఫీసు ప్రధానులైన కామ్రేడ్ల ఇళ్ళు పోలీసులు ఆకస్మికంగా వచ్చిపడి సోదా చేశారు.

ప్రవ:అలాగా !

కా: ట్రాన్సుపోర్టు యూనియన్ అధ్యక్షుణ్ని ప్రధాన కార్యదర్శిని యివాళ మధ్యాహ్నమే అరెస్టుచేశారు. అందువల్ల డ్రైవర్లు, కండక్టరు అనుకోకుండా చెప్పకుండా సిటీఅంతా వొక్కసారిగాసమ్మెచేశారు.ఇలాంటిపరిస్థితులలోసమావేశం బాహాటంగాగాని, రహస్యంగా పార్టీ ఆఫీసులోకానిజరపటం శ్రేయస్కరంకాదని తోచింది. అలాచేస్తే మనకు మనంగా ప్రభుత్వానికి దొరికిపోవడమే అవుతుంది. అందువల్ల ఈ వెంకన్నగారి అడ్రసు యిచ్చాను.

ప్రవ:అలాగా ! సరేగాని కామ్రేడ్ లక్ష్మయ్యా, మీ యూనియన్ వర్కర్లంతా గట్టిగా నిలబడతారా ?

లక్ష్మ:మనం ఎంతచెబితే అంతే. తొమ్మిదిగంటలపనీ, ఈ జీతాలు చూచింతరువాత ప్రతిఒక్కడికీ విసుగెత్తిపోయింది. అమీ తుమీ ఈ దెబ్బతో తేలిపోవాలంటున్నారు.

ప్రవ:నిజమే !

లక్ష్మ:నిజమేనని మెల్లగాఅంటా రేమిటి ? మన సమ్మెదార్లు స్ట్రయిక్ లో పాల్గొనక నడుస్తున్న నాలుగు బస్సుల్నీ నుగ్గునుగ్గు చేశారు. నడిపిన డ్రైవర్లనూ, కండక్టర్లను గూడా ఆ పోలీసులు రాకపోతే చంపేసి ఉండేవాళ్ళు. అందులో గాయాలు తగలనివాడు వొకడుకూడా లేడు.

కా : ఇక జరగవలసిన పని ?

వెం: (వొకటి రెండుసార్లు తాను వచ్చినట్లు సూచిస్తూదగ్గి) కామేశ్వరరావు గారు !

కా: కాఫీ వచ్చిందా ?

వెం: ఆ ప్రవర్థన్ గారికి, లక్ష్మయ్యగారికి యివ్వండి. ఇవిగో సిగరెట్లు.

ప్రవ:మీా ప్రాంతాలలో మంచికాఫీ దొరుకుతుంది (అగ్గిపుల్ల గీసి సిగరెట్టుముట్టిస్తాడు) సరే నాకు బంకైెమవుతున్నది. (లోపలనుంచి సుబ్బమ్మ) బాబుగారు, బాబుగారు !

వెం: సుబ్బమ్మగారూ రండి. జంకుతారు దేనికి ? రండి. ముఖ్యులంతా ఉన్నారు రండి.

ప్రవ:యెవరదీ ?

కా : (ఆశ్చర్యంగా) సుబ్బమ్మ !

ప్రవ:అంటే !

కా : లక్ష్మి మిల్లులో ఈమధ్య ఒక సంఘటన జరిగింది.

ప్రవ:అవును. మనపేపర్లోగూడా వేశారు.

కా : ఆ కథానాయిక ఈ కార్మికురాలే.

ప్రవ:(అత్యంత ఉత్సాహంతో) గ్లాడ్ టుమీాట్ యు.

(16)

సు : మీ అందరికీ దణ్ణాలు. మీరంతా చదువుకున్నవాళ్ళు నేనేమీ తెలియని దాన్ని. నన్నెలాగైనా ఒడ్డున పడ వేయండి బాబుగారు. బ్రతికి నన్నాళ్ళూ మీపేరు చెప్పుకుంటాను.

ప్రవ:ఏమిటి అలామాట్లాడు తున్నది ?

కా : ఏమీ లేదు. ఇదుగో సుబ్బమ్మా ! ఆ పత్రికలో వేసిన కథ అబద్ధ మంటావా ?

సు : లేదు బాబుగారూ, లేదు.

కా : అయితే ఈ గొడవంతా ఏమిటి ?

సు : బాబుగారూ, బాబుగారూ ! మీకాళ్లు పట్టుకుంటాను. దిక్కులేని ఆడదాన్ని. కనికరించండి బాబూ. బాబుగారు, కాస్తగట్టునవెయ్యండి. మీపున్నెం ఊరుకనేపోదు.

ప్రవ:(విసుగుతో) అబ్బబ్బ! కామ్రేడ్, ఏమిటీ గొడవ ?

కా : ఏమీ లేదు. కాసేపు ఆగండి. అయితే సుబ్బమ్మా ! పత్రికలో ఇంతకు ముందు ప్రకటించిందంతా అబద్ధమని వ్రాయమంటావా ? పైగా అబద్ధాలు ఆడించి బయట పడదలుచుకుంటే నీవు మిల్లుయజమానులకు తోడ్పడు తావా ? వాళ్లకు బుద్ధి చెప్పడానికి బదులు నీ కార్మిక వర్గాన్ని నరకంలో వేగించటానికి పూనుకుంటావా ? ఏదో కాస్త మేలు చేస్తామని అన్నారనే అనుకో. చూస్తూ చూస్తూ నీ స్వార్థం కోసం నీకార్మిక సోదరులను నట్టేట ముంచుతావా ? ఆలోచించుకో. రోజు గడిచింది లెక్క గాదు. తరం గడవాలి.

ప్రవ:ఆ కుక్కలు డబ్బిచ్చి ఈమెను తిరగతీస్తున్నారా ఏమిటి ?

సు : (డగ్గుత్తికతో) బాబుగారూ, బాబుగారూ! ఈదిక్కుమాలిన దానికి కాస్త ఆదరువు దొరికనీండి.

కా : సుబ్బమ్మ ! నీకు మతికూడా పోతున్నది. కాస్తప్రశాంతంగా ఆలోచించుకో. కార్మికలోకం అంతా నేడు నిన్నెంతో సానుభూతితో చూస్తున్నది. పువ్వులలో పెట్టి పూజించుకోవాలనుకుంటూ వుంది. నీవు తమకు మార్గం చూపించి నాయకత్వం వహించి నడుపుతావని ఆశిస్తూ వుంది. అలాంటి గౌరవం దక్కించుకోవా ? నాలుగు రాళ్ళకోసము కార్మికులకు ద్రోహంచేస్తావా ? (కఠినంగా) మళ్ళీ ఒకసారి ఆలోచించుకో. కార్మికలోకం యథాశక్తి నీకు సాయపడుతుంది. కాదంటావా నీదారి నీదే. వాళ్ళ దారి వాళ్ళదే. అది అంతా అబద్ధమని మళ్ళీ ఆ పత్రిక ప్రకటించదు. అది ముమ్మాటికీ అసంభవం. కార్మికసంఘం ఇవ్వదలచుకున్న కాస్తసహాయం నిరాకరించ గలచుకున్నావా ? నిరాకరించు. అప్పుడు అటు యజమానులకూ, ఇటు కార్మికులకూ కాకుండా పోతావు. మళ్ళీ సావకాశంగా ఆలోచించుకో. ఊరక ఎందుకు చెడి పోతావు ?

ప్రవ:(గొంతు సవరించుకుంటూ) సరే కామ్రేడ్స్. ఇకచాలు. నా బండికి టైమవుతూవుంది. ఈ రెండు ముక్కలు జాగ్రత్తగావిని ఆ విధంగా నడుచుకోండి. కమ్యూనిజమంటే భూలోకస్వర్గమని చెప్పనవసరంలేదు. నేడు ప్రపంచ మంతా ఆ విప్లవానికి అనుకూలంగా ఉంది. యూరప్‌లో ఇవ్వాళో రేపో యుద్ధంతప్పదు. అందులో విప్లవబలాలు నెగ్గకుండా ఆటంబాంబు కాదుగదా, బ్రహ్మరుద్రాదులైనా

ఆపలేరు. ఇవ్వాళ మన దేశంలో కూడా విప్లవానికెంతో అనుకూలంగా ఉంది. పన్నుల భారమంతా ప్రజలమీద పడ్డది. ఆ భారం వహించలేక ఆబాలగోపాలం హాహాకారం చేస్తూఉంది. యెక్కడచూచినా ఆర్తినెన్నులే! ఏమూల చూచినా, దుష్టశాసనాలే. ప్రజానీకం కారాలు మిరియాలు నూరుతూఉంది. ఈసమయంలో మీలో పిరికితనం లేకపోతే, ప్రజాభ్యుదయమే మీలక్ష్యమయితే, ముందుకు రండి. విప్లవం తెండి. రాజీలకూ లాలూచీలకూ ఏమాత్రం అవకాశంలేదు. యేమాత్రం వెనుకంజ వేసినా నరకం తప్పదు. సుస్థిరకీర్తి, మహత్తర అభ్యుదయం కావాలంటే కార్యరంగంలోకి దుముకండి. కాదంటారా ఘోరాంధకార కూపంలో పడతారు.

కామే, లక్ష్మి: కామ్రేడ్ ప్రవర్ధన్‌కి జై.

వెం: ప్రవర్ధన్‌గారు, ఒక్కముక్క.

ప్రవ: యు పెటీ బూర్జువా స్కౌండ్రల్ షటప్!

కా: ఇది పార్టీసమావేశం. సభ్యత్వం లేనివారు మాట్లాడుతారు దేనికి?

వెం: (బిగ్గరగా) పార్టీ సమావేశమా?

రా: (లోపలినుంచి ఆతురతతో పరుగెత్తుకు వస్తుంది.) యేమిటండీ, యేమిటండీ, ఈ గలభా అంతా యేమిటి?

వెం: (తమాయించుకుని ప్రశాంతంగా) ఏమీలేదు. కార్మికురాలై దెబ్బతిన్న ఈ సుబ్బమ్మగారు తన కష్టసుఖాలు చెప్పుకోటానికి వీలులేదు. నా యింట్లో నా కాఫీతాగి నా సిగరెట్లు ఊదుతున్న వీరి ముందు మాట్లాడడానికి

నాకు వీలులేదు! అదంతా పార్టీ ఆలోచిస్తుంది! రాధా నువ్వు ఇప్పుడు మాట్లాడడంతప్పు.

రా: పార్టీయా! యేం పార్టీ? ఇది పార్టీ ఆఫీసుకాదే! మనిల్లు.

వెం: నువ్వు పొరబడుతున్నావ్ రాధా. కాదు. యిది పార్టీ ఆఫీసు. మనం ఈ పార్టీనాయకుల సేవకులం. అందువల్లనే నువ్వు కాఫీ కాచి యిచ్చావు. నేను సిగరెట్టుపెట్టెలు తెచ్చియిచ్చాను. నేను హోస్టెస్‌ను అనుకుంటున్నావేమో. పొరబాటు. నర్తిసేవకులం. ఇక్కడ మాట్లాడుకునే మాటలు కూడ వినటానికి అధికారంలేదు. పైగా ద్రోహులం. నమ్మరానివాళ్ళం. కాఫీలో సిగరెట్టులో విషం పెడతాం. వారి రహస్యాలను ప్రభుత్వానికి చెప్పే నీచులం. వారు మాత్రం ప్రజాసేవకులు, ప్రజోద్ధారకులు, పవిత్రజీవనులు. వాళ్ళను మనంనమ్మాలి. కిమ్మనకుండా అనుసరించాలి. అప్పుడే మోక్షం వస్తుంది. (తలవాకిట్లో నాలుగైదు ఈలలు వినిపిస్తాయి.)

ప్రవ: యుస్కౌండ్రల్ (కుర్చీయెత్తి వెంకన్న నెత్తిమీద వేస్తాడు).

రా: (కెవ్వున అరచి పడిపోతుంది).

సు: అయ్యో, అయ్యో! తలబ్రద్దలై నెత్తురు కారుతోంది. వెంకన్న బాబుగారు! వెంకన్న బాబుగారు!

కా: ద్రోహికి కావాలిసిందే ఆ శిక్ష. చూస్తావేం లక్ష్మయ్యా మన నాయకుణ్ని నమ్మకంగా రానిచ్చి పట్టిస్తున్నాడు. చంపు, చంపు! (నభీనభీ లక్ష్మయ్య వెంకన్ననుగుద్దుతాడు).

వెం: నేను పోలీసులను పిలిపించానా? అవును నేనే పిలిపించి ఉండాలి. లేకపోతే వీళ్లిలా వస్తారు? ఆమాత్రం తెలివి తేటలు, నీతి ఉంటే ఇంక బాగుండేది.

(గుద్దులు పడుతూనే ఉంటాయి).

సు : అన్నయ్యా - అన్నయ్యా?
లక్ష్మి: నోరుముయ్.

[ఇంతలో పిస్టల్ మోత, కిటికిలోంచి పారిపోవాలని ప్రవర్ధన్ ప్రయత్నిస్తుండగా తలుపు తెరచుకొని లోడ్ చేసిన పిస్టల్‌తో పోలీస్ ఇన్‌స్పెక్టరు ప్రవేశం.)

పోలీస్. ఇ : హాండ్సప్! కదిలావా చంపివేస్తాను. కిటికీలోంచి దిగిరా. (పైకి ఒకషాట్ వదులుతాడు వెటకారంగా). మాబాబుగా దిగిరా ప్రవర్ధన్ నువ్వేగా. నీకోసమే వెదుకుతున్నాము. ఏయ్ పోలీసులు! వీళ్ళందరికీ సంకెళ్ళు వెయ్యండి.

వెం: వీలులేదు. నాయింట్లో వీళ్ళందర్నీ అరెస్టు చేయడానికి వీలులేదు.

ఇన్: వీళ్ళు ద్రోహులు. పట్టుకోమని ప్రభుత్వ ఉత్తరువు.

వెం : అయితే నా యింట్లోకిరావడానికి నీకు అధికారం? వారంటు ఉందా?

ఇన్: అవసరంలేదు. వీళ్ళకి ఆశ్రయం ఇచ్చావు. కాబట్టి నిన్ను కూడా అరెస్టు చేశాము. పోలీసులూ! వీళ్ళందర్నీ తీసుకుపదండి.

పో : స్పృహతప్పినట్టుంది. ఈమెకుకూడా బేడీలు వెయ్యనా?

ఇన్: త్వరగా ఆ అయిదుగుర్నీ తీసుకురండి.

[అంతా వెళ్తున్నట్లు బూట్లచప్పుడు. దూరంలోనుంచి డమడమాల బండి సవ్వడి]

జ : అన్నాయ్, అన్నాయ్! కాస్త బండి ఆపవూ?

ప్ర : (గంభీరంగా) ఆగదు. ఆగదు.

127

దా న ధా ర

పాత్రలు

బలిచక్రవర్తి	తార్క్ష్యుడు
భార్గవుడు	కంచుకి
విప్రచిత్తి	బ్రాహ్మణులు
వామనుడు	వింధ్యావళి

[వెన్నెల. దూరాన నదీప్రవాహ ధ్వని. వాయువు అనుకూలంగా వున్నప్పుడు వినిపిస్తుంది. అనుకూలంగా లేనప్పుడు వినిపించదు. ఇలుకోళ్ళ చప్పుళ్ళు. అప్పుడప్పుడు గూళ్ళల్లో మేలుకొన్న పక్షుల అరుపులు. నిశాసమయ ప్రశాంతతను చాటుతున్నాయి.

రాజసౌధం, యామాలు తెలుపుతూ రెండుసార్లు గంట మ్రోగుతుంది. దూరంలో గస్తీవాళ్ళ హెచ్చరికలు వినిపిస్తుంటాయి. బలి ఒకశయ్యపై నిద్రపట్టక పొర్లుతూ, మెల్లగా అవలిస్తుంటాడు. రెండో మంచంపై వింధ్యావళి గాఢనిద్రలో వుండి పలవరిస్తూ భయ కంపిత అవుతుంది.

కేకలు, నవ్వులు, చప్పట్లు నారాయణ స్తవాలు విపరీతంగా వినిపిస్తుంటాయి. తండోపతండాలుగా జనం నడుస్తున్న చప్పుడు. వామనుడు ఒకచేత గొడుగు, మరొకచేత కమండలువు, ఆ చంకనే భిక్షాపాత్ర తగిలించుకొని, కాళ్ళకు తొడిగిన పావుకోళ్ళు, పైచప్పుళ్ళను మించి టకటక మంటూ వుండగా నడుస్తూ వుంటాడు.]

విప్రచిత్తి : భార్గవ గురుదేవులకు నమస్కారం.

భార్గవ:(ఉలిక్కిపడి అటుచూడకుండానే) ఎవరది ?

విప్ర: నేను.

భార్గ:(నిర్వేదంగా) నేను. ఈ ప్రపంచమంతా నేను. నేను లేకపోతే ఈ ప్రపంచమే లేదు.

విప్ర:(జంకుతూ జంకుతూ) నేను గురూ. ప్రియశిష్యుణ్ణి.

భార్గ:ప్రపంచమంతా నా శిష్యులే ! అంతా ప్రియశిష్యులే.

విప్ర:విప్రచిత్తిని గురూ !

భార్గ:మతిపోయిన యీ ముసలితో ఎవరికీ పనిలేదే, ఐనా యీ అనామకుడు ఈ అర్ధరాత్రాన ఇక్కడ ఉంటాడని తెలుసుకోవలసిన అవసరం ఎవరికి కలిగినదబ్బా !

విప్ర:(భయపడుతూ) తమకోసం నగరమంతా గాలించాను. ఎక్కడా కనిపించలేదు. దీర్ఘాలోచనలో ఉన్నప్పుడు తమరీ నదీప్రాంతానికి వస్తారని జ్ఞప్తికివచ్చింది. వెంటనే ఇటు బయల్దేరాను. సరిగా అనుకొన్నట్టు ఇక్కడే వున్నారు.

భార్గ:ఎవరిదీ, పురాతనస్మృతి పరంపర కదలిస్తున్నారు. ఆం విప్రచిత్తి, విప్రచిత్తి, విప్రచిత్తి !!

విప్ర:అవును గురూ !

భార్గ:(అప్యాయనంగా) విప్రచిత్తివికదూ ! రా నాయనా దగ్గరకు రా. ఎన్నేళ్ళయినదోయీ చూచి ! ఏదీ ఇటుచూడు, ఎంత మారిపోయావు ? ధనుర్వాహనంతో రణక్రీడతో కాయలుకాచిన నీమూపు నీ చేతులు ఇంతగా మారి పోయాయే ?

విప్ర:ఎంతకాలమైనది యుద్ధంచేసి? అసలు యుద్ధావశ్యకత లేనప్పుడు శరీరంతోపాటు మనస్సుకూడా మారిపోయింది. మీకు తెలియంది ఏముంది ?

భార్గ:ఇంతకాలం కనిపించలేదేమి ? ఎక్కడున్నావు ? నిన్ను పంపిన సంగతి ఏంచేశావు ? స్వమాట్టు మరొకపనికి నియోగించాడా ?

విప్ర:లేదుగురూ ! మీ ఆజ్ఞ శిరసా వహించే అన్వేషణకు వెళ్ళాను. ఆ వెళ్ళటం వెళ్ళటం ఇప్పుడే తిరిగివస్తున్నాను.

భార్గ:(ఆశ్చర్యంగా) ఇప్పుడేనా రావటం ?

విప్ర:అవును. మీ అనుజ్ఞ వడసి నాడు బలిచక్రవర్తి అమరావతి ముట్టడించాడు. పిరికి పందయైన ఇంద్రుడు ఎదుర్కొనలేక పారిపోయాడు. అతనిజాడ తెలుసుకోవలసిందని పంపించారు. ఇంతకాలం అతనికోసం వెదుకుతూనే వచ్చాను—కాని.

భార్గ:కనిపించలేదు—అంతేగా? ఆమాట చెప్పటానికే ఇంతలెక్క వచ్చావన్న మాట ?

విప్ర:(వణకుతూ) క్షమించాలి. ఇన్నేండ్లనుంచీ ఎండనకా వాననకా ఆలనకా బిడ్డనకా మూడులోకాలు తిరుగుతూనే వున్నాను. వెళ్ళినచోట నిలువలేదు నిలిచినచోట కుడువ లేదు. కుడిచినచోట పండలేదు. కాళ్లు బలపాలు కట్టేట్టు తిరిగాను. స్వర్గధామం తిరగేశాను. బ్రాహ్మణవాటికలు పరిశోధించాను. అరణ్యాలంతా ఆరాతీశాను. ఆశ్రమవాటికలు అన్వేషించాను. పూవు పూవు రేకు రేకు అణువు అణువు గాలించాను కాని—,

భార్గ:నీ కళ్ళల్లో ఇంద్రుడు చక్కగా దుమ్ముకొట్టాడు—అనుకొంటూనే వున్నాను. అనుకున్నంతా జరగబోతున్నది.

విప్ర:ఏమి జరగబోతున్న దంటారు ?

భార్గ:త్వరలోనే చూస్తావుగా, నా నోటిమీదుగా చెప్పటం దేనికి ?

విప్ర:గురువుల శుభదృష్టి మాపై ప్రసరిస్తున్నంతవరకూ రక్షో లోకానికి వచ్చిన భయమేమీ లేదు.

భార్గ:శుభదృష్టి ప్రసరిస్తున్నంతకాలం ప్రమాదంలేదు!

విప్ర:ఔను - ముమ్మాటికి ప్రమాదం లేదు. ఏమిటి ఆలోచిస్తున్నట్టున్నారు ?

భార్గ:ఏమీలేదు – సరేకాని – లోకాలెలాఉన్నవి ?

విప్ర:ప్రశాంతంగా ఉన్నాయి. అంతా త్రిభువనాధీశ్వరులైన బలిని ప్రశంసించేవారే !

భార్గ:అవి విమతులవర్ణనం –

విప్ర:లోకాలన్నీ అట్లే ఘోషిస్తున్నవి.

భార్గ:లోకాలసంగతి అలావుంచు – నీ కెలా ఉన్నాయి ?

విప్ర:ఇంక ఎలా ఉన్నాయంటావు ?

భార్గ:సందేహించకు. ఎలా కనిపిస్తున్నదో చెప్పు.

విప్ర:మరొకవిధంగా కనిపించటంలేదే !

భార్గ:విప్రచిత్తీ, ఇటుచూడు. బలి అభ్యుదయం నీ అభ్యుదయమేనా ?

విప్ర:అవును గురూ !

భార్గ:అయితే ఇచ్చకాలమాటలు అలావుంచి, నిజంచెప్పు !

విప్ర:లోకాలన్నీ అచ్చగా......

భార్గ:ఎలావున్నాయి ? సందేహించకు.

విప్ర: దేవేంద్రుడు ఏలుతున్నట్లుగా ఉన్నాయి !

భార్గ: అంతేగాని తేడాలేదంటావు.

విప్ర:నిజం చెప్పాలంటే అంతే.

భార్గ:అయితే మనం నానావస్థలుపడివిశ్వజిద్యాగం చేయించటం, అమరావతిపై బడటం, లక్షలాదిగా దితిసంతానం బలిపెట్టి రక్తవాహినులు ప్రవహింపజేసి విజయం సంపాదించటం, తిరిగి ఇంద్రత్వం నెలకొల్పటానికేనా ? ఈ వ్యయప్రయాస దేనికి ? ఈ భీభత్సం ఈ అల్లకల్లోలం ఎందుకు జరగాలి ?

విప్ర:బలి ఇంద్రునివంటి స్వార్థపరుడు కాడు. అతనిహృదయం కాకలకు కరగని బంగారం !

భార్గ:ఎవరు కాదన్నారు? అతని గుణాలు నాకు తెలియనివా?
విప్ర:గురువుల హృదయం అర్థంకావటంలేదు.
భార్గ:(కోపం) కేవలం అధికారంకోసం బలి కూర్చోలేదు. కీర్తికండూతి కూడా అతనికిలేదు. అందువల్లనే కుడి భుజాలై మీవంటి వాళ్ళు పనిచేయటం, నావంటివాడు చేతనైనసహాయం చేయటం జరుగుతున్నది. అసలు ఇంద్రుని పదవీచ్యుతునిచేసి మనం స్వర్గం ఎందుకు ఆక్రమించ వలసి వచ్చింది? బలి తనకు కావాలని కోరాడా? కోరినంత మాత్రాన సహాయంచేసి ఉండేవాళ్లమా?
విప్ర:నిజమే!
భార్గ:(విసుగుదలతో) ఏమి నిజం?
విప్ర:ఇంద్రత్వం కావాలని బలిసమ్రాట్టు కోరలేదు.
భార్గ:అయితే అధికారం అపేక్షించి సూర్యచంద్రాదులు నా చుట్టూ తిరగడంకోసం, నా శిష్యుడైన బలిని ఇంద్రపదవి కెత్తించానా?
విప్ర:మిమ్మల్ని ఎరగనివాడు చూడనివాడు అలా అనుకోవాలి.
భార్గ:అయితే మీ అధికారాన్ని పెంపొందించుకోటానికి మీరంతా బలిచేత ఈ నాటక మాడించారన్నమాట!
విప్ర:నాటకమాడించామా మీ కోసం? నిజమేనా గురూ?
భార్గ:మరి యీ జరిగిన మారణహోమం దేనికి?
విప్ర:ఏమో నా హృదయం హృదయంగా లేదు. ఈ భూమ్యాకాశాలు తిరిగి పోతున్నట్టున్నాయి. ఈ చంద్రుడు నిప్పులు కురుస్తున్నట్టున్నది. ఈ ఝిల్లికలు ప్రళయ హుంకారాలు చేస్తున్నట్లున్నాయి.

భార్గ:(కఠినంగా) నీ కవిత్వం కట్టిపెట్టు. కర్తవ్యమేమిటో చూడు!

విప్ర: నిజంగా నాకు మతిపోయినట్లుంది.

భార్గ:హృదంతరాంతరాలలో దాగిఉన్న వాసనలు అభివ్యక్తమైనప్పుడు అలాగే ఉంటుంది. ఇంతకూ స్వర్గమూ త్రిలోకాలు జయించవలసిన అవసరం ఏమివచ్చింది? అసలు ఎలా స్వాధీనమయ్యాయి?

విప్ర:ఈ మూఢుని మనస్సు అంత మహోన్నత శిఖరం అధిరోహించ లేదు. గురుదేవులు చెబితే అర్థం చేసుకోటానికి ప్రయత్నిస్తాను.

భార్గ:ఉన్నస్థితిలో ప్రాణికోటి ఎన్నడూ సంతృప్తిపడదు. సంతృప్తి పడిందో అది ప్రాణికాదు. ఎప్పటికప్పుడు నిత్యనూతనత్వం అభ్యుదయం పొందాలని కాంక్షిస్తుంది. కాంక్షించటమేకాదు, ప్రాణాలర్పించి అయినా ఆలక్ష్యం చేసుకోటానికి ప్రయత్నిస్తుంది. ఇలాంటి స్వభావంకలిగిన ప్రాణికోటి మహా ప్రవాహంలో మనం అగ్ర తరంగాలం. వెనకటి తరంగాలు మనకు వెన్నుదన్ని నిల్చాయి. మనం ముల్లోకాలు ముంచేశాము. అంతే! కేవలం నీశక్తి కాదు, నాశక్తికాదు. బలిప్రభావం అంతకన్న కాదు. కాకపోతే ఈ స్వభావాన్ని గుర్తించి వినియోగించుకొన్నాము. అందువల్ల అధికారం లోకి వచ్చాము. తద్వారా జీవకోటి తుష్టిపొందింది. అయితే అంత మాత్రంతోనే ఆగదు. అవిచ్ఛిన్న పరిణామం దానికి కావాలి. అది హ్రాసమైనా, వికాసమైనా దానికి లెక్కలేదు. ఎప్పుడూ పరిణామం అని ఉద్ఘోషిస్తూ ఉంటుంది.

విప్ర:పరిణామం లేకపోతే పారిపోయిన ఇంద్రుని తెచ్చి సింహా సనాసీనుని చేస్తుందంటారా ?

భార్గ:నిస్సందేహంగా.

విప్ర:గురువులు క్షమించాలి.

భార్గ:ఏమది ?

విప్ర:లోకాలన్నీ దేవేంద్రుడు ఏలుతున్నట్లున్నాయికదా ?

భార్గ:అవును.

విప్ర:దేవేంద్రుడే స్వయంగా పదవిలో కూర్చోవలసినఅవసరం?

భార్గ:(నవ్వు) అదా నీ సందేహం. దితి పుత్రులంతా ఇంత అమాయికులు కాబట్టే స్థితిగతులు యిలా వున్నాయి.

విప్ర:నోటిలో చెయిపెడితే కరవకన్నా నాకు చేతకాదంటారు.

భార్గ:నొచ్చుకోకు. మనం స్వర్గం జయించామంటే అందులోని అంతరార్థం గ్రహించలేవన్నమాట. ఇంద్రుడిఢీకొట్టామంటే దేవతాకోటపై దండెత్తాము. ప్రళయరుద్రునిఫాలనేత్రంపై గుద్దాము చతుర్ముఖుని వదన చతుష్టయంపై దుమ్ము చల్లాము. క్షీరసాగర వీచికా డోలికలో నూగు కేశవుని శిరస్సు దట్టించి తన్నాము. కాకపోతే త్రిమూర్తి నియతుడైన ఇంద్రుని పదవి హరించటంలో అర్థమేమిటి ? ఈ యీ మన్వంతరంలో వీడు వీడు ఇంద్రుడని వ్యవస్థ నెలకొల్పితే కాదని దాన్ని మనం మార్చివేశాము. అలాంటి వ్యక్తులను చూస్తూ, చూస్తూ ఎవడు సహిస్తాడు? సహించినా ఎవడధికారం గుంజుకోలేక ఉపేక్షిస్తాడు ? అది అలాఉంచు ఇంత విప్లవం తెచ్చిపెట్టిన బలి ఏరోజు నకు ఏంచేస్తాడో ఎవరికి తెలుసు ?

విప్ర:అలాగా ?

భార్గ:మరేమనుకున్నావు ?
విప్ర:ఆఁ ఇప్పుడు అర్థమవుతున్నది.
భార్గ:ఏమది ?
విప్ర:ఏమీ లేదు గురూ. మీకడ సెలవుతీసుకొని వెళ్ళినతరువాత ఎందుకైనా మంచిదని, ఇంద్రునితల్లి అయిన అదితి గృహం ఒక కంట కనిపెడుతూ ఉండండని చారులను నియోగించాను.
భార్గ:ఇంద్రునిజాడ లేమైనా పొడగట్టాయా ?
విప్ర:లేదు. అప్పుడప్పుడు కశ్యపబ్రహ్మ వస్తూ పోతూవుండే వాడట. బహుశః ఏవో గుసగుసలు జరిగి ఉండవచ్చును.
భార్గ:విశేషాలేమీ తెలియ లేదా ?
విప్ర:లేదు. కాని అదితికి మళ్ళీ సంతానమట !
భార్గ:సంతానమా ? నిజంగానే—
విప్ర:అవును. పేరు వామనుడట. రూపం పేరుకుతగినట్టుగానే ఉంటుందట. ఇటీవలనే వడుగుకూడా అయిందట.
భార్గ:(ఆమర్షాగా) పొట్టివాడా—వడుగైనదా ?
విప్ర:అవును—అలా ఉద్విగ్నులవుతున్నారు దేనికి ?
భార్గ:ఆఁ తేలింది. మంచివత్తే ఎత్తారు. ఇదుగో విప్రచిత్తి ! రేపే తేలి పోతున్నది.
విప్ర:ఏమిటి గురూ !
భార్గ:విజయం !
విప్ర:అది ఇదివరకే లభించిందికదా !
భార్గ:కాదు. రేపటితో తేలుతుంది.
విప్ర:విచిత్రంగావుంది.

భార్గ: ఖచ్చితంగా రేపటితో తేలుతుంది. మనదో దేవతలదో జయం తేలిపోతుంది. త్వరపడాలి, త్వరపడాలి, విప్రచిత్తీ!

విప్ర: అంత ఆందోళన దేనికి?

భార్గ: కాదు. మించిపోయిన తరువాత అనుకొంటే ప్రయోజనం లేదు. ముందు నీవొక పనిచేయాలి. రక్షోలోకం భవిష్యత్తు త్రిభువన అభ్యుదయం, బలిసమ్రాట్టు భద్రం, నీమీద ఆధారపడి ఉన్నాయి.

విప్ర: నామీదనా? ఆశ్చర్యంగా ఉంది!

భార్గ: నవ్వుతాలు కాదు విప్రచిత్తీ! నిజంగా నీమీద ఆధారపడి ఉంది. నీవు చేయవలసిన పని నిర్విఘ్నంగా నెరవేరిస్తే ముల్లోకాలు కృతజ్ఞులు.

విప్ర: ఏమని చెప్పు?

భార్గ: ఈరాత్రే నీవు సర్వసైన్యంతో పోవాలి.

విప్ర: ఎక్కడికి గురూ?

భార్గ: యజ్ఞవాటికకు నాలుగుమైళ్ళ దూరంగా చుట్టూ కాపలా కాయాలి. కొత్త పురుగుని ఒక్కదానిని కూడా యజ్ఞశాలలోనికి రానీయరాదు. రానిస్తే సర్వం ధ్వంసమే!

విప్ర: రేపే యజ్ఞసమాప్తి కదా! పాపం దక్షిణలకోసం లక్షలాది ప్రజలు వస్తారు కాబోలు నే! చూస్తూ చూస్తూ వీళ్ళందరినీ హతాశులను చేసి ఎలా పంపించి వేయటం?

భార్గ: హతాశులను చేయటం దేనికి? ఎవరేమి కోరుకున్నా ప్రభుత్వం పేర ఇచ్చి పంపించేసెయ్యి. అంతేకాని కొత్త వారిని ఒక్కరిని కూడా రానీయవద్దు—

విప్ర: అలాగే కాని గురూ! ఒక మనవి.

భార్గ: ఏమది?

విప్ర: స్థితిగతులు ఇంత విషమంగా ఉన్నాయని బలిసార్వభౌమునికి తెలుసా ?

భార్గ: తెలియకపోతే ఎంత బాగుండేది ? నీకు నాకు ఇంతశ్రమ ఉండేదేకాదుగదా ?

విప్ర: తెలిసిఉండే ఉపేక్షిస్తున్నారంటారా ?

భార్గ: అవును. అది ఎలాఉన్నా సర్వసైన్యంతో సిద్ధంగాఉండడం అవసరం. అందువల్ల మనం అనుకున్నవేవీ చెప్పకుండా ఎలాగైనా నీ ప్రవర్తన కనుకూలంగా సార్వభౌముని అనుజ్ఞపొంది పోవాలి. లేకపోతే శాసనోల్లంఘనం అతడు ఏమాత్రం సహించడు తెలుసా ?

విప్ర: అలాగే—

భార్గ: సరే నువ్వు పద— నేను ఇటువెళతాను.

(ఇద్దరు చెరొకదారిన పోతారు.)

అంతఃపురంలో – అర్థరాత్రి – బలిచక్రవర్తి – రాణి వింధ్యావళి —— రెండు సార్లు గంటమోగుతుంది. బహుపరాక్ ! బహుపరాక్ ! బలి: (ఆవులించి, చిటికెలు వేస్తాడు.)

(వింధ్యావళి భయంతో కలవరిస్తుంది)

విం: ప్రభూ ! ప్రభూ ! పతిభిక్ష—

బలి: వింధ్యా ! వింధ్యా ! ఏమిటది ? ఎన్నడూ లేనిది కలవరింతలేమిటి వింధ్యా !

[ఉలిక్కిపడి ఒక్కసారిగా మంచంక్రిందకి దుముకుతుంది. నూపురకంకణాలు ఘల్లుమంటాయి. నాలుగుదిక్కులూ పరికించి వణుకుతూ చేయిపట్టుకొని కుదుపుతాడు. కంకణాలు మరొకసారి ఘల్లుమంటాయి.]

విం: ఏడీ ? ఆ విచిత్ర పురుషుడేడీ ?

బలి: వింధ్యా ! ఏమిటది— అలా కంపించిపోతున్నావు ? ఇటు చూడు— ఇదుగో నావంకచూడు. నేను; బలిని. ఇంక భయందేనికి ?

విం : (నిట్టూర్పు విడుస్తూ) మీరా— భద్రముకదా ?

బలి: నేనే. ఈ చెమట లిలా దిగజారిపోతున్నా యేమిటి ?

విం: ఏమీంలేదు. మీరు సుఖంగా ఉన్నారుకదా ?

బలి: పిచ్చిభ్రాంతి కాని— బలి కెగ్గుతలపెట్టి బ్రతకగలవా డెవ్వడు ? ఇంకా నీకు మెలకువ రాలేదు.

విం: మెలకువ వచ్చింది. కాని హృదయం అల్లడ తల్లడమా తున్నది.

బలి: లేదు. నీకు మెలకువరాలేదు. ఇంకా స్వప్నలోకంలోనే ఉన్నావు. కాకపోతే యీ భయంఉండదు.

విం: (విషాదంగా నవ్వుతూ) నిద్రపోతున్నవాళ్లు మేలుకొన్న వాళ్ళల్లే మాట్లాడుతారు కాబోలు. నాకు తెలియదు లెండి !

బలి: నిజంగా మేలుకొనివుంటే త్రిభువనాధీశ్వరుని పత్ని భయ పడుతూందా ? అసంభవం ?

విం: ఏమో నా హృదయం అశుభం శంకిస్తూవుంది. ఎవరో మహాపురుషుడు మీ దగ్గరకువచ్చాడట— సరిగ్గా నువ్వు గింజఅంత ఉన్నాడు.

బలి: ఉంటే !

విం: చూస్తూ చూస్తూ ఉండగానే ఇంతై, అంతై—

బలి: అల్లంతయ్యాడు (వింధ్యావళి వీపు చప్పున మ్రోగుతుంది).

విం: మీకన్నీ నవ్వులే– తరవాత వినండి!

బలి: నేను వినను.

విం: అయితే చెవులు గట్టిగా మూసుకోండి. మీకు నామాట ఇప్పుడు వినపడటం లేదు. కదూ? ఆ విచిత్రపురుషుడు బ్రహ్మాండమంతా నిండి పోయాడు. చంద్రతారకలు అతని నూపురమణులు. సూర్యమండలం అతని మోముఘంటిక. వేదములు అతని ఊర్పులు. సత్యలోకం అతని శీర్షం.

బలి: కవిత్వం మంచి పాకాన పడ్డది. ఆస్థానకవి ఒకడైనా యీ మాత్రం చెప్పిన పాపాన పోలేదు.

విం: విదూషకత్వం ఒకటే తక్కువ. ఒక అడుగుతో భూమి, మరొక అడుగుతో స్వర్గం ఆక్రమించాడు. అంతటితో ఆ విచిత్రవ్యక్తి సంతుష్టి పొందలేదు. మళ్ళీచరణ మెత్తాడు. లోకాలు ఆక్రోశించాయి. భార్గవులకు ఒక కంట నెత్తురు వేరొక కంట నీరు కారుతున్నది. త్రిభువనాధీశులమోము వాలిపోలేదు. వాడిపోనూ లేదు. ఆ మహాచరణం, ఆ కఠోర చరణం త్రిభువనాధీశుల (ఏడ్పు)

బలి: వింధ్యా, వింధ్యా, అది నిజంకాదు, నిజంకాదు. కల. వట్టి కల. ఇటు చూడు. ఇదుగో నేను బాగానే ఉన్నాను. నువ్వూ బాగానే ఉన్నావు.

విం: (మళ్ళీ ఏడ్పు)

బలి: మహారాణులు ఏడుస్తారా? ఛీ ఛీ ఊరుకో. వట్టి బేలవు. నానాటికి పసిపిల్లవై పోతున్నావు. లేనిపోని శంకించుకొని అడలిపోతున్నావు. నిర్నిమిత్తంగా ఆనందమయమైన జీవితాన్ని పాడు చేసుకుంటున్నావు.

విప్ర:భిక్షాం దేహి, భిక్షాం దేహి.

విం :ఎవరిది ?

బలి :ఎవరో ఆర్తుడు.

విం :నాకేదో భయంగా ఉంది.

బలి :నీకు అన్నీ అనుమానాలే !

విం :కలలోకూడా ఇలాగే జరిగింది. అంతా నిజమౌతుంది కాబోలు.

బలి :ఎందుకంత ఆందోళన ?

విం :కేవలం అతడు యాచకుడే అయితే యీ అర్ధరాత్రిన రావలసిన పనేముంది.

బలి :రక్షకభటులు అతని దైన్యస్థితిచూచి లోనికిపోనిచ్చి ఉంటారు.

విం :అంత దీనస్థితిలో ఉంటే వాళ్ళే ఏదోసహాయంచేసి పంపించి ఉండేవాళ్ళు. కాదు, అతడు వాళ్ళకన్నుమలపి వచ్చి ఉంటాడు. నాకు భయంగా ఉంది.

కం :(దూరంగా) భిక్షాం దేహి !

బలి :ఎవరివి ?

కం :భిక్షార్థిని.

బలి :దుర్గమమైన యీకోటలోనికి ఎలావచ్చావు ?

కం :దుర్గమమా? త్రిభువనాధీశ్వరుల సౌధం అర్థులకు దుర్గమమా (నవ్వు) దుర్గమం శత్రువులకు.

విం :నిశాసమయాన అర్థించవలసిన అవసరమంత ఏమివచ్చినది?

బలి :ఎంత అవసరమో రాకపోతే ఈవేళ– కానివేళ ఎందుకు వస్తాడు ?

కం :అవును. అనవసరంగా ఎవరైనా నిద్రాభంగం కలిగిస్తారా ?

బలి :ఏమికావాలి ?
కం :నాకోరిక చెల్లిస్తారా !
బలి :బలిని కోరి ఇంతవరకు విఫలుడైనవాడు లేడు.
విం :ఎవరది ? తమ్ముడు విప్రచిత్తా ?
విప్ర:అవును నేనేనమ్మా.
బలి :(ఆశ్చర్యంగా) విప్రచిత్తి ! ఎక్కడనుంచి ఊడిపడ్డావు ? క్షేమమేకద ? ఇంతకాలంనుంచి ఎక్కడున్నావు ? నీవు విప్రచిత్తివికావు. కఠిన చిత్తుడవు.
విప్ర:ఇంతకూ నాకు భిక్ష అనుగ్రహించారా ?
విం :తమ్ముడూ ఇవాళ వింతగా మాటాడుతున్నావేమిటి ?
విప్ర:వింత ఏముంది ? ఒకానొక అర్థం త్రిభువనాధీశులవల్ల పొందాలని అడిగాను.
బలి :అడగరాదా ?
విం :అంత ఉద్వేగంతో మాట్లాడుతున్నావేమిటి ? ఏమన్నా ప్రమాదం వచ్చిందా ?
విప్ర:(తమాయించుకొని) ప్రమాదమా ? అసంభవం !
బలి :వచ్చినవాడవు అలాగే నిల్చున్నావేం కూర్చో.
విప్ర:రేపొకరోజు సర్వసైన్యం నాఅధీనంలో ఉంటుంది. రేపటి నా ఉత్సవులకు భంగం కలుగరాదు. ఇదే నాకు కావలసిన భిక్ష – త్రిలోకవల్లభులు అనుగ్రహించారు కాదూ ?
బలి :బలి ఒకటి, అతని ప్రతిజ్ఞ మరొకటి కాదు.
విప్ర:ధన్యుణ్ణి. సెలవు తీసుకుంటాను.
విం :ఇప్పుడేకదా వచ్చినది. అప్పుడే వెళ్ళివస్తానంటావేమిటి ? అంతలో ఈ నడిరేయి.

బలి : రేపు యజ్ఞసమాప్తి అయిపవిమ్మట నేనుగూడా వస్తాను కదా ?

విప్ర: ప్రభువులు క్షమించాలి. నేను వెంటనే పోవలసిఉంది !

విం : నీమాటలు నీప్రవర్తన చూడగా నాహృదయాందోళన ఎక్కువవుతుంది. ఉన్నదేదో చెప్పగూడదా ? ఆమాత్రం చిత్తశాంతికి గూడా నోచుకోలేదా తమ్ముడూ ?

విప్ర: అంతగా కాళ్ళు త్రొక్కుకోవలసిన పని లేదమ్మా. మళ్ళీ త్వరలోనే వచ్చి అంతా మనవిచేస్తాగదా ! ప్రభువులు అనుజ్ఞ ఇవ్వాలి.

బలి : మంచిది (విప్రజిత్తు వెళ్ళిపోతాడు) అంతా బాగానేఉంది. గూడు పూర్తి అవుతూ వుందన్నమాట.

విం : ఏమిటా గూడు ?

బలి : సాలిగూడు.

విం : ఎవరా సాలీడు ?

బలి : అదే నేనూ ఆలోచిస్తున్నది.

విం : భార్గవాచార్యులు ఇటీవల కనిపించటం లేదే. వారికి ఏమైనా కోపం వచ్చిందా ?

బలి : దేనికి ?

విం : ఇదివరకువలె తరచు రావటంలేదు.

బలి : యజ్ఞం సాగుతున్నదికదా ? అందులో నిమగ్నులై ఉన్నారు. అందువల్ల రావటానికి వీలుచిక్కటంలేదు కాబోలు !

విం : అది సాకుమాత్రమే. కారణమేదో ఉంటుంది.

బలి : ఏమది ?

విం : ఏమో నాకెలా తెలుస్తుంది ?

బలి :వింధ్యా ! నేడెందుకో అపోహాలు పోతున్నావు. ఎందుకో నీమనస్సు ప్రతీది శంకిస్తూవుంది. బహుశః నిద్రపట్టక పోవటమే కారణమైవుంటుంది. ఆదమరచి సుఖంగా నిద్రపోయి లేస్తే లోకాలన్నీ హాయిగా కన్పిస్తాయి.

విం :నాకు నిద్రరావటమూ లేదు.

బలి :చక్కగా వస్తుంది. ఇలా పడుకో.

కం :(దూరంలో) అమ్మా-వింధ్యా, వింధ్యా, నిద్రపోతున్నావా తల్లీ !

బలి :ఎవరది ?

విం :ఆచార్యులు భార్గవుల కంఠస్వరం వలె ఉంది.

బలి :ఆచార్యులెప్పుడూ నన్ను పిలుస్తూండేవారే !

విం :నేను చెప్పలేదా ? మీామీాద వారికెందుకో కోపంవచ్చింది.

కం :అమ్మా—వింధ్యా !

విం :ఇటు, ఇటు, దయచేయండి.

బలి :ఆచార్యులకు నమస్కారం. ఆపీఠం అలంకరించండి.

విం :గురుపాదులకు నమస్కారం. అక్కడ ఆసీనులుకండి !

భార్గ:దానికేమిగాని వింధ్యా నువ్వు ఏడ్వగలవా ?

విం :అదేమి గురూ ! అదేమి గురూ !

భార్గ:పెద్దపెట్టున ఏడవాలి. నీ అశ్రు ధారా ప్రవాహం త్రైలోక్య సామ్రాజ్యం కరిగించి అంతర్లీనం చేసికొని ప్రవహించే నీ మగని దానధారావాహిని అరికట్టాలి. చేయగలవా వింధ్యా ?

విం :అదేమి గురూ ?

భార్గ:నేను చెప్పటందేనికి ? నీ మగనినే అడుగు.

బలి :అది గురువచనం. భాష్యం చెప్పగల తాహతు, యోగ్యత నాకు లేవు.

విం :ఏదో విపత్తు అలముకొని వొస్తున్నది కాబోలు. అను కొంటూనే ఉన్నాను. అలాగే జరగబోతున్నది కాబోలు. గురూ, గురూ, గడచే మార్గం లేదా? అప్రతిమాన ప్రజ్ఞా ధురంధరులైన మీకూ అతీతమా? పలకరేం గురూ?

భార్గ :ఏమి కావాలి?

విం :గడిచేమార్గం.

భార్గ : లేకేమి? ఉన్నది. ఉండబట్టే యీఅర్ధరాత్రాన ఈ ముసలి పడుతూ పడుతూవచ్చాడు.

విం:అయితే చెప్పరూ, ఆ మార్గమేదో చెప్పరూ?

భార్గ:ఎప్పుడో చెప్పాను.

విం :ఏమని?

భార్గ:నీ మగనిని అడుగు.

విం :మీకుగురుదేవులు చెప్పారా?

బలి :ఆc—

విం :ఏమని?

బలి: ధారాస్రవంతి అరికట్ట వలెనని. మాటలకూచేతలకూ సంబంధండుండకూడదని. దయాదాక్షిణ్యాలు పనికిరావని. పురుషుడూ క్రియా వేరని, గమ్యం గమకమూ వేరని, నీతి నియమాలు అవసరం లేదని, అధికార సముపార్జ సంరక్షణలే ఏకైక లక్ష్యమని.

విం: అసంభవం. గురుదేవు లలా ఎన్నడూ చెప్పరు.

బలి: ఎదురుగా ఉన్నారుగా వారినే అడుగు—

భార్గ:(కోపం దిగజారిపోయింది. వాదించటానికి చేతగాక మారాముచేసే పసివాడిలా) నేనలా ఎన్నడూ చెప్పలేదు. బలీ, బలీ, నా హితోపదేశానికి అదేనా భాష్యం ? అదేనా కూలంకషవ్యాఖ్య ? కాదు, కాదు.

బలి: మరేమని ?

భార్గ: రేపొకరోజు వాగ్దానంచేసినాకూడ, నీ దానం మానివేయ మంటున్నాను. త్రిభువనాలుతిరిగి అధఃపతనం పొందకుండా కాపాడు మంటున్నాను. అభ్యుదయానికి, ఆత్మసిద్ధికీ సోపానం ఏర్పరచమంటున్నాను. చేజిక్కిన అధికారాన్ని వ్యర్థం చేయవద్దు అంటున్నాను. దేవతాకోటి చేస్తున్న కుతంత్రాన్ని విచ్ఛిన్నం చేయమంటున్నాను. ఇదంతా నా కోసంకాదు. నీ దారాపుత్రాదుల కోసంకాదు. బలి స్వార్థంకోసంకాదు— శైశవదోలికాలోలులైన నేటిపాపల కోసం— మూడులోకాల చేతనాచేతన కోటికోసం. ఇది నేరమా వింధ్యా! నీవేచెప్పు. పగవాళ్ళుమూగి అన్యాయంగా ఏకాకినిచేసి కంఠంనులిమివేయబోతూంటే, ఒక్క అనృతంతో తప్పించుకోడం, అధర్మకార్య నాయకులైన వారిని అంతమొందించటం, తిరిగి ధర్మం సుప్రతిష్ఠితం చేయడం కర్తవ్యం కాదా ? వింధ్యా నీవేచెప్పు— చెప్ప లేవా వింధ్యా ?

బలి: సరే వింధ్యా ! ఈ ఒక్కమాటకూడా విను. నీ బిడ్డ ఆకలి గొంటాడు. అమ్మా అన్నమంటాడు. ఆ దీనవదనం నీ కన్నులముందు గోచరిస్తుంది. నీ హృదయం గిజగిజలాడి పోతుంది. వెంటనే 'అలాగే నాయనా' అంటావు. వాడు

సాధారణంగా క్రూరుడు కాడు. కాని ఒకవేళ అవుతాడే అనుకో— నీ సర్వస్వం తినివేయటానికి ఉపక్రమిస్తాడు— అప్పుడు తినటానికి వీలు లేదంటావా ? అసలు నీకు తిండి పెడతాననలేదంటావా ? అనృతం ఆడుతావా ! ఇలాంటి అనృతంతోనే నీ పిల్లలను పెంచుతావా? అయితే నీమాతృత్వం దేనికి ? నీలో మాతృత్వం చంపుకొని ఉంటావా ? ఆ పవిత్ర మాతృత్వం లేని జీవచ్ఛవకంటే గండశిల మేలుకాదా ? అదలా ఉంచు. నీ అధికార రక్షణకోసం, నీ ప్రాభవరక్షణకోసం, అనృతమాడుతావనుకో — నీ తల్లితండ్రులూ నీలాగే ప్రవర్తించాగనుకో — నీవు ఉండే దానివా ? నీపిల్లలు నీలాగ ప్రవర్తిస్తారనుకో. నీజీవితం ఏమవుతుంది ? ఇలాగే అయితే లోకాలన్నీ ఏమవుతాయి ? బూడిదబుంగ లవుతాయి. ముందు వెనుకలు చూచుకొని చెప్పు — జీవితంలో దయా దాక్షిణ్యాలు, నీతినియమాలు బుతశౌచాలువాక్క్రియలు అవసరం లేదా ?

భార్గ:(మండిపడుతూ) ఈ త్రిభువనాధిపత్యం ఉందే — ఈ నీచాతినీచమైన త్రిభువనాధిపత్యం; మీవంటి లోకోత్తర పురుషులకుంటే తగదు ముమ్మాటికి తగదు.

విం : (విషాదంగా) గురుదేవులు శపిస్తున్నారు.

బలి: కాదు — భవిష్యత్తు పలుకుతున్నది.

భార్గ:(శాంతంగా) అమ్మా, వింధ్యా ! వస్తాను — వత్సా ! బలీ గుర్తుంచుకో — వస్తాను. (వెళ్ళిపోతాడు)

(కోటలోనుంచే గంటలు మ్రోగుతుంటాయి)

చండాతపంబులు సాంద్రతక్షపాతమ
స్నహాయుద్ధ్వాలై పరిశ్రాంతిఁబొందె
అతిదరిద్రాణ దేహద్యుతి ప్రాణమై
ప్రాలేయ కిరణబింబంబు వ్రాలె
అపస్వరంబులై ఆకాశవీథిని
కోటి భాస్కర కరాంకురము లెగసె
అమహాతీతర దీప్తి నంతంతచుక్కలు
సంఖ్యావిధేయ శేషంబులయ్యె
కుముద కేదారముననుండి క్రొత్తవిరియు
కలమషండమ్ముగనకు వేడ్కగొల్పవచ్చు
కొదమ తుమ్మెద కడరెక్క నుసుమపెట్టి
అభిరవంబైన ప్రథమ సంధ్యాగమంబు

బలి: అదిగో కోటలోనుంచి ప్రభాత ఘంటికలు వైతాళిక గీతులు వినిపిస్తున్నాయి. త్వరగా ప్రయత్నపడాలి—

[బలి కాలిసవ్వడి, వింధ్యావళి పాదనూపురధ్వని నిష్క్రమణను సూచిస్తాయి]

వామ: తార్క్ష్యమలారా త్వరగానడవండి. జాగుచేయకండి. విప్రచిత్తిని తప్పించుకొనేటప్పటికి యీ వేళ అయింది. వేళ అతిక్రమించకముందే, తిరిగి విప్రచిత్తి ఎదురొక్కనక ముందే దానధార స్వీకరించాలి. భార్గవు డడ్డుపడక ముందే పొందాలి – లేకపోతే పడినశ్రమంతా వ్యర్థం – దుస్సహ తేజుడైన యీ బలిని అణచి వేయలేము – జటలు వల్లిస్తూ మెల్లగానడవండి – ఇదె వామనుని అనుశాసనం—

తార్క్ష్య: అతడు దాన మివ్వడేమో ?

వామ: అసంభవం. అగ్ని దహించడా? సూర్యుడు ప్రకాశించడా?

తా: అతడు ఇచ్చినా మనం స్వాధీనపరుచుకోవాలికదా—
విప్రచిత్తి భార్గవాదులు తిరగబడితే మనమేమవుతాము-

వామ: బలి ఉండగా ప్రమాదం లేదు. అతడు తన ప్రతిజ్ఞకు
దాసుడు – రక్షోలోకంకూడా ప్రతిజ్ఞాబద్ధం. అతడు
కాదంటే ఊరుకుంటుంది. కాదని ఒకరిద్దరు తిరగబడినా
ఇబ్బంది లేదు. త్వరగా నడవండి. (చక చకా నడుస్తుంటారు)

ఇతడే దానవ చక్రవర్తి సురలోకేంద్రాగ్ని దిక్పాలకా
కృతి గర్వాపనయ ప్రవర్తి గతలోభస్ఫూర్తి నానాముఖా
వ్రత దాన ప్రవణానువర్తి సుమనో రామామనోభేదనో
ద్ధత చంద్రాతప కీర్తి సత్య కరుణాధర్ముండు సన్మానమున్.

తా: ఎవరు ఆమహా తేజస్వి?

వామ: ఎవరా?

తా: బలిచక్రవర్తి.

వామ: ఔను!

[దూరంనుంచి]

బలి: వింధ్యా అటు చూడు – ఆ వచ్చే బ్రహ్మణ సందోహం
ముందరి వటువు – అసలే యింతటిమూర్తి దీనికి ఒక
గొడుగు – కమండలువు – భిక్షాపాత్ర – పాదుకలు –

విం: చంకలో గొడుగుకూడా ఉంది – పాపం ఎంత దూరం
నుంచి వస్తున్నాడో – మీరు నిజంగా నిర్దయులు కాకపోతే
ఆ వటువును ఇక్కడి దాకా రప్పించరు.

బలి: ఎన్నాళ్ళకి అతడు ఇక్కడికి చేరుకుంటాడు – ఇలాంటి
వారిని కాదన గలవా వింధ్యా?

విం: (విచారం) చూడగా చూడగా స్వప్నంలోని విచిత్ర వ్యక్తిలాగా కనిపిస్తున్నాడు. ఇతనికే కాబోలు ఆచార్యులు దానమీయవద్దన్నది.

వామ: స్వస్తి(శ్రీ) బలిసామ్రాట్టుకు...

బలి: దయచేయండి. ఆ పీఠంపై కూర్చోండి. పేరు?

వామ: వామనుడంటారు.

బలి: ఆగమనానికి ఫలం?

వామ: చెప్పమంటారా? త్రిపదా ఫలం మీవల్ల పొందగోరి వచ్చాను.

బలి: (నవ్వి) ఏమది?

వామ: మూడడుగుల భూమి.

బలి: మూడడుగులంటే మూడడుగులా? భ్రాంతి పడ్డారేమో ఆలోచించుకోండి.

వామ: (నవ్వి) త్రిభువనాధీశ్వరా! ఆలోచించుకున్నాను. ఆ మూడడుగులు కాదనకి స్తేచాలు. అదేనాకు బ్రహ్మానందం. అనుగ్రహించి ఆ మూడడుగులు దానధారా దత్తం చేయండి చాలు.

బలి: వింధ్యా!

విం: ఇదిగో హేమకలశం ఇప్పుడే తెస్తున్నాను.

భార్గ: (దూరాన్నుంచి త్వరత్వరగా నడిచివస్తూ) నత్సాబలీ ఆగు, ఆగు, ఓయీ మాయావటూ, ఆగు, ఆగు.

వామ: పుణ్యస్వరూపు డెవరిది?

భార్గ: అవును. పొదుగు కోసుకొని పాలుత్రాగేవాళ్ళం కామిత మిచ్చే కల్పవృక్షం దగ్ధంచేసేవాళ్ళం, నే మెలాపుణ్యా స్వరూపులమౌతాం? ఒకటి ఆలోచించుకో. ఈ దాన

ధారతో త్రైలోక రాజ్య లక్ష్మిని త్యజించ బోతున్నావు. త్రిభువనాశాజ్యోతిని ఆర్పివేయబోతున్నావు. ఆలోచించుకో.

బలి: గురుదేవా ఆలోచించాను.

వామ: ఆలస్యం దేనికి ?

విం: ఇదిగో జలం !

బలి: పట్టండి— సూర్యచంద్రాదుల సాక్షిగా మూడడుగుల భూమిని దానం చేస్తున్నాను.

విం: అదేమి, అదేమి, విచిత్రంగాఉంది. కలశంనుంచి దానధార పడటంలేదు.

వామ: కళవళపడకండి. దుష్టగ్రహం అడ్డుపడివుంటుంది. ఈ కుశాగ్రంతో చక్కబడుతుంది.

విం: అయ్యో ! అయ్యో ఆచార్యుల కన్ను నెత్తురోడుతున్నది.

వామ: దానధారా నిరోధనకు తగినప్రతిఫలం కుశాగ్ర మనుగ్రహించింది. సరే— దానం గ్రహిస్తున్నాను. (పెద్దధ్వని)

తార్క్ష్య: విచిత్రం— విచిత్రం.
అహో, అహో, భూమిఅంతా ఒక్కఅడుగైంది. స్వర్గమంతా మరో అడుగైనది. ఏదీ మూడో అడుగునకు చోటు!

వామ: మూడో అడుగెక్కడ ? అలా చూస్తావేం ?

విం: ఘోరం, ఘోరం, ఆడితప్పని దాక్షిణ్యమూర్తిని అన్యాయం చేయటం ఘోరం !

[కొంచెం దూరంలో పరుగిడివస్తున్న గుర్రాల గిట్టల చప్పుడు. హేషలు, ఘీంకారాలు, వీరుల సింహ నినాదాలు వినిపిస్తాయి.]

విప్ర: అమ్మా భయపడకు, భయపడకు. విప్రచిత్తనేనిలో ప్రాణాలున్నంతవరకు ఈ గారడిలు, పన్నాగాలు సాగవు. ఇక్కడున్న పగతురనందర్నీ బంధించండి! హేతువు హేతులారా! కాలభైరవా! విజృంభించండి. కొట్టండి. నరకండి—పగపులుగు నొక్కదానిని కూడా పోనీకండి.

[ఘాతప్రఘాతాలు, సింహనాదాలు, ఆర్తనాదాలు, కేరింతలు పెడబొబ్బలు వినిపిస్తాయి.]

బలి: వత్సా విప్రచిత్తి! వత్సా విప్రచిత్తి!

విప్ర: వస్తున్నా ప్రభూ, వస్తున్నా!

బలి: ఏమిటి ఈ సంరంభం నాయనా!

విప్ర: కుతంత్రాలు రేపిన విషజ్వాలలు ప్రజ్వరిల్లుతున్నాయి—స్వాశ్రితాన్ని నాశనం చేస్తున్నాయి అంతే!

బలి: వారికి మూడడుగులు దానమిచ్చాను. ఇంకొక్కడుగు బాకీపడింది.

విప్ర: నాకు వాగ్దానమిచ్చారు. ఈ రోజున నా ఉత్తరువులకు తిరుగుఉండరాదని— ఇవ్వలేదా? ఇవ్వలేదా?

బలి. ఎవరు కాదన్నారు?

విప్ర: అందువల్లమీారు జోక్యం కల్పించుకోగూడదు.

బలి: మా విప్రచిత్తి జ్ఞానవంతుడు— భీరువు కాడు.

విప్ర: నేను పిరికిపందనా?

బలి: నిజంగా వీరుడవా? అయితే యీ జంకు దేనికి? ప్రతిజ్ఞా నిర్వహణం చేయలేక ఇలా కంపించిపోయి ఇలా నీచంగా పోరాడుతావా? భూమినంతా అనాధకోటి రక్తప్లావితం చేస్తావా? మాటలకు చేతలకు దుస్తరాంతరం కల్పిస్తావా?

దయాదాక్షిణ్యాలు, దానధర్మాలు, తుచ్ఛాతి తుచ్ఛము లైన సంకుచిత స్వార్థాలకోసం బలియిస్తావా ?

విప్ర: మీరు చేస్తున్న దేమిటి ? ఇంత నీచంగా దొంగచాటిగావచ్చి ఉత్తమోత్తమ ప్రకృతి అని అయినా చూడకుండా త్రిలోకాలకు ఆరాధ్య చరిత్ర అని అయినా గణించ కుండా ప్రవర్తించలేదా ?

బలి: అయితే నీవుమాత్రం తక్కువ చేస్తున్న దేమిటి ?

విప్ర: కుతంత్రాన్ని ఎదుర్కొంటున్నాను.

బలి: కుతంత్రంతో—అంతేగా—నాయనా ఎన్నడైనా చెడు మార్గాలు గమ్యాన్ని చేరవేస్తాయా? విషవృక్షం అమృత ఫలమిస్తుందా ? లేదు. ఈ పోరాటంవల్ల ప్రయోజనం లేదు. నామాట విను— విశ్వాభ్యుదయాంకురానికి ఈ దానధారతో దోహదమిస్తున్నాము. నేడు వీచే ఈ వడ గాలికి యీ మొక్క వాడిపోవచ్చును. అంతమాత్రంచేత నీవంటి సత్సంకల్పులు దోహదం మానరు. ముష్టివిత్తులో నుంచి ముష్టివిత్తే మొలుస్తుంది. నామాట విను.

విప్ర: ఈనాడు నిజంగా మీరు త్రిభువనాధీశ్వరులయారు.

విధినిర్ణయం!

పాత్రలు :

		వయస్సు
నాగేశ్వరరావు		40
జానకి	(భార్య)	35
చంద్రం	(పెద్దకొడుకు)	12
రాజ్యం	(కూతురు)	10
భరతుడు	(చిన్నకొడుకు)	6
రామారావు	(స్నేహితుడు)	44
డాక్టరు		50

రంగం : డాబా   సమయం : మునిమాపు

రాజ్యం : నాన్నగారినిరానీ. ఎవరి వీపు దెబ్బలకేడుస్తుందో తేలుతుందిగా. ఎందుకంత తొందర ? చెబుతాగా !

చంద్ర:ఏమని ?

రాజ్యం:నాన్న, నాన్న అన్నాయే, నిన్నరాత్రే...

చంద్ర:(వెక్కిరిస్తూ) నిన్నరాత్రే...

రాజ్యం:చదువు, సంధ్య మానేసి రెండో ఆట సినిమాకు వెళ్ళాడని చెప్పకపోతే నాపేరు రాజ్యంకాదు.

చంద్ర:చెబుతావా ! (ఒక్కొక్క అడుగే ముందుకు వేస్తుంటాడు.)

రాజ్యం:(గొంతు పెద్దదిచేసి) నాన్నా, నాన్నా ! (చంద్రంతో) చూస్తావెందుకూ, రా, కొట్టూ !

చంద్ర:ఓసి నీ గొంతుకొయ్యా ! ఇల్లగిరిపోతుందే ! (లోపలి నుంచి మూలుగు వినిపిస్తుంది) అదిగో అమ్మకూడా మూలుగుతున్నది !

రాజ్యం:అమ్మ మేలుకుంటుందనుకొంటే ఇంతగోల చేస్తావా ? వాణ్ని ఇలా చెండుకుతింటావా ?

చంద్ర:(మెల్లగా) అబ్బా చండీ! కాస్త ఊరుకోవే పుణ్యముంటుంది !

(బయటనుంచి నాగేశ్వరరావు కేక వేస్తాడు)

నా: అరేచంద్రం !

చంద్ర: వస్తున్నా నాన్నగారు ! ఓసే రాజ్యం, నాన్నగారితో చెబుతావా ?

రాజ్యం: ఎందుకు చెప్పను ?

చంద్ర: మీ ఇద్దరి జోలికి రానంటిని గా ?

రాజ్యం: నమ్మకం ఏమిటి ?

చంద్ర: రానంటే రాను.

రాజ్యం: అయితే చెంపలు వేసుకో.

చంద్ర: నన్నేడిపిస్తే నీకేమొస్తుందే ?

రాజ్యం: అదంతా నీకు దేనికి ? ముందు వేసుకొంటావా లేదా... అలాకాదు. ఆ దేవుడిపటంవేపు తిరిగి నేనెప్పుడూ చిన్న వాళ్ళిద్దరి జోలికి పోనంటే పోనని మూడుసార్లు చెబ్తున చెంపలు వేసుకోవాలి. ఆఁ...ఒకటీ...రెండూ (చెంపలు వేసుకొన్న [illegible].)

నాగేశ్వరరావు: (లోపలికివస్తూ) అరే చంద్రం !

రాజ్యం: అటుమళ్ళకు. కానీ.

చంద్ర:(మెల్లగా) నాన్నగారు వస్తున్నారే !
రాజ్యం:ఏం ఫరవాలేదు. కానీ, లేకపోతే నాన్నగారితో చెప్తానే.
చంద్ర:రాజ్యంకాదురా బాబూ రాకాసి !
రాజ్యం:అయితే చెబుతా !
చంద్ర:చెప్పకే తల్లీ చెప్పకు. ఇదిగో వేసుకొంటున్నాగా ?

[చెళ్లుమని చెంపలు వేసుకుంటాడు. ఇంతలో నాగేశ్వరరావు లోపలికివస్తాడు. చంద్రం చెంపలువేసుకోవటం కనిపిస్తుంది.)

నా: ఏమిటిరా అది ? (చంద్రం గిరుక్కున తండ్రివైపు మళ్లుతాడు.) ఎందుకు ఏడుస్తావు ?
రాజ్యం:ఏమీ లేదు నాన్నగారు ! జబ్బు నయంచేసి మా అమ్మను మాకీమని దేవుణ్ణి అడుగుతున్నాము నాన్నా ! అంతే కాదురా అన్నాయ్ !
చంద్ర:(తెప్పరిల్లుకొని) అంతే నాన్నగారు ! ఇప్పటికే మంచమెక్కి 25 రోజులైందా ? అమ్మ జబ్బు తొందరగా నయంకావాలని మొక్కుకొంటున్నాము.
రాజ్యం:నాన్నగారూ !
నా: ఏమిటమ్మా ?
రాజ్యం: దేవుడికి జాలి లేదూ ?
నా: ఎందుకుంటుందూ ?
రాజ్యం:అయితే అమ్మను ఇన్నాళ్ళు జబ్బుతో బాధపెట్టటం దేనికి ?
నా: దేవుడు అలాచేస్తాడా ?
రాజ్యం:అయితేమరెవ్వరు? ...చెప్పవేమినాన్నా ?
నా: ఏమిచెప్పను ? చెప్పినా నీకు తెలియదమ్మా. (మూగ

నవ్వు వినిపిస్తుంది) అదుగో వస్తున్నాడు. ఏమిటి వాడి చేతిలోఉంది ?

చంద్ర:ఉత్తరంనాన్న. పోస్టుమన్ పడేసిపోతే లంకించుకొన్నాడు. ఎంతబతిమాలినా ఇవ్వలేదు. ఎలా చించాడో చూడు దొర !

నా : రా నాన్నా, రా ! కొట్టాడా అన్నాయి నిన్ను !

చంద్ర:కొట్టలేదునాన్నా. ఇంకా చెల్లాయిని అడుగు.

నా : వాడిజోలికిపోకండి ! రా నాన్నా రా !

భర: ఊఁ ఊఁ. ఊఁ !

నా : చూడరా చిట్టితండ్రి ఉత్తరం ఇచ్చాడురా ! వాడికున్న జ్ఞానం మీకుందిరా ? ఏదీ ? చూడనీనాన్నా ....

రాజ్యం:ఏమిటినాన్నగారు చెయ్యి అలా వణికిపోతున్నదే ?

నా : ఏమిలేదమ్మా ! ఒరే చంద్రం !! ఒకసారి రామారావు గారిని నేను రమ్మంటున్నానని పిల్చుకురా. పో. ఇక్కడున్నట్టుగా రావాలి.

చంద్ర:ఓ...కూ గుప్‌గుప్‌గుప్ (వెళ్ళిపోతాడు)

రాజ్యం:అబ్బబ్బ ! ఎప్పుడూ అంతే నాన్నగారూ.

నా : అన్నాయికాదూ. అలా అనొచ్చా ?

రాజ్యం:ఏళ్ళు పైనబడ్డాయన్నమాటేగాని......రవ్వంత జ్ఞానముంటేనా ? అమ్మకు అంత బరువుగావుంటే వాడలా చేస్తాడా మరి ?

నా : అలా అనరాదమ్మా ! లోకంఅన్నతరువాత అనేకతరహాలుంటాయి. వాటితో సర్దుకుపోవాలి.

రాజ్యం:సరేకాని ఆ ఉత్తరంలో ఏముంది నాన్నగారు ?

నా : ఏమున్నది, ఏమీలేదే !

రాజ్యం: అమ్మ దొంగా, దాస్తున్నారు!

నా: దాచటానికేముంది?

రాజ్యం: ఎందుకలా ఉన్నారు నాన్నగారూ?

నా: (నవ్వుతూ) మీ మామయ్య ఉత్తరంలో కథ వ్రాస్తే ఆలోచిస్తున్నా.

రాజ్యం: నిజంగానే?

నా: అబద్ధమేముంది? ఇదిగో.

రాజ్యం: వట్టిదే. నవ్వుతున్నారు.

నా: వట్టిదే అయినప్పుడు నేను చదవటం దేనికి?

రాజ్యం: అయితే చదవండి!

నా: అనగా అనగా ఓ రాజు.

రాజ్యం: ఆ రాజు వేటకు వెళ్ళాడు. తరువాత?

నా: దప్పికఅయింది.

రాజ్యం: రాజుకు దప్పిక అయిందా?

నా: రాజుఅయితేమాత్రం దప్పిక కాకపోతుందా?

రాజ్యం: అయింది. అయితే?

నా: నీళ్ళకోసం అడవిఅంతా వెదికాడు. ఎక్కడా గుక్కెడు నీళ్లు కనిపించలా. చివరికి ఒక ముని ఆశ్రమం కనిపించింది.

రాజ్యం: ఆ ముని మంచినీళ్లు ఇచ్చాడా?

నా: లేదు. తపస్సులో ఉన్నాడు. రాజు ఎంతో దీనంగా ప్రార్థించాడు. అతడు పలకలా. రాజుకు చివరకు కోపం వచ్చి దగ్గర్లో చచ్చిపడిఉన్న పాము కనిపిస్తే దాన్ని ముని మెళ్ళో వేసి రాజ్యానికి వెళ్లాడు.

రాజ్యం: తరువాత ఏమయింది?

నా : మునికొడుకువచ్చి తండ్రిమెడలో పామునుచూచి మండి పడ్డాడు. పామును మెళ్ళోవేసిన దుర్మార్గుడు వారంరోజులలో పాముకాటుచే మరణించుగాకఅని శపించాడు.

రాజ్యం:అయ్యోపాపం ! ఆరాజు ఏమిచేశాడు ?

నా : రాజుకు ఈ వార్తచేరింది. చేరగానే మంత్రులతో ఆలోచించాడు. వారు సముద్ర మధ్యంలో ఒంటిస్తంభం మేడకట్టించి రాజును అందులో ఉంచారు.

రాజ్యం:తరువాత ఏమైనదట ?

నా : ఆ మేడను మాంత్రికులు భటులు కాపలా కాస్తూ వచ్చారు.

రాజ్యం:అయితే పాము వచ్చిందా ?

నా : లేదు. బ్రాహ్మణుడొకడు వచ్చాడు.

రాజ్యం:వచ్చి ?

నా : ఆశీర్వదించి రాజుకు పండు ఇచ్చాడు. ఆ పండులోనుంచి బుస్సున పాములేచి రాజును కాటందుకొన్నది.

రాజ్యం:అయ్యో పాపం !

రామారావు:అమ్మా రాజ్యం, మీనాన్నగారున్నారా ?

రాజ్యం:ఓయ్ వస్తున్నా ! రామారావుగారు వచ్చారు నాన్నగారూ.

నా : లోపలికి రమ్మను. నువ్వూ అన్నాయి పోయి డాక్టరుగారిని పిల్చుకొస్తారా !

రాజ్యం:(పోతూ) ఓ. మిమ్మల్ని రమ్మంటున్నారు.

గుర్రాల దౌడులూ గుగ్గిళ్ళకేను
మాఅన్న దూకుళ్లు మామంచికేను !

రామా:(లోపలికివస్తూ) ఏమిటి అలా ఉన్నావు ?

నా : ఏమీలేదు. నిలుచున్నావేం ? కూర్చో

రామా:నువ్వు నిల్చోమన్నా నిల్చోనుగాని మా చెల్లెలికి ఎలా ఉంది ?

నా : అలాగే ఉంది. పొద్దున డాక్టరు ఇంకేమీ పరవాలేదన్నాడు.

రామా:అమ్మయ్యా, బ్రతికాను !

నా : సరేగాని మానవుడు స్వతంత్రుడా, అస్వతంత్రుడా ?

రామా:అంటే ?

నా : మానవుని జీవితానికి మానవుడేనా కర్త ? లేక మరొకడు ఉన్నాడంటారా ?

రామా:ఇప్పుడు ఆ సంగతి దేనికి ?

నా : ఊరకనే. తెలుసుకోవాలని ఉంది.

రామా:మానవుడు స్వతంత్రుడైతే బాగుంటుందా? అస్వతంత్రుడైతే బాగుంటుందా ?

నా : నా యిష్టా యిష్టాలతోపనేమిటి ? సత్యం కావాలిగాని.

రామా:కొందరు పూర్తిగా అస్వతంత్రుడంటారు. మరికొందరు స్వతంత్రుడంటారు. మరికొందరు పాపపుణ్య కర్మలలో మాత్రం స్వాతంత్ర్యం ఉన్నదంటారు.

నా : ఇంతకూ ఆచార్య రామారావు ఏమంటాడు ?

రామా:(నవ్వుతూ) యావన్మాత్రంజ్ఞానం, తావన్మాత్రం స్వతంత్రతా అంటాను. ఆ సంగతి అలా ఉంచు. ఇంతకూ నీ బాధఏమిటీ ?

నా : నాకు బాధఏముంది ? హాయిగా తిని తిరుగుతున్నాను. కాకపోతే మావాళ్ళకు కాస్త సుస్తీగా ఉంది. డాక్టరు కూడా ఆమెకు పరవాలేదని చెప్పనే చెప్పాడు.

రామా: ఇంతకూ మనస్సులో ఎలాంటి ఆందోళన లేదంటావు? అయితే ఇందాక రాజ్యానికి చెబుతున్న దేమిటి?

నా: కథ.

రామా: అవును పరీక్షిత్తుమరణం. అవునా? పోతే నన్ను అడిగిన దేమిటి? మానవుడు స్వతంత్రుడా అస్వతంత్రుడా— అనేకదా? ఈ రెంటికీ సంబంధం లేదా?

నా: కొత్త సంగతే వింటున్నాను!

రామా: ఇదిగో ఇటుచూడు. దిగులుతో ఎందుకు అంత అవస్థ పడతావు? నేను అంత నమ్మరానివాణ్నా?

నా: ఆ సంగతి నీ అంతరాత్మకు తెలీదా?

రామా: తెలియకేం, తెలుసు. అందుకేగదా అడుగుతున్నది. నామాటవిను. గుండెలపొత్తిళ్ళలో దాచి దాచి దిగులు పెంచుకుంటే ప్రయోజనం లేదు.

రాజ్యం: (ప్రవేశించి) నాన్నగారు, నాన్నగారు డాక్టరుగారు వస్తామన్నారు.

నా: సరేకాని సూర్యాస్తమయం బాగుంటుందా తల్లీ?

రాజ్యం: ఓ, పడమర ఎర్రని సిల్కు ఓణీ ఆరగట్టినట్లుగా ఉంటుంది.

చంద్ర: ఇంటికి తిరిగివచ్చే పశువులు, దేవాలయంముందు చెడుగుడులాడే పిల్లలు—బలేబాగుంటుంది నాన్నగారు.

నా: అయితే మన డాబామీదకెక్కి చూస్తూఉండండి. పొద్దు గర్భంలో పడగానే చెబుతాంకాదూ.

రాజ్యం: ఓ, రారా అన్నాయి. ఎంతెంతదూరం! ఊc అనూ, ఎంతెంతదూరం?

చంద్ర: కోసెడు కోసెడు దూరం!

రామా: ఏమిటి ఈ స్వయంపాకం !

భర: (ఏడుస్తూ) ఊఁ ఊఁ ఊఁ ......అ...మ్మ...అ...మ్మ.

నా : నాన్నగా ఏడవకు. నా చిట్టితండ్రిగా ఏడవకు. అమ్మ దగ్గరకు పోదామా....అలాగే ఏడవకు మరి. వీణ్ణిచూస్తే కడుపు తరుక్కుపోతుంది రామం. రేపటినుంచి వీడిగతి ఏమికాను ? పెద్దవాళ్ళిద్దరివిషయంలో నాకు ఎలాంటి దిగులూ లేదు. కాళ్ళూ చేతులున్నై, నోరుఉన్నది. కాస్తో కూస్తో తెలివితేటలుఉన్నాయి. ఎలాగో ఓలాగు బతుకుతారు. ఇంతకూ ఈ అవిటివాడి సంగతే, తలచుకొన్నప్పుడల్లా గుండె చెరువౌతుంది. వీడిని దైవం ఇంతఅన్యాయం ఎందుకుచేయాలి రామం ? వాడుచేసిన పాపమేమిటి ? చెయ్యి సరిగా ఆడదే, నోరు మాటరాదే ? వాడు ఎవడికి ఏవిధంగా అపకారం చేశాడు ? భగవంతుని లీల అందామా ? ఘోరం. ఇదే అతని ఆటఅయితే అతని హృదయం వజ్రకవాటంకావాలి. లేక నా పాపానికి ప్రాయశ్చిత్తమంటే వట్టి బుద్ధిహీనుడుకావాలి. నన్ను శిక్షించటానికి ఇంతకన్నా మార్గంలేదా రామం ?

రామా: నాగూ, నాగూ !

నా : ఆఁ !

రామా: నాచేతిలోది ఏమిటి ?

నా : పుస్తకం.

రామా: అది ?

నా : కుర్చీ. ఇంకా అడుగూ చెబుతాను. పైనున్నది ఆకాశం, కిందనున్నది భూమి. అవిఉత్తరం, ఇదిదక్షిణం. మాట్లాడుతున్నది నేను వింటున్నది నీవు. ఇంకా ఏమికావాలి

రామా:అదే తెలియటంలేదు. తెలిస్తే నిన్ను వేధించడం దేనికి?

నా : ఇంకా నన్ను వేధించటమా ? అసాధ్యం !

రామా:అవును నిజమే. జరగవలసిందంతా జరిగింది.

నా : అంటే ?

రామా:గాజుపాత్రలో పోయవలసిన విషం బంగారుపాత్రలో పోశాడు.

రాజ్యం:(గబగబా పరిగెత్తుకొనివస్తూ) నాన్నగారూ, నాన్న గారూ ! ప్రొద్దే మరే ప్రొద్దే మరే......

[జానకి లోపలినుంచి కెవ్వున కేక పెడుతుంది. "చెల్లాయ్ చెల్లాయ్ !" అంటూ రోగి గదిలోకి పరుగెడతాడు. రాజ్యం కూడా వెంటపరుగెత్తినట్లు గజ్జెలధ్వని సూచిస్తుంది. నాగేశ్వర రావు కుర్చీలో కూలబడతాడు. లోపలినుంచి గొంతులు వినిపిస్తాయి.]

రా : చెల్లాయ్, చెల్లాయ్ ! ఎలాఉందమ్మా ఒంట్లో ?

జానకి:(నీరసకంఠంతో) ఎవరది ?......

రామా:నేనేనమ్మా, రామారావును......లేవకమ్మా లేవకు.

జా : అబ్బాయీ ? ఎప్పుడొచ్చావు ?

రామా:ఇంతకుముందేనమ్మా. ఒంట్లో బాగుండ లేదాఏమిటి ?

జా : జ్వరమేమోతగ్గింది తమ్ముడూ. కాకపోతే కాస్తనీరసంగా ఉంది. వారెక్కడ ?

రామా:హాల్లో ఉన్నారు. సరేకాని కేకపెట్టావు దేనికి ?

జా : ఇప్పుడే కాస్త కునుకుపట్టి పీడకల వచ్చింది. అందులో అరిచానుకామాలు పాడుదాన్ని.

రామా: అమ్మా రాజ్యం, మీఅమ్మకు మంచినీళ్లు కావాలేమో కాసినివ్వు.

(డాబాపైనుంచి చంద్రం కేక వేస్తాడు.)

చంద్ర: రాజ్యం, రాజ్యం !

రాజ్యం: ఓయ్ వస్తున్నా, వస్తున్నా !

(రాజ్యం బయటికి పరుగెత్తుకొని పోతుంది.)

రామా: ఈ యింట్లో ఎవరికి జబ్బో ఏమిజబ్బో అర్థంకాకుండా పోతున్నది.

జా: అదేమిటి తమ్ముడూ ? మీ బావగారికి ఒంట్లో బాగా లేదా ?

రామా: బాగానేఉంది. కాని మరి......

జా: ఏమిటి నీ సందేహం ?

రామా: ఏమీలేదు. మళ్ళీ ఇప్పుడే డాక్టరువాగానే వస్తాను. (ముందు హాలులోకి వస్తాడు.) నాగూ, నాగూ !

నా: ఆఁ ! మీ చెల్లెలికి ఎలా ఉంది ?

రామా: బాగానే ఉంది. జ్వరంలేదు. ముఖం ఎంతో తేటగా ఉంది.

నా: అలాగా !

రామా: సరేకాని నాగూ ఏమిటి ఈ గొడవ ?

నా: గొడవా గిడవా ఏమీలేదు. కాని ఒకటిచెప్పు.

నా: ఈ భరతుడి నోరుకాని కాలుకాని రావుకదా ?

రామా: ఇవాళ కొత్తగావచ్చిన సమస్య కాదుగదా ?

నా: అవును నిజమే ! ఇదివరకే డాక్టర్లుచెప్పారు. ఇవాళ కొత్తగా వచ్చింది ఏమీలేదు. సరేకానివీడి ముందుగతి ఏమికాను?

రామా: మీరిద్దరూ బ్రతికి ఉండగా వాడికి జరగని దేముంది ?

నా : మా ఘటాలుమాత్రం సత్యమా ? ఎవరుముందో ఎవరు వెనకో ఎవరు చూచారు ?

రామా: నిజమేకాని ఒకటి అడుగుతానుచెప్పు. ప్రపంచంలో అన్నివిధాలా అవిటివాళ్ళు ఇద్దరా ముగ్గురా ?

నా : లక్షలాదిగానే ఉండవచ్చును.

రామా: వాళ్ళగతి ఏమవుతున్నది ?

నా : భగవంతుని కృప ఇంతేకాబోలు ! అన్నట్లు జ్ఞాపకం వచ్చింది. మా పాలవాడికి పది రూపాయలివ్వాలి.

రామా: ఇప్పుడు ఆగొడవదేనికి ?

నా : ఆఁ ఏమీలేదు. ఇందాకవచ్చి అఘోరించాడు. ఇద్దామంటే దగ్గిర చిల్లరలేక పోయింది.

రామా: మా ఇంటి పక్కనే ఉంటున్నాడుగా. నేనింటికి పోయి తరువాత పంపిస్తానులే. అసలు సంగతి దాటవేస్తున్నావు. ఈ గొడవంతా ఏమిటి ?

నా : (విషాదంగా నవ్వుతూ) ఇవ్వాళ నీకేదో మతిపోయినట్లుంది రామం.

రామా: నిజంగా నాకు మతిపోయింది !

నా : లేకపోతే యీహడావుడి అంతాఏమిటి ?

రామా: నాగూ! ఇటు చూడు. నిన్నుచూచి ఏడవాలో నవ్వాలో అర్థం కావటంలేదు.

నా : నాకుమాత్రం నువ్వు నవ్వటమే మేలనిపిస్తుంది.

రామా: నేడు నువ్వు మహాకాకోలం మింగి మాట్లాడుతున్నావు నాగూ ! అది కడుపులో ఉండటం ఏమాత్రం మంచిది కాదు. ఎంత తొందరగా వెళ్ళ గక్కితే అంతమంచిది.

నాస్నేహమే కావాలనుకొంటే, అసలు భూమిమీద బత్తెపుగింజలు అట్టిపెట్టుకోదలచుకొంటే వెంటనే కక్కి-వెయ్యి. అది నీకు ఇమడదు, ముమ్మాటికీ ఇమడదు.

నా: రామం, ఇటుచూడు. ఈచేతిలోది ఏమిటి ?...ఆ కనిపించే దేమిటి ?...(రామారావు మాట్లాడడు. నాగేశ్వరరావు జాలిగా నవ్వుతూ) అంత కోపమైతే నేనే చెబుతాలే ! ఇది పుస్తకం. అది కుర్చీ. పైనున్నది ఆకాశం. కిందనున్నది భూమి. అవునా ?

రామా: నాగూ, నాగూ నీకు పూర్తిగా మతిపోతున్నది. నీకు పోవటమే కాదు. ఎదుటివాళ్ళకు కూడా మతిపోయేటట్లు చేస్తున్నావు.

నా: నిజమే రామం !

రామా: ఏమిటి నిజం ?

నా: అవును ఏమిటినిజం ? ప్రపంచానికి తెలుసా ?

రామా: వట్టిది వట్టిది. అదంతా వట్టిది నాగూ.

నా: నిజమే. అంతా వట్టిది, అంతామిథ్య.

రామా: (ఆవేగంతో) ఎవరో నీకు తలకెక్కించారు. ఎవరికో ప్రాణగండ మున్నదనీ చెప్పారు. బహుశః జానకే మరణిస్తుందనిచెప్పి ఉండవచ్చు. దుర్మార్గులు అన్నట్టుగానే ఆమెకు జబ్బుచేసింది. నీవు ఆ జోస్యం నమ్ముతున్నావు నాగూ ముమ్మాటికీ నమ్ముతున్నావునాగూ! అదంతావట్టిది. పచ్చి అబద్ధం. నామాటవిను. అదంతా వట్టి అబద్ధం. భవిష్యత్తులో ఏమిజరుగుతుందో, మానవుడి ఆత్మశక్తి ఎంత ఉందో, అతడు ఎంత స్వతంత్రుడో, ఎంత కల్పనాశక్తిఉందో ఎవడూ చెప్పలేడునాగూ. ఎవడు గిరిగీయలేడు

నాగూ. నామాటనమ్ము. అదే నిజమైతే, భవిష్యమే చదవగలిగితే యీ సృష్టిఅంతా వ్యర్థం, ఈ చరిత్ర అంతా వ్యర్థం నాగూ. ఈ ప్రజాస్వామ్యం, ఈనాటి స్వాతంత్ర్యం ఈ పురుషప్రయత్నం ఈ అర్థాలు అన్నీ నిరర్థకం నాగూ. ఈ జగద్వ్యవహారమంతా అర్థంలేని నాటకంకావాలి. ఈ జీవకోటి అంతా కేవలం వినోద సాలభంజికా కోటి కావాలి నాగూ. జీవితంలో సుఖం, సంతోషం, ఆనందం లేక దుర్భరమై పోవాలినాగూ. ప్రతి మానవుడు ప్రతిజంతువు, ప్రతి క్రిమి కీటకం, ప్రతి అంకురం మరణాన్నే ఆశించాలినాగూ. జీవింపనొల్లనిజీవి, బ్రతుకు చేదైన ప్రాణి ఉన్నదా నాగూ. లేదు, లేదు—ముమ్మాటికీ లేదు.

నాగు: అయితే ఈ ఉత్తరం ?

రామా: ఏముంది! అందులో ఏదీ ఏదీ (ఆదరాబదరా కాగితాలు తిప్పుతున్న చప్పుడు వినిపిస్తుంది.)

నాగు: ఆ జోస్యమే తప్పనుకొందాము. తల్లీ కూతుళ్ళు ఒకేసారి మరణిస్తా డన్నాడు. దానికి నిదర్శనంగా తల్లి మరణించింది. కూతురు మంచంలో ఉంది. ఇదంతా వట్టిదే.

రామా: వట్టిది, వట్టిది ముమ్మాటికీ వట్టిది! నామాటవిను. చదువుకొన్న వాడివి. కాస్త ఆలోచించు. చల్లగాలి వచ్చి నంతమాత్రాన వర్షంకురవా లనిలేదు. అగ్ని ఉన్నంత మాత్రాన పొగ బయలుదేర నవసరంలేదు. గర్జించే మేఘాలుకూడా చిందించకుండా విచ్ఛిన్నమవ్వటంకద్దు.

చంద్రం: (వగర్చుకొంటూవచ్చి) నాన్నగారు, నాన్నగారు! పొద్దుగుంకింది. ఇప్పుడే కుంకింది.

నా: ఆఁ, ఆఁ!

చంద్రం: పొద్దు గర్భంలో పడ్డది నాన్నగారు!

నా: చంద్రుడుకూడా కనిపిస్తున్నాడా, నాలుగు బారల్లో చుక్కకూడా కనిపిస్తున్నదా?

చంద్రం: అటుకేసి చూడలేదు నాన్నగారు. ఇప్పుడే చూచివచ్చి చెబుతా (గబగబా మళ్ళీ డాబామీదికి పరుగెత్తుకు పోతాడు. పైనుంచి రాజ్యం కేకపెడుతుంది.)

రా: డాక్టరుగారు, డాక్టరుగారు.

నా: కనిపిస్తున్నాడా, కనిపిస్తున్నాడా నాన్నా.

(కారువస్తున్న చప్పుడు)

రామా: భగవాన్, భగవాన్.

చంద్రం: (వగర్చుకొంటూ) నాన్నగారూ నాన్నగారు. చంద్రుడి ప్రక్కనే చుక్కకూడా ఉంది. (లోపలినుంచి జానకి కెవ్వునకేక పెడుతుంది. ఇంతలో ఇంటిముందు కారు ఆగినచప్పుడు వినిపిస్తుంది. పిల్లలూ రామారావు డాక్టరు కోసం కేకవేస్తారు.)

రాజ్యం: | చంద్రం: | రామా: } డాక్టరుగారు, డాక్టరుగారు డాక్టర్ సాబ్, డాక్టర్ సాబ్.

డాక్టరు: (బూట్ల టకటకలతో ప్రవేశిస్తూ) ఏమిటి, ఏమిటి? రోగికి విషమించటానికి వీలులేదే! ఏమిజరిగిందేమిటి?

రామా: ఇప్పుడే ఎందుకో కెవ్వున కేకవేసింది. 15 నిమిషాల క్రితం బాగానే ఉంది. పలకరించివచ్చాము కూడా. లోపల ఒకసారి చూచివద్దాము. పదండి.

[అందరూ లోపలికి పోతున్న చప్పుడు. ముందుగా రాజ్యం బావురున ఏడుస్తుంది. అది చూచి చంద్రం ఏడుపు మొదలెడతాడు.]

డాక్టరు: ఏడవకండర్రా ఏడవకండి. మీ అమ్మకు ఏమీ పరవా లేదు నే నన్నాగా.

రామా: ఛా తప్పు. మీఅమ్మ బాగానేఉంది. ఎందుకు ఏడుస్తారు ? మీ ఏడుపు వింటే గుండె ఆగిపోతుంది.

రామా: ఊరుకోండి. అమ్మాయి రాజ్యం నీకే చెప్పేది. ఓరే చంద్రం ఊరుకో.

డా: రోగి బాగానేఉందే.

రామా: జాగ్రత్తగా చూడండి!

డా: చూచేకదా చెబుతున్నది. మీకుకూడా అనుమానమేనా రామారావుగారూ. లంకణాలుచేసిన ప్రాణమూ కాస్త స్పృహతప్పిఉంది. అంతే.

రామా: ప్రమాద మేమీ లేదుకదా ?

డా: నా మాట నమ్మకంలేదా ?

రామా: (హాల్లోకి వెళ్తూ) నాగూ, నాగూ చెల్లాయికి ఏం ప్రమాదంలేదు. బాగానేఉంది. ఇందాకటినుంచి ఏదో అంటూందిలే. గండం గడిచింది. నేను చెబితే చెవి కెక్కింది. పొద్దు గర్భంలోపడ్డది. తూర్పున చంద్రుడుద యించాడు. చంద్రుడికి బారెడుదూరంలో చుక్క కని పించింది. చుక్కకన్న చక్కగానేఉంది మా చెల్లాయి. (గట్టిగా నవ్వుతాడు) తెలిసిందా. ఇప్పటికైనా నామాట నమ్ముతావా ? ఎంతగోడవ చేశావోయి నాగూ, నాగూ.

మాట్లాడవేం ? సిగ్గా ? కాదు అభిమానంకామాలు. (ఒక్క-క్షణం నిశ్శబ్దం) డాక్టర్ సాబ్, డాక్టర్ సాబ్ !

డా: (లోపలినుంచి) వస్తున్నా, వస్తున్నా !

రామా: మీరు అక్కడే ఉండండి. నేనే అక్కడికి వస్తున్నాను.

డా: (ఆతురతతో) ఏమిటది, ఏమిటది !

రామా: ఏమీ లేదు. మీ ఛాపర్‌ను తీసుకొచ్చారుకదూ.

డా: ఆఁ, దేనికి ?

రామా: ఏమీ లేదు. ఈ రోగిని పిల్లల్ని మీ హాస్పిటల్‌కి పంపించండి.

డా: రోగికి ఏమీ ప్రమాదం లేదండీ. నేను చెబుతున్నా మీకు నమ్మకం లేదా ?

రామా: అదికాదు. నామాటవినండి. వీళ్ళను ఇక్కడనుంచి పంపించివేయాలి. ఇక్కడుంటే సరిగా మందూమాకులు అందవు. పైగా రోగికి పిల్లలను చూడకుండా స్వస్థత చేకూరదు. అరే చంద్రం, అమ్మాయి రాజ్యం త్వరగా పోయి కారులో కూర్చోండి. ఊఁ.

రాజ్యం: } మా నాన్న ఏడీ !
చంద్రం: }

రామా: వస్తున్నాడమ్మా !

రాజ్యం: } అయితే నచ్చింతరువాతనే అంతాకలసి పోదాము.
చంద్రం: }

రామా: కాదు. మీనాన్నకు కాస్త ఆలస్యం అవుతుంది. ఇదిగో మీవెంట భరతుణ్ణికూడా తీసుకుపొమ్మన్నాడు.

రాజ్యం: రారా భరతుడు. అన్నాయి నువ్వూ నేనూ బుర్ బుర్ ఎక్కి పోదాం.

భర: ఊఁ, ఊఁ ఁన్ నన్.

చంద్రం:నాన్నకూడా వస్తాడురా. (కారుధ్వని అనుకరిస్తూ చంద్రం రాజ్యాన్ని భరతుణ్ని తీసుకొని వెళ్ళిపోతాడు.)

డా: ఏమిటిదంతా రామారావుగారు ?

రామా:ఏమున్నది, జీవితం, త్వరగారండి.

డా: (హడావుడిగా నడుస్తున్న బూట్ల చప్పుడు) ఎక్కడికి ?

రామా:నాగు దగ్గరికి. ఇంతకూ జానకికి వెంటనే స్పృహరాదు కదా ?

డా: లేదు. ఇంకా కొంతసేపుపడుతుంది. అదేమిటి, అదేమిటి?

రామా:త్వరగాచూడండి, త్వరగాచూడండి ! (డాక్టరు ప్రక్కన ఉన్న కుర్చీలో కూలబడతాడు) మీరుకూడా మాలాగా చేస్తే ఎలా ? ఏదైనా ఇంజక్షన్ ఇవ్వండి. మీమేలు ఎన్నడూ మరచిపోను డాక్టర్ సాబ్, డాక్టర్ సాబ్ !

డా: ప్చ్. లాభంలేదు.

రామా:లాభంలేదా ?

డా: హార్ట్ ఫెయిల్యూర్.

రామా:(కుర్చీలో కూలబడి) ఎంత జరిగింది !

175

ధమ్మిల్లం

పాత్రలు :

రాజు	సత్కారుడు
కృత్తివాసులు	గంగాధరం
శివభట్టు	యోగి
బాలసరస్వతి	కంచుకి

(తలుపు గట్టిగా తట్టిన చప్పుడు)

బాలసరస్వతి: ఏమండోయ్ మిమ్మల్నే. (మళ్ళీ చప్పుడు) అబ్బా పలకరేమండీ? తలుపుకొట్టలేక చెయ్యి, పిలువలేక గొంతూ పోతున్నాయి. (మళ్ళీ చప్పుడు) మిమ్మల్నే పిలిచేది!

నర్తకుడు: ఎవరది?

బా. స: నేను.

న: నేనంటే?

బా. స: నేనే, తలుపుతియ్యండి.

న: ఈ నేనుకు అర్థం?

బా. స: సంసారసుఖదుఃఖాలకు ఆశ్రయం. ఇకనైనా తియ్యండి.

న: ఈ నేనుకు ఏమికావాలి?

బా. స: వైవిధ్యమంతా ఇప్పుడు నర్తకరసైక్యం కావాలి. అబ్బబ్బ ఏమిటి, మంకుతనం? ఇప్పుడైనా తలుపుతీస్తారా లేదా?

న: తియ్యకపోతే?

బా. స: రాజహంస విచారమున్నదన్న సంగతిమాత్రం మరచిపోకండి.

న: అలాగా! (గభాలున తలుపుతీసిన చప్పుడు)

బా. స: అదేమిటి అలాగున్నారేం? ఇంతసేపు పరిహాసమాడుతున్నారనుకొంటున్నాను. కాని, ఇలా ఉన్నారనుకోలేదు.

న: ఎలాఉన్నాను?

బా. స: చీకాకుగా.

న: చీకాకుగానా, ఎందుకు? బాలసరస్వతీ ప్రణయం, రాజానుగ్రహం వెగటయ్యా?

బా. స : మీరెంతదాచినా ఎర్రబారిన మీకన్నులు, ముఖం, చెబుతూనేఉన్నాయి.

న : ఏమని ?

బా. స : ఆ సంగతి తెలిస్తే అడగటం దేనికి ? ప్రమాదమేమీ రాలేదుకద ?

న : లేదు. వాళ్లువచ్చారా ?

బా.స : ఎవరు, పిల్లలా ! అన్నట్లు ఇంకా రానేరాలేదు. ఎండ మాడిపోతున్నది. పూజా పుష్పాలకు గంపెడు చీకటి నెత్తినవేసుకొని వెళ్ళారు. పాపం ఏమయ్యారో ?

న : పూలకోసం పంపిచావా ?

బా.స : ఆఁ. ఈవారంరోజులనుంచి వాళ్ళే తెస్తున్నారు.

న : దాసీ లేమయ్యారు ?

బా.స : వాళ్ళకు పూలే కనిపించడంలేదు. ఈశ్వరపూజకుపూలు లేక పోతే ఎలా ? అందుకని యీ యేడురోజులనుంచి గంగాధర కృత్తి వాసులను పంపిస్తున్నా.

న : ఆ సంగతి మాటమాత్రమైనా నాతో చెప్పలేదేం ?

బా.స : ఎందుకు అంత ఆందోళన పడుతున్నారు ?

న : అయితే నువ్వీ లోకంలో లేవన్నమాట.

బా.స : ఏమి జరుగుతున్న దేమిటి ?

న : త్వరగా ఉత్తరీయం వుంచుకో.

బా.స : ఎక్కడికి ?

న : ముందు ఉత్తరీయమందుకోమంటే !

బా.స : అన్యక్తస్థితిలో ఉంచి ఎందుకు బాధిస్తారు ? ఏమి జరిగిందేమిటి ?

న : (తలుపు గుభాలున మూసుకొనేటట్లు ఒక్కతన్ను తంతూ) ఉత్తరీయమందుకోమని నీకే చెప్పేది.

బా. స : (గద్గద కంఠంతో) అలాగే (నూపురారావం లోపలికి వెళుతున్నట్లు సూచిస్తుంది. అంతలో ఘంటారావం విని పిస్తుంది)

న : ఘంటారావం కూడా వినుపిస్తున్నది. అమ్మో. అమ్మో!

బా.స : ఓయ్ వచ్చా, వచ్చా, తెస్తున్నా.

న : (కొంచెం బిగ్గరగా) ఉత్తరీయం అక్కరలా. శాలువ, ఆ దుశ్శాలువ.

బా.స :(నూపురధ్వని రాకను సూచిస్తుంది—)ఇదిగో ఉత్తరీయం.

న : (సవిచారంగా) అక్కరలేదు. ఆ చేతిలోని శాలువ ఇలా తే.

బా.స :(గొంతులో గాద్గద్యం) నేనేంచేశాను ?

న : నేనే తప్పుచేశాను (జాలిగా) ఎందుకు కంటతడిపెడతావు ? ఎత్తి పొడుపుకాదు. నిజంగా తప్పు నాదే. ఏదీ ముఖం ఇటుతిప్పు.

బా.స :అయ్యయ్యో శాలువ.

న : ఫరవాలేదు.

బా.స :కాటుక అంటింది. అది వేసుకొని ఆస్థానానికి ఎలా వెళ్ళతావు ?

న : పోయినాఒకటే, పోకపోయినాఒకటే.

బా.స :అదేమిటి అలా అంటావు ? ఇవాళ లేచినపొద్దు మంచిది కాదట్టున్నది. అన్నీ వైపరీత్యాలే.

న : (జాలిగా) వట్టి పిచ్చిపిల్లలాగ ఉన్నావు. వైపరీత్యాలేమిటి?

బా.స :స్థితప్రజ్ఞులు సంక్షోభించటం (లోపలనుంచి దుర్బల స్వరంతో) అమ్మా, అమ్మా.

న : అమ్మయ్య !

బా.స :ఏమిటి విచిత్రంగా మాట్లాడుతున్నారు ? (మళ్ళీ లోపలనుంచి) అమ్మా, అమ్మ.

న : (తొందరిస్తూ) వాళ్ళ సంగతేమిటో చూసి తీసుకురా. (బాలసరస్వతి బయటికి వెళ్ళుతున్నట్లు నూపుర ధ్వని తలుపు తెరచినట్లుగడియ చప్పుడు సూచిస్తాయి.)

బా.స :మీకోసం గురువులు ఒకటికి పదిసార్లు అడుగుతున్నారు. బయలు దేరాలని ఉత్తరీయం కూడా తెప్పించారు. అలా దిగాలు పడి చూస్తా రెందుకు ? పూలు లేకపోతే పోయాయి. పదండి లోపలికి. అబ్బబ్బ గడపరాళ్ళు మారిపోతున్నాయి. నేనువిల్చో లేనురా. అలా బొమ్మల్లాగా నిలబడ్డారేమిటిరా? గంగా నువ్వుపద ముందు (నర్తకుడు లోపలనుండి) ఒరే గంగాధరం, కృత్తివాసులు (ఆరుపాదాల సవ్వడి నూపు రధ్వని వినిపిస్తుంది)

న : వాళ్ళ నేమన్నా అన్నా వేమిటి ?

బా.స :మీకు తెలియనుగామాలు, కొట్టి కొంత ను వేశా !

న : మరెందుకు వాళ్ళముఖాలు అలా వెలవెల పోతున్నాయి ?

బా.స :పాఠాలు రాలేదని దండించిన సంగతి నాకేమి తెలుసు ?

న : నేను దండిస్తానా ? గట్టిగా కూడా ఎప్పుడూ మాట్లాడనే. ఏమిరా గంగాధరం నీనోటిమీందుగా చెబితేగాని మీ అమ్మకు నమ్మకం లేదు.

బా.స :ఏమిరా కృత్తివాసులు- నన్నేగదరా చెప్పింది. మా గురువుగారు నోరువిప్పితే పంకిలు లూ, కవులూ గజగజ లాడతారని. ఎంతటి మనసు నోరో కాకపోతే వాళ్ళకు

అంత భయం దేనికి? మాట్లాడవేం? మీ గురువుగారితో ఏకమౌతున్నావా ఏమిటి?

కృ :నిజమే.

బా.స :అలా చెప్పు.

న : అంత తొందరపడితే ఎలా? కాస్త గుర్రాన్ని కట్టెయ్. (అప్యాయంగా) ఏమిటిరా నిజం?

కృ :ఇద్దరు చెప్పిందీ నిజం.

న : సరిపోయిందా?

బా.స :అమ్మా దొంగలు. గురు శిష్యు లేకమై నన్ను వెర్రిదాన్ని చేస్తున్నారా?

న : అరే గంగా! మీరిద్దరు ఎక్కడెక్కడ తిరిగి వచ్చారురా?

గం :పట్టణమంతా.

కృ :దొడ్డు దోవలు, తోటలు, తోపులు, మళ్ళు మాన్యాలు ఒకటేమిటి – ఈ వారంరోజులనుంచి పట్టణంలోను, పరిసరాలలోను చూడని చోటంటూ లేదు.

న : నీకేమి కనిపించిందిరా గంగా?

గం :గురువుగారి అభిప్రాయం ఏమిటో అర్థం కావటంలేదు.

న : ఏమీ లేదు. సరిగా నీ కంటబడ్డవి మాత్రం చెప్పు.

గం : డొక్కలంటుకుపోయిన మేక ఒకటి ఎండు తాటాకు నములుతూ ఉంది.

న : ఇంకా.

గం :ఒకచోట పెద్ద పెద్ద చెట్లు నిలువునా మాడి ఉన్నాయి. మరీ విచిత్రం ఒకటి కనిపించింది.

బా.స :ఏమిటది?

గం : ఎక్కడా కాకిమాత్రం కనిపించలా. పశువుల కళేబరాలు కుప్పలు తెప్పలుగా పడివున్నాయి. మాంసాలుకుళ్ళి గబ్బుకొడుతున్నాయే గాని వాటికోసం వచ్చి వాలినవి లేవు. నీలాటి రేవుల్లో మాత్రం పందులు పొర్లాడుతున్నాయి.

బా.స: శివశివా.

న : కృత్తివాసులూ, నువ్వేమిచూశావురా ?

కృ : పట్టణంవెలుపల నెర్రులువిచ్చిన సజ్జమళ్ళు, పైరుచేలు, కనిపించాయి. అంతేకాదు, మళ్ళదొరవుల్లో ఏతాము కుండలు కూరుకొనిపోయి ఉన్నాయి. ఇక పట్టణంలో ఎక్కడచూచినా రక్కెసపొదలకూ, జిల్లేళ్ళకూ కొదవలేదు. అయితే రక్కెసపొదలలో పండిన గుబ్బఅంటూ లేదు. ఈతచెట్టు, తాటిచెట్టు ఒక్కటికూడా బ్రతికిలేదు. అన్నీ పడగొట్టి ఉన్నాయి. వాటితో ఎన్ని చావిళ్ళయినా వేసుకోవచ్చు. కాని, ఒక్కచెట్టయినా కొట్టినవాళ్ళు పట్టుకుపోలేదు. పోతే పట్టణంలో కలకలలాడుతున్న పూరిండ్లు కాని, మిద్దెలుకాని, పెంకుటిళ్ళుకానీ, కనిపించలా. అసలు చాలాయిళ్ళు పాడయి ఉన్నాయి. అటు మీనాక్షి దేవాలయంలోకూడా అర్చకులుతప్ప మరొక పురుగు గూడాకనిపించలా.

న : సరే పోయి స్నానాలుచెయ్యండి. పొద్దుకూడా నెత్తిమీదికి వచ్చింది. (గంగాధర, కృత్తివాసులు వెళ్ళిపోతారు.)

న : ఆలానుంచున్నావేం ? పోయి వాళ్ళకు అన్నపానాలేవో చూడు.

బా.స: అయితే ఇది ఎన్నాళ్ళనుంచి ?

న : నాలుగు నెల్లనుంచి.

బా.స: మీరైనా ఒకసారి కాకపోతే ఒకస్వారైనా నాతో ఎందు కసలేదు ? అది ఉంటే వాళ్ళను పూలకోసం పంపించేదాన్ని కాను.

న : అసలు దానికి వీలు లేదు.

బా.స: ఎందుకని ?

న : కవిసమయం కాబట్టి.

బా.స: అంటే?

న : తాంబూలచర్వణం చేసిన దంతాలు ఎలా ఉంటాయి ?

బా.స: ఎర్రగా.

న : కవి నాయికా నాయకుల దంతాలను వర్ణించేటప్పుడు ఎర్రగా ఉంటాయని చెప్పవచ్చునా ?

బా.స: ఇదికూడా అంతేనా ?

న : ఆహా ! అది మామూలు కవి సమయం. ఇది ఆస్థానకవి సమయం. అంతే ! ఇక మరేలాంటి తేడా లేదు.

బా.స: మూర్ఖం. మీలాంటివారు ఆస్థానంలో ఉన్నప్పుడుకూడా త్యాగు పేదలకు సహాయం జరగకపోగా ఆ వార్తనే కప్పిపెట్టటం ఘోరాతి ఘోరం.

న : అలా ఉంటే కొంతనయమే !

బా.స: అంతకంటే దారుణం జరుగుతున్నదా ఏమిటి ?

న : ఇలాంటి మహాకష్ట సమయంలో నివారణ మార్గాలు చర్చించటానికి బదులు నృత్య వినోదాలు, శాస్త్రచర్చలు, కవితాగోష్ఠి, కవిసమ్మానాలు, జరుగుతున్నాయి. అది అలా ఉండగా శంభపీఠంపై కూర్చున్న నేరానికి ఇతరుల కవిత్వాలలో దోషాలు చూపించి మహాపాపం కట్టుకోవలసి వస్తున్నది.

బా.స: దోషాలు చూపించాలన్న దికూడా ఆస్థాన కవిసమయమా?

న : కాదు. అది శాస్త్రంచేస్తున్న అనుశాసనం.

బా: అయితే ఇక్కడ దేనికి ?

న : కొలువు మానుకోవటం, అందులో యీ పరిస్థితులలో మానుకోవటం అంత తేలికకాదు.

బా: మరి కర్తవ్యం ?

న : అదే ఆలోచిస్తున్నది.

గంగ: (తలుపు తెరుచుకొని) గురువుగారికోసం కంచుకి వచ్చాడు. మీతో ఏమో చెప్పాలట. సావట్లో ఉంచి వచ్చాను.

న : సరే అతన్ని ఇక్కడికి రమ్మను. అమ్మా వెళ్ళు. నీవు వాళ్ళకు భోజనం వడ్డించు. (నూపుర ధ్వనితో బాలసర్వతి పోతుంది.) ఆమె వెనుక గంగాధరుడు వెళ్ళి పోతాడు.

గం : కంచుకీ ! గురువుగారు రమ్మంటున్నారు.

కం : జయము జయము మహాకవులకు.

న : విశేషాలేమీ లేవుకదా ?

కం : ఏలినవారు తమరి నొకసారి కొలువుకూటానికి వచ్చి పొమ్మంటున్నారు. ఎవరో కవి రాజసందర్శనార్థం వచ్చినట్లున్నది.

న : కొలువుకూటానికి తక్కిమ్మా ఆస్థాన కవులు రాలేదా ?

కం : వచ్చారు. అయినా తమర్ని పిలుచుకురమ్మన్నారు.

న : ఏదో విశేషం ఉండి ఉంటుంది. లేకపోతే ప్రభువులు ప్రత్యేకంగా కబురు పంపించవలసిన పనిలేదు.

కం : ఏమో మరి.

న : ఆ వచ్చిన కవిని నీవు స్వయంగా చూచావా ?

కం : ఆఁ అచ్చుగా నడిచే అస్థిపంజరమే. ఇన్నేళ్ళనుంచి ఆస్థానానికి వచ్చి పోయే కవులను చూస్తున్నానుగా. కానీ ఆయనలో నాకు ఎక్కడా కవిత్వం చెప్పేశక్తి ఉన్నట్లు కనిపించలా.

న : కవి అవునో కాదో ముఖాన వ్రాసి ఉంటుందా ?

కం : మీరు ఎన్నన్నా చెప్పండి. కవుల మాట తీరు, వైఖరీ అవన్నీ వేరు. అది అలా ఉంచి ఈ నూతన కవి వెంట ఎవరో యోగికూడా వచ్చినట్లుంది.

న : యోగులకు ఆస్థానాలతో పని ఏమిటబ్బా !

కం : అదే విచిత్రం. బహుశః ఏలినవారు అందుకే తమరిని రమ్మన్నారేమో ?

న : సరే నువ్వు పద. ఇప్పుడే బయలుదేరుతున్నా. (కంచుకి వెళ్ళిపోతాడు) ఏం చేస్తున్నా, సిన్నే.

బా.స:(నూపుర ధ్వనితో వస్తూ) పిలిచారా ?

న : ఆఁ. వాళ్ళకు భోజనాలైనయా ?

బా.స:ఆహా. ఇక్కడికే వస్తున్నారు. అయితే కంచుకి పనిమీద వచ్చినట్లుందే !

న : రాజుగారు రమ్మని కబురు పంపించారు. నేను ఆస్థానానికి వెళ్ళివస్తా. పిల్లలు మిడిమేలం ఎండలోబడి తిరిగితిరిగి వచ్చారు. పాపం వాళ్ళను కాసేపు విశ్రమించమను. కొలువుకు బయలుదేరుతారేమో నేను తిరిగి వచ్చేదాకా ఎక్కడికీ కదలవద్దన్నానని చెప్పు.

గంగా, కృ:(తలుపు తెరుచుకొని వచ్చి) గురువులు నేడు మా కోరిక చెల్లించాలి.

న : ఏమిటది ?

గం : ఇవాళకూడా మమ్మల్ని ఆస్థానానికి రానివ్వాలి.
న : ఇవ్వాళ ఒక్కరోజు గోష్ఠికి రాకపోతే ఏమిపోయింది ?
కృ : ఇంతవరకూ గడచిన రోజులన్నీ ఒకఎత్తూ, ఇవాళ ఒకఎత్తు.
న : మీ ముఖం ! కాసేపుపండుకోండి.
గం : క్షమించాలి. ఇవాళ బ్రహ్మాండమైన వాదం జరుగుతుందట.
న : ఎవరితో ?
గం : కంచుకి ఇందాక చెప్పాడు. అనుగ్రహించాలి.
న : మీకు ఓపికవుంటే కాదనటం దేనికి ? పదండి.
గం. కృ:అమ్మా ఇప్పుడే వస్తాను. (పరుగెత్తారు).
న : మళ్ళీ బాల్యదశ ప్రాప్తిస్తేనా ?
బా. స:నాకూ ఒక కోరిక ఉంది. చెల్లించరూ ?
న : ఏమిటది ?
బా. స:చెల్లిస్తామంటే.
న : శక్యమైతే తప్పకుండా చెల్లిస్తా. ఏమిటది ?
బా. స:ఏమీలేదు, ఎలాగైనా మీరు ఈ గౌరవంనుంచి వెంటనే విముక్తులు కావాలి.
న : విముక్తికేం ? విముక్తి వెంటనే లభించబోతున్నది. కాని భద్రంగా బయటపడటం జరుగుతుందా లేదా అన్న దొక్కటే సంశయం.
బా : ఎలా బయటపడతారు ?
న : పిల్లలు చెప్పనే చెప్పారుకదా. ఇవాళ గట్టివాదమే జరుగుతుంది. గెలిస్తే తీర్థయాత్ర చేస్తాననిచెప్పి రాజువద్ద సెలవు తీసుకోవచ్చు. ఓడితే సెలవు తీసుకోవలపిన ప్రయాస ఉండనే ఉండదు. వేళ అతిక్రమించేటట్లుంది. తలుపు వేసుకో. నేను వెళ్ళుతున్నా. (నర్తకురుని పాదుకల సవ్వడి

క్రమంగా సన్నగిల్లుతుంది. నూపురధ్వని క్రమంగా ఉచ్ఛ స్థాయికివస్తుంది. ఆ స్థాయికిరాగానే గడియవేసిన చప్పుడు వినిపిస్తుంది. తరువాత నూపురధ్వని క్రమంగా సన్నగిల్లు తుంది.)

2

[రాజస్థాన ఘంటారావం అంతదూరంనుంచీ కాకుండా అంతదగ్గరనుంచీ కాకుండా వినిపిస్తూ ఉంటుంది. యోగి, శివ భట్టు నడుస్తూ ఉంటారు. యోగి పాదాలనున్న పాముకోళ్లు రాజపథంలో పరచిఉన్న శిలాఫలకాలమీద టక్కుటక్కున మోగుతుంటాయి.]

శివ: యోగిసిద్ధుల వాక్కులకు తిరుగులేదు. కాని...

యో: ఇంకా సందేహపిశాచం పీడిస్తున్నట్లున్నదే. ఇంతకూ మాలో శివభట్టుకు నమ్మకం లేదన్నమాట.

శివ: శివశివా ఎంతమాటన్నారు.

యో: కాకపోతే ఈ గుంజాటనం దేనికి ?

శివ: మీవంటివారి ఆశ్రయముండగా గుంజాటనమేముంది ? ఎటుతిరిగీ కాటకం నా పుత్రికను నాకు కాకుండా చేసింది. అర్ధాంగిని దిగమింగినది. ఇక వాళ్లు నాకు ఈ జన్మలో లభించరు. నా సంగతిఅంటారా ? బతికినంతకాలం ఇంకా బతకబోవటం లేదు. అలాటప్పుడు పెద్దలకింత శ్రమ కల్పించటం దేనికి ?

యో: (కఠినంగా) అర్థమైంది. మాలో అంతవిశ్వాసం లేనప్పుడు ఇందాకా తీసుకొనిరావటం దేనికి ? దర్శనార్థం వస్తున్నా మని రాజుకు కబురుపంపించి ఇప్పుడు పారిపోవటం దేనికి ? ఆస్థానంలో నవ్వులపాలు కావడం దేనికి ?

శివ: పెద్దలుకోపిస్తే నాబోటి అల్పులకు దారిలేదు. క్షమించాలి అపనమ్మకం మీాపైనకాదు. నాపైనే. కేవలం అజ్ఞానిని. కవిత్వమంటే నల్లగాఉంటుందో తెల్లగా ఉంటుందో తెలియదే. అలాంటప్పుడు మీాపద్యం పట్టుకొనివెళ్ళి నాదేనని ఎల్లాచదివేది ? చదువులూ.......అర్థమో మరొకటో మరొకటో అడిగితే ఈ నిరక్షరకుక్షి ఏమికావాలి ? అందులో నత్తి—పడంటే సామాన్యుడుకాడు. కొమ్ములు తిరిగిన పండితులుకూడా గడగడలాడిపోతారు. అలా అవమానం పొందటంకంటే.....

యో: మళ్ళీ మొదటకొచ్చావన్నమాట. ఇంకేమి, మామాట లన్నీ గాలిపోయాయి ? (పాముకోళ్ళ చప్పుడు చటుక్కున ఆగుతుంది.) వ్యర్థప్రయాస మాకెంకా దేనికి ?

కం: శివభట్టుగారెవరు ?

యో: ఎవరది ?

కం: నేను కంచుకిని. ఎవరో శివభట్టుగారట. వారిని ఏలినవారు పిలుచుకొని రమ్మంటున్నారు.

శివ: నేనే.

కం: దయచేయండి. అనుగ్రహముంటే యోగులుకూడా దయ చేయవచ్చును.

యోగి: పద. వస్తున్నాము.

కం: ఇటు ఇటు. ఈ ఆసనాలు అలంకరించండి.

కృత్తి: అరే గంగా అటుచూడరా ఆ కొత్తకవి ఎలాఉన్నాడో. శల్యావశిష్టమైఉన్న ఆ కవికీ, పీనవక్షుడైన ఆ యోగికీ జతకుదిరినందుకు చెప్పుకోవాలి.

గం. అక్కడేముందిరా ఇటుచూడు. ఎప్పుడూ చిరునవ్వులొలక
బోసే గురువుగారిముఖం ఇప్పుడు గంభీరముద్రతో
వింతగా ఉంది.

కృ: ఏదో వైపరీత్యం జరిగేటట్లేవుంది.

గం: ఇస్. ఆగరా! కవి ఏదో చెప్పబోతున్నాడు.

శి: వరపాండ్య ప్రభుశేఖరా పరిమళింపజేయుగాత న్నిరం
తర మిందిందిర నీలమై సహజగంధంబైన వీరద్విష
ద్ధరణీనాయక సింధురేంద్రగమనా ధమ్మిల్ల బంధంబు రా
జ్యరమాగాఢ కుచోపగూఢ నిబిడంబౌనీదు శుద్ధాంతమున్

న: ఏదీ మా మేలినవారికిచ్చిన ఆశీస్సు. మరొకసారి?

కృ: నవకవికొంప నిలువునా కూలిందిరా గంగా.

గం: లేకపోతే గురువులు మరొకసారి చదవమనరు.

కృ: ఆ కవిచంక చూడు. ఆనజీవాలు క్రుంగిపోయాయి.

న: ఇప్పుడు తాము చెప్పిన పద్యం మరొకసారి సెలవివ్వాలి.

శివ: (జంకుతూ, జంకుతూ)

వరపాండ్య ప్రభుశేఖరా పరిమళింప జేయుగాత
న్నిరంతర మిందిందిర నీలమై సహజగంధంబైన వీరద్విష
ద్ధరణీనాయకసింధురేంద్రగమనా ధమ్మిల్ల బంధంబు రా
జ్యరమాగాఢ కుచోపగూఢ నిబిడంబౌ నీదు శుద్ధాంతమున్.

న: ఏమన్నారు? ధరణీనాయక సింధురేంద్రగమనా ధమ్మిల్ల
బంధమ్మ్ము సహజగంధమనేకదా ?

శివ: (గాద్గద్యంతో) అవును.

కృ: అరే గంగా అటుచూడరా. పద్యదోషానికేమిలే! అది
తేలేపోయింది. ఆ యోగి నాలుక కొరుక్కుంటున్నాడురా.

గం : పద్యం అతనిదేమో ?

న : ధమ్మిల్లబంధం సహజగంధమనటానికి ఉపపత్తి ? కవి సమయసిద్ధమా ? లేక ప్రత్యక్షసిద్ధమా ?

శివ : ప్రభువులు, సభాసదులు క్షమించాలి. ఆ కవిసమయా లేమిటో, ప్రత్యక్షసిద్ధమంటే ఏమిటో నాకు తెలియదు.

యోగి: ఆగు ఆగు, నత్కీరాదురహంకారం కాస్త కట్టిపెట్టు. నీకే కొమ్ములు మొలవలేదు. ప్రపంచంలో నీ తలదన్నే కవులెందరో ఉన్నారు.

న : అయ్యా తమపేరు ? వాదం వారితో ఇంకా జరుగుతూనే ఉన్నది. వారు చెప్పదలచుకున్నది ఇంకా పూర్తికాలేదు.

యో: అతని పక్షాన వాదించటానికి సిద్ధంగాఉన్నాము.

న : సభాధ్యక్షులైన ప్రభువుల నిర్ణయం ఎలాగైతే అలాగే.

రాజు: శివభట్టు చెప్పదలచుకొన్నది పూర్తికాలేదు. అది పూర్తి అయినపిమ్మట తన పక్షాన యోగులు వాదించటానికి సమ్మతిస్తే యోగులప్పుడు వాదించవచ్చు. ఇది సభాధర్మం శివభట్టూ మీరేమిచెప్పుతారు ?

శివ : (గాద్గద్యంతో) ఇంకా ఏమున్నది ప్రభూ ? నట్టి నిరక్షర కుక్షిని. జీవనానికిగడవక ఈ యోగులను ఆశ్రయించాను. వారే ఈ పద్యంవ్రాసి ఇచ్చారు. పద్యం సభలో చదివి సత్కారం పొందుదామన్న దురాశతో ఈనేరం చేశాను. ఇది క్షమించరాని మహాపరాధం. తరువాత ప్రభువుల చిత్తం.

రాజు: ఇక యోగులు మాట్లాడవచ్చును.

యో: ప్రతిపక్షవాదమే మని ?

న : కేశాలకు సంస్కారంవల్లతప్ప సహజంగా గంధం ఉండదు. ఉంటుందని విన్నదీకాదు కన్నదీకాదు. ఉంటుందంటే ప్రమాణం కావాలి.

యో: పార్వతీ ధమ్మిల్లబంధం సహజగంధం.

న : అది మనకు ప్రత్యక్షానుభవమే కావచ్చును. కాని, తమ వంటి పెద్దలు ఉద్రిక్తులు కాకూడదు. ఇది శాస్త్రచర్చ కాని దూషణ సమయంకాదు. దోషానికి అంతకన్నా సమయంకాదు. అనవసరంగా ఇప్పుడు వాదదోషానికికూడా పాల్పడుతున్నారు.

యో: వాదదోషమా ?

న : అవును. ఇప్పటి వివాదాంశం మానవప్రకృతికాని, దైవ ప్రకృతికాదు. మానవలోకంలో కేశాలు సహజగంధాలు అవునా కాదా అన్నదే ముఖ్యం. కైలాసంలో పార్వతీ కేశాలు ఎలాఉన్నవో ముఖ్యం కాదు.

యో: (పండ్లుకొరుకుతూ) అలాగా ?

కృ : అదేమిటి ! అదేమిటి !! యోగినొసట కన్ను కనుపిస్తున్న దేమిటి ?

గం : ఏదో అనర్థకం ఉంది !

న : (కఠోరంగా) తలచుట్టూ కళ్ళు మొలిచినా తప్పుతప్పే. మీపద్యం ఒప్పుకాదు. ఇది సిద్ధాంతం. మహారాజా వాదం ముగిసింది. తమకు వేడుకైతే ఇక ఇంద్రజాలంచూడ వచ్చును. అందులో వీరిది అందెవేసిన చేయి.

యో: ఓరీ కవితా మదహంకార దుర్విదగ్ధుడా! పరమేశ్వర వాక్యంకూడా నీకు దుష్టమైపోయిందా ? "నికృష్ట కుష్ఠ రోగివై ప్రజాపరిత్యక్తుడవై నూరేండ్లు బ్రతుకు".

రా: ఎంత దురహంకారం !

గం. కృ: ఎంత దౌర్జన్యం !

శివ:అన్యాయం.

బా. స :(పరుగెత్తుకొనివస్తున్న పాదనూపురధ్వని)యోగీశ్వరా!

కంచు:ఏడీ యోగి ? ఎక్కడా కనుపించడేం ? ఈ ద్వారాన పోనేలేదే. నే నిక్కడే నిలుచున్నానే!

న : పిచ్చివాడా. అతడెవరనుకున్నావు ? కాలకంఠుడు.

శివ: కాలకంఠుడా ! శివుడా !! నేను నమ్మను. శివుడే అయితే ఇంత అన్యాయానికి ఒడిగట్టుతాడా ?

న : అన్యాయమేముంది ? దుష్టునికి తగ్గశిక్ష విధించాడు.

బా. స: ఎవరు ? మీరా దుష్టులు. దుర్భరక్షామానికిలోబడి లక్షలాది ప్రజలు మలమలమాడి చస్తూఉంటే చూస్తూ ఊరుకొన్న ఈ రాజు దుష్టుడు. క్షామవార్త పొక్కనీని ఈ రాజనామకుడు దుష్టుడు. క్షుధార్తులకోసం అనుక్షణం లోలోన మగ్గిపోతూ వచ్చిన మీరు, శాస్త్రార్థంకోసం మేరువులాగా నిలబడ్డ మీరు దుష్టులా ?

న : అమ్మా, అమ్మా—ఏమంటున్నానో తెలుసా ?

బా. స: తెలియడకేమి. తెలుసు. సత్యం చెబుతున్నాను.

న : కాదు రాజద్రోహం.

రా: ఆ తల్లిమాటలు ముమ్మాటికీ నిజం. మహాదుష్టుడను. ఘోరపాపిని నేనే. మీకు వాటిల్లిన దుర్భరశాపానికి మూలకారణం నేనే! నన్ను క్షమిస్తేగాని వదలను.

న : ఛీ. ఛీ లెండి. ప్రభువులు నాలాంటి వారి పాదాలమీద పడటమా ?

రా : క్షమి స్తేగాని లేవను.

న : క్షమించటానికి నే నెవడనులెండి. మిమ్మొ ఒకటి కోరదలచు కున్నాను.

రా : మహాప్రసాదం. ఏమిటది ?

న : దేశంలో ప్రళయ తాండవం చేస్తూన్న క్షామాన్ని నివారించే మార్గం వెంటనే చూడాలి.

రా : ఇంకా ప్రాలుమాలటమా ?

న : వత్సా, కృత్తివాసులు, నాయనా గంగాధరా...

గం. కృ:ఓయ్ వస్తున్నామండి.

న : రావటం కాదర్రా ప్రధానం. ఈసారి కొత్తగురువుగారివద్ద చేరి చక్కగా చదువుకోండి. ఏమంటారు ? పల్కరేమిరా?

గం : మరొక గురువులను ఆశ్రయించటమా ?

కృ : అది యీ జన్మలో జరగదు.

న : అయితే నేటి సభావిశేషం మీకర్థం కాలేదన్నమాట.

న : అర్థంకాకపోవటాని కేమున్నది ? వాదించలేక దురభిమాని యైన కాల కంఠుడు శపించాడు.

న : అయితే కుష్ఠరోగి ఎలాఉంటాడో తెలియదన్నమాట. సరిగాచెబుతాను వినండి. దేహం చీము రక్తమోడుస్తూ పురుగులు పడి లుకలుక లాడుతుంటుది. జుమ్మున ఎప్పుడూ ఈగలు ముసురుతుంటాయి. రోగికి బాధతో అమితంగా చిరాకు. పైగా ఆ చాయలకన్నా ఎవరూపెళ్లరు. అలాంటి స్థితిలో రోగిస్థితి ఏమి చెబుతాడు ? ఏమి చదువుకొంటాడు ?

కృ.గం :ఏమన్నా చెప్పండి. మీ దగ్గరే ఉంటాము.

న : ఇక నేను కాదనేదేముంది పదండి. అమ్మో !

బా.స : వస్తున్నా.

న : కాలాడటంలేదు. ఈ శాలువతీసుకో. పాండ్యరాజా వస్తాను–
(నూపుర ధ్వని, ముగ్గురి పాదాల సవ్వడి క్రమంగా దూరమౌతుంటుంది.)

రా : మంచిది. . . రాజ్యంలోని అసలైన జ్యోతిర్లింగం పోతున్నది.

తమ్మపడిగ

పాత్రలు :

శ్రీనాథుడు

పెదకోమటి వేమభూపాలుడు

రాచవేమన

సింగన మంత్రి

కంచుకి

గాయకులు

చెన్నమరాజు

[కొండవీడు రాజసౌధం. రక్షక భటుల పహరా ధ్వనులు, కోటలోని ఘంటారావాలు, దూరాననుంచి సన్నగా వినిపించే కోడికూత, వేకువజామును సూచిస్తూ వుంటాయి. పెదకోమటి వేమారెడ్డి మంచంలో ఒకటి రెండుసార్లు అటూ ఇటూ ఆవలిస్తూ దొర్లుతాడు.]

వేమ: పూర్వజన్మంలో పుణ్యం చేసుకొన్నవాళ్ళే రాజులై పుడతారనడం అబద్ధం –

చెన్న: కాదు సత్యం.

వేమ: అబద్ధం.

చెన్న: కాదు సత్యం – ముమ్మాటికీ సత్యం !

వేమ: (ఆశ్చర్యంతో నిదురమత్తు తొలగిపోయి) ఎవరది? పలకరేం ? కలగంటున్నానా ? లేదే ! కళ్ళు తెరుచుకునే వున్నాయి. చెవ్వులుకూడా ఆడుతున్నాయి. ఇంతకు ముందే కదా అబద్ధమన్నది. మేలుకొనివుంటే – ఈ రెండో కంఠం ? ఎవ్వరు కనబడరేం ? కాదు. స్పష్టంగా కంఠస్వరం వింటే! అయినా చూస్తాను. (గట్టిగా అంటాడు) పుణ్యం చేసుకున్న వాళ్లు రాజులై పుడతారనటం అబద్ధం –

చెన్న: కాదు, సత్యం ! ముమ్మాటికీ సత్యం ! ముమ్మాటికీ సత్యం ! ఈసారి అబద్ధమంటే వేమారెడ్డి ప్రభువులతో చెప్పి దండిస్తాను.

వేమ: కలగాదు; అదుగో బ్రహ్మచారి !

చెన్న: (కోపంతో) పుణ్యం చేసుకున్నవాళ్ళు రాజులై పుడతారనడం అబద్ధమన్నది మీరేనా ?

వేమ:(నవ్వుతూ) అవును నాయనా !
చెన్న:(కఠినంగా) ప్రభువులెక్కడ ?
వేమ: దేనికి ?
చెన్న:(అలక్ష్యంగా) వారెక్కడున్నారు ?
వేమ:ఈ వేకువజామున ఆయన దేనికి ?
చెన్న:(కోపంగా) ఇంత మర్యాద తెలియనివాళ్ళు కూడా వున్నారా ?
వేమ:మర్యాద తెలియదా ?
చెన్న: తెలిసినవారు ప్రభువులను ఏకవచనంతో చెప్పరు !
వేమ:అలాగా — అతడు నేనే అయితే ?
చెన్న:ద్రోహం. రాజద్రోహం (పెద్దగా కేకవేస్తూ) వేమ ప్రభూ, వేమప్రభూ !
కంచుకి:(గొంతు దూరంనుంచి వినిపిస్తుంది) ఎవరది ? పోండి పోండి. ప్రభువుల శయనాగారం వద్ద యిప్పుడేమిపని ? పోండి (ముందుకు వస్తూ ఉంటాడు.)
చెన్న:కంచుకీ కంచుకీ !
కంచుకి:జయము, జయము, మహా...
వేమ:ఇస్ — కంచుకీ నీవు పోవచ్చును.
కంచు:ఈ బ్రాహ్మణ వటువు ...
వేమ: మేమే పిలిపించాము. నీవు పోవచ్చును.
కంచు:చిత్తం. (వెళ్ళిపోతుంటాడు)
చెన్న:వెళ్ళకు కంచుకీ వెళ్ళకు ! అయ్యో కంచుకి కూడా వెళ్ళిపోయాడే ! ఏమిచేయటం ? ప్రభువులను చూడకుండా ఎలాపోయేది ? (పెద్దగా) మహాప్రభూ, మహాప్రభూ !
వేమ:ఏమి కావాలి నాయనా ?

చెన్న:మీతో మాట్లాడ కూడదు. అయినా గతిలేక అడుగు తున్నాను. పెదకోమటి వేమ ప్రభువులు ఎక్కడ వుంటారు?

వేమ:(నవ్వుతూ) ఇక్కడే!

చెన్న:మీరా! వేమ ప్రభువులా !!

వేమ:కాగూడదా ?

చెన్న:అసంభవం !

వేమ:ఎందుకని ?

చెన్న:కరకులుగాని మేరువులు—ఉరుమని నీలిమేఘాలు, హోరని ఎన్నడూ ఘోషపెట్టని సాగరాలు, పట్టి చూచినా కాలని చల్లని చెంద్రనిప్పులు, చేవలు దేరిన ధర్మ వృక్షాలు ఎరుగుదురా ?

వేమ:లేదు.

చెన్న:అవే కరిగి వేమప్రభువులయ్యారు.

వేమ:అలాగా ?

చెన్న:అవును, మరేమనుకొన్నారు ? వారి ముఖంలో చిరు నవ్వులు చిందులు ద్రొక్కుతాయిగాని విషాదమేఘాలు ఆవరించివుండవు.

వేమ:(విషాదంగా) ని—జ—మే.

చెన్న:నిజమేనని మెల్లగా అంటారేమిటి ? గంట బజాయించి చెప్పక.

వేమ:ఎవరు అక్కడ ?

(ప్రభాతభేరీధ్వనులు వినిపిస్తుంటవి)

కంచు:చిత్తం ప్రభూ !

వేమ:(కఠినంగా)ఈ దేశానికి ప్రభువులున్నారా ?

కంచు: (భయంతో) క్షమించాలి. ప్రభువులయాజ్ఞ వాద్యగాండ్రకు తెలియజేశాను. కాని అలవాటు చొప్పున....

వేమ: ఈతూరి మ్రోగాయో...

కంచు: చిత్తం ప్రభూ! (వెళ్ళిపోతాడు)

చెన్న: (ఆశ్చర్యంగా) వేమ భూపాలుడు తమ రేనా? (భయంతో) ఎంత అవజ్ఞ జరిగింది! ఎంత అవజ్ఞ జరిగింది!!

వేమ: నేనా? వేమభూపాలుడనా? కాదు నాయనా, కాదు. వేమభూపాలుడే ఉంటే ఇలాజరగదు. ఎన్నటికీ జరగదు. మాదయ లింగమ నేడు, దేవరకొండపిల్లి, కొండవీటి సింగాలను ఓడించటమా! రాజవంశ పరంపరాగతమైన నందికంత పోతురాజు ఖడ్గము అపహరించటమా! అసంభవం! ఇతడు వేమభూపాలుడుకాదు. నాయనా నీవన్నది నిజం. నేను వేమ భూపాలుడనుకాదు. బ్రహ్మచారివాక్కు–బ్రహ్మవాక్కు – వేమభూపాలుడు వీరసింహం! అతని రణభేరి కల్పాంత దుర్దాంత కాలభైరవభేరీ మహోన్మాదాన్ని అణచివేస్తుంది తప్పకుండా అణచి వేస్తుంది. మీ గురువులు సకలవిద్యా సనాథులు. శ్రీనాథులు అబద్ధం చెబుతారా?

చెన్న: లేదు, కాని—

వేమ: వేమ భూపాలుడు దర్శనార్థం వచ్చిన బ్రహ్మచారులను రిక్తహస్తాలతో పంపించివేస్తాడా?

చెన్న: తమఆజ్ఞ శిరసావహిస్తున్నాను. కాని ప్రభువులు విచారంలో ఉండి మరచిపోయినట్లుంది.

వేమ: ఏమది?

చెన్న:మా గురువులను ఒకసారి వచ్చిపోవలసినదని కబురు పంపించారు. నన్ను చెన్నమరాజంటారు.

వేమ:అవును. శ్రీనాథులెక్కడ ?

చెన్న:వారు పట్టణంలో లేరు. ప్రయాణమై వెళ్ళారు.

వేమ:ఎక్కడికో—

చెన్న: తెలియదు. వెళ్ళుతూ, కోటలోనుంచి పిలుపువస్తే నేను స్వయంగావెళ్ళి యీ సంగతిచెప్పాలనీ, త్వరలోనే తాము తిరిగివస్తామని మనవి చేయవలసిందనీ ఆజ్ఞాపించారు.

వేమ:అలాగా !

చెన్న:ప్రభువులు సెలవిప్పించాలి.

వేమ:మంచిది (చెన్నమరాజు పోతాడు. వేమభూపాలుడు గట్టిగా నిట్టూర్చి) దుర్భరం మహాకవీ! నీవుకూడా మా కీర్తి ప్రతాపాలతో పాటు వెడలిపోయావా? అవును. ఈ నిర్వీర్యమైన ఆస్థానం నీకు తగదు. అయినా అసలు నీవు ఇక్కడ నిలువవలసిన అవసరం ఏముంది ? అలావుండాలని ఆజ్ఞాపించటానికి అధికారం ఎవరు ఇచ్చారు ? కొండవీడు నీకు అగ్రహారాలిచ్చి ఆదరించిందా ? కనకాభిషేకంచేసి గౌరవించిందా ? ఎవరికైనా అగ్రహారాలు, ఆందోళికలు, ఇచ్చారే కాని నీకుమాత్రం ఇవ్వలేదుకదా ? అలాంటప్పుడు ఇలాంటి సంస్థానం అంటిపెట్టుకొని దీనితోపాటు నామరూపాలు లేకుండా అణగారిపోవలసిన ప్రారబ్ధమేమి వచ్చింది ? కాదు, కాదు, శ్రీనాథమహాకవి అలాంటివాడు కాదు. పలుకెంతో హృదయమంత ! ఇలాంటి క్లిష్టస్థితిలో అతడు కొండవీడు వదలిపోతాడంటే నమ్మకం లేదు. అణు మాత్రం నమ్మకంలేదు. అతనికి కొండవీడంటే ఎంతో

మమకారం మాత్రమే కాదు, కొండవీడు అతనికి పంచ ప్రాణాలు. అంతటి కొండవీటిని శ్రీనాథునివంటి ఆత్మాభిమాని, ఇలాంటి క్లిష్టస్థితిలో వదలి పోతాడా? ఏమో నమ్మలేను. ఏదో పరమార్థం వుంటుంది.

(వెలుపలినుంచి గొంతులు కలిపి ఈ క్రింది పద్యం చదువుతుంటారు.)

తన కృపాణము సముద్ధత వైరిశుద్ధాంత
 తాటంకముల కెగ్గు దలచుచుండ
తన బాహుపీఠంబు ధరణి భృత్కమఠాహి
 సామజంబులకు విశ్రాంతి యొసగ
తనకీర్తి నర్తకి ఘనతర బ్రహ్మాండ
 భవన భూముల గొండ్లి బరిఢవిల్ల
తన దానమహిమ సంతాన చింతారత్న
 జీమూతసురభుల సిగ్గుపరుప

పరగు శ్రీవేమ మండలేశ్వరుని మంత్రి
అహిత దుర్మంత్రి వదన ముద్రావతార
శాసనుడు రాయవేశ్యాభుజంగ బిరుద
మంత్రి పెద్దయ సింగనామాత్య వరుడు.

వేమ: ఎవరాధూర్తులు? కంచుకీ, కంచుకీ! ఎంత హద్దుపద్దు మీరిపోయింది రాజ్యం. (గట్టిగా) కంచుకీ!

కంచు: పిలిచారా ప్రభూ!

వేమ: ఎవరాధూర్తులు? రాజద్రోహులు?

కంచు: రాజద్రోహులా? ఎక్కడ ప్రభూ??

వేమ: ఎవరా పాడేవి? జీవితంపై విరక్తి కలిగిందా ఏమిటి?

కంచు: అదేమి ప్రభూ! అదేమి ప్రభూ! వారేమి తప్పుచేశారు? మంత్రిసత్తములను కీర్తిస్తున్నారు. అందులో సంస్థాన విద్యాధికారులు చెప్పిన పద్యమే! అందులో దోషమేమిటి ప్రభూ!

వేమ: ఆ ద్రోహులను పట్టితెమ్మని ఆజ్ఞ. పోయి రాజభటులను పంపించు.

కంచు: చిత్తం (వెళ్ళిపోతూ) పదిరోజులనుండి లేని ద్రోహం నేడెక్కడనుండివచ్చిందో—పెద్దవారిహృదయాలు తెలియటం కష్టం.

వేమ: కంచుకీ!

కంచు: ఏమి ప్రభూ!

వేమ: నమ్మినమంత్రికే ఎసరుపెట్టారు. వర్థిష్ణువుకే ఈ దుర్బుద్ధి పుట్టలేదుకదా?

సింగన: (దూరంనుంచి) ఎవరది — కంచుకీ! ప్రభువులెక్కడ? మేలుకొనివున్నారా?

కంచు: ప్రభువులు పండుకొంటేగదా మేలుకొనటానికి? అసలు ఈరాత్రి కునికినట్లేలేదు - లోనికి దయచేయండి.

వేమ: ఎవరు? సింగనమంత్రులా దయచేయండి! ఆ పీఠం అలంకరించండి.

సింగ: ప్రభువులు అసలు ఈరాత్రే నిద్రపోలేదా?

వేమ: పోకేమి? హాయిగా నిద్రపోయాను. ఇంతకుముందే ఎవరో బ్రహ్మచారివస్తే లేచాను. విశేషాలేమీ లేవుకదా?

సింగ: ఏమున్నవి ప్రభూ!

వేమ: మంత్రులసంగతి కొత్తదికాదుగదా? ఊరకనే ఈవేళ

వస్తారా? చెప్పండి. సందేహించకండి. మొన్నటి పరాభవంకన్న దుర్వార్త ఏముంటుంది?

సింగ: ఏలినవారికి చెప్పదగ్గ వార్తలు లేవు.

వేమ: మరి?

సింగ: (విచారంగా) ఏలినవారనుగ్రహిస్తే...

వేమ: (చీకాకుతో) చల్లకువచ్చి దాయటం దేనికి?

సింగ: ప్రభువులకు చీకాకు కలిగిస్తుందని తెలుసు! రాజభక్తికి కుఠారాఘాతమని తెలుసు. హృదయంకూడా ఒప్పుకోవటం లేదు. ఇరువది సంవత్సరాలపాటుగా కలసి మెలసి ఉన్న యీ జీవికలను బలవంతాన పట్టి పెకలించి వేరుచేయటం సుతరాం ఇష్టంలేదు. కాని ఏమిచేయను?

వేమ: ఏమి చేస్తానంటారు?

సింగ: కోపమా? అవును. ఎవరికి కోపంరాదు? వివిధాగ్రహారాలు ఛత్ర చామర కల్యాణ కలాచి కాది బహుసన్మానాలుపొంది, ఇరువది సంవత్సరాలపాటు ఇంద్రభోగాలు అనుభవించి, యీ కష్టస్థితిలో పోతానంటే ఏ ప్రభువు ఊరుకుంటాడు? ఇది రాజద్రోహం. నేనే అయితే తల కొట్టించి కోటకొమ్మకు కట్టిస్తాను. ప్రభూ! తెలుసు. ఇవన్నీ తెలుసు, మరేమిచేయను?

వేమ: ఇంతకూ ఏమి చేస్తానంటారు?

సింగన: ఒకసారి ఆనంద కాననం చూడాలని మనస్సు ఆరాట పడుతున్నది.

వేమ: ప్రయాణానికి ఇకముందు మంచిరోజులు లేవుకాబోలు. సరే! అంతా బయలుదేరండి. ఇలాంటి శుభసమయం మళ్ళీదొరకదు.

సింగ: ప్రభూ !

వేమ: ఇంకా ఏమి కావాలి ? అనుజ్ఞ ఇచ్చాముకదా ? ఇంకా మావల్ల కావలసిన దేమున్నది ?

సింగ: ప్రభువులు సావకాశంగా, సానుభూతితో ఆలోచించాలని కోరుతున్నాను. వయసా తప్పింది. నిర్వహించవలసినదా గురుతర రాజ్యతంత్రం! ఈతనివల్ల ఏమవుతుంది? మొన్నటి లింగమనేనితో యుద్ధమే తీసుకోండి. ఈ పరాజయానికి కారణం ఎవరు ? మంత్రి సింగనకాదా ? అతనుకాక మరియొక యువ నీతిచతురుడుంటే అలాజరుగుతుందా ? ఎన్నటికీ జరుగదు. ప్రభూ ! ఎన్నటికీ జరిగి యుండేదికాదు.

వేమ: వేమభూపాలుడు అట్లాభావించటం లేదు.

సింగన: ఈ ముదివగ్గుమీద ప్రభువులకు అంత అనుగ్రహం ఉన్నదని తెలుసు.

వేమ: అయినప్పుడు ?

సింగన: నా స్థితి కొంచెం ఆలోచించండి. కొండవీటి రాజ్యం శత్రువులబారినుండి రక్షించ వలసిన బాధ్యత మంత్రిది. అతడు చేతగానివాడయ్యాడు. రాజ్యాన్ని శత్రు దండ యాత్రకు అగ్గం చేశాడు. అప్పటికైనా పగతురను పారద్రోలగలిగాడా ? లేదు. సైన్యాలను బలిపెట్టాడు. దానితో నైనా విజయం పొందాడా ? లేదు, దురంత దుర్భర పరాభవం పొందాడు. అంతటితో ఆగలేదు. కొండవీటి రాజకుమారులకు ఉత్తేజకమైన సందికంత పోతురాజు ఖడ్గం సమర్పించుకొన్నాడు. అలాంటివాడు మంత్రి లోకంలో, రాజలోకంలో ఎలా తలెత్తుకొని తిరుగుతాడు ? నిజప్రభువుల ముఖారవిందప్రతిబింబం

లింగమనేడు తమ్మపడిగలో తాపి ఊస్తూఉంటే కాండ్రిం తలు వింటున్నాడు! సింగన-ఈ సింగన ! ఇంతకన్నా నీచాతి నీచుడు మరొకడుంటాడా? లేడు ప్రభూ ఈ సింగనకు మంత్రిత్వ యోగ్యత ఏ మాత్రం లేదు. ఇతని ప్రయాణానికి అనుమతి ఇవ్వండి. (రానురాను కంఠంలో గాద్గద్యం ఏర్పడుతుంది.)

వేమ:(వేమన చరున కత్తిదూస్తాడు.)

సింగన:అదేమి ప్రభూ ! అదేమి ప్రభూ !!

వేమ:పెదకోమటి వేమారెడ్డికికూడా చీమూ నెత్తురున్నది.

సింగ:ఆత్మ హత్యా ! కార్యశూరులకు అదిహేయం !

వేమ:మంత్రులు స్వవచన వ్యాఘాతం చేసుకుంటున్నారు !

సింగ :ప్రభూ, ప్రభూ ! ఆత్మహత్య శ్రేయస్కరమని బోధించానా?

వేమ:తమ యేలిక పరాజయం మంత్రులకు దుస్సహమై, తమ ప్రభువుల ఘోరపరాభవం తల గొట్టినట్లయి, పదవీత్యాగం చేస్తూవుంటే — ఆ దుర్భర పరాజయం, ఆ దుస్సహ పరాభవం పొందిన రాజేమి చెయ్యాలి ! లింగమనేనిచే నిరంతరం కాండ్రించి, ఉమియించుకుంటూ తిరగాలా ? అంతకన్నా ఆత్మహత్య శ్రేయస్కరం కాదా ?

సింగ:త్వరపడకండి ప్రభూ ! సర్వస్వతంత్రులైన మీకు — రాజాధీన తంత్రుడనైన నాకు తేడావున్నది. త్వరపడకండి- దీనికంటే శత్రువుతో హోరాహోరీగా పోరాడి విజయం పొందడం మేలు. వీర మరణం పొందినా మేలే ! మీకు అలాంటి అవకాశం ఉన్నది. చెడగొట్టకండి. ఇక నామాట అంటారా ? అలాంటి అవకాశం లేదు —

వేమ:మీా ఉద్యమానికి అడ్డు తలపెట్టగల అల్పాయుష్షు డెవ్వడు?
సింగ:అలా అనకండి !
కంచు:జయము జయము మహారాజా !
వేమ:ఎక్కడ ఆ ద్రోహులు !
కంచు:వీరిద్దరూ పాడుతూవుంటే రక్షక భటులు చుట్టుముట్టారు. అంతలో వీళ్ళు పారిపోవటానికి ప్రయత్నించారట! సందులు దూరి గొందులుదూరి పట్టుకొనేటప్పటికి మన రక్షక భటులకు తలప్రాణం తోకకొచ్చిందట !
వేమ:మంత్రులే విచారిస్తారు — కంచుకీ నీవు పోవచ్చును.
కంచు:చిత్తం ! —
1 గాయ:పాటలు పాడి పొట్టలు పోసుకుండేవాళ్ళం బాబయ్యా! రచ్చించాల ! యీా నేరం తెల్దు బాబయ్యా !
సింగ:నేరం చెయ్యనివాళ్ళు పారిపోవడం దేనికి ?
2 గాయ:బంట్లు పట్టుకోటానికొత్తుంటే తత్తరపుట్టింది బాబయ్యా ఆ తత్తరమ్మీాన తెలియక పారిపొయ్యాం !
వేమ:ఎన్నిరోజులనుంచి పాడుతున్నారు ?
2 గాయ:మా తప్పేముంది బాబయ్యా, మంతిరిమీాన పాడితే.
1 గాయ:సంతోసిచ్చి నాలుగుడబ్బులిత్తారని పాడాంబాబయ్యా.
వేమ:ఎన్నిరోజులనుంచి పాడుతున్నారు ?
2 గాయ:పద్దినాల్నుంచి. అన్నెం పున్నెం తెలేనోళ్ళం. తప్పు కాయాల పెబువులు.
వేమ:అంతకుముందు ఎందుకు పాడలేదు ?
1 గాయ:అంతకుముందు నేర్చుకోలా బాబయ్యా ! నోటికొత్తే గందా చదివేది.

వేమ: ఆ పద్యం మరొకసారి చదవండి.

1 గాయ: ఇదివరకే తప్పుచేశాంగందా, మల్లా ఎట్టా చదివేట్టు బాబయ్యా ?

సింగ: ప్రభువులు ఆజ్ఞాపిస్తున్నారు.

గాయకులు: (జంకుతూ)

తన కృపాణము సముద్ధత వైరిశుద్ధాంత
తాటంకములకెగ్గు దలచుచుండ
తన బాహుపీఠంబు ధరణి భృత్క-మఠాహి
సామజంబులకు విశ్రాంతి యొసగ
తనకీర్తి నర్తకి ఘనతర బ్రహ్మాండ
భవన భూములగొండ్లి బరిఢవిల్ల
తన దానమహిమను సంతాన చింతారత్న
జీమూత సురభుల సిగ్గు పఱుప

పరగు శ్రీవేమ మండలేశ్వరునిమంత్రి
అహిత దుర్మంత్రి వదనముద్రావతార
శౌనకుడు రాజవేశ్యాభుజంగ బిరుద
మంత్రి పెద్దయ సింగనామాత్యవరుడు.

వేమ: ఇంకా ఆలోచిస్తున్నారు దేనికి ? కంచుకీ !

సింగ: ఇప్పుడైనా నిజం చెప్పండి. బిచ్చగాండ్లుకాదని మీ ఉచ్చారణే చెబుతున్నది. ఉన్నది ఉన్నట్లు చెబితే ఉరిశిక్ష తప్పుతుంది. ఆలోచించుకోండి. మీకా ఈ అసత్యంవల్ల వచ్చేది ఏమీలేదు. పైగా తలలు ఊడతాయి. అనవసరంగా ఈ వయస్సులో చచ్చిపోవటం దేనికి ? ఇందులో పురుషార్థమేదన్నా ఉంటే ఇలాంటిచావు ఉత్తమమే ! మీకు

ఈ పాటవల్ల వచ్చి వళ్ళోపడేదేముంది ? ఎవరో నాలుగు డబ్బులుఇచ్చి పంపితే ఈ పనికి దిగారు. ఆ పద్యంలోకూడా వైపరీత్యం కనిపించలేదు. అందుకని చదివారు. రక్షక భటులు మీ వెంట పడటం, పట్టుకోవటం, రాజుగారిదగ్గరకు తీసుకురావటం తత్తరపుట్టించింది. ప్రాణాలకోసం ఈ బొంకు లన్నీ చెప్పారు. అంతేనా ?

గాయ: చిత్తం !

వేమ: మిమ్మల్ని చదవమన్నది ఎవరు ?

గాయ: మరి—ప్రభువులు—క్షమించాలి.

వేమ: (గట్టిగా) ఎవరు చదవమన్నది ?

సింగ: సందేహించకండి, మీ ప్రాణాలకు నాదీ పూచీ.

గాయ: యువరాజులుంగారు.

వేమ: సరే మీరు పొండి.

సింగన: ఈ విచారణసంగతీ— యువరాజులపేరు మరెక్కడైనా తడివేరుసుమా ! ఇకపొండి.

వేమ: కంచుకీ ! కంచుకీ !

కంచు: పిలిచారా ప్రభూ !

వేమ: యువరాజును ఒకసారి పిలుచుకొని రావాలి. త్వరగా పో. ఇక్కడున్నట్టు రావాలి.

కంచు: చిత్తం.

వేమ: వినాశకాలే విపరీతబుద్ధిః అని పెద్దలు ఊరకనే అనలేదు.

సింగ: అలాఅనకండి. యువరాజులుంగారి హృదయం గంభీరం !

వేమ: రాజులఅభ్యుదయంకోరే మంత్రులు ఇలాచెప్పరు.

సింగ: రాచవేముల హృదయమేమో ?

వేమ:వాడు రాచవేనమకాదు — రాచపుండు. కాక పోతే వాడిలా పిరికిపందయై తనదోషాన్ని మంత్రులపై గుద్దటానికి ప్రయత్నించడు. ఇలా అనుభవశాలియైన మంత్రిమనస్సు నొప్పించి రాజ్యంలోనుంచి పంపివేయడానికి పూనుకోడు.

సింగన:నా మనస్సు వారు నొప్పించిన దేమున్నది ?

వేమ:దాయకండి ! ఆరునెలల్రకితం కాశీయాత్రకు రమ్మనికోరితే రాని వారికి నేడిలా కొత్తగా కాశీదర్శనాభిలాష ఎందుకు కలిగింది ? లేదు. నిజగా వాడి దుష్ప్రవర్తనమే ఇంతవరకు తెచ్చింది (పెద్దగా) నిజంగా నా కడుపు చెడబుట్టాడు.

కంచు:యువరాజు రాచవేమనగారు వచ్చారు.

యువ:తండ్రిగారికి నమస్కారం !

వేమ:నా కుమారుడా ! పదిరోజుల్రకితమే యుద్ధంలో చని పోయాడు. లేదు. నిజంగా చనిపోయాడు. మంత్రీ నవ్వులు కాదు. సింగంకడుపున మేకపిల్ల పుడుతుందా ? నా కుమారుడే అయితే దేవర కొండపల్లికి జడిసిపోయి, వంశ పరంపరాగత ఖడ్గం లింగమనేనికి అప్పగించివస్తాడా ! తండ్రి ముఖరూపం తమ్మపడిగపై తాపించి శత్రువుచే ఉమి యిస్తాడా ? అంతతో తృప్తిపడక ప్రాణాలకు ప్రాణమైన విద్యాధికారులను మంత్రులను అవమానించి పంపివేయ జూస్తాడా ? శత్రువులపై సాగించవలసిన కుతంత్రాలు ఆప్తులమీదనా ?

యువ:స్తోత్రపాఠాలు చెప్పే భట్రాజులు; ఇచ్ఛకాలుచెప్పే మునిముచ్చులు ఆప్తులా ?

వేమ:ఏమని ప్రలాపిస్తున్నావ్ ! విద్యాసనాథుడైన శ్రీనాథభట్టు,

మంత్రి కులావతంసులైన సింగనగారు ద్రోహులా! కంచుకీ, కంచుకీ !

సింగ:ప్రభువులు త్వరపడరాదు – యువరాజులుంగారు తమ అభియోగాన్ని రుజువు చేసుకోవలసివుంది.

యువ:ఇంకా రుజువు చేసుకోవాలి !

కంచు:పిలిచారా ప్రభూ !

వేమ:అవును – దండనాథులను రమ్మంటున్నానని చెప్పు !

సింగ:త్వరపడకండి –ఏ పుట్టలో ఏమున్నదో ఎలా తెలుస్తుంది ?

వేమ:నీవు త్వరగాపోయి వారిని పిల్చుకొనిరా !

కంచు:చిత్తం—

సింగ:యువరాజులుంగారు ఏమంటారు ?

యువ:విద్యాధికారి శ్రీనాథుడు పట్టణంలోనే ఉన్నారా ?

వేమ: లేరు. అయితే—

సింగ: లేరా ప్రభూ !

వేమ: లేరు—

యువ:ఎక్కడకు వెళ్ళారో తెలుసా ?

సింగ:ఎక్కడికి వెళ్ళారు ?

యువ:(సగర్వంగా) దేవరకొండకు .

సింగ:(ఆశ్చర్యంతో) దేవరకొండకా ? మన ఆగర్భశత్రువైన మాదయ లింగమనేని దగ్గరకా ?

యువ:అవును.

వేమ:నీ తల నూరువ్రక్కలుచేసినా పాపం తీరదు ! (కత్తి దూస్తాడు.)

సింగ:ఆగండి. ఆగండి–యువరాజులుంగారు చెబుతున్నది నిజమే

నేమో! ఆ ఖడ్గం ఆవల ఉంచండి. రాచవేములహృదయం పూర్తిగా విప్పి చెప్పాలి!

యువ:విప్పిచెప్పవలసిన పనేమున్నది? కొండవీటిరాజ్యం శ్రీనాథుని దృష్టిలో కూలిపోయింది. అందువల్ల విజేత అయిన లింగమనేనిని ఆశ్రయించటానికి వెళ్ళాడు. ఆ తుచ్ఛుని మెప్పుకోసం కొండవీటి గుట్టు మట్లన్నీ చెబుతాడు. ఇలాంటి ఉద్దేశం లేకపోతే దేవరకొండ రాచసీమ నాశ్రయించవలసిన పనేముంది?

వేమ:ఛీ! దుర్మార్గుడా నీముఖం చూస్తేనే పాపం చుట్టు కొంటుంది. (దండనాథుడు ప్రవేశిస్తూ) జయము జయము మహాప్రభూ!

వేమ:ఎవరది? వీణ్ణి కొనిపోయి కారాగారంలో వేయండి. ఆలస్యం దేనికి? తీసుకొని పొండి.

సింగ:ప్రభువులు తొందర పడ కూడదు.

వేమ:ఇది వేమ భూపాలుని ఆజ్ఞ!

దండ:చిత్తం. యువరాజులుంగారు బయలు దేరాలి.

యువ:నామాటలు నేడు కర్ణ కఠోరమైనా, రేపు ఆ శ్రీనాథునితో కలిసి లింగమనేడు దండెత్తి వచ్చిన నాడైనా యథార్థమని తోచక మానవు. ఇప్పుడు తొందరపాటు దేనికి? సెలవు.

[దండనాథుడు, రాచవేమన వెళ్ళిపోతారు]

సింగ:యువరాజులుంగారి హృదయం అర్థంకావటంలేదు.

వేమ:అర్థంకానటానికేమున్నది? దుష్టునికి లోకమంతా తన లాగే కనిపిస్తుంది.

చెన్న:(రొప్పుతూవచ్చి) జయము, జయము, మహారాజా!

వేమ:ఎవరది చెన్నమరాజా?

చెన్న:అవును ప్రభూ!
వేమ:ఏమి విశేషాలు ?
చెన్న:(ఆయాసంగా) కవిరాజులు వస్తూఉన్నారు.
సింగ:(ఆదుర్దా లేనట్టుగా) ఎక్కడనుంచి ?
చెన్న: దేవరకొండనుంచి.
సింగ: దేవరకొండనుంచా ?
చెన్న:అవును. పరివారంతో వస్తున్నారు.
సింగ:పరివారంతోనేనా ?
వేమ:సమాచార మేమిటినాయనా ?
చెన్న:మాగురువులు మాదయ లింగమనేని దర్శనార్థం వెళ్లారట.
సింగ:(వెటకారంగా) దర్శనం లభించిందా ?
చెన్న: మొదటి రెండుమూడురోజులు నానావస్థలు పడ్డారట. ఆస్థానకవులు పండితులు పెట్టరాని చిక్కులు పెట్టారట. ఎలాగైతేనేం చివరికి రాజదర్శనం లభించిందట.
వేమ:తరువాత ?
చెన్న:తరువాత ఆస్థానపండితులకు మా గురువుగారికి ఉద్ధృత వివాదం జరిగింది.
సింగ:(కుతూహలంతో) అందులో గెలిచారు. సరే......
చెన్న:లింగమనేడు ఉబ్బిపోయి ఏ మి కా వా లో కోరుకో మన్నారట!
సింగ:అగ్రహారాలు కోరుకున్నారుకాబోలు!
చెన్న: లేదు, ఏదో కోరారట. దానికి లింగమనేడు అదిగాక మరేదికోరుకున్నా యిస్తామన్నారట—రత్నాలిస్తామన్నారట— అగ్రహారాలిస్తామన్నారట! ఆందోళికా ఛత్ర

చామరాలిస్తామన్నారట—ఇక చివరికి అర్ధరాజ్యమైనా ఇస్తా మన్నారట.

సింగ:తర్వాత ఏమిజరిగినది ?

చెన్న:ఇస్తే నేనుకోరిన అర్థంయివ్వండి. లేకపోతే అసలు యివ్వ వలసిన పనేలేదని బయలుదేరారట—చివరికి లింగమనేడు తప్పుకోలేక అపకీర్తిపాలుకాలేక అడిగింది ఇచ్చారట. అదిపుచ్చుకొని యిక్కడికే వస్తున్నారు.

వేమ:ఇక్కడికే వస్తున్నారా ? ఎప్పుడు ? ఎవరుచెప్పారు ?

చెన్న:మా సహాధ్యాయి దగ్గన — అతడు గురువులవెంట వెళ్ళాడు. వారు పంపితే — ముందు నగర్చుకొంటూ వచ్చాడు.

సింగ:మీా గురువులు ఏమికోరి తెస్తున్నారో తెలుసా ?

చెన్న:లేదు. తొందరలో ఆసంగతి అడగటమే మరచిపోయాను.

కంచు:జయము, జయము మహారాజా —

వేమ:ఏమది కంచుకీ ! —

కంచు:శ్రీనాథ కవిరాజులు ఏలినవారి దర్శనార్థం వచ్చారు—

సింగ:శ్రీనాథ కవిరాజులెవరు ?

వేమ:మంత్రులకింకా కినుక పోలేదు—విద్యాసనాథులైన మన శ్రీనాథులే—త్వరగా ప్రవేశపెట్టు—

చెన్న:గురువులు వచ్చారా !

శ్రీనాథ:(ప్రవేశిస్తూ) ఆంధ్రక్షమా మండలాఖండలా ! పెద కోమటి వేమభూపాలా ! జయము—జయము—

వేమ:జయమా— నిన్నగాక మొన్న పరాభూతుడైన వేమునకు జయమా !

శ్రీనాథ: అవును—
వేమ: ఆ పీఠంమీద ఆసీనులుకండి !
శ్రీనాథ: ఓహో—సింగనమంత్రులుకూడా ఇక్కడేఉన్నారే—
నమస్కారం !
సింగ: సుఖీభవ !
చెన్న: గురువులకు నమస్కారం.
శ్రీనాథ: నాయనా చిరంజీవివికమ్మ. ప్రభువులనుండి ఇంత వరకు పుచ్చుకొనటమేకాని ఇచ్చినదిలేదు. అనుగ్రహించి ఏలినవారిది స్వీకరించాలి. (కట్టువస్త్రాలతో కప్పబడిన పాత్ర అందిస్తాడు.)
సింగ: ఏమది ?
శ్రీనాథు: ప్రభువులే స్వీకరించి చెప్పాలి.
సింగ: ఏమది ? ఏమది ?
[వేమభూపాలుడు పాత్ర నందుకొని ఆచ్ఛాదనం తొలగిస్తాడు]
చెన్న: సందికంత పోతరాజు—సందికంత పోతరాజు...
సింగ: తమ్మపడిగ కూడా వుంది.
శ్రీనాథు: (నవ్వుతూ) మహాప్రభూ ! విజయం ఎవరిది ?
వేమ: (ముసి ముసి నవ్వుతో) కొండవీటిదే !
చెన్న: (పాటగా) "విజయం మనదేలే. కొండవీడు మనదేలే" (గంతులు వేస్తాడు)
వేమ: శ్రీనాథులు నిజంగా కవిరాజులు. మీ ఋణం ఈ కొండవీటి రాజ్యమెలా తీర్చుకో గలదో తెలియటం లేదు.
శ్రీనాథు: ఋణం కాదు. అది నా విద్యుక్త ధర్మం.
వేమ: మీ సౌజన్యం అలా అనిపిస్తుంది. అంతకన్నా మరేమీ లేదు.

శ్రీనాథు: అయితే ఋణమే నంటారా ?

వేమ: అవును.

శ్రీనాథు: అయితే తీరుస్తారా ?

వేమ: తప్పకుండా.

శ్రీనాథు: యువరాజులుం గారిని విడుదలచేయించండి.

వేమ: ఆ ద్రోహ బుద్ధినా ?

శ్రీనాథు: వారి ద్రోహం వారికే ఉంటుంది. న్యాయం దనుగ్రహం ఉంటే వారిని విడుదల చేయించండి. అంతా వినే ప్రభువుల్ని అర్థిస్తున్నా.

వేమ: కవిరాజుల వాక్కునకు ఎదురేముంది ? అలాగే.

ప్రతిక్రియ

పాత్రలు :

విశ్వాంతకుడు జయదేవుడు
మైత్రీబలుడు హేమచంద్రుడు
సుధన్వుడు

రంగం : కౌశాంబిలో నూతన బౌద్ధవిహారం.
కాలం : జడిపట్టి బౌద్ధనీతి వర్షిస్తున్న రోజులు.

[ప్రభాతరేఖలు ప్రసరిస్తున్నవి. పక్షుల కలకలరవాలు బయలుదేరుతున్నవి. పరిసరాలనుంచి, "బుద్ధం శరణం గచ్ఛామి, ధర్మం శరణం గచ్ఛామి, సంఘం శరణం గచ్ఛామి," అన్న వాక్యాలు వినిపిస్తున్నవి.

పర్ణకుటీరంలో జయదేవుడు పచారుచేస్తున్నాడు. అతని పాముకోళ్ళధ్వని ప్రశాంతతను ప్రస్ఫుటంచేస్తున్నది.

జయదేవుడు వృద్ధు. ఆజానుబాహువు. వయోభారంతో నడుము కొంచెం వంగివుంది. బ్రహ్మవర్చస మొలుకుతున్న ముఖం. నీడలీనుతున్న తల. కనుబొమలు లేవు. క్రిందనుంచి పైకి ఒకటే కాషాయవస్త్రం. చేతులు వెనకకట్టుకొనివున్నాడు.]

జయదేవుడు: వత్సా, విశ్వాంతరా! (జవాబురాదు) విశ్వాంతరా! ...ముసలితనం చాల విచిత్రమైనదిసుమా!... నాయనా విశ్వాంతరా!

[మైత్రీబలుడు ప్రవేశిస్తాడు. వయస్సు సలభై సంవత్సరాలు. నున్నగా గొరిగిన తల. కాషాయవస్త్రం, కాళ్ళకు పాముకోళ్ళు]

మైత్రీ: గురుదేవులకు నమస్కారం.

జయ: ఎవరది? (అప్పటికింకా మైత్రీబలుడు సరిగా కనిపించడు.)

మైత్రీ: నేనే గురూ, మైత్రిని.

జయ: విశ్వాంతరుడు ఎక్కడ?

మైత్రీ: తెల్లవారి లేచినతరువాత ఇంతవరకూ కనిపించనే లేదు.

జయ: కనిపించనే లేదా?

మైత్రీ: లేదు గురూ.

జయ:రాత్రి కనిపించాడా ?

మైత్రీ:కనిపించకేం, పొద్దుపోయేదాకా శాస్త్రార్థాలు వినిపిస్తూ వుంటే ప్రపంచం మరచి అలాగే వింటూ కూర్చున్నాను. యామికుడు రెండు కొట్టాడు. ఎంతబతిమాలినా వినక నన్ను మందలించి పండుకొమ్మని చెప్పి విశ్వాంతరుడు తనకుటీరానికి వెళ్ళిపోయాడు. ఈ ప్రొద్దున మాత్రం అతడు కనిపించలేదు.

జయ:అలాగా ! ఎక్కడికి వెళ్ళాడు ? విచిత్రంగావుంది. చెప్ప కుండా ఎక్కడికీ వెళ్ళడే !

మైత్రీ:విచిత్రంగానే వున్నది. గురుపాదాభివందనం చేయనిదే బయటికి కదిలేవాడుకాదు.

జయ:నాయనా, మైత్రీబలా !

మైత్రీ:ఏమి గురూ !

జయ:సరే! నీవు విహార ప్రవేశోత్సవ సన్నాహాలు చూడు. విశ్వాంతరుడు రాగానే చెప్పు.

మైత్రీ:మహాప్రసాదం...కాని...

జయ:ఏమిటి నీ సందేహం ?

మైత్రీ:(గద్గదకంఠంతో) గురువులు క్షమించాలి.

జయ:జయదేవునివద్ద సంశయందేనికి ? చెప్పునాయనా చెప్పు !

మైత్రీ:నాలో చోరత్వం అంతరించి మైత్రీబలత్వం ఎప్పటికి పొడుకుంటుంది గురూ ?

జయ:(నవ్వి మెల్లగా మైత్రీబలుని బుజం తడుతూ) అదా నీబాధ. నాకున్నవి రెండేకళ్ళు. ఒకటి విశ్వాంతరుడు. రెండు మైత్రీబలుడు.

మైత్రీ:గురువుల అనుగ్రహం యేనాడో సిద్ధించింది. కాని...

జయ:మనస్సు విప్పిచెప్పటం లేదనేకదా నీ బాధ. బుద్ధదేవుని శరణుకోరే దారికి దాపరిక మేముంటుంది? కాని నీవూ విశ్వాంతకుడూ ఈ కొత్త విహారం చూశారా?

మైత్రీ:చూచాము గురూ!

జయ:ఎలావున్నది?

మైత్రీ:ప్రత్యేకంగా అడగటం దేనికి? జయదేవ శిక్షితుడైన విశ్వాంతకుని వాస్తురచనకు అన్యధాత్వ మెక్కడిది? గురూ, గురూ! చీని సింహళ జావ్యాదిదేశాలలో విశ్వాంతకుడు యెన్నివిహారాలు నిర్మించలేదు? కాని వాటిలో ఒకటి కూడా ఈ విహారంవలె లేదు. లోకోత్తరమైన శిల్పం బుద్ధ దేవుని దివ్యకలంసన్నీ కన్నులకు కడుతున్నట్లున్నవి. విశ్వాంతకునిలో ఇంత మహత్తరశక్తి వున్నదనుకోలేదు. అతడు నిర్మించినవే కదా ఇతర విహారాలు. వాటికి ఈ జీవంరాలేదేమి గురూ? చూడగా చూడగా ఇచటి నైసర్గిక స్థితిగతులను పూర్ణంగా ఆకళించుకొని ఈవిహారం నిర్మించి నట్లున్నది. విశ్వాంతకుడు ఈదేశం యెప్పుడు వచ్చాడు? ఎప్పుడు చూచాడు?

జయ:అలాగా!

మైత్రీ:అంత మనోజ్ఞంగావుంది. కాని...

జయ:ఇవాళ నీకు అన్నీ సందేహాలే.

మైత్రీ:లేదు గురూ.

జయ:ఏదీ ఇటుచూడు. ఇకకానీ.

మైత్రీ:ఏమీలేదు గురూ!

జయ:నాయనా, నీవు మైత్రీబలుడవు. ఆ సంగతి నాకు తెలుసు.

మైత్రీ:ఈనూతన విహారం...

జయ:(ఆందోళనతో) ఈ నూతన విహారం?

మైత్రీ:ఏదో బలి కోరుతున్నట్లున్నది.

జయ:బుద్ధం శరణం గచ్ఛామి. బుద్ధం శరణం గచ్ఛామి. బుద్ధం శరణం గచ్ఛామి.

మైత్రీ:(గద్గదకంఠంతో) క్షమించండి. తెలియక అన్నాను.

జయ:(అటూఇటూ పచారుచేస్తూ) విహార నిర్మాణసంకల్పం బయలుదేరి నప్పటినుంచీ అన్నీ దుర్నిమిత్తాలే ... అన్నీ దుర్నిమిత్తాలే.

మైత్రీ:దుర్నిమిత్తాలా?

జయ:అవును. ఈ వార్ధక్యంలో ధర్మపారంగతులైన ఇద్దరు మేటిశిష్యులుండగా ఎందుకు బయలుదేరవలసి వచ్చింది? చైనాలో విహారాలు నెలకొల్పటానికి పంపినప్పుడు, సింహళంలో ధర్మసూక్ష్మ విచారణకు పంపినప్పుడు. జాబాళి ద్వీపంలో బౌద్ధప్రచారానికి పంపినప్పుడూ బయలు దేరని యీ ముసలి ఇవాళ ఎందుకు బయలు దేరవలసి వచ్చినది?

మైత్రీ:(జంకుతూ) నావల్లనేమైనా తప్పుజరిగిందా గురూ?

జయ: లేదు.

మైత్రీ :విశ్వాంతకునివల్ల నేమైనా...

జయ:లేదు.

మైత్రీ :గురుదేవులహృదయం అర్థంకావటంలేదు.

జయ:హేమచంద్రుని విజ్ఞాపనపై విశ్వాంతకుడు ఏమన్నాడో జ్ఞాపకమున్నదా?

మైత్రీ: లేకేమి ? హేమచంద్రుడు సుధన్యుని పంపి ఈ విహార నిర్మాణం కోరాడు. విశ్వాంతకుడు మొదట్లో అంగీకరించ లేదు.

జయ: విశ్వాంతకునుకి బౌద్ధధర్మవ్యాప్తి ఇష్టం లేదు అంతేనా ?

మైత్రీ: అదే నిజమైతే జయదేవులకు కరుణ, చంద్రునికి వెన్నెల సహజం కాకపోవాలి.

జయ: విశ్వాంతకుడు మరి మొదట్లో ఎందుకు ఒప్పుకోలేదు ?

మైత్రీ: ఆతని హృదయానికి ఏమి తోచిందో ?

జయ: ఈ నూతనవిహారం చూచినప్పుడు నీకు కలిగిన శంక లాంటిదే ఒకటి కలిగిఉండాలి. అది అలావుంచు. విహార నిర్మాణానికి అంతగా ప్రాధేయపడి, అంత ధనం వెచ్చించిన హేమచంద్రుడు ఇంతవరకు కనిపించనే లేదు. జరపవలసిన సత్కారాలు జరిపాడనుకో. కాని అతడు నిన్న సాయంకాలం కాని, ఇవాళ కాని ఇంతవరకు కనిపించలేదు. బౌద్ధ ధర్మదీక్షితుడు ఇలా చేస్తాడంటావా ?

మైత్రీ: నిజమే గురూ. చూచినకొలది అనుమానాలే ఎక్కువౌ తున్నవి.

జయ: ఇంతకూ అపశకునాలు రెండే కాదంటావు ?

మైత్రీ: అవును గురూ. ఈ దేశంలో ధర్మశాలలు కనిపించలేదు. అన్ని మైళ్లు ప్రయాణం చేసివచ్చాము మార్గంలో మంచినీళ్ళ బావిఅయినా కనిపించిందా ? లేదు. దేశంలో డబ్బువుంది, మేడలున్నాయి, కాని ధర్మమనేది ఎక్కడా కనిపించలేదు. ఇలాంటి మరుభూమిలో విహారం ఉండి ప్రయోజనకారి అవుతుందా ? బహుశ ఇదంతా తెలిసే

విశ్వాంతకుడు మొదట్లో విహారనిర్మాణానికి అంగీకరించ లేదేమో ననిపిస్తున్నది.

జయ:అదే కారణమైతే నాదగ్గర దాయవలసిన అవసరమేమి వచ్చింది ?

మైత్రీ:అదే అర్థంకావటంలేదు.

జయ:ఇంతకూ విశ్వాంతకుడు ఎక్కడకు వెళ్ళినట్లు ? వెళ్ళినా ఇంతవరకూ రాక ఏమిచేస్తున్నట్లు ?

మైత్రీ:ఎందుకు అంత కలవరపడతారు ? ఈపాటికి తిరిగి వస్తుండాలి ?

జయ:ప్చ్ ప్చ్. ఏమీ బాగుండలేదు. వెంటనే వెళ్ళిపోవటం ఉత్తమంగా కనిపిస్తున్నది.

మైత్రీ:(ఆశ్చర్యంతో) వెళ్ళిపోవటమా ?

జయ:అవును. ఊషరక్షేత్రంలో విత్తనంచల్లి ఎంతకాలం ఎదురు చూచినా ఏమిటిలాభం ?

మైత్రీ:తాము సంకల్పించాలేకాని ఊషరక్షేత్రాలైనా తృటిలో కేదారఖండాలుకావా ?

జయ:నీ గురుభక్తి అలా అనిపిస్తున్నదికాని కారణకార్య సూత్రాన్ని ఎవడూ విచ్ఛిన్నం చేయలేడు.

మైత్రీ:అయితే బౌద్ధం అపహాస్యంపాలు కావలసిందేనా? ఆర్తులు అనాథులు కట్టుకొంటున్న ఆశాసౌధాలు భగ్నం కావల సిందేనా ?

జయ:బుద్ధదేవుని ఇచ్ఛ. నీవుపోయి విశ్వాంతకుని పిలుచుకొని రావాలి. అతనిమీదనే కర్తవ్యం ఆధారపడిఉంది.

మైత్రీ:చిత్తం. కాని......

జయ:ఇవాళ లేచింది మొదలు నీకు అన్నీ సందేహాలే. ఏమిటది ?

మైత్రీ:పాదుకార్చనం భిక్షువులకు విహితమా ?

జయ:(కోపంతో) ఏమన్నావ్ ?

మైత్రీ:(అర్థోక్తిగా) పాదుకార్చనం......

జయ:మైత్రీబలా ! ఇటుచూడు ! నువ్వు జయదేవునివద్ద దీక్ష పుచ్చుకున్నవాడవేనా ?

మైత్రీ:క్షమించండి. తెలియక నోరుజారి ఏదో అన్నాను. వెళ్ళి ఇప్పుడే విశ్వాంతకుణ్ణి పిల్చుకువస్తాను. (పోబోతుంటాడు.)

జయ:ఏయ్ మైత్రీ, ఆగు ! బౌద్ధభిక్షువులు సత్యవ్రతులు. నువ్వు బౌద్ధభిక్షువువని ఇప్పటికీ నా నమ్మకం. పాదుకార్చనం చేస్తున్నది ఎవరు ?

మైత్రీ:గురూ, గురూ......

జయ:సత్యం, అహింస, దయ, త్యాగం లేక బౌద్ధం లేదు నాయనా !

మైత్రీ:విశ్వాంతకుని సంచిలో పాదుకలు కనిపించాయి. అతనివో మరొకనివో మాత్రం తెలియదు. అతడు అర్చిస్తూ ఉండగా ఈ కన్నులు చూడలేదు. కాని అర్చనాచిహ్నాలు మాత్రం పాదుకలమీద కనిపించాయి.

జయ:మైత్రీబలా, ఒక్క గుడ్డు గుడ్డిదుంటే ఈ ముసలిప్రాణాలు చిటికెలో పోయివుండేవికదా. లేదు, ఈ ముసలివాడిమీద జాలి లేదు.

మైత్రీ:నా తప్పు క్షమించండి.

జయ:నీవల్లనా తప్పు ? లేదు. నిజంగా నేనే భ్రష్టుణ్ణి. ఇంకా ఇంతవరకు లోకం అర్థంకాలేదు. మైత్రీ, మైత్రీ, నువ్వు ఎరుగవు. అప్పటికి విశ్వాంతకుడికి పదిపన్నెండేళ్ళు నిండవు.

రేగినజుట్టు, శల్యావశిష్టమైన శరీరం, పీకుకొనిపోయిన కన్నులు, ఆ కన్నుల్లో ప్రబలమైన విద్యాతృష్ణ. ఆ రూపం చూడగానే సహించలేకపోయాను. దగ్గరకుతీసి నాకు తెలిసిన నాలుగుముక్కలూ చెప్పాను. ఎంత శ్రమ కోర్చాడు! ఎంతో దీక్షతో చదివాడు. నా జన్మం, నా విద్య చరితార్థమైన దనుకొన్నాను. ఆలాంటి విశ్వాంతకుడు వివిధదేశాలలో విహారాలు నెలకొల్పి బౌద్ధధర్మం శాఖోపశాఖలుగా విస్తరిల్లటానికి అచంచలదీక్షతో కృషి చేస్తున్న విశ్వాంతకుడు-ధర్మేతకుడై గురువంచకుడై ఇలా చాటుమాటున పాదుకార్చన చేస్తున్నాడంటే ఏమనాలి? నాది కేవలం నిరర్థకజన్మం. నా గురుకులవాసక్లేశమంతా వ్యర్థం. మైత్రీ వస్తా. (గబాగబా వెళ్ళి పోతుంటాడు)

మైత్రీ: గురుదేవా గురుదేవా! మీరు పెద్దలు. జరగవలసిందా విహార ప్రవేశమహోత్సవం. విశ్వాంతకుడూ నేనూ మీ ఆజ్ఞాబద్ధులం. మాకే శిక్ష అయినా విధించండి కాని మీరిలా పోతే బౌద్ధప్రతిష్ఠకే భంగం కలుగుతుంది. (దారికి అడ్డంగా నిలబడతాడు.)

జయ: దారివిడువు. నీకే చెబుతున్నది. (పావుకోళ్ల చప్పుడు వినిపిస్తుంది. చేతిసైగతో ప్రక్కవాటుగా నిలబడమని మైత్రీబలునికి సూచిస్తాడు. అతడు దారివదలి గురువుల ప్రక్కన నిలబడతాడు. జయదేవుడు వస్తున్న వ్యక్తిని ఉద్దేశించి) ఎవరది?

[విశ్వాంతకుడు ప్రవేశిస్తాడు. పాతికేండ్లు నిండీనిండని వయస్సు, బంగారు చువ్వలాంటి శరీరం, చిరునవ్వు లొలుకు తున్న ముఖం. భిక్షుయోగ్యమైన వేషం]

విశ్వాంతకుడు:గురువులకు నమస్కారం.

జయ:ఎవరది ? ఇదివరకు చెవులుమాత్రమే సరిగా వినిపించేవి కావు. ఇప్పుడు కళ్ళుకూడా కనిపించటంలేదు.

విశ్వా:(భయపడుతూ) నేనే.....విశ్వాంతకుణ్ని.

జయ:విశ్వాంతకుడా ? ఎవరోయి ఈ విశ్వాంతకుడు ? ముసలితనం. బొత్తిగా మతికూడాపోయింది. నువ్వన్నా కాస్త జ్ఞాపకం చేయలేవా మైత్రీబలా ?

విశ్వా:నావల్ల దోషముంటే క్షమించండి. (పాదాలమీద పడతాడు.)

జయ:నిగ్రహానుగ్రహ సమర్థులు ముసలివాడి కాళ్ళమీద పడటమా ? లెండి.

విశ్వా:క్షమిస్తేగాని లేవను.

జయ:క్షమించవలసినది పాదుకలుకాని నేనుకాదు.

విశ్వా:(మెల్లగా లేచి) పాదుకలా ?...పాదుకలా ? ఆఁ...అవును. ఇంతవరకూ మీకు చెప్పలేదు. మహాపరాధంజరిగింది. దిక్కు మొక్కు లేని ఒక అనాథబాలుణ్ని చేరదీసి ఇంతవాణ్ని చేశారు. ఈ నిర్భాగ్యుడు ఆమాత్రం విశ్వాసం చూపించిలేక పోయాడు. ఇంతకన్నా మహాపరాధమేమున్నది ? దీనికోసం సంవత్సరాలనుండి హృదయం యెర్రగా కాల్చిన ఇనపశలాకతో వాతలు పెట్టినట్లు బాధపడుతూనేవుంది. ఎప్పుడు సమయం వస్తుందా, ఎప్పుడు గురువులకు వివరిస్తానా అని తహతహపడుతూనే వున్నాను. కాని ఇన్నాళ్ళవరకు అలాంటి అవకాశంరాలేదు. నేటికి అది లభించబోతున్నది. ఈ కొలువిగడియలూ ఆగితే

అంతా మీకే అర్థమౌతుంది. అప్పుడే శిక్షయినా విధించవచ్చును.

మైత్రీ:గురుదేవా ! ఈ ఒక్కమనవి మన్నించండి !

జయ:అధికారభ్రష్టుడైన వృద్ధునికి అంతకన్నా మార్గమేమున్నది?

విశ్వ:బుద్ధభగవాన్! ఇంకా నేను బ్రతికి యెందుకు ?

(కుటీరం వెలుపలనుంచి "ఒఓంబీబీ, ఒఓంబీబీ, ఒఓం బీబీ," అంటూ బోయీల మోతలు వినిపిస్తవి)

జయ:ఎవరీ నరవాహనుడు ?

మైత్రీ:బౌద్ధుడుమాత్రం కాదు.

గొంతు:(వెలుపలినుంచి) విశ్వంతకులు ఉన్నారా ?

మైత్రీ:ఆఁ, లోపలికిరండి.

(సుధన్వుడు, హేమచంద్రుడు ప్రవేశిస్తారు. సుధన్వునికి నలభై సంవత్సరాలుంటాయి. ఇనుపముక్కలాంటి శరీరం, నల్లని మీసాలు. కరకుచూపులు. హేమచంద్రునికి యాభైసంవత్సరాలుదాకా వుంటాయి. దొంకుఒళ్ళు. అంతచిన్నదీ, పెద్దదీ కాని బొజ్జ. తెల్లనిమీసాలు. సొగసైనవేషం.)

సుధ, హేమ : నమస్కారం.

విశ్వ:అటు కూర్చోండి.

సుధ:వీరే హేమచంద్రులు. నన్ను సుధన్వుడంటారు.

హేమ:వీరు నా ఆప్తమిత్రులు (జయదేవునిచూచి) మీరేనా విశ్వంతకులు ?

జయ:కామనాయనా. కులపతి విశ్వంతకుడు అతడు. విహార ప్రవేశ మహోత్సవం జరిపేది అతడే.

హేమ:(ఆశ్చర్యంగా) వీరేనా విశ్వంతకులు ?

జయ:అవును. అతనితో మాట్లాడుతారేమో, నాయనా, మైత్రీ బలా! భిక్షువుల సమవాయాలు విచారించవద్దా. (జయదేవుడు, మైత్రీబలుడు వాకిలివైపు వెళ్ళుతుంటారు.)

విశ్వ:గురుదేవా, మైత్రీబలా, కొంచెం ఆగండి. నాయనా, హేమచంద్రా! బౌద్ధభిక్షువులకు రహస్యాలు లేవు. మీకు చెప్పవలసినదేమైనావుంటే నిరభ్యంతరంగా చెప్పవచ్చును. (జయదేవుడు, మైత్రీబలుడు యథాస్థానాలు అలంకరిస్తారు)

హేమ:నిన్న మీకు స్వయంగా సుస్వాగతమిచ్చే మహాభాగ్యానికి నోచుకోలేక పోయాను. క్షమించండి.

సుధ:పనిమీద గ్రామాంతరం వెళ్ళవలసివచ్చింది. మీరు వచ్చేలోగా తిరిగి రావచ్చునని వెళ్ళాము. పనిపూర్తి చేసుకొని వస్తూవుంటే దారిలో ఏరు పొంగి పొడిచింది. దానితో నిన్న రాత్రి అంతా అక్కడే గడపవలసి వచ్చింది.

విశ్వ:దైవికంగా వచ్చినవాటికి మరొకరుమాత్రం చేయగలిగినదేమున్నది? అదిసరే మరి...

హేమ:(ఆతురతతో) ఏమిసెలవు?

విశ్వ:ఏమీ లేదు. ఈ విహార నిర్వహణం మీకు త్రికరణశుద్ధిగా ఇష్టమేకదా?

హేమ:అందుకు ఈ పంచభూతాలే సాక్షి. ఈ బౌద్ధభిక్షువులే సాక్షి.

విశ్వ:నాయనా, హేమచంద్రా! వేరే సాక్ష్యాలతో పనిలేదు. నీ అంతరాత్మ విషయమే ఇప్పుడు కావలసింది.

హేమ:(నత్తులుకొడుతూ) నా...నా అంతరాత్మ సంగతా? (అంతలోనే నవ్వుతూ) అంతరాత్మ ఒప్పుకోనినాడు హేమచంద్రుడు విహారానికి ఇన్నికోట్ల నిష్కాలు వెచ్చిస్తాడా?

విశ్వ:సరే. ఇప్పుడు ఆగాథ దేనికిగాని, మరి...
హేమ:(చేతులుకట్టుకొని క్రిందికిచూస్తూవుంటాడు.)
సుధ:ఏమి సెలవు ?
విశ్వ:నేను చెబుతున్నది హేమచంద్రునికిగాని నీకుకాదు. నాయనా, హేమచంద్రా ! నీ చిత్తశుద్ధిపట్ల భిక్షువులకు ఏమాత్రం అనుమానంలేదు. నీపట్లనేకాదు. యావన్మానవ జాతిలోను మాకు విశ్వాసంవుంది. బౌద్ధ ధర్మం మనుషులకేకాని మ్రాకులకు కాదుగదా !
హేమ:విశ్వంతకులు ఆజ్ఞ ఏమని ?
విశ్వ:ఆజ్ఞకాదు. అభ్యర్థన. నీవు బౌద్ధధర్మ దీక్ష స్వీకరించాలి. తరువాతనే విహారప్రవేశ మహోత్సవం.
సుధ:దీక్షాస్వీకారానికి, ప్రవేశమహోత్సవానికి అవినాభావ సంబంధమా ?
విశ్వ:అవును. సందేహముంటే మా గురువులు జయదేవులనే అడుగవచ్చును.
సుధ:(జయదేవునితో) అంతేనా ?
జయ:అంతే.
సుధ:విహారనిర్మాణానికి అంగీకరించిననాడే ఈ సంగతియెందుకు చెప్పలేదు ?
మైత్రీ:భిక్షువులకు రెండు నాలుకలు. పొట్టలుకూడా పెద్దవి.
సుధ:నేను ఆ మాట అనలేదే !
హేమ:సుధన్వా, ఆగు. బౌద్ధమతేతరుడు విహారప్రతిష్ఠాపనకు పూను కొంటారని ఎవరనుకొంటారు ? ఇందులో ఎవరి పొరపాటు ఏమీలేదు.
విశ్వ:మరి ?

హేమ:సంసారకూపంలో కూలినవారికి బౌద్ధధర్మంకంటె శరణ్యమేమున్నది? మొదటినుంచీ ధర్మదీక్ష తీసుకొందామని తహతహ లాడుతూనే వున్నాను కాని విహారనిర్మాణ ప్రారంభంతో బౌద్ధశిల్పుల పరిచయభాగ్యం లభించింది. వారి దీక్ష ధర్మనిష్ఠ చూచినతరువాతకంపించిపోతున్నాను.

మైత్రీ:కంపించిపోతున్నారా?

హేమ:అవును. నాసంగతీ అంతగా తెలియదు కాబట్టిఆశ్చర్యంగానే వుండవచ్చును. కాని నాలాంటి అలసుడు, చపలుడు దుర్బలుడు, ప్రపంచంలో మరొకడుపుట్టడు. అంతదాక దేనికి? ఇవాళ మిమ్మ కాలినడకనువచ్చి సందర్శించాలని సంకల్పం. కాని పల్లకివచ్చి గుమ్మంలో నిల్చింది. వద్దను కొంటూనే వున్నాను కాని కాళ్ళు నన్ను పల్లకీలోకి చేరవేశాయి. ఇలాంటివానికి దీక్షయిస్తే భిక్షులోకానికే కళంకంకాదా?

విశ్వ:నాయనా, హేమచంద్రా! దీనికై తేమాత్రం నీవు సంకోచించవలసినపనిలేదు. అసలు ధర్మసూత్రాలు ఎందుకు వెలసినవనుకొంటున్నావు? మనలాంటి కృపణులకోసమే. అంతేకదా గురుదేవా?

జయ:అవును. ప్రపంచంలో సాధారణంగా ప్రతివాడు దుర్బలుడే. జీవి ఎంత దుర్బలమైనా జీవయాత్ర మాను కొంటున్నదా? యథాశక్తిని సాగిస్తూనే వుంది. ధర్మవిషయంలోమానవుడు కూడా అంతే.

సుధ:ఇంతకూ ధర్మదీక్ష తీసుకొనక వీలులేదంటారు!

విశ్వ:అవును. నాయనా హేమచంద్రా! దీక్షాస్వీకారం -

విహారప్రవేశ మహోత్సవం నీకు సమ్మతమైతే సాయం కాలం దుందుభులు వేయించు. కాదనుకొంటావా మానుకో. తీరికగానే ఆలోచించి నీవు ఎలాచేసినా మాకు సంతోషమే. సరేనా ?

హేమ: ధన్యుణ్ణి. సంఘం శరణంగచ్ఛామి (నమస్కరిస్తాడు)

సుధ: భిక్షువులకు నమస్కారం.

విశ్వ :
జయ : (ఆశీర్వదిస్తూ) శుభంభూయాత్ !
మైత్రీ :

[సుధస్వ హేమచంద్రులు వెళ్ళిపోతారు. వెలుపలనుంచి బోయీల "ఓఓం"బీబీ ధ్వనులు]

మైత్రీ: ఇక జరగవలసినపని ?

విశ్వ: ఏమున్నదీ ? ప్రవేశమహోత్సవానికి ఆయత్తంకావటమే.

జయ: విశ్వంతరా !

విశ్వ: ఏమి గురూ ?

జయ: కార్యక్రమమంతా నిర్విఘ్నంగా జరిగిపోయిందనే నా విశ్వాసం ?

మైత్రీ: విఘ్నాలు తప్పవంటారా ?

విశ్వ: ఎన్ని విఘ్నాలు వచ్చినా విహారప్రవేశమహోత్సవం జరగకతప్పదు. ఇంతమేర వచ్చిన తరువాత హేమచంద్రుడు వెనుకంజ వేస్తాడని అనుకోను.

జయ: సరే, మీరిద్దరూపోయి భిక్షువుల సదుపాయాలు చూడండి. ఏమాత్రమైనా ఏమరిల్లేరు ! ఎందుకైనా మంచిది, ప్రవేశ మహోత్సవానికి ఆయత్తమై ఉండండి.

మైత్రీ :
విశ్వ : } అలాగే (జయదేవునికి నమస్కరించి నిష్క్రమిస్తారు.)

౨

[విహారం మిద్దెమీద విల్లమ్ములు తాల్చి చేతులు వెనుక కట్టుకుని సుధన్వుడు ఆందోళనతో అటూయిటూ పచారు చేస్తున్నాడు. ఇంతలోనే పాముకోళ్ళ చప్పుడు వినిపించింది. తెచ్చికోలు నవ్వుతో వస్తున్నవ్యక్తి ఎవరో చూడకుండానే ఆహ్వానిస్తాడు]

సుధ: దయచేయండి, దయచేయండి ! పెద్దలకు శ్రమ కలిగిస్తున్నందుకు క్షంతవ్యుణ్ణి.

జయ: (ప్రవేశించి ఒకక్షణంలో నఖశిఖపర్యంతం సుధన్వుణ్ని చూచి) ఆర్తులకు తోడ్పడటంకన్నా భిక్షువులకు పరమధర్మమేమున్నది !

సుధ: ఆర్తుడనా ! (నవ్వుతో) జయదేవులు చమత్కారప్రియులు.

జయ: కాదు, సత్యప్రియులము.

సుధ: ఇంతకూ ఆర్తుడనంటారు ?

జయ: నిస్సందేహంగా. లేకపోతే బౌద్ధవిహారంలో ఈ వేషానికి అవసరమేమివచ్చింది ?

సుధ: నన్ను సుధన్వుడంటారని ఇదివరకే మనవిచేశాను.

జయ: జ్ఞాపకంలేకపోలేదు. కాని హేమచంద్రుడు ఎక్కడ ?

సుధ: పెద్దలు క్షమించాలి. మీకోసం కబురుపంపించింది నేనే. హేమచంద్రుడు కాదు.

జయ: విచిత్రంగావుందే ! నాయనా సుధన్వా ! భిక్షువులతత్త్వం

నీకింకా అర్థంకానట్లున్నది. ఏ జీవి సహాయంకోరినా బౌద్ధ భిక్షువు శక్తివంచనలేక తోడ్పడుతాడు. అంతేకాని ధనానికి కాని, పదవికి కాని అతడు దోసిలి ఒగ్గడు. పశు బలానికి అంతకన్నా లొంగడు.

సుధ: పొరపాటుజరిగింది. ఇప్పుడైనా మించిపోయిన దేమున్నది? మీరు చెప్పినట్లు నేను ఆర్తుణ్ని. ఆర్తునికి తోడ్పడటం భిక్షుకధర్మంకదా!

జయ: ఇంతకూ మేముచేయగలిగిన సాయం?

సుధ: హేమచంద్రుడు బౌద్ధమతస్వీకారానికి యోగ్యుడుకాడు. అందువల్ల అతనికి దీక్ష ఇవ్వవద్దని మనవి. ఇంతకన్నా మిమ్మ్మ ఏమీకోరటం లేదు.

జయ: నాయనా! ఛండాలుడు మొదలుకొని బ్రాహ్మణునిదాకా అంతా యోగ్యులేనని బుద్ధభగవానుని ఉపదేశం. ఇక దీక్షా ప్రదానమంటావా, హేమచంద్రునికి ఇష్టంలేనిదే ఏవరూ అతనికి దీక్ష ఇవ్వరు. ఇది ముమ్మాటికీ నిజం. ఇక నీవు నిశ్చింతగా ఉండవచ్చును.

సుధ: క్షమించండి. నా హృదయాన్ని సరిగా చెప్పలేకపోయా నేమో. హేమచంద్రునికి మిత్రుణ్ని కాబట్టి, బౌద్ధధర్మ వ్యాప్తి ఇష్టంకాబట్టి చెబుతున్నాను. హేమచంద్రుడు ఈ విహార నిర్మాణానికి యెందుకు పూనుకొన్నాడో తెలుసా?

జయ: బౌద్ధధర్మం అతనికి నచ్చింది.

సుధ: (నవ్వుతూ) భిక్షువులకంటే పసిపిల్లలే నయంసుమా!

జయ: అంటే?

సుధ:ఏమున్నది ? నల్లనివన్నీ నీళ్ళూ తెల్లనివన్నీ పాలూ అను కొంటూరు భిక్షువులు.

జయ:(కఠినంగా) సుధన్వా హేమచంద్రుడు నీకు మిత్రుడు.

సుధ:అటు హేమచంద్రుడికీ, ఇటు బౌద్ధభిక్షువులకూ ఆప్తుడను కాబట్టే చెబుతున్నాను.

జయ:ఏమని ?

సుధ:నామాట సావకాశంగా ఆలకించండి. ఆ తరువాత మీ యిష్టం. హేమచంద్రుని సంపద పూర్వులిచ్చిపోయిందికాదు. నిరుపేదకుటుంబంలో పుట్టి ఈనాటికి కుబేరుడయ్యాడు.ఎలా అయ్యాడు ?

జయ:కష్టించి సంపాదించాడు.

సుధ:కాదు. అక్రమమార్గాలుత్రొక్కి వర్తకంద్వారా సంపాదించాడు. ఇంత సంపాదించినా అతనికి సంతృప్తిలేదు. ఆ సంగతి మీకు ఎలా తెలుస్తుంది ? ఆంతరంగికుణ్ని కాబట్టి నాకు తెలుసు.

జయ:ఇంతకూ నువ్వుచెప్పేది ఏమిటి ?

సుధ:ఏమీ లేదు. ఈవిహారనిర్మాణంతో బౌద్ధులప్రాపకం సంపాదించి చైనా సింహళం మొదలైన దేశాలతో వర్తకం సాగించాలని చూస్తున్నాడు. అంతేగానీ నిహికజీవితం మీద విరక్తిలేదు, బౌద్ధధర్మంలో అనురక్తిలేదు.

జయ:(ఆలోచిస్తూ) అలాగా ?

సుధ:మరేమనుకున్నారు ? అలాంటివానికి దీక్షయిస్తే బౌద్ధులకు కళంకం మాత్రమేకాదు, భిక్షుక వ్యవస్థఅంతా తారుమారు అవుతుంది. మీలాంటి పవిత్రమూర్తులు ఇలాంటిదానిని సహిస్తారని నేను కలలోకూడా అనుకోలేదు.

జయ:నాయనా నీబౌద్ధధర్మాభిమానం భిక్షువులు మరచిపోరు. వెళ్ళి వస్తాము (వెళ్ళిపోతూవుంటాడు)

సుధ:సమాధానం చెప్పకుండానే వెళ్ళుతున్నా రా?

జయ:(ఆగి) నన్నేమి చెప్పమంటావు నాయనా? ఇష్టమై దీక్షపుచ్చుకొనేవి హేమచంద్రుడు. ఇచ్చేది విశ్వాంతకుడు. మధ్య ఈజయదేవుడు ఎవరు?

సుధ:ఈ దీక్ష హేమచంద్రుడనికి ఇష్టంలేదు.

(విహారంలో దుంధుభులు మ్రోగుతుంటాయి. సుధన్వుడు తెల్లబోతాడు. జయదేవుడు అతనివాలకం చూచీచూడనట్లు ఊరకుంటాడు.)

సుధ:జయదేవా! జయదేవా!

జయ:ఏమి నాయనా?

సుధ:ఈ దీక్షాప్రదానం జరగటానికివీ లులేదు.

జయ:అయితే నన్నేమి చేయమంటావు?

సుధ:దీక్షాప్రదానం మాన్పించాలి.

జయ:దీక్ష ఎవరిస్తున్నారో తెలుసా? విశ్వాంతకులు.

సుధ:మీ శిష్యుడేకదా!

జయ:అది మూడేళ్ళనాటి మాట.

సుధ:నేడుకాదా?

జయ:కాదు. అతడు కులపతి. అతని ఆజ్ఞ భిక్షుకలోకం శిరసా వహించాలి.

సుధ:ఇదుగో, ఇటుచూడండి. ఎందుకు బూకరిస్తారు? సుధన్వుడు అచ్చికాలు, బుచ్చికాలు నమ్మడు. అందులో ఈ విల్లుందే ఈవిల్లు (ధనుష్టంకారం చేస్తాడు) బొత్తుగా నమ్మడు. దీనికి లక్ష్యదృష్టేతప్ప చెవులులేవు.

జయ: (పెద్దగా నవ్వుతూ) ఇంతవరకూ సుధన్వుడు కార్యసాధకు డనుకొన్నాను.

సుధ: (గద్దిస్తూ) చాలు. ఆ విషపు నవ్వు ఆపండి!

జయ: సరేకాని, జయదేవుని వయస్సెంత నాయనా?

సుధ: అదంతా నిర్ణయించవలసినది విశ్వంతరుడేకాని సుధన్వుడు కాడు. ఎవడురా అక్కడ? జయదేవులు తమ ఆయుః ప్రమాణం అడిగిరమ్మన్నారని విశ్వంతరులను ఏకాంతంగా అడిగిరా. పో. ఇక్కడున్నట్లు రావాలి.

జయ: (నవ్వుతూ) త్వరగా పంపు నాయనా. శుభస్య శీఘ్ర మన్నారు గదా పెద్దలు.

సుధ: భైరవా ఆగు! (జయదేవునితో) విశ్వంతరులు రారా?

జయ: మమ్మే అడగటం దేనికి! భైరవణ్ణి త్వరగా పంపు. తరువాత అనుకొని ప్రయోజనం లేదు.

సుధ: విచిత్రంగావుంది. ప్రాణాలుపోతుంటే గురువులకు గ్రుక్కెడు నీళ్ళు పోయని శిష్యుడుకూడా ఒక శిష్యుడేనా?

జయ: విశ్వంతరుని సంగతి నీవంటివారికి అర్థంకాదు.

సుధ: అర్థమౌతుందో లేదో ఇప్పుడే తేలుస్తాను. భైరవా! భైరవా!

(మంగళతూర్యధ్వనులు వినిపిస్తుంటాయి. సుధన్వుడు తెల్లబోతాడు, జయదేవుడు మందహాసం చేస్తాడు.)

సుధ: భైరవా, ఇక నీతోపనిలేదు. పోవచ్చు.

జయ: (గంభీరంగా) దీక్షాప్రదానం అదిపోయినట్లున్నది!

సుధ: జయదేవా, ఎత్తిపోడుపులుమాను. ఇల్లు అలికినంత మాత్రాన పండుగకాదు.

జయ:నాయనా కోపం దేనికి? ముసలితనంలో మతితప్పి ఏదో అని వుంటాను. క్షమించు. హేమచంద్రుడు మనసార దీక్ష అర్థించాడు, సుప్రసన్నుడై విశ్వాంతకుడు ఇచ్చాడు. విహార ప్రవేశ మహోత్సవంకూడా పూర్తి అయినట్లున్నది.

సుధ:ప్రవేశ మహోత్సవంకూడా ముగిసిందా?

జయ:అదిగో!

(విహారంలోపలనుంచి 'బుద్ధభగవానునికిజై. విశ్వాంతరులకుజై. బౌద్ధధర్మాలకుజై' అన్న నినాదాలు వినిపిస్తూ వుంటాయి.)

జయ:నాయనా సుధన్వా! ఇంకా కోపతాపాలు అనవసరం. గతించిన దేదో గతించింది. హేమచంద్రుడు భిక్షువు అయ్యాడు. పైగా బౌద్ధులు దయార్ద్ర హృదయులు. చేతనైనంతసాయం యెప్పుడడిగినా చేస్తారు. ఇక మేము పోయిరావచ్చునా?

సుధ:కదలటానికి వీలులేదు.

జయ:ఇంకా కావలసినదేమున్నది?

సుధ:ప్రతిక్రియ.

జయ:ప్రతిక్రియా?

సుధ:మీ విశ్వాంతకుడు చేసినదంతా గాలికిపోయింది!

జయ:(ఆశ్చర్యంతో) విశ్వాంతకుడు అపకారంచేశాడా?

సుధ:అబ్బే, ఏమీ యెరుగడు.

జయ:విచిత్రంగావుంది!

సుధ:పల్లకీ బోయీలవంటి పరిచారకులు, ఆయుధోపజీవులైన నాలాంటివాళ్లు జీవనవృత్తులు కోలుపోయి అలో లక్షణా

అని యేడుస్తూవుంటే బౌద్ధభిక్షువులకు విచిత్రంగానే వుంటుంది.

జయ:నాయనా, సుధన్వా! బౌద్ధవిహారాలు అహోరాత్రాలు అందరికీ తెరిచే ఉంటవి.

సుధ:(వికటంగా) మీా భూతదయకు జోహారు.

జయ:ఇక నేను మాట్లాడి ప్రయోజనం ?

సుధ:నిజమే. ఏమాత్రం ప్రయోజనం లేదు.

జయ:నాయనా, ఈ జయదేవుడెన్నడూ ఒకరులను యాచించి యెరుగడు. ఇవాళ నోరు తెరచి నిన్నడుగుతున్నాడు.

సుధ:తనకు చేతనైన సాయం సుధన్వుడు తప్పకుండా చేస్తాడు.

జయ:అయితే జయదేవుడు సుధన్వునికి చేయగల సాయమే మున్నది ?

సుధ:ఏమీా లేదు.

జయ:మరి ఈ చర్యకు అర్థం ?

సుధ:అదే మీా బౌద్ధులకు తెలియదు.

జయ:అంటే ?

సుధ:ఏమీా లేదు. ఈ ప్రపంచంలో నాలాంటివాళ్ళు పుడుతూ ఉంటారు. ఎందుకు పుడుతుంటారో మీా బుద్ధునికి తెలియదు. దానికేమి లే. మీా విశ్వాంతకులు ఏదో మాటాడుతున్నారు. జాగ్రత్తగా వినండి. నోరుమాత్రం కదిపారో—అన్నీ తెలిసిన మీాకు నావంటివాడు చెప్ప వలసిన పనిలేదుగా.

(విశ్వాంతకుడు, మైత్రీబలుడు, హేమచంద్రుడు, భిక్షు వులు, ప్రజలు ప్రవేశిస్తారు. విశ్వాంతకుని బుజాన పల్లెరంలో పాదుకలుంటాయి. హేమచంద్రుడు ముండితమస్తకంతో

కాషాయ వస్త్రం కట్టుకొని ఉంటాడు. సుధన్వ జయదేవులకు విశ్వాంతరాములు కనిపిస్తారుకాని, విశ్వాంతరాములకు సుధన్వ జయదేవులు కనిపించరు. భిక్షువులు, ప్రజలు "బుద్ధభగవానునికి జై, విశ్వాంతరులకు జై, బౌద్ధధర్మానికీ జై" అంటూ జయ జయ ధ్వానాలు చేస్తారు.)

విశ్వా: మైత్రీబలా, గురువులెక్కడ ?

మైత్రీ: వారికోసమే ఇందాకటినుంచి వెదుకుతున్నా. ఇంతవరకూ ఎక్కడా కనిపించలేదు.

విశ్వా: భిక్షువులలో ఉన్నారేమో ?

మైత్రీ: అక్కడా చూచాను.

విశ్వా: ఎక్కడకు వెళ్ళారబ్బా ! ఇలాంటి శుభసమయంలో ఎక్కడికీ వెళ్ళరే !

హేమ: ఎక్కడకు వెళ్లుతారు ? ఈ జనంలోనో, విహార పరిసరాలలోనో ఉంటారు.

విశ్వా: మైత్రీబలా ! గురువులెక్కడఉన్నారో చూచివస్తావా ? మనస్సు ఎందుకో ఆరాటపడుతున్నది.

మైత్రీ: పనులన్నీ నిర్విఘ్నంగా ముగిసినవికదా ?

విశ్వా: హేమచంద్రగురువుల అనుగ్రహంవల్ల అన్నీ ఇంతవరకూ సక్రమంగానే నెరవేరాయి.

హేమ: ఏమన్నారు ? పెద్దలు పరిహాసమాడుతున్నట్లున్నది.

విశ్వా: గురువులతో పరిహాసమా ?

హేమ: (జంకుతూ) అయితే, పెద్దలను ఒకటి అడగవచ్చునా ?

విశ్వా: సంకోచందేనికి ? శిష్యులను యథేచ్ఛగా ఆజ్ఞాపించవచ్చును.

హేమ:(గొంతుసవరించుకొంటూ) మీరు భిక్షువుల కులపతులు. ఈ పాదుకలు ఎందుకు మోస్తున్నారో అర్థంకావటంలేదు. ఇందులో ఏదో పరమ రహస్యం ఉండిఉంటుంది. కాకపోతే మీలాంటివారు పాదుకార్చనం చేస్తారా ?

మైత్రీ:ఇదే గురుదేవులుకూడా అడిగారు. కులపతులు ఇప్పుడైనా వివరించాలని ప్రార్థన.

విశ్వ:గురువులు జయదేవులుంటే ఎంతబాగుండేది ?

హేమ:వారి సమక్షంలోతప్ప చెప్పటానికి వీలులేదా ? అయితే పోనీండి.

విశ్వ:ఇదివరకేచెప్పాను. శిష్యులను యథేచ్ఛగా శాసించవచ్చును.

మైత్రీ:హేమచంద్రులు ఏమంటారు ? ఆలోచించి చెబుతారా ?

హేమ:ఆలోచించవలసినదేమున్నది ? కులప[illegible]లు మనలను తప్పకుండా అనుగ్రహిస్తారు.

విశ్వ:దయచేయండి. పీఠం అలంకరించండి. ఏదీ పాదం. (పీఠం మీద కూర్చున్న హేమచంద్రుని పాదాలవద్ద పళ్ళెరంతో కూర్చుంటాడు. పాదుకలను పళ్ళెరంనుంచి తీసి కప్పుకొన్న కాషాయవస్త్రంతో తుడిచి హేమచంద్రుని కాలికి తొడగబోతాడు).

హేమ:అదేమి గురూ ! నేను మహాపాపిని. మీరు పవిత్రులు. కులపతులు (విశ్వాంతకుడు వినిపించుకోకుండానే పాదుక అతని కాలికి తొడుగుతాడు) బుద్ధభగవాన్, బుద్ధభగవాన్.

విశ్వ:పూజ్యులు విచారించవలసిన పనిలేదు. (రెండవ పాదానికి కూడా పాదుక తొడుగుతాడు. హేమచంద్రుని కన్నుల

వెంట జలజల అశ్రువులు రాలుతాయి. అంతా ఆశ్చర్య చకితులై చూస్తూ ఉంటారు.)

మైత్రీ:అంతా విచిత్రం! అంతా అయోమయం!

విశ్వ:హేమచంద్రులు ఇంకా పాదుకావృత్తాంతం వినగోరుతున్నారా?

హేమ:(కన్నీరు తుడుచుకొంటూ డగ్గుత్తికతో) నాయనా విశ్వంతరా! నీమేలు జన్మజన్మాలకు మరచిపోలేను. (అమాంతం విశ్వంతరుని కౌగలించుకొంటూ) బుద్ధదేవా, నీదయామృతం మధురమేకాదు, అపారం. నీ ధర్మతత్వం నేటికి అర్థమయింది. నా జన్మ తరించింది. ఈ పాదుకా చరిత్ర అపూర్వం. విశ్వంతరుల అనుగ్రహంవల్ల అది హృదయవీధిలో దేదీప్యంగా ప్రకాశిస్తూ ఉంది.

మైత్రీ:నాయనా విశ్వంతరా, మేమంతా మూఢులం. హేమచంద్రులకు చూపిన అనుగ్రహంలో కొంతైనా మాకు ప్రసాదించకూడదా?

విశ్వ:(ఏదో మాట్లాడబోతాడు.)

హేమ:నాయనా, విశ్వంతరా! ఆగు. పాదుకాచరిత్ర వినిపించే భాగ్యం నాకే అనుగ్రహించు. ఇంతకన్నా మరేమీ కోరను. ఈ ఒక్క కోర్కె చెల్లించాలి.

విశ్వ:అంతగా అడుగుతున్నప్పుడు ఎలాకాదనగలను? సరే మీరు చెప్పండి. ఈలోగా, గురువులెక్కడున్నారో చూసివస్తాను.

హేమ:వీల్లేదు. ఈ కాసేపు మీరు ఇక్కడే ఉండాలి. ఈ పీఠం అలంకరించండి. (బలవంతాన తీసుకువెళ్ళి విశ్వంతరుణ్ణి పీఠంమీద కూర్చోబెడతాడు.) నాయనలారా వినండి:-

కౌశాంబిలో రాహులుడు అనే బాలుడు ఉండేవాడు. అతడు నిరుపేద. దీనికితోడు తల్లిదండ్రులుకూడా చిన్నతనంలోనే కరవై పోయారు. పొట్టకోసం అతడు కోటీశ్వరుని వద్ద సేవకావృత్తికి కుదిరాడు. తొమ్మిదీ పదిఏళ్ళు నిండీ నిండని వయస్సు. కాలకర్కోటకుని వద్ద సేవకావృత్తి. ఇక చెప్పవలసిన దేమున్నది ?

ఒకరోజున కోటీశ్వరుడు నూతన పాదుకలు తెమ్మని రాహులుణ్ణి పంపించాడు. జోరునవర్షం కురుస్తూవుంది. ఆ వర్షంలోనే అతడు వెళ్ళి పాదుక లేవో తీసుకొన్నాడు. కాని తడవకుండా తెచ్చి వాటిని యజమాని పాదాలకు తొడగాలి. గడగడలాడుతూ వాటిని చంకలో పెట్టుకొని తన చినుగుబొంత కప్పాడు. కాని భయంతో చెమటలు పోశాయి. వాటితో పాదుకలమీద మరకలుపడ్డాయి. మరకలుపడ్డ పాదుకలనుచూచి కోటీశ్వరుడు మండిపడ్డాడు. ఆ దుర్మార్గుడు ఆ చెప్పులతోనే ఫెడీఫెడీ కొట్టాడు. పసికూన రాహులుడు స్మృతితప్పి పడ్డాడు.

అతడు తెప్పరిల్లి చూచునేసరికి శరీరం కోటవెలుపల పడివుంది. ప్రక్కనే చెప్పులున్నాయి. ఆ చెప్పులుపట్టుకొని రాహులుడు బయలు దేరాడు. ఆ కోటీశ్వరుణ్ణి ఏంచేస్తే పాపంతీరుతుంది ? ఆ చెప్పుతోనే అతన్ని కొట్టితీరాలి. ఇదే రాహులుని భావం. అయితే ఆ కోట ఒక పెనుగొండ. తాను నిర్భాగ్యుడు. ద్వారపాలకులు కాల కింకరులు. రాహులునికి ఏమీ పాలుపోలేదు. ఆలోచించాడు. చివరికి ఒక ఉపాయం తోచింది.

అతడు భిక్షువుసద్ద శిష్యుడుగాచేరి ప్రతిక్రియాసాధనకై అష్టకష్టాలకోర్చి విద్యాభ్యాసం సాగిస్తూవచ్చాడు. గురువుల వల్ల లభించిన విద్యా సంస్కారబలంతో అతని మనస్సు మారింది. కోటీశ్వరుడు నాడు తన్ను అలా దండించకుండా ఉంటే తనకు విద్యాగంధం లభించేదా ? ధర్మదీక్ష ప్రాప్తించేదా ? లేదు, లేదు. ఆ కోటీశ్వరుడే తనకు గురువు. రాహులుడు పాదుకలను గురుభావంతో పూజిస్తూ వచ్చాడు. ఆ కోటీశ్వరుని ఎలాగైనా సంసారకూపంలో నుంచి ఉద్ధరించాలనుకొంటూవచ్చాడు. అది ఈనాటికి సిద్ధించింది.

మైత్రీ:అంటే ?

హేమ:ఆ రాహులుడే ఈ విశ్వాంతరుడు. ఆ ధనమదాంధుడే ఈ హేమ చంద్రుడు. ఇంకా చెప్పవలసినదేమున్నది ?

జయ:(మిద్దెపైనుంచి పెద్దగా)ధన్యోస్మి. ధన్యోస్మి.(ఉత్సాహంతో సుధన్వుని కట్టడి మరచి విశ్వాంతరునివైపు పరుగెత్తుకొని వస్తూ) నాయనా విశ్వాంతరా! నాయనా విశ్వాంతరా ! (సుధన్వుడు కొరకొర జయదేవునివంక ఒకసారిచూచి, విల్లెక్కు పెట్టి ఆ కర్ణాంతంలాగి బాణం వదలుతాడు. రివ్వు మంటూవచ్చి అది విశ్వాంతరునిహృదయంలో నాటుతుంది. అతడు పీఠంమీదనుంచి పడిపోతాడు.)

విశ్వా బుద్ధభగవాన్. బుద్ధభగవాన్ !
(ప్రజలలో కలకలం. "పట్టుకోండి, చంపండి, వెదకండి, పోనీకండి, నరకండి" అని కేకలు పరుగులు.)

మైత్రీ:భగవాన్, భగవాన్ !

హేమ: మొదటినుంచీ అనుమానిస్తూనేఉన్నాను. కాని ఇంత జరుగుతుం దనుకోలేదు. మహాపాపి. సుధన్వుడింత దారుణానికి ఒడి కడతాడనుకోలేదు. పట్టుకోండి. సుధన్వుణ్ణి పట్టుకోండి! నాయనలారా పట్టు కోండి. చూస్తారెందుకు (పరుగెత్తుకొనిపోతాడు.)

జయ:(విశ్వాంతకునివద్దకు వస్తూ) దుర్మార్గుడు. సుధన్వుడే ఈపని చేశాడు. ఇంతవరకూ నన్ను నిర్బంధంలో ఉంచింది అతడే. ఇలాచేస్తాడని కలలో కూడా అనుమానించలేకపోయాను. భిక్షువులారా, అతన్ని ప్రాణాలతో పట్టుకోండి. (విశ్వాంతకుని తల ఒళ్ళోకితీసుకుని) నాయనా, విశ్వాంతరా! నీ శీలాన్ని, ధర్మదీక్షను శంకించి పాపంకట్టుకొన్నాను. క్షమించవూ. మొదటినుంచీ అనుమానిస్తూనే ఉన్నావు. మైత్రీబలుడూ అనుమానిస్తూనే వున్నాడు. యీ విహారం బలికోరుతున్న దన్నాడు. మూర్ఖుడనై నేనే అర్థంచేసుకోలేకపోయాను. నువ్విలా బలి అవుతావనుకోలేదు. ఇంకా బ్రతికి నేను చూడవలసిన దేమున్నది నాయనా?

విశ్వ:(మెల్లగా) అలా అనకండి, ధర్మవిశారదులైన మీరే అలాఅంటే ఈ భిక్షువులకు దారి?

హేమ:(రొజుతూవచ్చి) పాపి సుధన్వుడు పారిపోతూవుంటే భిక్షువులు పట్టుకొన్నారు. (పెడరెక్కలు విరిచికట్టి సుధన్వుని భిక్షువులు ఈడ్చుకొనివస్తారు.)

విశ్వ:నాయనా, సుధన్వా (సుధన్వుడు మాట్లాడడు) గురుదేవా! సుధన్వునికింకా తనుచేసినపని అర్థంకాలేదు పాపం!

సుధ:ఎరిగి ఎరిగి చేసినదానికి పశ్చాత్తాపం అనవసరం

మైత్రీ:(పెడముఖం పెట్టి)విశ్వాంతకుడు నిజంగా అపకారమే చేశాడు.

హేమ:ఆ దుర్మార్గుని ప్రస్తావనమే భౌద్ధులకు అనుచితం. రాజ భటులకు అప్పగిస్తే కర్తవ్యం తీరిపోతుంది.

విశ్వా:ఇస్ అబ్బా—గురుదేవా.

జయ:ఏమి నాయనా ?

విశ్వా:మీరు అప్పగించిన కులపతిత్వం తిరిగి మీకే ఇస్తున్నందుకు క్షమించండి. ఇంకా రెండే మిగిలిఉన్నాయి.

జయ:ఏమిటవి ?

విశ్వా:ఈ సుధన్వులు ఎలా ఉద్భవిస్తున్నారో ఆలోచించాలి.

(సుధన్వుడు ఉలిక్కిపడి చూస్తాడు.)

జయ:అది నా సాధ్యమా నాయనా ? అయినా శక్తివంచన మాత్రం ఉండదు.

విశ్వా:పోతే మరోజన్మలోకూడా మీ శిష్యత్వం లభించేటట్లు ఆశీర్వదించండి !

జయ:(చెక్కిళ్ళపై నీళ్ళుజారుతాయి. మాట్లాడలేక ఆశీఃపూర్వకంగా చేయి యెత్తుతాడు. ఆచేయివంక చూస్తూ విశ్వాంతకుడు ప్రాణాలు విడుస్తాడు.)

మైత్రీ :, హేమ: బుద్ధం శరణంగచ్ఛామి. ధర్మం శరణం గచ్ఛామి. సంఘం శరణం గచ్ఛామి.

భిక్షువులు:, ప్రజలు : (అదే అందుకొని అంటారు)

ఫ్రెంచి కామెడి

పాత్రలు :

వెంకటేశ్వరన్

మధుకుమార్

రాఘవరావు

[(గ్రాండ్ హోటల్లో మూడో అంతస్తు గది : ఒక ప్రక్కన స్ప్రింగ్ మంచమూ, దానిమీద మెత్తనిపరుపూ, మీద మల్లెపూవులాగా వున్న దుప్పటీ ఉన్నాయి. ఇంకో ప్రక్కన టేబుల్, కుర్చీ ఉన్నాయి. టేబుల్ మీద హోటలు వాళ్ళమర్చిన చక్కటి అద్దం, ఫోను, ఒక ఆల్బం తప్ప మరేవీ లేవు. ఇంకో ప్రక్క సోఫా, చుట్టి వేసిన హోల్డాలు, వెళ్ళి పోటానికి సిద్ధంగావున్న సూట్ కేసూ వున్నాయి. సోఫావెనక స్నానాలగది తలుపువుంది.

వెంకయ్య—ఇప్పుడు వెంకటేశ్వరన్ అయ్యాడు—కుర్చీలో కూర్చొని తాను తియ్యబోతున్న 'శైలబాల' అనే చిత్రంలో నటించటానికి దరఖాస్తులు పెట్టుకున్న అభ్యర్థుల ఫొటోల ఆల్బం తిరగవేస్తున్నాడు. మొన్నటిదాక పత్రికల్లో ఏకాంకికలు, కథలూ వ్రాస్తూ వుండేవాడు. కొత్తగా సినిమా కంపెనీ ఒకటి బయలుదేరి, వెంకయ్య వ్రాసిన శైలబాల తియ్యమని, అతన్నే డైరెక్టర్ని చేసింది.

సినిమారంగంలో మొదటినుంచీ నటిస్తున్నవా రెవ్వరూ నచ్చలేదు. కొత్తవాళ్ళనుంచి మంచి సమర్థుల్ని తీసుకోవాలని అభిలాష. ముఖ్యంగా ప్రధానభూమిక నిర్వహించగల చాకచక్యమున్నవాడు కనుపించలేదు. ఆల్బం పేజీలు తిప్పుతూ అభ్యర్థుల భంగిమలుచూచి నవ్వుతూవుంటాడు.]

వెంకటేశ్వరన్: వహ్వా! ఏం పోజులు, ఏం పోజులు! ఈ అతిరథులూ, మహారథులూ సినిమాలవాళ్ళమీద విరుచుకపడకపోతే సైన్యంలో చేరగూడదూ? ఆ మిడిగుడ్లు, ఆ రొమ్ము విరుపులూ చూసి జర్మనులు తారెత్తి పారి

పోతారుగా ! యూరప్‌లో మళ్ళీ, ప్రజాస్వామ్యం తలెత్తుతుంది. కాదు—కాంగ్రెస్ వద్దంటున్నది; సోషలిస్టులు వ్యతిరేకప్రచారం చేస్తుంటే, ఎలా సైన్యంలో చేరుతారు? ఇక చౌకగా పడివుంది సినిమారంగం ! హుఁ.

[టేబిల్ మీద ఫోను మోగుతుంది. వెంకటేశ్వరన్ అందుకొని]

హల్లో......ఎవరది......పత్రికా విలేఖరివా?...... ఆఁ కాదు...నాకు తీరిక లేదు. స్టూడియోకి వెళ్తున్నా... ఆఁ...ఏమిటి ?......విలేఖరివా ?......కమిన్ ప్లీజ్.

[వెంకటేశ్వరన్ లేచి, కుర్చీ తిప్పుకొని, వాకిలివంక చూస్తూ వుంటాడు.

ఐదు నిమిషాలు గడిచింతరువాత గదితలుపు మెల్లగా తెరుచు కుంటుంది. బిళ్ళగోచీ, నేల జీరుకాడే కుచ్చిళ్లూ, బెంగాలీలాల్చీతో సహా మధుకుమార్ ప్రత్యక్షమౌతాడు.]

మధుకుమార్: క్షమించండి !

వెంకటేశ్వరన్: (అనుమానంగా) పత్రికా విలేఖరివా ?

మ : కాదు...కాని—

వెం: ఇప్పుడు మీతో మాట్లాడజాలనందుకు క్షమించాలి.

మ : రెండే ముక్కలు మాట్లాడుదామని వచ్చాను.

వెం: అర్జంటుగా గది ఖాళీచెయ్యాలి ... ఇంకా బోలెడు పనుంది...క్షణం తీరిక లేదు.

మ : రెండేమాటలు...నేను—

వెం: ప్రయోజనం లేదు...మరెప్పుడన్నా

మ : (తలుపు ఓరగిల వేస్తాడు. వెంకటేశ్వరన్ అనుమానంగా చూస్తాడు.) తీరిక లేకపోయినా తప్పేదికాదు...నేను—

వెం: ఏమిటి ఈ దౌర్జన్యం ?

మ : ఏమన్నా అనండి, (తలుపుగడి మెల్లగా వేస్తాడు. వెంకటేశ్వరన్ కొంత గాభరా పడతాడు.) వినక తప్పదు. మానాన్న పెద్ద స్థితిమంతుడు.

వెం: (చిరాకుగా) ఈ సొంత గోడంతా నా కెందుకయ్యా ?

మ : (లక్ష్యపెట్టకుండానే) నేను కథకుణ్ణి, నాటికలు వ్రాస్తాను, పైగా కమ్యూనిస్టుని.

వెం: (భయంతో) ఆఁ !

మ : కమ్యూనిస్టు రాక్షసుడు కాడులెండి; వాడూ మానవుడే. అందువల్ల మానాన్న ఇంట్లోనుంచి వెళ్ళగొట్టాడు.

వెం: నేను వెళ్ళాలి. చెప్పి ఫలం లేదు.

మ : నాకు మరో జీవనాధారం లేదు. నాకథల్తోను, నాటికల్తోను జీవించాలని వ్రాసినవన్నీ పత్రికలవాళ్ళకు పంపించాను. నా ప్రతిభ వారికి అర్థంకాలేదు. నావందరచనల్లో ఏదో పనికిరానిదాన్ని ఏరి ప్రకటించారు. అయినా, ఎర్రని ఏగానీ అన్నా నాకు చూపించలా. కవి ఎలా బ్రతకాలి ?

వెం: (ఎలాగా తప్పించుకోవడమని ఆలోచిస్తున్నవాడు చప్పున పర్సుతీసి, ఐదురూపాయలనోటు ఇవ్వబోతాడు).

మ : (కోపంగా) తోటికవిని గౌరవించేది ఇలాగే నన్నమాట ! నేను అడుక్కునే వాణ్ణనుకున్నారా ? కవులే యిలా ప్రవర్తిస్తే, పామరలోకం అనాదరభావం చూపించిందంటే విపరీత మేముంది ? కవికీ, కళాపిపాసువుకీ ఈ లోకంలో స్థానంలేదు. వీళ్ళెందుకు జన్మిస్తారు ? భూభారంకోసం కామాలు! (నిట్టూర్పు విడుస్తాడు.)

వెం:(నొచ్చుకొని)మీరిలాభావిస్తారనుకోలేదు. **I am sorry to offend you.**

మ :(లాల్చీ జేబులోంచి పిస్టలు తీస్తాడు. ప్రాణాలెక్కడ ఎగిరి పోతాయోనని వెంకటేశ్వరన్ ఆపాదమస్తకం వణకి పోతాడు.) ఎందుకలా వణకిపోతారు? భయపడకండి. మిమ్మల్ని చంపి సాధించేదేముంది? ఇదిగో, యీ పిస్టలు చూచారూ, ఎంత అందంగావుందో! ఒకేసారి ఐదుగుళ్లు పడతాయి. డబ్బున్నరోజుల్లో 500 పోసి కొన్నా. (వెంకటేశ్వరన్ ముఖంలోకి చూస్తాడు.) ఈ మీటనొక్కితే క్రిందివాడి చెవినిబడకుండా పంచప్రాణాలు అలా లేచి పోతాయి. ఈ పిస్టల్ చాల మంచిదిలెండి. మోస్ట్ అప్టు డేట్. (తన కణతకు గురిచేసి పెట్టుకుంటాడు. వెంకటేశ్వరన్ ఒళ్ళంతా చెమటముద్ద అవుతుంది. కళవళపడతాడు. ఏమీతోచదు. వెఱ్ఱిచూపులు చూస్తాడు.)

వెం: అంతపనికి పూనుకోవద్దు. వద్దు, వద్దు, నామాటవినండి!

మ : ఇంకా యెందుకు ఈ ప్రపంచంలో బ్రతకటం? మీలాంటి వారికి గుదిబండగా ఎందుకు బ్రతకాలి? ఒక్కసారి ఈ మీట నొక్కితే సరిపోతుంది.

వెం :(భయంతో కుర్చీలోనుంచి లేవకుండానే) ఈ అఘాయిత్యానికి పూనుకోకండి. బ్రతికి ఏదన్నా సాధించవచ్చునుగాని, చచ్చి ఏంచేస్తారు? లోకం ఇలాగే ఉంటుంది. ఇకముందు కూడా మీవంటి కవులు ఆత్మహత్య చేసికోవలసిందే.

మ :(అలక్ష్యపు నవ్వుతో) బ్రతికితే ఈ లోకం మరీ భయంకరంగా కనిపిస్తుంది. దివారాత్రాలులేని మహా నరక

కూపంలాగా వుంటుంది....గత్యంతరం లేదు. (వెంకటేశ్వరన్ ముఖంలోకి చూస్తాడు.)

వెం: మీమాట మీదేకాని......

మ : లేదులెండి. అన్నం లేక, పేరు లేక మలమల మాడిచావటం కన్న యిదేమేలు.

వేం: ఎట్లా! ఆత్మహత్యకంటే మరో మహాపాతకం లేదు.

మ : అలాకాదు. ఈ పిస్టల్‌తో కాల్చుకుని చస్తాననుకోండి... మీరొక చక్కని నాటికను రాయవచ్చును. మంచి చిత్రాన్ని తియ్యొచ్చు! ప్రజల హృదయం కరగిపోతుంది. నా విషాధగాథ లోకానికి విశదమౌతుంది, నా జీవితచరిత్ర కోసం లోకం తహ తహ పడుతుంది. పత్రికా కార్యాలయాల్లో మూలబడి మూలుగుతున్న రచనలు మళ్ళీ సూర్యరశ్మిని చూస్తాయి. నాపేరు, మీపేరు సాహిత్య చరిత్రలో సువర్ణాక్షరాలతో ఎక్కుతాయి—ఇక గత్యంతరం లేదు. (మీట నొక్కబోతాడు. వెంకటేశ్వరన్ గభాలున లేచి మధుసూదను చేయి పట్టుకుంటాడు. అతని కాళ్ళు వణకుతూనే వుంటాయి.)

వెం: ఆగండి, ఆగండి.

మ : ఆగటం లేదు, గీగటం లేదు.

వెం: నేను చెప్పేది విన్నతరువాత....పిస్టల్ 500 ఇచ్చి నేను కొంటాను. నేను భిక్షం వేస్తున్నట్టు కాదుగా ? మీపిస్టల్ మీరమ్ముకోవచ్చును. ఇందులో తప్పేముంది ? హృదయం నొచ్చుకోవలసినదికూడా ఉండదు.

మ : మీరుకొంటే యేమైనట్లు ?

వెం: ఏమీలేదు, 500 తో ఏమీలేదన్నా పదినెల్లు గడుస్తాయి. ఈలోగా స్థితిగతులు చక్కబడవచ్చును. మీ రచనల్లోని రసాన్ని లోకం ఆస్వాదించవచ్చును.

మ : లోకం నా రచనల్ని ఆనందించినంతమాత్రాన్నే డబ్బి స్తుందా? ప్రయోజనం లేదు. వట్టి అడియాస. ఈ ఊహా సౌధంలో నా హృదయాన్ని నిలిపి తల్లకిందులు చెయ్యకండి.

వెం: నాలాగానే మీరు సినిమా డైరెక్టర్లు కావచ్చును. లేక మీ తండ్రిగారే మీకు ఆస్తి పాస్తి అప్పగించవచ్చును. నా మాట వినండి!

మ : ఇవన్నీ కేవలం మధుర స్వప్నాలు.

వెం: ఆశలు కోసివేసుకొని ఎలా బ్రతకటం?

మ : అసలు ఎందుకు బ్రతకటం?

వెం: పుట్టేటప్పుడే యీ తెలివి తేటలుంటే?

మ : నా పుట్టుక నాచేతిలో వుందా?

వెం: నీ పుట్టుక నీచేతిలో లేనప్పుడు, నీచావును నీచేతిలోకి లాక్కొనే అధికారం మాత్రం ఉంది కామాలు! పిచ్చి పోకలు పోక నామాట వినండి. ఈ 500 తీసుకోండి. (పర్సులోనుంచి ఐదునోట్లు తీసి మధుకుమార్ చేతిలో పెడతాడు. అతడు సందేహిస్తాడు.) సందేహం దేనికి?

మ : ఏమో, నాకిష్టంలేదు. మంచిరోజులు ముందున్నాయని మోహ పెడుతున్నారు.

వెం: ఎల్లకాలం రాత్రే ఉంటుందా? ఈపది నెల్లూ గడవనీండి. అంతగా దారీతెన్నూ కనిపించకపోతే, ఇప్పటిదారి అప్పటి కుండనే వుంటుందిగా.

మ : మీకిచ్చివేసిన పిస్టలు నాకు అప్పుడెలా వస్తుంది? ఏమో, ఇదంతా వట్టిభ్రమ. లేనిపోని ఆశల్ని రెక్కొలుపుతున్నారు.

వెం: మిమ్మల్ని మోసగిస్తే నాకు ఒరిగే దేముంది! ఇలాంటి ఇబ్బందులు అందరికీ వస్తూనే వుంటాయి. కష్టాలు రాగానే ఇంతటి పనికి పూనుకోగూడదు. ఇది కష్టాలనుంచి గట్టెక్కటం కాదు. కష్టాలకు నీచంగా లొంగిపోవట మౌతుంది. నామాట వినండి.

మ : (నిట్టూర్పు విడుస్తూ) మీలాంటివారు చెప్పటం, నాలాంటి వాడు కాదనటం బాగుండదు. కాని...

వెం: కానీ లేదు, అర్ధణా లేదు. మీపిస్టలివ్వండి. (మధుకుమార్ చేతిలోని పిస్టల్ తీసికొంటాడు.)

మ : సరే, మీరెక్కడికో పోవాలని త్వరపడుతున్నారు. ఇంత సేపు ఆపినందుకు క్షమించండి. ఇక సెలవు తీసుకుంటాను.

వెం: మంచిది.

[గడియతీసి, తలుపు తెరచుకొని మధుకుమార్ నమస్కారంచేసి వెళ్ళిపోతాడు. వెంకటేశ్వరన్ తలమీది కొండను దించినట్లు నిట్టూర్పు విడుస్తాడు. తుడుచుకొంటున్నా చెమట ఆగటం లేదు. క్షుభితవాలకం ఇంకా చక్కబడలేదు. మూడునాలుగు సెకండ్లు గడుస్తాయి.

ఇంతలో నిండుసూట్‌లో రాఘవరావు సూట్‌కేసు పట్టుకొనిగదిలోకి చరచరా వస్తాడు. తలవని తలంపుగా వెంకటేశ్వరన్‌ను చూచి ఆశ్చర్యపోతాడు.]

రాఘవరావు: నువ్వా! ఈ గదిలో వుంటున్నావా? ప్రొప్రైటరు నీ గది నా కెలా ఇచ్చాడు?

వెం: నేను ఖాళీ చేస్తానని చెప్పాను, అందువల్ల నీ కిచ్చి వుంటాడు.

రా: (సూట్ కేసు ఒక ప్రక్కనపెట్టి) బాత్ రూమ్ ఎక్కడ! ఏమిటి అలా వున్నావు ?

వెం: చాలావుందిలే భాగవతం. కాస్తలో తప్పిపోయింది ఆత్మ హత్య.

రా: (ఆతురతతో) నువ్వేనా ? ఆ బూర్జువారోగం నీక్కూడా అంటుకుందా ?

వెం: నేనా ? ఎందుకు ఆత్మహత్య చేసుకోవాలి ? సుఖంగా బ్రతకలేకనా ?

రా: అమెరికాలో అందుకనే ఆత్మ హత్య చేసుకొంటారు. ఇంతకూ సంగతేమిటి ?

వెం: ఎవడో వచ్చి, నాగదిలో చచ్చిపోతానన్నాడు. వాడిదగ్గర పిస్టల్ కొని ప్రాణాలతో పంపించేటప్పటికి తల ప్రాణం తోక కొచ్చింది.

రా: (ఆశ్చర్యపడుతూ) వాడా, ఆ పిస్టల్ ఏజంటు......... నీక్కూడా ఒకటి అంటగట్టాడూ ?

వెం: ఏమిటీ, ఏమిటీ! వాడు ఏజంటా ? పిస్టల్ ఏజంటు ? దొంగ వెధవ, నాకూ టోపీ వేశాడన్నమాట ? ఇలాంటి వెధ వల్ని ప్రభుత్వం వూరక చూస్తూఉందన్నమాట. వాడి తాడు తెంచక ఊరుకుంటానా ? కాస్తా కూస్తా కాదు, ఐదువందలు...... (ఫోను తియ్యబోతాడు.)

రా: ఇప్పుడేంచేదామని ?

వెం: పోలిసులకి ఫోనుచేసి, పట్టించి, మోసం చేశాడని కేసు పెడతాను.

రా: ఇష్టపూర్వకంగా నువ్వేడబ్బిచ్చి పిస్టల్ తీసుకొన్నావు. వాడు కొనమనికూడా నిన్నడగ లేదు. కేసుపెట్టి ప్రయోజనం లేదు.

వెం: ఇలాంటి నేరాలు జరగవలసినవేనన్నమాట! వీణ్ణి ఏం చేస్తే పాపం తీరుతుంది?

[ఫోను మోగుతుంది]

రా: వాడేనట్లుంది.

వెం: మళ్ళీ ఇక్కడికెందుకొస్తాడు?

రా: ఈ గది ఇప్పుడు నాకింద వుందిగా. నీవు ఇంకా ఇక్కడే వున్నావని వాడికెలా తెలుసు?

వెం: వాణ్ణి పట్టుకుతీరాలి.

రా: ఆగు. (ఇంకా మోగుతున్న ఫోను తీసుకొని మాట్లాడ వద్దని) హల్లో......ఎవరది (వెంకటేశ్వరన్) వాడే, నేను చెప్పలా? (ఫోన్లో) ఆఁ, రావచ్చును. (ఫోను స్టాండులో పెట్టి) వస్తున్నాడు. నీవు ఇక్కడ వుండకూడదు. త్వరగా పోవాలి. వస్తూవుంటాడు.

వెం: ఎక్కడ దాక్కోమంటావు? మంచంకింద దూరమంటావా? ఎంతగతి పట్టింది! (దూరబోతాడు.)

రా: (గబగబా తలుపు గడియవేసి వచ్చి) ఇది కన్యాశుల్కం కాదు. బాత్ రూంలోకి వెళ్ళు. (వెళ్లుతూవుంటాడు. పిస్టల్ బల్లమీద వుంటుంది. రాఘవరావు చూస్తాడు.) ఏడిసినట్టే వుంది. దీన్నికూడా తీసికెళ్లు.

వెం: పెట్టే, హోల్డాలు గుర్తుపట్టడూ?

రా: అదిగో వస్తున్నట్లుంది. కాలిచప్పుడు వినపడ్తూవుంది. నీవు త్వరగాపో. నేను చూస్తానులే.

[వెంకటేశ్వరన్ పిస్టలుతో స్నానాలగదిలోకి వెళ్ళి, తలుపుమూస్తాడు. రాఘవరావు ముక్కుతూ అంతపెట్టే,

హోల్డాలు మంచంకిందికి కనబడకుండానెట్టి, కోటువిడచి మంచంమీదికి విసిరేస్తాడు. త్వరగాపోయి గడియతీసి తలుపు తెరవకుండా వచ్చి సోఫాలో కూర్చొని వెంట తెచ్చుకున్న పత్రిక చూస్తూఉన్నట్లు నటిస్తాడు. ఇంతలో గదితలుపు తట్టిన చప్పుడౌతుంది.]

రా : కమిన్.

మ: (తలుపు తెరచుకొని వస్తాడు.) తమతో ఐదు నిమిషాలు మాట్లాడుదామని వచ్చాను.

రా : ఐదు కాకపోతే పదినిమిషాలు మాట్లాడండి.

మ : నేను ఉన్నకుటుంబంలో పుట్టాను. కథలు, నాటికలు వ్రాశాను. కమ్యూనిస్టుని. అందువల్ల మానాన్న యింట్లో నుంచి వెళ్ళగొట్టాడు.

రా : అంతమాత్రాన్నే వెళ్లగొట్టడం దేనికి ?

మ : ఆయన వార్ కమిటీ ప్రెసిడెంటు. నేను వ్యతిరేకప్రచారం చేసేవాణ్ణి. అందువల్ల తన కొంప మునిగి పోతుందని వెళ్ళగొట్టాడు.

రా : వెళ్ళగొడితే ?......ఇప్పుడా సంగతంతా నాకెందుకు ?

మ : వినండి. నాకు మొదటినుంచీ కథలూ, నాటికలూ వ్రాసేఅల వాటు.నా రచన్లి పత్రికలు కాని,లోకం కాని ఆదరించలేదు.

రా : నిజమే. నీ కథలంటేనేకాదు, సాహిత్యమంటేనే లోకంలో ఆదరణ లేకుండా పోయింది.

మ : నా కథను ప్రకటించినవాడైనా దమ్మిడీ యివ్వడు. జీవితం దుర్భరమైపోయింది.

రా : నాకు కూడా ఇలాంటి అనుభవమే. నేనూ ఇరవై నవలలు వ్రాశాను. ఒక దానికి కాకపోతే ఒకదానికైనా దమ్మిడీ రాలేదు. నా సొమ్మంతా అచ్చువాళ్ళ ఎదాన పోశాను.

మ : (ఆశ్చర్యపడి తలుపు గడియ వేసివచ్చి, జేబులోనుంచి పిస్టల్ తీస్తాడు. రాఘవరావు వణకుతున్నట్లు నటిస్తూ)

రా : అదెందుకు ?

మ : భయపడకండి, మిమ్మల్ని కాల్చబోవటం లేదు. ఇలాంటి దుర్భరజీవితంకంటే మరణం మేలు. కాల్చుకుని చచ్చి పోతాను.

రా : బలే ఊహ ! ఇలాంటి దరిద్రలోకంలో ఉండి ప్రయోజనం లేదు. మన కెందుకులే అని మనవంటివాళ్లు ఊరుకోబట్టే ఇలా జరుగుతూవుంది. ప్రతిభావంతు లంతా మలమల మాడి చస్తున్నారు. అలా తిండి లేక మాడి చావటంకంటె ఇట్లా చావటమే మంచిది. లేకపోతే, లోకానికి గుణపాఠం చెప్పలేము. ఎంతమంచి ఊహ తట్టింది మీకు !

[మధుకుమాల్ దిగ్భ్రమ చెందుతాడు. తెల్లబోయి, కొంత తెప్పరిల్లుతాడు. నోటివెంట మాటరాదు.]

రా : ఎందు కాలస్యం ?

మ : కాని...

రా : నిజమే, ఇలాంటిచోట చచ్చి ఎవడి గొంతుకో ఉరితేవటం కంటె, చాటుగా చస్తే బాగానే వుంటుంది. అయినా మించిపోయింది లేదు. ఈ కాగితం మీద ఆత్మహత్య చేసికొంటున్నానని రాసి, కాల్చుకోండి. ఎంతసేపో పట్టదు. ఇట్లా నీచత్వంపాలు కావడంకంటె మీ ఉపాయమే బాగుంది. ఇంకా సందేహం దేనికి ?

మ : దీంట్లో గుళ్లు లేవు.

[స్నానాలగది తలుపు తెరచుకొని వెంకటేశ్వరన్ గబగబా వస్తాడు.]

వెం: అయితే నా పిస్టల్లో గుళ్లున్నాయి. ఒకటి తప్పినా, ఇంకా

నాలుగుంటాయి. పక్కవాడిక్కూడా వినిపించదు. ఏం అలా చూస్తావు ?

[మధుకుమార్ తెల్లబోయి చేతులు నలుపుకుంటూవుంటాడు]

రా: ఎట్లాగైతేనేం నేటికి దొరికిపోయావు. ఏమిటి నీకథ.

వెం: ఈ మోసమంతాయేమిటి ?

[కన్నంలో తేలుకుట్టిన దొంగలాగా మధుకుమార్ మాట్లాడడు. అతని చూపులు క్రిందికి ప్రసరిస్తుంటాయి. కాలి బొటనవ్రేలు నేలను గీకుతూఉంటుంది. రాఘవరావు వేంకటేశ్వర్లను ఒకళ్ళనొకళ్ళని చూచుకొంటారు. నాలుగైదు సెకండ్లు గడుస్తాయి. మధుకుమార్ స్థితి రాఘవరావులోజాలిని రేకెత్తిస్తుంది. ఈ దుస్సహ ప్రశాంతాన్ని భగ్నంచేస్తూ.]

రా: (వెంకటేశ్వరన్‌తో) నీశైలబాలలో నాయకపాత్ర వేయటానికి ఒకడు కావాలంటివికదూ ?

మ: (సంతోషంతో వెంకటేశ్వరన్‌వైపు తిరిగి) అట్లైతే నన్ను బుక్ చేసికోండి. ఈ వెధవవృత్తివదిలేసి, హాయిగా బ్రతుకుతాను. దయవుంచండి.

వెం: నువ్వు పనికివస్తావని ఎట్లాచెప్పేది ? కెమేరాకు పనికివచ్చేదీ లేనిదీ చూడవద్దా ?

రా: (నవ్వుతూ) మోసగించాడని కంటుగా ఉన్నట్లుంది.

వెం: నాకెందుకు కంటు ?

రా: అయితే యితన్ని బుక్ చెయ్యి.

వెం: బాగా నటించగలడోలేదో ?

రా: నీవంటివాణ్ణి నాటకమాడి నమ్మించి 500 పుచ్చుకోవడం కంటె ఎలాంటి నేర్పుకావాలి ?

మ: (వెంకటేశ్వరన్‌తో)అనుగ్రహించి ఒకనటకుణ్ణి పోషించండి.

వెం: సరే.

సు వి ధ

పాత్రలు :

నందకుమార్

ప్రతీహారి

ప్రథమ సైనికుడు

ద్వితీయ సైనికుడు

బుద్ధఘోషుడు

సునీథ

తారనాథుడు

సునంద

[రాజభవనంపైన పిట్టగోడ కానుకొని కొందరు సైనికులు క్రిందికి చూస్తుంటారు. కుడివైపున మెట్లున్నాయి. ఎడమ వైపు లోహనిర్మితమైన ప్రాచీనపు డిగ్గియ వుంది. వెన్నెల.]

నంద: సునీథ యీ వెన్నెల్లో ఎంత అందంగా వుంది!

ప్రతీ: నెలవంక చూడు. ఎంత ఆశ్చర్యకరంగా వుందో! సమాధి నుంచి లేచి వస్తున్న జీవివలె ఉన్నది. విగతజీవులకోస మన్వేషిస్తున్నట్లున్నది.

నంద: విచిత్రంగా తోస్తున్నది. లలితనృత్యం చేస్తున్నట్లున్నది.

ప్రతీ: ముక్తజీవి లాగావుంది. (క్రింద ధ్వని)

ప్ర. సై: అబ్బా ఏమిరొద! ఈ ఘోషిల్లుతున్న జంతువులు ఎక్కడివి?

ద్వి. సై: హిందువులు. ఎప్పుడట్లాగే ప్రవర్తిస్తుంటారు. మతాన్ని గూర్చి తర్కిస్తున్నారు.

ప్ర. సై: మతాన్ని గూర్చి ఎందుకు తర్కించుకుంటారు?

ద్వి. సై: నేను చెప్పలేను. ఎప్పుడూ అంతే. కొందరు ద్వైత మంటారు; కొందరు అద్వైతం చెప్తారు; కొందరు విశిష్టాద్వైత మంటారు.

ప్ర. సై: అలాంటి విషయాల్ని గూర్చి తర్కించుకొనటం హాస్యాస్పదమనుకొంటాను.

నంద: సునీథా రాజకుమారి యీరాత్రి ఎంత అందంగా వుంది!

ప్రతీ: ఎప్పుడదే పనిగా ఆమెవంక చూస్తున్నావు. అలా చూడటం అట్టే మంచిది కాదు.

నంద: ఈ రాత్రి ఆమె చాల అందంగావుంది.

ప్ర. సై: తారానాథుడు విషాదంగా చూస్తున్నాడు.

ద్వి. సై:ఔను, విషాదంగా చూస్తున్నాడు.
ప్ర. సై:అతడు దేనివైపో చూస్తున్నాడు.
ద్వి. సై:ఎవరివైపో చూస్తున్నాడు.
ప్ర. సై:ఎవరివైపు ?
ద్వి. సై: చెప్పలేను.
నంద: రాజకుమారి ఎంత వివర్ణంగావుంది! ఎన్నడూ అంత వివర్ణయైఉండగా చూడలేదు. రజతదర్పణంలో బింబించిన తెల్లగులాబీ నీడలాగావుంది.
ప్రతీ:ఆమెవంకకు చూడగూడదు. ఊరకచూస్తున్నావు.
ప్ర. సై:సునంద తారనాథుని పానపాత్ర నింపింది.
ద్వి. సై:తారనాథునకు పానీయాలంటే ఎంతో యిష్టం. నానా దేశాలనుంచి తెప్పిస్తుంటాడు.

(బుద్ధఘోషుని కంఠస్వరం)

నా తరువాత నాకంటె మహాపురుషుడు ప్రభవిస్తాడు. అతని పాదరేణువునకు నేను అర్హుడనుకాను. అతని ఆగమనంతో ఏకాంతప్రదేశాలు ప్రసన్నములౌతవి. పొందామరలవలె ప్రఫుల్లములౌతవి. బధిరాంధులు అనుగృహీతులౌతారు. నిర్భయంగా శిశువు కోడెత్రాచులతో ఆటలాడుకొంటుంది. జటాచ్ఛటల్ని తెమల్చి సింహాలను ఈడ్చుకొస్తుంది.

ద్వి. సై:నోరు మూయించలేవూ ? ఎప్పుడూ అసందర్భ ప్రలాపాలే.
ప్ర. సై:వద్దు. వద్దు. అతడు భిక్షువు. సత్వగుణ ప్రధానుడు. భిక్ష పెట్టినప్పుడల్లా దీవిస్తూవుంటాడు.
ద్వి. సై:ఎక్కడనుంచి వస్తుంటాడు ?

ప్ర. సై: బౌద్ధవిహారంనుంచి. భయంకరంగా ఉండేవాడు. అతనికి శిష్యులుకూడవున్నారు.

నంద: రాజపుత్రి తాలవృంతంమాటున ముఖందాచుకొన్నది. ఆమె కరాలు తరంగాహతాలైన అరవిందాలులాగా చలిస్తున్నాయి.

ప్రతీ: అది అంతా నీకెందుకు? ఆమెవైపునకు ఎందుకుచూస్తావు? చూడగూడదు. . . ప్రమాదమేమైనా కలుగవచ్చును.

ద్వి. సై: (డిగ్గియవైపుచూస్తూ) విచిత్రమైన కారాగారం!

ప్ర. సై: ప్రాచీనపు డిగ్గియ.

ద్వి. సై: అనారోగ్యకరమనుకొంటాను.

ప్ర. సై: లేదు. తారనాథుని అన్న పండ్రెండేండ్ల కారాగారవాసం అందులోనే అనుభవించాడు. చావలేదు. తుదికి గొంతు నులిమివేయించ వలసి వచ్చింది.

ద్వి. సై: గొంతు నులిమివేశారా? ఎవ్వరు చేయగలిగారు?

ప్ర. సై: తలారి.

ద్వి. సై: భయపడలేదా?

ప్ర. సై: తారనాథుని ఆజ్ఞ.

ద్వి. సై: రాజుగొంతు నులిమివేయటం ఘోరం.

ప్ర. సై: ఎందుకని? రాజులకూ ఒకటే తల!

ద్వి. సై: నాకు భయంకరంగా తోస్తున్నది.

నంద: రాజకుమారి లేచింది. అక్కడనుంచి బయలుదేరి వ్యథాకులితయైనట్లు కనబడుతున్నది. ఇటే వస్తున్నది. ఎంతవివర్ణగా వుంది! ఎప్పుడు అంత వివర్ణయై వుండగా చూడలేదు.

ప్రతీ: ఆమెను చూడకు. బ్రతిమాలుతున్నా, ఆమెను చూడకు.

నంద: ఎరిగిన రాజహంసిలాగ ఉన్నది. సువర్ణకుసుమములాగ ఉంది. (సునీథ ప్రవేశిస్తుంది.)

సునీ: నేనుండను; నేనుండలేను. చలిత పక్ష్మాంతర్వవర్తులైన ఆ తిలకాంకిత కనీనికలతో నన్నెందుకు చూస్తాడు? నాసోదరీ నాథుడట్లాచూడటం విచిత్రంగావుంది. అర్థం కావడం లేదు.

నంద: రాజకుమారీ! సభామండపంనుంచి వస్తున్నావా?

సునీ: ఈ మొలక తెమ్మెరలు ఎంతకమ్మగా ఉన్నాయి! ఇక్కడ మాత్రం వూపిరాడుతూవుంది. అక్కడ వారణాసీ సమాగతులైన హిందువులు రక్షుకొంటున్నారు. ఆ వెలిమిడి పూతలు, ఆ రుద్రాక్ష మాలలు, బెంకాయ కొప్పులవలె నిగుడుకునివున్న ఆ పిలకలు, ఆ పొడుగాంటిగోళ్ళు, ఆ నస్యపు బుజ్జికాయలు దుస్సహంగా ఉన్నవి. సభా భవనమంతా నస్యంతో పాడుచేస్తున్నారు.

నంద: రాజపుత్రీ కూర్చోవా?

ప్రతీ: ఆమెను ఎందుకు పలకరిస్తావు? ఎందుకు చూస్తావు? ప్రమాద మేదో కలుగుతుంది.

సునీ: జాబిల్లి ఎంత అందంగావుంది. వెండిపూవులావుంది. చల్లదనం వెదజల్లుతున్నది. అవివాహిత యువతీసౌందర్య మచ్చట తాండవిస్తున్నది.

(బుద్ధఘోషుని కంఠస్వరం)

భగవానుడవతరించాడు. సంతమసాలు దిగంతాలనుంచి కూడ తరలిపోయినవి. దెసలు తెలివి తాల్చినవి.

సునీ: ఆ ఉద్ఘోషించేదెవ్వరు?

ద్వి. సై:బౌద్ధభిక్షువు రాజపుత్రీ !
సునీ:బౌద్ధభిక్షువు! ఇతనికేనా తారనాథుడు భయపడుతుంటాడు ?
ద్వి. సై:ఆ సంగతి మాకు తెలియదు. అది బుద్ధఘోషుని కంఠస్వరం.
నంద:ఉద్యానవనం ఈరాత్రి ఎంతో బాగుంది. షికారు వెళ్ళటానికి గుర్రాన్ని తెప్పించేదా ?
సునీ:నా సోదరినిగూర్చి ఘోరంగా చెబుతుంటాడుకాదా ?
ద్వి. సై:రాజకుమారీ! అతడు చెప్పేది మాకు అర్థంకాదు.
సునీ:ఆమెను తీవ్రంగా ఆక్షేపిస్తుంటాడు.

[పరిచారిక ప్రవేశిస్తుంది.]

పరిచారిక: తారనాథులు లోనికి రమ్మంటున్నారు.
సునీ:నేను రాను.
నంద:క్షమించు, రాజపుత్రీ! పోకుంటే విపత్తువాటిల్లవచ్చును.
సునీ:భిక్షువు వృద్ధుడా ?
నంద:పోవడం మంచిది. లోనికితీసికొని వెళ్ళేదా ?
సునీ:ఈ భిక్షువు......వృద్ధుడా ?
ప్ర. సై:లేదు. పరిపూర్ణయౌవనుడు.
కంఠస్వరము: భరతవర్షమా! చిన్మయరూపము అదృశ్యమైనదని సంతోషించకు.
సునీ:విచిత్రస్వరం. అతనితో మాట్లాడాలి.
ప్ర. సై:అది సాధ్యంకాదు, రాజకుమారీ! ఎవ్వరూ అతనితో మాట్లాడ రాదని ప్రభువుల ఆజ్ఞ. పురోహితుడుగూడ అతనితో మాట్లాడరాదు.

సునీ: అతనితో మాట్లాడాలి.

ప్ర. సై:సాధ్యంకాదు రాజపుత్రీ!

సునీ:అతనితో మాట్లాడుతాను.

నంద:లోనికి వెళ్ళటం మంచిదికాదా?

సునీ:ఆ భిక్షువుని తీసికొనిరా. (పరిచారిక వెళ్ళుతుంది.)

ప్ర. సై:మేము సాహసించలేము.

సునీ:(దిగ్గియ సమీపించి లోనికిచూస్తూ) అడుగున ఎంత అంధకారబంధురంగా వుంది! ఇట్లాంటిచోట ఉండటం దుష్కరం. కేవలం సమాధివలె ఉన్నది. (సైనికులతో) వినలేదా? భిక్షువుని తీసికొనిరండి. అతన్ని చూడాలి.

ద్వి. సై:క్షమించాలి.

సునీ:ప్రతీక్షింప జేస్తున్నారు.

ప్ర. సై:మా ప్రాణాలు మీవి, కాని...దీనికి మమ్మల్ని నియోగించ వద్దని మనవి.

సునీ: (నందకుమార్ వంకచూస్తూ) నందకుమార్!

ప్రతీ:ఏమి సంభవిస్తుందో? ఏదో విపత్తు వాటిల్లుతుంది.

సునీ:(నందకుమారుని దగ్గరకు వెళ్ళి) నందకుమార్! దాన్ని నాకోసం చేసిపెట్టవా! నాకోసము చేసిపెడతావు. నిన్నెప్పుడూ కనికరించాను. నాకోసము చేస్తావు. ఊరికే ఒక్కసారి, ఊరికే, ఆవిచిత్ర బౌద్ధభిక్షువును చూస్తాను. అతన్నిగూర్చివిచిత్రంగా చెప్పుకొంటున్నారు. తారనాథుడు గూడ అతన్నిగూర్చి ప్రసంగిస్తాడు. అతనికి భయపడతాడనుకొంటాను. నీకూ భయమేనా నందకుమార్!

నంద:నాకు భయంలేదు రాజపుత్రీ! మానవ మాత్రుడికి నేను

భయపడను. ఈ దిగ్గియమూత తీయరాదని తారనాథుని శాసనం.

సునీ:దాన్ని నాకోసం చేస్తావు నందకుమార్. రేపు నేను వాహ్యాళికి వెళ్ళేటప్పుడు ఒక చక్కనిపూవు—మల్లెపువ్వు నీమీద—వేస్తాను.

నంద:నేను చేయజాలను.

సునీ:నాకోసం చేస్తావు నందకుమార్. నీవు చేస్తావని నీకు తెలుసు. రేపు వాహ్యాళికి వెళ్ళేటప్పుడు పల్లకీ తెరల్లో నుంచి చూస్తాను. నందకుమార్ ! చిరునవ్వులుచిలికేచూపులతో చూస్తాను. మందహాసంచేస్తాను. నావంకచూడు, నందకుమార్, నావంకచూడు. నాకోరిక నెరవేరుస్తావని నీకూ తెలుసు. నీకు బాగా తెలుసు...నీవు చేస్తావని నాకు తెలుసు.

నంద:(మూడోసైనికునితో)భిక్షువునిరానీ!...రాజపుత్రి చూడ గోరుతున్నది.

ప్రతీ:నెల ఎంత విచిత్రంగావుంది !

నంద:నీలిజలతారు ముసుగులోనుంచి నవ్వే రాజపుత్రి ముఖం లాగావుంది. (భిక్షువు దిగ్గియనుంచి వస్తాడు. సునీథ అతన్ని అవలోకించి మెల్లగా ఒకటి రెండడుగులు వెనుకకు వేస్తుంది.)

బుద్ధ:ఆ పాపి, ఆ ఆసన్నమరణుడెక్కడ ?

సునీ:ఎవ్వరినిగూర్చి మాటాడుతావు ?

నంద:నీ వెన్నడు చెప్పకోలేవు రాజపుత్రీ.

బుద్ధ:ఆ మోహాంధులెక్కడ ?

సునీ:నా సోదరినే అంటున్నాడు.

నంద:రాజకుమారీ ! కాదు.

సునీ:నా సోదరినే. సందేహంలేదు.

బుద్ధ:శౌర్యమపేక్షించి ఆంధ్రులను, నానావస్త్రాలంకార సౌష్టవం కోరి మాగధుల్ని, సౌందర్యమపేక్షించి కాశ్మీరవాసుల్ని కామించిన ఆ పతితురాలెక్కడ ? పశ్చాత్తాపమునొంది దైవానుగ్రహము పొందునుగాక !

సునీ:భయంకరుడు ! భయంకరుడు ! !

నంద:రాజపుత్రీ ! ఇక్కడ నిలువవద్దు. బ్రతిమాలుకుంటున్నా.

సునీ:అన్నిటికంటె అతనినేత్రాలుభయంకరాలు.హిమశైలంలోని కుహరాలవలె ఉన్నాయి. నల్లకోడెత్రాచుల నికేతనాలు లాగా ఉన్నాయి. నాగులు కుబుస మూడ్చే బుయ్యారపు కోవలులాగా ఉన్నాయి. తరపివెన్నెలచే తరువబడుతున్న తమస్సరస్సుల్లాగా ఉన్నవి...అతడు మరల మాట్లాడుతా డనుకుంటావా ?

నంద:నిలువ వద్దు రాజకుమారీ ఇచట క్షణము నిలువవద్దు.

సునీ:ఎంత కృశించి పోయాడు. పలుచని గండారపు బొమ్మలాగా ఉన్నాడు. ఉదయాద్రినుంచి వస్తున్న హిమకిరణంలాగా ఉన్నాడు. ఇంకా దగ్గరకుపోయి చూస్తా.

నంద:వద్దు, వద్దు, రాజకుమారీ !

సునీ:దగ్గరకు పోయి చూస్తాను.

నంద:రాజకుమారీ ! రాజకుమారీ !

బుద్ధ:ఈమె ఎవ్వరు నన్ను చూస్తున్నది ? ఆమె చూడడం నాకిష్టంలేదు. ఆ చకిత వీక్షణాలతో నాపై కెందుకు దండెత్తుతున్నది ? ఎవ్వరో ఎరుగను. ఎవ్వరో తెలిసికో

నవసరంలేదు. పొమ్మనండి. ఆమెతో గాదు నేను మాట్లాడ వలసింది.

సునీ:సునందా సోదరిని.

బుద్ధ:పో దుశ్శీలాసోదరీ...దూరంగా పో. ఈ భిక్షువునుండి తొలగిపో. నీ సోదరి చేసినపాపాలు భగవానుని చెవిన పడ్డవి.

సునీ:ఘోష్ ! ఏదీ మరొకసారి. నీకంఠం మృదుమధురం.

నంద:రాజపుత్రీ ! రాజపుత్రీ ! రాజపుత్రీ !

సునీ:మళ్ళా మాట్లాడు ! మళ్ళా మాట్లాడు ! ఘోష్ నేనేం చెయ్యాలో సెలవిమ్ము.

బుద్ధ:సునందా సోదరీ, దగ్గరకు రాకు ! పశ్చాత్తాపతప్తవై భగవంతుని వేడుకో.

సునీ:అతడెలా వుంటాడు, నీలాగా అందగాడా ఘోష్ ?

బుద్ధ:వెనుకకువెళ్లు. రాజసౌధంలో మృత్యుపక్షు చటచ్చటా రావాలు వినబడుతున్నాయి.

నంద:రాజకుమారీ ! లోనికి పో. వేడుకొంటున్నాను.

బుద్ధ:భగవాన్ ! ఎవ్వరి నుపసంహరింప నుద్దేశించావో అతని చావు సమీపింపలేదు.

సునీ:ఘోష్ !

బుద్ధ:ఎవరది ?

సునీ:ఘోష్ ! నీ శరీరాన్ని నేను ప్రేమిసున్నాను. నీశరీరము లేతగులాబీ పూవులను వెక్కిరిస్తూవుంది. కాంచనకేతకీ కుసుమ గర్భదళోదరాలుగాని, తామరాకులమీద పారాడుతున్న ప్రభాతలక్ష్మి పాదాలుకాని, కెరటాల తొట్టిలో ఉయ్యాలూగుతేలే తెలిపి జాబిల్లిగాని, నీ దేహానికి సరిరావు. ఏదీ నన్నొకసారి తాకనీ.

బుద్ధ:పోదూరంగా పో. నీవుస్త్రీవి. నాతో మాట్లాడకు. నేనువినను.

సునీ:నీశరీరం అసహ్యంగా కుష్ఠుదేహంలాగఉంది. పాపకోడెలు ప్రాకిన గోడలాగఉంది. వృశ్చికములు తావలము లేర్పరచుకొన్న కుడ్యంవలె ఉన్నది. అసహ్యం...నీ దేహ మసహ్యం. నీ జడల్ని ప్రేమిస్తున్నాను ఘోష్. ద్రాక్షా రామమునందు వ్రేలాడు ద్రాక్షాగుళుచ్ఛాలవలె ఊగు తున్నవి. కృష్ణాపులినాంతరములందు విహరించే సింహాలకీ, తస్కరులకీ, పగలు ఆశ్రయమిచ్చే పింగళలతానికుంజ పుంజములవలె ఉన్నాయి. తారాశశాంక పరిహృతమైన ఘోరనితాంత నిశాగర్భములు, నీ జడలకంటె గరీయ ములుకావు. ప్రపంచంలో నీ జడల నీలిమ మించిన నీలిమ లేదు.....ఏదీ నన్నొక్కసారి తాకనీ.

బుద్ధ: తాకకు సునందాసోదరీ, తాకకు. ఈ పవిత్రాలయాన్ని మలినం చేయకు.

సునీ:నీజడలు భయంకరాలు,ధూళిధూసరితములు,పంకిలములు. నీ కంఠముచుట్టూ మెలివేసికుంటున్న నల్లత్రాచుల్లాగా ఉన్నాయి. నీజడల్ని ప్రేమించటంలేను—నీ అరుణాధరాలు ప్రేమిస్తున్నాను ఘోష్. చందనతరువుమీది బింబాలు లాగా ఉన్నవి. రాజులకోసమై సంధ్యాసమాయాల్లో సముద్రావగాహ మొనరించి తెచ్చిన పవడాలులాగా ఉన్నవి......నీయధరాల్ని నన్ను ముద్దుపెట్టుకోనీ.

బుద్ధ:ఎన్నటికీ వల్లగాదు. సునందాసోదరీవల్లగాదు.

సునీ:ముద్దెట్టుకుంటాను,ఘోష్; నీపెదవుల్ని ముద్దెట్టుకుంటాను.

నంద:రాజకుమారీ! రాజకుమారీ! సౌందర్యారామమైన నీవతని

వంక చూడకు, చూడకు. అలాంటి మాటలాతనితో
చెప్పకు. వాటిని నేను సహించలేను......రాజపుత్రీ!
రాజపుత్రీ! యిలాంటివి మాట్లాడకు.

సునీ:నీ పెదవుల్ని ముద్దెట్టుకుంటాను ఘోష్!

నంద:హా!!...

[పొడుచుకొని సునీథా బుద్ధఘోషుల మధ్య పడిపోతాడు.]

ప్రతీ:నందకుమారు డాత్మహత్య చేసికొన్నాడు! సైన్యాధినేత ఆత్మహత్య చేసుకున్నాడు! నా స్నేహితుడు గతించాడు! సుగంధద్రవ్యాలు, మణికుండలాలు ఇంతకు ముందే ఇచ్చాను. అయ్యో, ఏదోవిపత్తు వస్తుందని అతడు మొదటనే మొత్తుకున్నాడు. నేనూ చెప్పాను; అనుకొన్నంతా జరిగింది. జాబిల్లి విగతజీవులకోసము వెదకుతున్న దను కొన్నాను. ఇతని నని మాత్రము తలపనైనా తలపలేదు. అయ్యో! ఈ విషమయ చంద్రికలనుంచి ఇతన్ని ఎందుకు దాయక పోయాను! ఏ గుహాలో దాచినా ఇతన్ని చూచి యుండక పోవునే!

ప్ర. సై:రాజపుత్రీ! సైన్యాధిపతి పొడుచుకుని గతించాడు.

సునీ:నీ పెదవుల్ని ముద్దెట్టుకోనీ.

బుద్ధ:స్వైరిణీసోదరీ, భగవంతుడు నిన్ను కనిపెట్టుతూనే ఉన్నాడు. అతన్ని అన్వేషించు. పాప విమోచనం కోరుకో.

సునీ:నీ పెదవుల్ని ముద్దెట్టుకోనీ.

బుద్ధ:పతితవు, పో.

సునీ:ఘోష్. నీపెదవుల్ని ముద్దెట్టుకోనీ.

బుద్ధ:నీవంక చూడరాదు. నీవంక చూడను. పాతకీ, పో వెళ్ళిపో.

[అతడు డిగ్గియలోకి వెళ్ళుతాడు.]

సునీ: నీ పెదవుల్ని ముద్దెట్టు కుంటాను ఘోష్. నీ పెదవుల్ని ముద్దెట్టు కుంటాను.

ప్ర. సై: ఇంకో చోటికి కళేబరాన్ని చేర్చాలి. తాను సంహరించిన వాళ్ళను తక్క తక్కిన కళేబరాల్ని తారనాథుడు చూడడు.

ప్రతీ: సోదరుడు. సోదరుని కంటె అధికంగా ప్రేమించేవాడు. సుగంధ ద్రవ్యాన్ని, అంగుళీయకాన్ని ఇచ్చాను. ఎప్పుడూ ఇరువురము కలసి మెలసి తిరిగేవాళ్ళము. సాయంకాలము కృష్ణానదీ తీరాన మామిడిగున్నల తోపుల్లోకి వెళ్ళే వాళ్ళము. ఎప్పుడు తన దేశపు సంగతులు మాట్లాడేవాడు. అతని స్వరము వీణానాదములాగా ఉండేది. నదీజలాలలో తన నీడని చూచుకొనటాని కెంతో ముచ్చట పడేవాడు. దానికి నేను మందలిస్తుండే వాణ్ణి.

ద్వి. సై: నీవు చెప్పింది నిజమే. ఈ కళేబరాన్ని తీసివేయాలి. తారనాథుడు చూడరాదు.

ప్ర. సై: తారనాథు డిక్కడికి రాడు. ఈ ఉపరిభాగానికి ఎప్పుడూ రాడు. భిక్షువులంటే భయం.

[సునందా తారనాథులు వస్తారు.]

తా: రాజపుత్రి, సునీథ ఎక్కడ ? రమ్మని ఆజ్ఞాపిస్తే ఎందుకు రాలేదు ? ఆఁ ! అదిగో అక్కడవుంది.

సున: ఆమెవంకకు చూడరాదు ! ఎప్పుడూ ఆమెవంకకే చూస్తున్నావు !

తా: చంద్రరేఖ విచిత్రంగా కనబడుతూవుంది. సర్వత్ర కాముకుల కోసము వెదుకుతున్న కాముకిలావుంది. దిగంబర. సంపూర్ణ దిగంబర. నీలమేఘాలు దిగంబరత్వాన్ని ఆచ్ఛాదింప

చూస్తున్నవి. కాని ఆచ్ఛాదింపనీయటంలేదు. ఆ మేఘ శకలాల్లో ఆమె మధుపానలాగ తూలిపోతున్నది. కాముకులకోసము వెదకుతున్నది. సందేహములేదు. మధుపానం చేసిన యువతివలె తూలిపోవటంలేదా ?

సున: లేదు; చంద్రరేఖ చంద్రరేఖలాగానేవుంది. లోనికి వెళ్ళుదాము పద...నీకిక్కడేమిపనిలేదు.

తా: నేనిక్కడేఉంటాను. పరిచారికా, తివాసీలు పరచి, దివ్వెల్ని వెలిగించు. హాయిగా గాలివీస్తూవుంది.

సున: గాలికోసముగాదు నీవిక్కడ వుండదలచింది.

తా: ఔను! కేవలం గాలికోసమే, రా సునందా. ఆఁ...... కాలుజారింది. రక్తంలో కాలు జారింది. అపశకునం. అపశకునం. ఇక్కడ రక్తమెందుకున్నది? ఈ కళేబర మెవరిది?

ప్ర. సై: ఏలినవారి సైన్యాధిపతిది. నంద కుమారునిది.

తా: అతన్ని చంపమని ఆజ్ఞయివ్వలేదే.

ద్వి. సై: ప్రభూ! ఆత్మహత్య చేసికొన్నాడు.

తా: ఎందుకు? సైన్యాధిపతినిచేశానే.

ద్వి. సై: తెలియదు, ప్రభూ. ఆత్మహత్య చేసికొన్నాడు.

తా: ఆశ్చర్యకరంగావుంది. ఆత్మహత్యకు లోబడటం పరిహాసాస్పదము. అతని మృత్యువు విచారకరంగావుంది. కన్నులకు విందుగూర్చేవాడు. ఉన్మత్తపు చూపులతో చూచేవాడు. సునీథనుగూడా ఆ ఉన్మత్తపు చూపులతో చూచేవాడనుకుంటాను. ఎక్కువగా ఆమె వంకకు చూస్తూవుండేవాడనుకొనేవాణ్ణి.

సున: ఆమెను అధికంగా చూచేవాళ్ళు ఇంకా వున్నారు.

తా: అతనితండ్రి ప్రభువు. అతన్ని రాజ్యాన్నుంచితరిమివేశాను. అతని భార్యను నీవు దాసిగా ఉంచుకున్నావు. అతడు నా కిక్కడ అతిథిగా ఉన్నాడు. అందుకనే అతన్ని సైన్యాధిపతిని చేశాను. అతడు గతించినందుకు విచారంగావుంది. ఇంకా కళేబరాన్ని ఎందుకుఉంచారు ? తీసివేయండి. (వారు శవాన్ని తీసివేస్తారు) ఇక్కడ చలిగావుంది. గాలివీస్తున్నది. వీయడంలేదా ?

సున:గాలిలేదు.

తా :గాలి వీస్తున్నది. . .గాలిలో ఏదో విపుల పక్షచటచ్ఛటా రావం వినవస్తున్నది. నీకు వినబడటంలేదా ?

సున:నాకేమీ వినబడటం లేదు.

తా :ఇప్పుడు నాకూ వినబడటంలేదు. ఇంతకుముందు విన్నాను. గాలిమోత, సందేహంలేదు. పోయినది. లేదు. మళ్ళీ వినబడుతున్నది. నీకు వినబడటంలేదా ? రెక్కలచప్పుడులాగా వున్నది.

సున:ఇక్కడ ఏమీలేదు. జబ్బుగా ఉన్నట్లున్నది. లోనికి వెళ్లుదాము పద.

తా :నాకు జబ్బులేదు, గిబ్బులేదు. నీ చెల్లెలు జబ్బుగావుంది. ఎప్పుడూ అంత వివర్ణయై ఉండగా చూడలేదు.

సున:ఆమెను చూడవద్దన్నాను.

తా :ఎవరురా అక్కడ ? పానీయం (పానీయం తెస్తారు) సునీథా ! నీవుకూడా కొంచెము పానీయం త్రాగుమవు గాని రా. అనన్యపానీయమిది. కొంచెం నీ యరుణాధరాలతో స్పృశించు. నేను త్రాగేస్తాను.

సునీ:దాహంగాలేదు—తారనాథ్ !

తా :నీ చెల్లెలు ఎట్లా సమాధానమిస్తున్నదో వింటున్నావా!

సున:అది ఉచితంగానే ప్రవర్తిస్తున్నది. నీ వెప్పుడు దానివంక కెందుకు చూస్తావు?

తా :పక్వఫలాల్ని తీసికొనిరా. (పండ్లున్నవి) సునీథా! వచ్చి నాతో వీటిని తిన్నైశై. ఈ ఫలము కొంచెము కొఱుకు. మిగిలింది నేను తింటాను.

సునీ:ఆకలిగా లేదు తారనాథ్!

తా :నీ చెల్లెల్ని ఎట్లా పెంచావో చూస్తున్నావా?

సున:మేము రాజకుల సంభూతులము; నీ తండ్రి పచ్చిదొంగ.

తా :అబద్ధ మాడుతున్నావు.

సున:నిజమని నీకు తెలుసు.

తా :సునీథా, వచ్చి నాప్రక్కనుకూర్చో, నీసోదరీ సింహాసనము నీకిచ్చివేస్తాను.

సునీ:విరక్తి జనింపలేదు తారనాథ్.

సున:నిన్ను గూర్చి ఏమనుకుంటున్నదో గుర్తించావా?

తా :తీసికొనిరా - ఏమిచెప్పాను? మరచాను. ఓ...ఓ... జ్ఞాపకం వచ్చింది.

బుద్ధ:కాలము సమీపించినది. నేను చెప్పిన జ్యోతిషం సమీపించిందని భగవానుడు చెప్పుచున్నాడు.

సున:నోరుమూయించు. అతని కంఠనాదం నేనువినను. ఎప్పుడూ నన్ను దూషిస్తున్నాడు.

తా :నిన్నే మనలేను. అతడు గొప్ప బౌద్ధభిక్షువు.

సున:నేనా భిక్షువుల్ని నమ్మను. ముందేమి జరుగుతుందో మానవుడు చెప్పగలడా? ఎవ్వరికీ తెలియదు. పైగ

నన్నెప్పుడూ దూషిస్తున్నాడు. నీవతనికి భయపడుతున్నా వనుకొంటున్నాను. నిజంగా భయపడు తున్నావు.

తా :నేనతనికి భయపడటం లేదు. మానవ మాత్రుడికి నేను జడియను.

సున:భయపడు తున్నావు. భయపడకుంటే ఆరునెల్లనుంచి వేధిస్తున్నా, అతన్ని హిందువుల కెందు కప్పగించవు ?

తా :అతడు మహాపురుషుడు. దైవసందర్శనం చేసికొన్న మహాను భావుడు.

కంఠ:పాపి ! కులట ! దాన్ని చంపి వేయండి.

సున:అతనినోరు మూయించు.

కంఠ:యోధులు కృపాణములతో పొడిచి ఖేటకముల క్రింద చిదిమి వేయుదురు గాక !

సున:లేదు, అగౌరవము.

స్వర:ప్రపంచాన్ని నిష్కళంకం చెయ్యటానికిదే మార్గం. మహిళా లోకం ఆమె ననుసరింప గూడదని నేర్చు కొంటుంది.

సున:నన్నేమంటున్నాడో వింటున్నావా ? నీ భార్యని అట్లా భంగపరుస్తూ వుంటే అంగీకరించి ఊరుకొంటున్నావు.

తా :నీ పేరెత్తలేదు.

సున:పేరెత్తక పోతేనేమి ? నన్నుద్దేశించి అంటున్నాడని నీకు తెలుసు. నేను నీభార్యను కానా ?

తా :అదంతా ఎందుకు ? పోనీ, గోస్తనీ రసాన్ని నింపిన ఆ పాత్రను అందుకో. (అందిస్తుంది. (తాగి) చూచావా, నీచెల్లెలెంత వివర్ణగా వున్నదో ?

సున:అది వివర్ణగా ఉన్నా, లేకున్నా నీకెందుకు ?

తా :ఇంతకుముందు అంత వివర్ణగా చూడలేదు.

సున: దాని వంక చూడగూడదు.

స్వర: ఆరోజున సూర్యుడు కేశంబంధం లాగా పరిణమిస్తాడు. చంద్రమండలము శోణత్వము వహిస్తుంది! నక్షత్రాలు జలజల రాలుతవి; రాజులు విహ్వాలు లౌతారు.

సున: శీతాంశు బింబము రక్తిమ వహిస్తుందట. చుక్కలు రాల్తాయట. మధుపానమత్తుడు మాట్లాడు తున్నాడు. ఆస్వరాన్ని సహించలేను. కర్ణకఠోరంగా ఉంది. మాట్లాడ వద్దని ఆజ్ఞాపించు.

తా: ఆజ్ఞాపించను. ఏమి చెబుతున్నాడో అర్థంకావడంలేదు. అది శకునం కావచ్చు.

సున: శకునాల్ని నమ్మను. లాహిరిగొన్నవాడివలె మాట్లాడు తున్నాడు.

తా: భగవద్భక్తుడు కావచ్చును.

సున: మహాభక్తుడు!

తా: (సునీథవైపు చూస్తూ సైనికునితో) నందకుమార్.

ప్ర. సై: ప్రభూ! నందకుమార్ ఏమిటి!

తా: నిన్ను అడుగలేదా? నిన్నే మడగాలో మరచాను.

సున: అదిగో, నాచెల్లెలివంక చూస్తున్నావు. దానివంకచూడకు. ఆ సంగతి ఇదివరకే చెప్పాను.

తా: అంతకన్నా చెప్పగలిగిందేమ ఉంది?

సున: అదే మళ్ళీ చెబుతున్నా.

తా: నందకుమార్ చనిపోయేటప్పుడేమన్నాడో?

సున: తబ్బిబ్బుగా మాట్లాడుతున్నావు. లోనికి వెళ్ళుదాముపద.

తా: సునీథా, నృత్యంచెయ్యి.

సున: నేను చేయసియను.

సునీ:చెయ్యాలని ఇచ్ఛలేదు తారనాథ్.

తా:సునందాసోదరీ, నాకోసమైనా నృత్యం చెయ్యి.

సున:ఆమె ఇచ్ఛానుసారంగా పోనీ.

తా:నృత్యం చేయటాని కాజ్ఞాపిస్తున్నాను.

సునీ:నేను చేయను తారనాథ్.

సున:(నవ్వుతూ) నీయాజ్ఞ ఎట్లాపాలిస్తున్నదో చూచావా ?

తా: నృత్యం చేస్తే యెంత, చేయకపోతే యెంత ? ఈరాత్రి సుఖంగావున్నాను. ఇంతసుఖంగా ఎప్పుడూ లేదు.

ప్ర. సై:విషాదవీక్షణం తారనాథుని నేత్రాల్లో మెరుస్తున్నది.

ద్వి. సై:ఆఁ

తా :నే నెందుకు సుఖంగా ఉండగూడదు ? శత్రువుల కోటల్లో జిల్లేళ్లు మొలిచాయి. నా సౌఖ్యాన్ని ఆటంకపరిచేది ఏమీ లేదు.

స్వర:అత డీ సింహాసనాసీనుడౌతాడు. జాంబూనదాభరణా లం కృతుడౌతాడు. అతని పాపం పండిపోతుంది. యమ దూత లాతనిని చిదిమివేస్తారు. క్రిమికీటకాలు పీల్చి పిప్పిచేస్తవి.

సున:ఏమంటున్నాడో విన్నావా ? క్రిమికీటకాదులు నిన్ను తినివేస్తవంటున్నాడు.

తా :నన్ను గూర్చికాదు. నన్నెప్పుడనడు. అది నా శత్రువుల్ని గూర్చి.

సున:ఆ గోడ వెందుకు. లోనికి వెళ్లుదాం పద.

ద్వి.సై:తారనాథుని ముఖంలో ఎంతవిషాదం తాండవిస్తున్నది.

ప్ర.సై:యథార్థము.

తా :సునీథా! సునీథా! నాకోసం నృత్యంచేయి. బ్రతిమాలుకొంటున్నాను. ఈ రాత్రి ఏదో దిగులు దిగులుగా ఉంది. ఇక్కడికి వచ్చినప్పుడు రక్తంలో జారాను. గాలిలో విపుల పక్షచటచ్ఛటారావాలు విన్నాను. ఏమి సంభవిస్తుందో ఎరుగను. విషాదంగాఉంది. నా కోసము నృత్యంచెయ్యి సునీథా. బ్రతిమాలుతున్నాను. నృత్యంచేశావంటే నీవు కోరింది ఏమైనా ఇస్తాను. అర్ధరాజ్యమైనా సరే.

సునీ:(లేస్తూ) నే నేమడిగినా యిస్తావా తారనాథ్ ?

సున:అమ్మాయి, నృత్యం చేయకు.

తా :ఏమైనా ఇస్తాను, అర్ధరాజ్యమైనా సరే!

సునీ:ప్రమాణం చేయి, తారనాథ్.

తా :చేస్తాను.

సున:చెల్లీ నాట్యం చేయవద్దు.

సునీ:దేనిమీద ప్రమాణం చేస్తావ్!

తా :నా జీవితమ్మీద, నా కిరీటముమీద, నా కులదైవతముల మీద ప్రమాణం చేస్తాను. నీవు నృత్యం చేస్తేచాలు; ఏమైనా ఇస్తాను. అర్ధరాజ్యమైనాసరే! సునీథా, సునీథా! నా కోసం నృత్యంచేయి.

సునీ:ప్రమాణం చేశావు, తారనాథ్.

తా: ఔను, చేశాను.

సునీ:ఇదే అడుగుతున్నాను. నీయర్ధరాజ్యమైనా ఇస్తావుగా!

సున:చెల్లీ, వద్దు.

తా: అర్ధరాజ్యమైనసరే కోరుకొన్నావా చక్కని రాణివౌతావు. రాణివైతే బాగుండదా! చలిగాఉంది. శీతవాయువు

వస్తున్నది......... ఓ ఈ పృథుపక్షచటచ్చటారావాలు ఎక్కడనుంచో వినవస్తున్నవి. ఓ ! అంధతమస సదృశమైన శేసుండము ఈ రాజసౌధములో ఎగురుతున్నట్లున్నది. దీనిని ఎందుకు చూడలేకుండాఉన్నాను. పక్షచటచ్చట ధ్వనులు భయంకరంగాఉన్నాయి. పక్షోద్ధూతవాతము బెడిదంగావుంది. ఉచ్ఛ్వాసమాడటంలేదు. కరములమీద పన్నీరు చిలకరించండి. ఊరుకోండి. ఈ ఆచ్ఛాదనాలని తీసివేయండి. వద్దు—ఊరుకోండి. ఈ గ్రైవేయకము— అరుణకుసుమ రచితమైన ఈగ్రైవేయకము — కరుస్తూ వుంది. ఈ పువ్వులన్నీ చింతనిప్పుల్లాగా ఉన్నాయి. ఒళ్లు కాల్చివేశాయి. (గ్రైవేయకాన్ని త్రెంచి ఆసనంమీద వేస్తాడు.) ఊపిరాడుతున్నది. రేకులు ఎంత ఎఱ్ఱగా ఉన్నాయి! అదంతా ఎందుకు ? తెల్లని వలువమీద నెత్తురుచుక్కల్లాగా ఉన్నాయి. పోనీ ! చూచిందానిలో నెల్లా దుశ్శకునాల్ని తడవటమెందుకు ? అట్లయితే జీవితమే దుర్భరమౌతుంది. రక్తబిందువుల్ని గులాబీరేకులనుకోవడము మంచిది. పోనీ ! ఆ ప్రసంగమే మానుకొందాము. నేను సుఖంగా ఉన్నాను. నేను సుఖంగా ఉంటానికి పాత్రుడను కానా ! నీ సోదరి నృత్యం చేయబోతున్నది. నాకోసము నృత్యంచేయవా సునీథా ! ప్రతిజ్ఞచేశావు.

సున:నా చెల్లెల్ని నృత్యం చేయనివ్వను.

సునీ:నీకోసము నృత్యం చేస్తాను తారనాథ్.

తా :నీ సోదరి ఏమంటున్నదో విన్నావా ? నాకోసము నృత్యం చేయ బోతున్నది. నృత్యంచేసి మేలు చేస్తున్నది. సునీథా నృత్యంచేసిన తరువాత నీవు కోరుకొన్నది అడుగు. మరచి

పోయేవు సుమా! నీవేమి కోరినా, నాయర్థ రాజ్యమైనా ఇచ్చివేస్తాను. ప్రతిజ్ఞచేశాను గదూ!

సునీ: ప్రతిజ్ఞచేశావు తారనాథ్.

తా: ఎప్పుడూ ప్రతిజ్ఞా భంగం చేయలేను. నేను అలాంటి వాణ్ణికాను. ఎట్లా అబద్ధమాడాలో నాకు చేతగాదు. నా ప్రతిజ్ఞకి నేను దాసుణ్ణి. నా ప్రతిజ్ఞ రాజప్రతిజ్ఞ. ఎందుకు ఆలస్యం చేస్తావు సునీథా?

సునీ: నృత్యోచిత వస్త్రధారణకోసము చూస్తున్నాను. పరిచారికలు కింకిణీ నూపురాలతో నా పాదాలలంకరించటానికి వస్తున్నారు.

[పరిచారికలు సజ్జీకృతచేసి తీసుకొనివస్తారు.]

తా: నీ కోమల పాదాలతో నృత్యం చేయబోతున్నావు. ధన్యుణ్ణి, ధన్యుణ్ణి, నీమృదు పాదాలు తమపత్రాలమీద నృత్యం చేస్తున్న పువ్వుల్లాగా వుంటవి... లేదు, లేదు. రక్తములో నృత్యం చేయబోతున్నవి. నాట్యరంగమంతా రక్తసిక్తంగా ఉందని ఆమె రక్తంలో నృత్యం చేయకూడదు. అపశకునము.

సున: ఆమె రక్తంలో నృత్యంజేస్తే నీకేమి? ఆ రక్తములో ఈదిన నీకు ఇది ఒక లెక్కలోనిదా?

తా: నెలవంక చూడు! నెత్తురుజొత్తు. భిక్షువు సరిగ్గా చెప్పాడు. నెలవంక నెత్తురుజొత్తు అవుతుందన్నాడు. చెప్పలేదా? మీరంతావిన్నారు. మీకది యథార్థంగా కనిపించటములేదా?

సున: కనిపించకేమి? నక్షత్రాలు జలజలా రాలుతున్నాయి. సూర్యుడు కేశబంధంలాగా పరిణమించాడు. రాజులు

విహ్వాలులయ్యారు. అది ఒకటైనాకనబడుతుంది జీవితంలో.
ఒక్కసారి మాత్రం భిక్షువు యథార్థం చెప్పాడు. ధరణీ
నాథులు విహ్వాలులవుతున్నారు......లోనికి వెళ్ళుదాము
పద. జబ్బుగాఉన్నారు. లోనికి వెళ్లుదాము పద.

స్వర: ఆ నడిచే దెవరు? ఆ ఔద్ధత్యం దేనికి? ఆ అరుణవస్త్రాలు దేనికి?

సున: లోనికి వెళ్ళుదాము. ఆ భిక్షువు వాక్యాలు నన్ను ఉన్మత్తు
రాల్ని చేస్తున్నాయి. అతడుఎప్పుడూ చెవిక్రిందగోలచేస్తుంటె
నా సోదరిని నృత్యం చేయనీయను. నీవు ఈ విధంగా దాన్ని
ఆలోకిస్తుంటే నేను నృత్యం చేయనీయను. ఒకటేమాట.
నేను నృత్యం చేయనీయను.

తా: కదలకు. ఆమె నృత్యం చేసేదాకా నేను రాను. నృత్యం
చేయి సునీథా, నృత్యంచేయి.

సున: చెల్లీ, వద్దు.

సునీ: సిద్ధంగా ఉన్నాను తారనాక్. (లలితంగాని ఉద్ధతంగాని
చేస్తుంది.)

తా: అమోఘము! అమోఘము! చూచావుగా నీసోదరి
నాకోసం నృత్యం చేసింది. దగ్గరకురా! సునీథా, దగ్గర
కురా; నీవు కోరింది స్వీకరింతువుగాని. నర్తకులకు
నేనెప్పుడు స్వల్ప సత్కృతి చెయ్యలేను. రాజోచితంగా
చేస్తాను. నీవేమి కోరినా ఇస్తాను. నీకేమి కావాలి?
కోరుకో.

సునీ: (మోకరిల్లుతూ) బంగారు పళ్ళెరంలో.

తా: (నవ్వుతూ) బంగారు పళ్ళెరంలోనా? అలాగే. ఆమె
అందంగా ఉంది. (సునందతో) లేదా? సునీథా, నీకేమి
కావాలి? బంగారు పళ్ళెరంలో ఏమి తెప్పించ మంటావు

చెప్పు. ఏమైనా ఇస్తాను, నాబండార మంతా నీదే. నీకేమి కావాలి సునీథా!

సునీ:(లేస్తూ) బుద్ధఘోషుని శిరస్సు.

సున:ఆఁ! బాగా కోరావు!

తా :వద్దు, వద్దు.

సున:చెల్లీ, బాగా కోరావు.

తా :సునీథా! వద్దు, వద్దు. అది సన్నడగవద్దు. మీఅక్కయ్య మాటవినకు. చెడుమార్గానికి తీస్తున్నది. ఆమెను లెక్క పెట్టకు.

సునీ :మా అక్క కోసం కాదు నాసుఖం కోసమే దాన్ని కోరుతున్నాను. నీవు ప్రతిజ్ఞ చేశావు తారనాథ్. మాట తప్పకు.

తా :నిజమే. కులదైవతాల సాక్షిగా ప్రతిజ్ఞ చేశాను. బాగా ఎరుగుదును. సునీథా! ఇంకేమైన కోరమని అడుగు తున్నాను. నా అర్ధరాజ్యం కోరుకో, నీకిచ్చి వేస్తాను. నీవు ఇంతకుముందు కోరింది కోరవద్దు.

సునీ :నేను బుద్ధఘోషుని శిరస్సునే కోరుకుంటున్నాను.

తా :వద్దు; వద్దు; నాకిది ఇష్టంగా లేదు.

సునీ:ప్రతిజ్ఞ చేశావు తారనాథ్.

సున:ఔను. ప్రతిజ్ఞచేశావు, అందరిముందు వాగ్దానం చేశావు. అందరూ విన్నారు.

తా :నోరుకట్టిపెట్టు! నీతో గాదు నేను మాట్లాడుతున్నది.

సున:నా సోదరి చక్కగా కోరుకొన్నది. సన్నితడు దూషించాడు. తనసోదరిని అది ప్రేమిస్తున్నదని ప్రతివాడెరుగును. ఒప్పు

కోకు, సోదరీ ఒప్పుకోకు. అతడు ప్రతిజ్ఞచేశాడు. ఆతడు ప్రతిజ్ఞ చేశాడు.

తా :ఆగు, నాతో మాట్లాడకు ... రా సునీథా, ఆలోచించి కోరుకో; నన్ను నిర్దాక్షిణ్యంగా చూడకు. నిన్నెప్పుడూ ప్రేమించాను. ... నిన్నధికంగా ప్రేమించ వచ్చును. ఇటువంటిది కోరకు. ఈలాంటి భయంకరమైన దాన్ని నిర్దాక్షిణ్యంగా కోరకు. నిజంగా పరిహాస మాడుతున్నా వనుకొంటున్నాను. నరికిన కర్పరాన్ని చూడటం హేయం కాదా! నీలాంటి కన్య చూడగూడదు. అందులో నీకేమి సుఖముంది. ఏమీలేదు. వద్దు వద్దు నీకు కావలసింది అదికాదు. నేను చెప్పేది విను. నాదగ్గర సార్వభౌముడు ప్రసాదించిన అమూల్య వజ్రముంది. ఎంతదూర వస్తువుల నైనా అందుట్లోనుంచి చూడ వచ్చును. సార్వభౌముడు మహార్నవమి దినాల్లో ఖేలనా రంగానికి తీసికొని పోతూ వుండేవాడు. అతని వజ్రము నా దానికంటె చిన్నది. ప్రపంచంలో దానికన్నా పెద్దవజ్రంలేదు. అది నీకు బాగుం టుంది. దాన్ని కోరుకుంటావా? కోరుకో, ఇచ్చివేస్తాను.

సునీ:నేను బుద్ధఘోషుని శిరస్సు కోరుతున్నాను.

తా :వింటంలేదు. వింటంలేదు. సునీథా! నన్ను మాట్లాడనీ.

సునీ:బుద్ధఘోషుని శిరస్సు.

తా :వద్దు, వద్దు. నీకది ఇష్టంకాదు. ఈ సాయంకాలమంతా నిన్ను చూచినందుకు నన్ను వేధించ దలచావు. దేనికి యిలా అడుగు తున్నావు. ఈ సాయంకాలమంతా నీవంక చూశాను. నీ సౌందర్యంవల్ల కలవరపడ్డాను. నీవంక అధికంగా చూచాను. ఇక నీవంక చూడను. వస్తువులవంక

గాని, మనుష్యులపంకగాని చూడగూడదు. ఆదర్శాల్లోనే చూడాలి. గోస్తనీరసము! గోస్తనీరసము! రావూ!... సునీథా, సునీథా, కోపమెందుకు. రా...ఏమిచెప్పదలచాను? ఏమిచెప్పాను? ఆఁ! జ్ఞప్తికి వచ్చింది. సునీథా, వద్దు— దగ్గరకురా! విపవని భయపడుతున్నాను—సునీథా, నాసువర్ణమయూరాల్ని, నా సువర్ణ మయూరాల్ని చూచావుగా. ఆ గుబురుగావుండే బాలరసాల సాలల్లో అట్లాడుతూవుంటే, బంగారపు చంచువులూ, సిందూరపు కాళ్లు – తినేవి బాగరపుగింజలు, తోకలువిప్పితే కాలేయ కాదంబినులు నీలాకాశములో ప్రత్యక్షమూతాయి; గొంతెత్తి కూస్తే తొలకరిచినుకులు చిటపటా, చిటపటా రాలుతవి. జంటలుజంటలుగా అశోకసహకారపు నీడల్లో మందగమనంతో బయలుదేరుతాయి. ప్రతి దాన్ని ఒక్కొక్క సేవకుడు కాపాడుతుంటాడు. అప్పుడప్పుడు దర్శనీయంగా చెట్లమీదుగుండా సరోవర ప్రాంతాన వాలుతాయి. ప్రపంచంలో అంతకన్నా విచిత్రపు పులుగులు లేవు. ప్రపంచంలో ఏరాజుదగ్గరనైనా అలాంటి పులుగులులేవు. సమ్రాట్టుకు కూడ లేవు. అందులోనూ ఇచ్చివేస్తాను. నీవు ఎక్కడికిపోయినా గుడుసువెట్టుకొని వస్తుంటాయి. అప్పుడు నీ వెట్లావుంటావో కొంచము ఊహించుకో. విశద శరన్మేఘాంతర చంద్ర చంద్రికలాగా వుంటావు. నాకు శతమైతయముంది. అన్నింటినీ నీ కిచ్చి వేస్తాను. అన్నింటినీ నీకిచ్చివేస్తాను. నన్ను ప్రతిజ్ఞా విముక్తుణ్ణి చెయ్యాలి! అంతే. (చషకాన్ని ఖాళీచేస్తాడు)

సునీ: బుద్ధఘోషుని శిరస్సు.

సున: బాగా అన్నావు. ఆ మయూరాలు నీకేమి చేసుకోను ?

తా : హుష్. ఊరుకో! ఎప్పుడూ కాంద్రుమంటూనే ఉన్నావు. ఆహారము కోసము వెదుకుతున్న వ్యాఘ్రిలాగ గోంద్రు వెడుతున్నావు. నీ కంఠం దుర్భరం. ఊరుకో...సునీథా, నీవేమి కోరుతున్నావో ఆలోచించుకో. అతడు మహా పురుషుడు కావచ్చును. అతడు పునీతుడు. అతనిలో భగవాను డుండవచ్చును. అతడు గతించిన నాకు విపత్తు వాటిల్లవచ్చును. అతనిమరణంతో ఒకనికివిపత్తు కలుగు తుందన్నాడు. అది నాకే నేనిక్కడికి వచ్చేటప్పుడు రక్తంలో జారాను. గుర్తుంచుకో, పక్షచటచ్ఛటారావాన్ని విన్నాను. అవి అన్నీ అపశకునాలు. ఇంకాఉన్నాయి. నేను చూడక పోయినా ఇంకాఉన్నాయి. సునీథా, నాకు విపత్తువాటిల్ల టం నీకిష్టములేదుకదూ! నీవలాకోరవు. నేనుచెప్పిందివిను.

సునీ: బుద్ధఘోషుని శిరస్సు.

తా: వింటములేదు. నెమ్మదిగావిను. నేను......నేను శాంతంగా ఉన్నాను. నేను ప్రశాంతంగాఉన్నా, విను. నీ సోదరికూడా ఎన్నడూ చూచియెరుగని ఆభరణాలని ఇక్కడదాచాను. అనన్యములైన ఆభరణాలు. నాలుగుపేటల తారహారమున్నది. బంగారపువలలో చంద్రుల్ని బంధించినట్టుగా ఉంటుంది. పసింధిరోమ్మున ఒకానొక రాణి తాల్చింది. దాన్ని ధరించావంటే మహారాజ్ఞివలె వుంటావు. శార్దూల నేత్రగోళాల్లాగా మెరిసే హారితరత్నాలున్నాయి. మార్జాలాంబకములవలె తళతళలాడే పచ్చలున్నాయి. శిశిరార్చుల వెదజల్లే వజ్రాలున్నాయి. ఉదయాస్తమయాలతో పరి

వర్తనం చెందే చంద్రకాంతాలున్నాయి. నీలోత్పలాల వంటి నీలాలున్నాయి. ఇంకా, ఇంకా కిమ్మీరరత్నాలున్నాయి. కావాలంటే అన్నీ యిస్తాను. మృదుతూలికా తల్పాలున్నాయి. ఒక రత్నముంది. దాన్ని తలలో అలంకరించుకుంటే ఎలాంటి భావనా ప్రపంచంలోనికైనా వెళ్ళవచ్చును. ఇంకా నానాదేశ రాజన్యులంపిన అమూల్య వస్త్రాలున్నాయి. కావాలంటే అన్నీ ఇచ్చివేస్తాను. ఇంతకన్నా నీకేమి కావాలి సునీథా? నీకేమికావాలి చెప్పు. ఆ ఒక్కటి తక్క ఏమికావాలన్నా ఇచ్చివేస్తాను. ఒక్క ప్రాణంతప్ప సర్వస్వమూ నీకిచ్చివేస్తాను. నా కిరీటమిచ్చివేస్తాను.

సై, ప్రతీ: ఆఁ! ఆఁ!

సునీ: బుద్ధఘోషుని శిరస్సు కావాలి.

తా: (ఆసనములో కుంగిపోయి) ఆమె అభీష్టము నిర్వర్తితమవుతుంది గాక! నిజంగా ఆ పెద్దపులి తోబుట్టువు!

[ప్రథమ సైనికుడు సమీపిస్తాడు. సునంద రాజాంగులీయకాన్ని తీసిఇస్తుంది. సైనికుడు తలారికిస్తాడు. అతడు పవిత్రంగా చూస్తాడు.]

ఉంగరాన్ని ఎవ్వరుతీశారు? నా కుడిచేతిని ఉంగరముండేది. నా ఈ చషకములోని ద్రాక్షారసమెవరు త్రాగారు? ఏదో విపత్తు – ఎవరికో వాటిల్లుతుంది.

(తలారిడిగ్గియలోకి వెళ్ళుతాడు) అహా! నేనెందుకు ప్రతిజ్ఞ చేశాను? రాజులు ఎన్నడూ ప్రతిజ్ఞ చేయగూడదు. ప్రతిజ్ఞా పాలనము భయంకరము, ప్రతిజ్ఞాభంగము భయంకరమే.

సున: నా సోదరి మంచిపని చేసింది.

తా: ఏదో విపత్తు వాటిల్లుట నిశ్చయం.

సునీ: (డిగ్గియ మీాదకు వంగి వింటుంది.) చప్పుడేమీా లేదు. నాకేమీా వినబడటం లేదు. ఈత డెందుకు రోదించడు ? నన్నెవ్వరైనా చంపటానికి వస్తే పెద్దపెట్టున రోదిస్తాను, తన్నుకొంటాను, నేనూరుకోను ...... నరుకు, నరుకు, దండధర్, నరికివేసెయ్. నాకేమీా వినబడటం లేదు. ప్రశాంతంగావుంది. భయంకర ప్రశాంతి. అదిగో! ఏదో క్రిందబడింది. ఏదో క్రిందబడ్డట్టు విన్నాను. అది తలారి కృపాణము, నీచుడు భయపడ్డాడు; కత్తిని జారవిడిచాడు. వధించటానికి సాహసించలేక పోయాడు. వట్టి బంకు. సైనికులు ప్రేషితులవుదురుగాక. (ప్రతీహారిని చూచి అతనితో) ఇటురా ! మృతుని స్నేహితుడవుకాదా ? పోయి తారనాథుడు ప్రతిజ్ఞ చేసినదాన్ని, నేను కోరుకొన్నదాన్ని, ఆ తల, తలతెమ్మని సైనికులతో చెప్పు. (అతడు నిర్ఘాంత పడిపోతాడు. ఆమె సైనికుల వైపు తిరిగి) సైనికులూ ! ఇక్కడ. పోయి భిక్షువు తలతెండి. (సైనికులు స్తబ్ధులౌతారు) తారనాథ్, తారనాథ్, నీ సైనికులకు అతని కర్పరాన్ని తెమ్మని ఆజ్ఞాపించు.

(తలారి నీలదీర్ఘ బాహువు బౌద్ధభిక్షువు శిరస్సుతో వున్న రజత ఖేటకం వహించి డిగ్గియ వెలువడుతుంది. సునీథ లాక్కొంటుంది. తారనాథుడు కౌశేయాంచలముతో ముఖము కప్పుకొంటాడు. సునంద నవ్వుతూ విసురుకొంటుంది)

నీ యధరాల్ని చుంబింపనీవు ఘోష్! మంచిది! ఇప్పుడు ముద్దెట్టుకుంటాను. పండును కొరికే నట్లుగా ఇప్పుడు

నీ పెదవుల్ని కొరికి వేస్తాను. నీ పెదవుల్ని ఇప్పుడు ముద్దెట్టు కుంటాను ఘోష్. నేను అన్నాను. చెప్పలేదా ? చెప్పాను. ఆః ! ఇప్పుడు ముద్దెట్టుకొంటాను. నావంక కెందుకు చూడవు ఘోష్, భయంకరములై, క్రోధారుణములై, అసహ్యాభావ సూచకములైన నీనేత్రాలు ఇప్పుడు మూసి కొన్నాయి. ఎందుకు మూసికొన్నాయి. కళ్లు తెరువు ఘోష్. నావంక కెందుకు చూడవు ! నాకు భయపడి కన్నులు మూసుకొన్నావా? అరుణ నాగిని వలే విషజ్వాలలు గ్రక్కుతుండే నీ జిహ్వ కదలటం లేదు, ఏమీ మాట్లాడ టం లేదు. అతి విచిత్రం కాదా ? ఆ యరుణాశీ విష మెందుకు చలించటం లేదు ? నేను నీకవసరం లేదు. నీవు నన్ను పరిత్యజించావు. నన్ను అనరాని మాటలన్నావు. నన్ను పతితురాల్నిగా, కులటగా చూచావు. నీ మస్తకము నాకు వశమైంది; దీన్ని నా యిష్టము వచ్చినట్లు చేస్తాను. కుక్కలికి పారవేయ గలను; పక్షులకు పారవేయ గలను; కుక్కలూ పక్షులు మాత్రము ప్రేమించే నిన్ను...... నిన్నొక్కణ్ణే నేను ప్రేమించాను. మిగిలిన మానవుల్ని అందర్ని అసహ్యించు కొంటున్నాను. నీవు మాత్రము సౌందర్యవంతుడివి. నీ శరీరము గండారపు బొమ్మ. తామరస బహుళమైన ఆరామము. ప్రపంచంలో నీ జటా నీలిమ కంటే నీలిమ లేదు. నీయధరాలకంటే అరుణతరమైనది వేరొకటి లేదు. నీ కంఠస్వరము మురళీనాదము. నిన్ను చూచి నప్పుడు విచిత్ర గానాన్ని ఆలకించేదాన్ని. నన్నెం దుకు చూడవు ఘోష్ ? నీ కరాల చాటున, నీ శాపాల మాటున ముఖము దాచుకొన్నావు. నీదైవాన్ని చూచావు

గాని, నన్ను చూడలేదు. నన్ను చూడలేదు. నన్ను చూచే ఉన్నట్లయితే ప్రేమించే వాడివే. నేను, నేను నిన్ను చూచానుఘోష్, చూచి నిన్ను ప్రేమించాను. నిన్నెంత ప్రేమించాను ? ఇప్పటికీ ప్రేమిస్తున్నాను ఘోష్ ! నీ సౌందర్యం కోసం దప్పిగొని ఉన్నా. నీదేహం కోసము ఆకలి గొన్నా. ఆసవాలుగాని, ఫలాలుగాని నా దాహాన్ని తీర్చ జాలేవికావు. నేనిప్పు డేమి చెయ్యాలి ఘోష్ ? వేణులు కాని, వెల్లువలు కాని నాకామాన్ని చల్లార్ప లేవు. నేను రాజపుత్రికను, అసహ్యించు కొన్నావు. నేను కన్యను. నా కన్యాత్వాన్ని పీటువుచ్చావు. బ్రహ్మచర్యాన్ని అనుష్ఠించాను. నీవు నా నరనరాల్లో జాజ్వల్యమాన వహ్నిని రగుల్కొల్పావు......నావంక కెందుకు చూడవు ఘోష్? నావంకకు చూచి ఉన్నట్లయితే ప్రేమించి ఉండేవాడివి గదా! నీవు ప్రేమించి వుండేవాడవని నాకు తెలుసు. ప్రణయరహస్యము మృత్యురహస్యంకంటే గరీయము. ప్రేమనుగూర్చే విచారించాలి.

తా: నీ సోదరి క్రూరవ్యాఘ్రి. మహాపాపం చేసింది. అగోచరుడైన దైవముపట్ల మహాపరాధ మొనర్చింది.

సున: నా సోదరి మంచిపనిచేసింది. ఇక ఇక్కడే ఉంటాను.

తా: (లేస్తూ) మహాపాతకి మాట్లాడుతున్నది. లోనికి వెళ్లుదాము రా! నేనిక్కడఉండను. రా! చెబుతున్నాను. రా. ఏదో విపత్తు కలుగుతుంది. సందేహంలేదు. దివ్వెల్ని ఆర్పివేయండి. నే నా వస్తుసముదాయాన్ని చూడలేను. వీటికి నేను దర్శనమియ్యలేను. ఆర్పివేయండి. చంద్రుణ్ణి

కప్పండి. చుక్కల్ని దాయండి. సౌధంలో దాగుకొందము. రా! సునందా. నాగుండె కంపిస్తూఉంది.

[పరిచారికలు దివ్వెలు ఆర్పుతారు. నక్షత్రాలు సురిగిపోతవి. నీలాంబుదఖండము చంద్రుణ్ణి పూర్తిగా కప్పివేస్తుంది. రంగము కటికచీకటిగా ఉంటుంది. తారనాథుడు మెల్లెక్కుతుంటాడు.]

సునీ:ఇదిగో! నీ పెదవుల్ని ముద్దెట్టుకొన్నాను ఘోష్! నీ పెదవుల్ని ముద్దెట్టుకొన్నాను. నీ పెదవులు చేదుగావున్నాయి. అది రక్తపు రుచా? లేక ప్రణయపు రుచా? ప్రణయము చేదుగా వుంటుందంటారు. ఐతేపేమ్? ఐతేపేమ్? నీ పెదవుల్ని ముద్దెట్టుకొన్నాను ఘోష్.

[చంద్రాంశువు సునీథపైబడి వెలుతురిస్తుంది.]

తా: (వెనక్కి తిరిగి సునీథనుచూచి) దాన్ని చంపివేయండి.

(సైనికులు ముందుకు దుమికి తమ ఖేటకాలక్రింద సునందాసోదరి అయిన సునీథను చంపివేస్తారు.)

[తెర]

1935 నవంబరు

స్వర్గమా, నరకమా?

పాత్రలు :

వర్మ
వేదాద్రి

[యుద్ధరంగం. శవాలు కుప్పతిప్పలుగా పడివుంటాయి. వర్మ సైనికులతో కలిసి ఉన్నంతకాలం తీవ్రంగా పోరాడాడు. వారు పారిపోవటమో, చనిపోవటమో జరిగేటప్పటికి అతడొక్కడే మిగిలాడు. మళ్ళీ వాస్తవిక జగత్తు ఒకసారి అతనికి గోచరించింది. ఎక్కడలేని భయం కలిగింది. మెల్లగా శవాలు పోగుచేసి వాటిని మీదవేసుకొని పండుకున్నాడు. ఆ భయోద్వేగంవల్ల కొంత స్పృహతప్పి పడివుంటాడు. అతడెంతసేపు అలావున్నాడో తెలియదు. పూర్తిగా స్పృహ వచ్చేటప్పటికి అమిత దాహం కలుగుతుంది.

ఇంకా దూరాన్నుంచి ఫిరంగులమోత వినిపిస్తూనే వుంటుంది. చెదురాటుగా తుపాకీ గుండ్లు దూసుకొని వస్తూనే వుంటాయి.]

వర్మ: దాహం, దాహం !

అవ్యక్తస్వరం: అదిగో నెత్తురు మడుగు, దప్పిక తీర్చుకో.

వర్మ: (మెల్లగా) చచ్చానురా! మనుష్యుడైతే మానవరక్తాన్ని తాగమంటాడా ? ఏదో పెనుభూతం !

అవ్య: దాహమన్నవాడివి మెదలకుండా వూరుకున్నావేం ?

వర్మ: (మెల్లగా) ఇది నామీదనే వున్నట్లుంది. ఈ గడియతోనే నూరేళ్లు నిండాయి! ఈ నెపంతోనన్నా దాన్ని కొంత దూరం సాగనంపితే, అవతల ఎటుపోయి ఎటువస్తుందో. (పెద్దగా మూలుగుతూ) బాబూ, లేవలేకుండా ఉన్నా. కాస్త నీ దోసిటితో—

అవ్య: (మెల్లగా) ఇదేదో దయ్యంలాగావుంది. లేకపోతే రక్తం తాగుతానంటుందా ? అయితే పూజ్యులు దయ్యాలు

లేవన్నారే! అయినా కాస్త టాలాయిస్తే. (పెద్దగా) దేవతలు రక్తం ముట్టుకోరు.

వర్మ:అయితే నీవు అమరుడవా ?

అవ్య:ఆఁ.

వర్మ:ఇంకేం ! ఇది స్వర్గము.

అవ్య:ఊఁ.

వర్మ:అయితే ఇంత చీకటి బుయ్యారంగా ఉందేమిటి ?

అవ్య:రాత్రి.

వర్మ:అలాగా ! ఈ ధ్వని ఏమిటి ? (తలకొంచెం పైకి ఎత్తుతాడు. తుపాకి గుండు బుస్సున తలపాగాలోగుండా దూసుకుపోతుంది. అంతలోనే తల వంచుకుంటాడు.)

అవ్య:అబ్బే యేమీ లేదు. మన్మథుడు పుష్పబాణాలు సంధిస్తూ వున్నాడు. అవే రివ్వురివ్వున గాలిలో దూసుకు పోతున్నాయి.

వర్మ:మన్మథబాణాలు ఇంత రణగుణ ధ్వనిచేస్తాయా ?

అవ్య:గుండెల్నే చీల్చివేస్తాయి. అలాంటప్పుడు యీ ఘోష బయలుదేరక ఏమవుతుంది ?

వర్మ:మరి టపటపా పడుతున్నావేమిటి ?

అవ్య:యుద్ధరంగాన్నుంచి ఏకాయెకిని వస్తున్న వీరులమీద అప్సరసలు పుష్పవర్షం కురిపిస్తున్నారు.

వర్మ:అలాగా ! అయితే యీ లోకంలో ఆడవాళ్లు అద్దూపద్దు లేకుండా కంటికి కనిపించిన ప్రతివాడితో యిలా సరసా లాడుతా రన్నమాట !

అవ్య:ఏమిటీ ! నీవీ స్వర్గలోకం వాడివి కాదట్లుందే ?

వర్మ:మాది భూలోకం లెండి.

అవ్య:అలా చెప్పు మరి !

వర్మ:సరే కాని బాబూ ! ఇది స్వర్గలోకమేనా ?

అవ్య:ఆహా.

వర్మ:అయితే ఈ లోకంలో ఆకలి ఎప్పలుండ వంటారే ?

అవ్య:ఉండవు.

వర్మ:నాకు నాలుక పీక్కుపోతూవుందే ?

అవ్య:అయితే నీకు భూలోకంలో నివాపాంజలి ఇచ్చివుండరు.

వర్మ:ఇవ్వకపోవటమేమిటి ? అసంభవం. తప్పకుండా ఇచ్చి వుంటారు. మాది కర్మభూమి.

అవ్య:కర్మభూమి అయితే కావచ్చును. కాని నీకు మాత్రం నివాపాంజలి యిచ్చి వుండరు.

వర్మ:మా రాజవంశ మున్నంతకాలం అలా జరగటానికి వీలు లేదు. ఆ వంశం పేరు చెబితే చాలు; గడ్డి పరకసహితం నిలబడిమాట్లాడుతుంది. ధర్మం నాలుగు కాళ్ళ నడుస్తుంది.

అవ్య:అది పశువన్న సంగతి తెలియదులే. కాని నీవు భూలో కాన్ని వదలి వచ్చావని ఎవరికి తెలుసు ?

వర్మ:వచ్చేటప్పుడు మా చిరంజీవితో మరీ మరీ చెప్పివచ్చాను. నేను బ్రతికివున్నా, లేకపోయినా నివాపాంజలి విడవ మన్నాను. అలాంటి మంచివాడు మరొకడుండడు.

అవ్య:అతనికేమి ప్రమాదం సంభవించిందో ! లేకుంటే నీకీ అగచాట్లు ఎందుకొస్తాయి ?

వర్మ:మా ముసల్దయినా వూరుకుంటుందా ? దానికి నేనంటే ఎంతో ప్రాణం. నా కిలాంటి దుర్గతి వస్తుందని తెలిసికూడా ఎలా వూరుకొంటుంది ?

అవ్య:ఆమె కెలావుందో ?

వర్మ:(ఆలోచిస్తూ) నిజమే. ఇంతెలపాదీ ప్రమాదమే. భగవంతుడా. ఎంత కర్మ పట్టిందిరా! అరాజకం పెరిగి పోతున్న యీ రోజులలో ఏ నిమిషంలో ఏమి జరిగినా ఆశ్చర్యపడ నక్కరలేదు. అయినా రాజుగారు ఉన్నారు. యుద్ధరంగంలో చనిపోయిన సైనికులకు నివాపాంజలి ఇస్తూవుంటానికి ప్రత్యేకంగా బ్రాహ్మల్ని నియమించారు. అవి అయినా చేరి వుండాలిసిందే! ... ఇక్కడ అధికారు లేమన్నా.........

అవ్య:ఏమిటీ, లంచాలు పుచ్చుకొంటారనా ?

వర్మ:ఎందుకు కోపం బాబు! అలవాటయిన ప్రాణాలుకాదు ?

అవ్య:(నవ్వుతూ) నివాపాంజలిఅంటే అంత తేలిక అనుకున్నావా? మంత్రపూతం సరిగ్గా నిర్దిష్టవ్యక్తికే చేసుతుంది. మళ్లీ ఇంకెవ్వడన్నా అపహరించడానికి ప్రయత్నించాడా గొంతు పట్టుకొంటుంది.

వర్మ:అయితే ఎందుకురాలేదంటూ ?

అవ్య:అసలు నీవు చచ్చిపోయావని బ్రాహ్మణుల కెలా తెలుస్తుంది ?

వర్మ:ప్రతిరోజు యుద్ధంలో చనిపోయిన సైనికులను లెక్కకట్టించి వారిపేర్లు, కులగోత్రాలు త్రవ్వించి ఆ మీదట నివాపాంజలి ఇవ్వటానికి రాజుగారు కట్టడి చేశారు.

అవ్య:రోజురోజు అసంఖ్యాకంగా సైనికులు చచ్చిపోతున్నారు. ఈ సంఖ్య అంతా బట్టబయలైతే ప్రజల్లో ఆందోళన బయలుదేరదూ? అందువల్ల అందరికీ నివాపాంజలి ఇచ్చి ఉండరు.

వర్మ:ఇంతకూ దప్పికతో ఇలా అల్లాడిపోవలసిందేనన్నమాట. అబ్బబ్బ ! ఇది స్వర్గంకాదు. నరకంలాగా ఉంది. . . బాబూ బాబూ ! పుణ్యముంటుంది. ఇన్ని నీళ్లు గొంతులో పోద్దూ.

అవ్య:స్వర్గంలో ఉన్నవాడికి ఇంకా పుణ్యమెందుకు ? ఈ రంభా మేనకాదుల్ని వదలిపెట్టి ఏ పాడులోకానికో పోవాలి. నీకు నీళ్లు పొయ్యనూ పొయ్యను, ఆ పాడులోకానికి నేను పోనూపోను.

వర్మ:ఛీ ఛీ ! ఏమిలోకం ! చస్తేనన్నా బాగుంటుంది.

అవ్య:అయితే చావరాదు ? ఎవరడ్డపడ్డారు ?

వర్మ:ఇంతకూ ఇది అమరలోకం కాదన్నమాట !

అవ్య:(మాట్లాడడు.)

వర్మ:ఏం పలకవేం ! ఇది స్వర్గంకాదు. ఇంతసేపు ఈ ముసలి వాడితో పరిహాసాలాడుతున్నావా ? నీ తల కాయ నరికివేస్తా.

అవ్య:అంత మగసిరివుంటే యీ శవాల్లో ఎందుకు దాక్కుం టావులే ?

వర్మ:నాకా భయం ? మా సేనాపతన్నా ఆ మాట అనలేదు. పైగా ఎన్ని బంగారుపతకాల్ని బహుమతిగా సంపా దించానో తెలుసా ?

అవ్య:ఏదీ, ఒక్కటికూడా కనిపించదే ?

వర్మ:(మెల్లగా) ఓరి వెధవా, నన్ను ఒకకంట కనిపెడుతూనే వున్నావన్నమాట ! (పెద్దగా) వాటిని ఇంటిదగ్గర దాచి వచ్చాను. మీలాంటి పిరికివాళ్ళు యుద్ధంలో ఏమరాతా రని నాకేం తెలుసు ?

అవ్య:ఇంకేం! ధైర్యాన్ని కూడ ఇంటిదగ్గర భార్యకు కాపలా పెట్టి వచ్చివుంటావు.

వర్మ:కళ్ళు తెరవని పసికుంకలకుకూడ పెద్దవాళ్ళంటే ఎంత తేలిక, ఎంత తేలిక! నేనే పిరికివాణ్నయితే అన్ని బంగారు పతకాలు ఎందుకిస్తారు?

అవ్య:పారిపోయినందుకు.

వర్మ:పారిపోయిన సైనికుడికి బహుమతా? ఎవరన్నా వింటే నవ్విపోతారు.

అవ్య:నీవు మాంధాత కాలంలో ఉన్నట్లుంది. ఇప్పటి యుద్ధ తంత్రాల సంగతి తెలియదు కామాలు. సైన్యం ఎంత తొందరగా, ఎంత నష్టంలేకుండా పారిపోగలిగితే అంత లాభం. వెంటబడి తరుముకొనివచ్చే శత్రువు అంత తొందరగా అలసిపోతాడు. ఆ హడావుడిలో పరికరాల్ని వదలిపెట్టి నట్టిచేతుల్తో వుంటాడు.

వర్మ:అదంతా నాకు తెలీదు. నాకు మాత్రం నా ధైర్యసాహసాలకు మెచ్చుకొని బంగారు పతకాలిచ్చారు.

అవ్య:నీకే ధైర్యముంటే యీ నరకయాతన ఎందుకనుభవిస్తావు? ఈ మురిగిపోతున్న శవాలమధ్య, రోజులపర్యంతం ఈ దుర్గంధంలోఅన్నానికీ, నీళ్ళకూరోసి ఇలా పడివుంటావా? నేరుగా వెళ్ళి ఎముకు రొమ్మొడ్డి జయాన్నో, మృత్యువునో చూరగొంటావు.

వర్మ:(విషాదంగా) నిజమే నాయనా! ఇంకా యీ ముసలివాడు యీ లోకంలో అనుభవించవలసింది ఏముంది? కాని... కుంకుమరేఖ మాసిపోతే మా ముసలిదాని ముఖం ఎంత చిన్నబోతుందనుకున్నావు? నా కళ్లు గిర్రునతిరిగిఊడిపడవు?

అవ్వ:(గట్టిగా నవ్వుతూ) చచ్చిపోయినవాళ్లు బ్రతికినవాళ్ళను ఎప్పుడూ చూస్తూనే ఉంటారు కామాలు !

వర్మ:అదికాదు. పొరబడుతున్నావు. చావంటే నేను గజగజ వణికిపోయేవాణ్ణి కాదు. కాని...అది పసిది. నాలుగేళ్ళ పాటు ఆ లేతముఖం కుంకుమరేఖతో కళకళలాడుతూ వుంటే ఎంత బాగుంటుందనుకున్నావు ! నువ్వు చూచి ఉంటే ఇలాంటిమాట అనవు.

అవ్వ:తాటిచెట్టులాంటి కొడుకున్నాడని ఇంతకు ముందేగా చెప్పింది.

వర్మ:ఎప్పుడు ?

అవ్వ:యుద్ధానికి వచ్చేముందు అన్ని అప్పగింతలు పెట్టి వచ్చానన్నావుకాదూ ?

వర్మ:కాదని ఎవరన్నారు?

అవ్వ:నీ కొడుకు చిన్నవాడయితే అన్నీ వైనవైనాలుగా ఆఖరికి నివాపాంజలితో సహా మరచిపోవద్దని ఎలా హెచ్చరించావు ?

వర్మ:అవును, మా అబ్బాయి మాకు చిన్నవాడు కాక పెద్దవాడవుతాడా ?

అవ్వ:ఆ అబ్బాయి తల్లి చిన్నదా, పెద్దదా ?

వర్మ:చిన్నదే, నిజంగా పసిపాప. రెండో సంబంధం. అచ్చటా ముచ్చటా ఏమీ ఎరగదు. కళ్ళన్ని నామీదనే పెట్టుకున్నది.

అవ్వ:రెండో పెళ్ళి చేసుకొన్నవాడివి మూడో దాన్ని కట్టుకోటానికి ఏమాత్రం సంకోచ పడనక్కరలేదు. ఈ పుణ్యక్షేత్రమైన యుద్ధంలో చచ్చిపోతే రంభా మేనకాదులు నే

నంటే నేను, నాకు కావాలంటే నాకు కావాలి, అని వచ్చిం దాలతో వచ్చి పైన బడతారు.

వర్మ:అదే చిక్కు. అందరి అప్సరసలతో నేనెలా వేగేది ? పడుచువాణ్ణన్నా అయితే ఎలాగుండేదో ?

అవ్య:ఆ భయమేమీ అక్కరలేదు. నీ కిష్టమైన దాంతోనే కాపరం చెయ్యొచ్చు. ఎవ్వరూ కాదనరు.

వర్మ: మా ముసలిదాని సంగతో మరి ?

అవ్య:అంటే మీ మొదటిభార్య సంగతేనా ?

వర్మ:అబ్బబ్బా ! ఏం పిదపకాలం. . .మా పసిదానిసంగతి.

అవ్య:నీకు ఒకకూతురుకూడా ఉందా ?

వర్మ:కాదురా బాబు ! మా యింటావిడ.

అవ్య:అలా చెప్పరాదు ? ఇలా యేడ్పించకపోతే ? ఆవిడకేం మహాలక్ష్మిలాగ బంగారుపతకాలు అమ్ముకొని సలక్ష ణంగా కాలం గడుపుతుంది.

వర్మ:బంగారు పతకాలా ? ఎవరిచ్చారు ?

అవ్య:యింతకుముందేగా నీవుచెప్పింది. యుద్ధాల్లో ఎన్నో బం గారు పతకాలు సంపాయించాననీ.

వర్మ:లేదు. నేనెలా చెప్పిఉంటాను ? యుద్ధరంగాల్లో బంగారు పతకాలు పుట్టుకొస్తాయా ఏమిటి ? అయినా మా ముసలి దాని సంగతి నీకు తెలీదు. ఎప్పుడన్నా కాస్తఆలస్యంగా ఇంటికి వెళ్ళితే ఎంత గొడవచేస్తుందనుకున్నావు ? నన్ను చూడనిదే ఒక్క నిమిషం వుండలేదు. పైగా నేను రంభ దగ్గరున్నసంగతి తెలిసేనా ? అయ్యో చచ్చాను ! దాని ప్రసన్న వీక్షణం ఎంత సమ్మోహనంగా ఉంటుందో దాని కోపం అంత భయంకరంగా ఉంటుంది. అలాంటి

దాన్ని నేనెలా విడిచిపెట్టి వెళ్లేది ? ఇసుగుపోసుగువారంతా అదంటే ప్రాణాలు విడుస్తారు. వాళ్ళనడిగితే అది ఎంత మంచిదో తెలుస్తుంది.

అవ్య:ఆమె కలవాటైనవాళ్ళకు కాక పరాయివాళ్ళ కామె మంచి తన మెలా తెలుస్తుందిలే.

వర్మ:ఇప్పుడు కూసిన కూత మళ్ళీ కుయ్యి ?

అవ్య:(నవ్వును ఆపుకొని) ఎందుకు అంత కోపం ? నేనేమన్నాను? ఆమె మంచితనానికి అలవాటుపడ్డ వాళ్ళకు ఆమె మంచి తనం తెలుస్తుందన్నాను. ఇందులో తప్పేమిటి ?

వర్మ:అబ్బా ! దాహం దాహం !

అవ్య:నే నిందాకే దారి చూపించాను.

వర్మ:చావమంటావు. అంతేగా !

అవ్య:ఇలా బాధపడేకంటె హాయిగా కాలుమీద కాలువేసుకొని, ఆ రంభ అలా ఆకుమడుపులు అందిస్తూవుంటే, ఆ సన్నని పొడుగాటి వేలిని అలా లీలగా కొరికితే, మొగం చిట్లించుకొని ప్రయత్నం మీద కోపం తెచ్చుకొని ఆవిడ ఒక్క కమ్మనిచూపు అలా పారవేస్తే ఎంత బాగుంటుంది?

వర్మ:నిజమే, కాని ......

అవ్య:పశ్చినట్లే ఉంది, ఆ రంభాకేళిలో ఆనందం లేదని ఎవ్వడంటాడు ? కొమ్ములు తిరిగిన వేదాంతులుకూడ విషయికానందాన్ని ఒప్పుకున్నారు.

వర్మ:నేను కాదనటంలేదే ! కాని నా పెద్ద భార్య సంగతే ఆలోచిస్తూవున్నా.

అవ్య:ఆవిడకు అక్కడేం పని ? అక్కడి కెందుకు వస్తుంది ?

వర్మ:స్వర్గలోకంలో కాక అది ఎక్కడ వుంటుందంటూ ? నరకానికి పోతుందంటావా ? ఎప్పటికిపోదు. మహాపతివ్రత. కాదన్నవాళ్ళ నోట్లో పురుగులు పడతాయి. పైగా చచ్చిపోయిం తరువాత సువర్ణ దానం, గోదానం, భూదానం ఒక్కటేమిటి అన్ని దానాలు చేశాను. అలాం టప్పుడు అది నరకానికి ఎలాపోతుంది ? తప్పకుండా స్వర్గానికి చేరి ఉంటుంది.

అవ్య:చేరితే నీకేం ?

వర్మ:మహాబాగా చెబుతున్నావు. అమాంతం మీదపడి గొంతు నులిమేస్తుంది. ఇంకొకపెళ్ళి చేసుకుందికాక ఇక్కడకూడ నా ముందు నా కళ్ళయెదుట ఇలా ఊరేగుతావా అంటుంది.

అవ్య:మహాపతివ్రత అని ఇంతకుముందేగా చెప్పింది ?

వర్మ:కాదని ఏ దరిద్రుడంటాడు ?

అవ్య:ఆవిడ చనిపోయి నాలుగయిదు సంవత్సరాలయిందికాదు?

వర్మ:అవును.

అవ్య:ఇన్ని సంవత్సరాలనుంచీ ఆవిడ స్వర్గంలో ఏమిచేస్తూ వుంటుంది ? హా ప్రియా ! ఓహో ప్రియా ! ఎప్పుడు వస్తావు ? నువ్వెప్పుడు చస్తావు ? అని ఎదురు చూస్తూ వుంటుందా ? అంటే నువ్వెప్పుడు చస్తావు ? అని కనిపెట్టు కొని కూర్చుంటుందా ?

వర్మ:నోరు ముయ్యి. పతివ్రత భర్తచావుకోసం కనిపెట్టుకు కూర్చుంటుందా ? అలాంటిదైతే, అది పతివ్రతాకాదు; స్వర్గంలోనూ ఉండదు. ఏ నరకజ్వాలల్లోనో మగ్గిపోతూ వుంటుంది.

అవ్య:ఇంతకూ నీభార్య పతివ్రతేగా, అందువల్ల ఆవిడ స్వర్గ లోకంలోనే ఉండి ఉండాలి.

వర్మ:తప్పకుండా అంతే.

అవ్య:అయితే నీ కోసం ఎదురుచూస్తూవుండదు. అంతేనా, ఇందులో సందేహముందా ? పైగా స్వర్గంలో వార్ధకం, వావి-వరుసలు ఉండవని చెప్పనే చెప్పారు. ఉంటే రంభా మొదలైనవారు ఎవడు యుద్ధంలో చస్తాడా, యెవడు యజ్ఞంచేసి వస్తాడా అని యెదురు తెన్నులు చూస్తూ ఉండరు. కాబట్టి......మీా

వర్మ:శచీదేవికూడా అలాంటిదేనా ?

అవ్య:ఆవిడ దేవేంద్రుని భార్య.

వర్మ:మరి అది నా పెళ్ళాంగా ?

అవ్య:నీవు దేవేంద్రునిలాంటి అధికారివి కావుగా ?

వర్మ:టట్, ఇదంతా అబద్ధం. ఇష్టం వచ్చినట్లు కల్పించి వ్రాశారు. ఇలా చెడబరకేటప్పుడు వాళ్ళ భార్యలు జ్ఞాపకంరాలేదు. జ్ఞాపకం వచ్చి ఉంటే ఇలా అంకఛండాలం వ్రాసివుండరు.

అవ్య:ఇంతకూ అంతా అబద్ధమే నంటావు.

వర్మ:ఆహా! అందువల్ల యుద్ధభూమిలో చచ్చినా ఒకటే; రేపుతీరిగ్గా ఇంటిదగ్గర చచ్చినా ఒకటే.

అవ్య:ఎప్పుడు చచ్చినా ఒకటే అయినప్పుడు ఇప్పుడే ఎందుకు చావగూడదు ? ఈ బాధ తప్పుతుంది.

వర్మ:ఏదో శనిగ్రహం పట్టుకుందిరా బాబు. నీవు మానవుడి మాదిరిగా లేవు. నా చావుకు కనిపెట్టుకు కూర్చున్నా వేమంట ! నేను చచ్చిపోతే నీ కేమి వస్తుంది? నేను

భాగ్యవంతుణ్ణి కాదు. నీవు నా జ్ఞాతివీ కాదు. ఒకవేళ దగ్గర జ్ఞాతివైనా, నా అప్పులు, నా కుటుంబ భారాన్ని పంచుకోవలసిందే తప్ప నీకు ఒరిగేది ఏమీ లేదు.

అవ్య: శత్రువు చచ్చిపోవటం ఇష్టంకాదా ?

వర్మ: (ఉలిక్కిపడి) నాకు జ్ఞాపకం వున్నంతవరకు నీకుగాని, మీ వాళ్ళకుగాని అపకారం చెయ్యలేదు. ఇంతవరకూ కూడా మనం ఒకరి ముఖం ఒకరు చూచుకోలేదే! అలాంటప్పుడు నామీద నీకుగాని, నీ మీద నాకుగాని కోపం ఉంటానికి ఎలా వీలుపడుతుంది ?

అవ్య: నిజమే, కాని మా మీదికి ఎందుకు కత్తిదూశావు ? ఎవరిమీద పగతీర్చుకోటానికి వచ్చావు ? స్వర్గం అలంకరిస్తానంటావా ? అది లేదని నీవే చెప్పుకున్నావు.

వర్మ: నిజమే. (నిట్టూర్చి) పొట్ట...ఈ పాపిష్ఠిపొట్ట. నన్నేమి చెయ్యమంటావు ?

అవ్య: అయితే నీ రాజుతో కలిసి ఎవరిపైకి కత్తి దూశావో తెలుసా ?

వర్మ: అబ్బబ్బా ! ఏమిటి ఈ ధ్వని ?

అవ్య: రివ్వుమనేవి గాలిలో దూసుకుపోతున్న తుపాకి గుండ్లు. ఆహారం కోసం వచ్చి గుండ్ల దెబ్బలు తిని నక్కలు అర్చిచస్తున్నాయి. మాంసం కోసం రాబందులు ఆకాశంలో చక్రాలు కొడుతున్నాయి. అదను దొరికినప్పుడల్లా మాంస ఖండాలను తన్నుకు వెళ్లుతూ తుపాకీ గుండ్లకు బెదరి వాటిని జారవిడుస్తున్నాయి.

వర్మ: ఇక దిక్కేముంది ? బ్రతికి బయటపడటం కల్ల.

అవ్య: మరేమనుకున్నా ?

వర్మ: ఈ పక్షులకు, ఈ జంతుజాలానికి ప్రాణభయం లేదంటావా?

అవ్య: లేకేమి ?

వర్మ: ఉంటే యీ ప్రమాదకరమైన స్థలానికి ఎందుకు వచ్చాయి?

అవ్య: నువ్వెందుకు సైన్యంలో చేరా ? ఈ ప్రజ యెందుకు యుద్ధానికి దిగింది ?

వర్మ: నేనేదో దౌర్భాగ్యుణ్ణి. ఆ పక్షులకేం ? ఆ నక్కలకేం ? ఏ గ్రామాల్లోనో, ఏ అరణ్యాల్లోనో పొట్టపోసుకోవచ్చును గదా ?

అవ్య: గ్రామాల్లో ఏముంది ? పైరా, పంటా ? అంతా క్షామం. ప్రజలే తుంగగడ్డలు, రక్కెస గుబ్బలు, ఈతగుంజు, పక్షులు — ఒక టేమిటి ? తిన గూడనివాటికిగూడా ఎగబడ్డారు. అలాంటప్పుడు ఇతర ప్రాణుల సంగతి చెప్పాలా?

వర్మ: ఆకలిబాధవల్లనే యీ తిరుగుబాటు వచ్చిందన్నమాట.

అవ్య: లేకపోతే వీరస్వర్గాన్ని చూరగొందామని చేస్తున్నా రంటావా ? ఒక్కడైతే ఏ అధికార పిపాసతోనో యుద్ధానికి దిగవచ్చును. కాని ప్రజలంతా ఇలా తెగబడి యుద్ధానికి దిగుతారంటావా ? దిగినా ఇంత తెంపరితనముతో పోరాడుతారంటావా ?

వర్మ: ఎంత దారుణం ! ఎంత దారుణం !

అవ్య: రేపు నీ గతి యింతకన్న భిన్నంగా ఉంటుందన్న నమ్మక ముందా ? యుద్ధానంతరంకూడా నిన్నిలాగే మేపుతా రనుకుంటావా ?

వర్మ: అంతే !

అవ్య:అంతగాక మరేమనుకున్నా ? స్వర్గం, నరకం, కర్మం, సనాతనధర్మం అనే పేరుతో కాస్తో కూస్తో నోటికందించి మీవంటివాళ్ళనంతా ఇలా యుద్ధానికి తోలుతున్నారు. అన్నెమూ పున్నెమూ ఎరుగని మిమ్మల్ని మృగాలవలె ఇలా వేటాడుతున్నారు.

వర్మ:మా కడుపుల్ని మేమే చించుకుంటున్నామన్నమాట.

అవ్య:అంతేకాదు, ఏ కొలదిమందికో భోగాలు సాగవనీ నిత్యనైవేద్యాలు చెల్లవనీ నీ బిడ్డల్ని, నీ బంధువుల్నీ, నీప్రాణాలను చేతులార బలిస్తున్నావు. ఎప్పుడన్నా ఆలోచించుకున్నా ? నీమీద, నీ కుటుంబంమీద ఈ ప్రజలకేమి కోపం ? నీవు వారికి చేసిన అపకారమేముంది ?

వర్మ: నిజమే. ఇంతవరకు ఈ యుద్ధరంగంలో నాకు శత్రువు ఎదురుపడలేదు. ఈ ప్రజలు నాకెలాంటి అపకారంచెయ్యలేదు. రాజు చంపమన్నాడు కాబట్టి నేను చంపాలా ? అతిఘోరం. అందులో నా మాదిరిగానే వారుకూడా తిండికి వాచి మలమల మాడిపోతూవుండాలి. లేకపోతే ఇంతగా ప్రాణాలకు తెగించరు. ఈ సంగతి నాకెన్నడూ పాలుపోలేదు. మరెవ్వరూ చెప్పలేదు. ఏదో దూకమంటే దూకటం, నరకమంటే నరకటం తప్ప మరి ఎన్నడూ ఆలోచించలేదు.

అవ్య:అయితే నీవు ఆలోచించుకోలేని యంత్రానివా ? ఇంతమందిని నిర్దాక్షిణ్యంగ చంపితే నీకు వచ్చి వళ్లో పడేదేముంది ? లేని స్వర్గం తప్ప.

వర్మ:ఆలోచించుకోటానికి నా కెందు కధికారంలేదు ? కేవలం ఎవరికోసమో తోడిమానవుణ్ణి ఎందుకు చంపాలి ? ఇప్పుడీ

ప్రజలుఅనుభవిస్తున్న కరవు నా కొడుకుకు రాదని ఎలా నమ్మటం? ఏ దేవుడడ్డుపడతాడు ? బాబూ ! చాల పొరబడ్డాను, క్షమించు.

అవ్య:పాపం నీకుమాత్రం నిజం ఎలా తెలుస్తుంది ? "ధర్మం పాడైపోతూవుంది. ఉద్ధరించండి. భగవంతుడు మీవెంట ఉంటాడు. అంత అవసరమైతే అవతారమెత్తి పోరాడుతాడు. చచ్చారా స్వర్గం; గెల్చారా విజయం. ఇదిగో డబ్బు తీసికోండి. తరతరాలుగా మీ వంశాల్ని, మీ భూముల్ని రక్షించుకోండి. పుట్టేవాడు చావటం న్యాయం. కాబట్టి తీసుకుతీసుకు చచ్చేకంటే ధర్మంకోసం, జాతికోసం, స్వాతంత్ర్యంకోసం పోరాడి మరణించటం మేలు. మీరు చచ్చింతరువాత మా పేర్లు చరిత్రలో సువర్ణాక్షరాలతో వ్రాసుకొంటాము" అని ప్రబోధం సాగిస్తారు. దానికి అనుగుణప్రచారం,ఆర్థిక విధానాలు సాగుతాయి. ఇలాంటి యుద్ధంకోసం పేవలు తిండీ, గుడ్డా మానెయ్యాలి. ఇలాంటి జగత్తులో మెలిగే సామాన్యమానవుడేమనుకుంటాడు.

వర్మ:ఈ ఆటలు ఇకసాగవు. (లేవబోతాడు)

అవ్య:లేవకు, లేవకు! తలకాయ ఎగిరిపోతుంది. అబ్బబ్బ ఏమి గుండ్లు !

వర్మ:అయితే పోరాడుకొంటూ పోదాం పద.

[అవ్యక్తస్వరం విషాదంగా నవ్వుతుంది. వర్మ మెల్లగా తల తిప్పి చూస్తాడు.]

వర్మ:అయ్యో, అయ్యో ! కాళ్ళుచేతులనుంచి రక్తం ఒకటే ధారగా కారుతూవుందే దెబ్బలు ఎప్పుడు తగిలాయి ?

అవ్య:(మాట్లాడదు)

వర్మ:ఏమిటీ! ఇందాకటినుంచి ఇలా రక్తం పడియలుకట్టి పారుతూవుంటే మాట్లాడుతున్నావా ?

అవ్య:ఆరిపోయే దీపం గప్పు మనదూ ?

వర్మ:ఛీ! అలా అధైర్యపడకూడదు, నిన్నిక్కడినుంచి నేను మోసుక పోతాను.

అవ్య:నా మూలాన నీ ప్రాణాలనుకూడ వదలుకోవలసివస్తుంది. పైగా దీనివల్ల ప్రయోజనంకూడా లేదు. నీవు ఎలాగైనా బయట పడి ప్రజలతో చేయికలుపు.

వర్మ:(శవాలమధ్యనుంచి బయటికి ప్రాకివచ్చి తనతో మాటాడే వ్యక్తి దురవస్థ చూచి స్తంభించిపోతాడు. ఒకటి రెండు సెకండ్లు గడచి పోతాయి.) నిన్నిలా వదలిపెట్టి నేనెలా వెళ్ళేది ?

అవ్య:నా మాట విను. నాకోసం కూచోటంవల్ల ప్రయోజనం లేదు. నేను బ్రతికికూడ ఏమి ప్రయోజనం ?

వర్మ:ఎందు కలా నిరుత్సాహపడతావు ? కాళ్లుచేతులు పోగొట్టుకొన్న ఎందరు యోధులు బ్రతకటం లేదు ? పైగా మాలాంటి వాళ్ళకు కన్నులు విప్పగలవు.

అవ్య:నా సంగతి నీకు తెలీదు. లోకానికి నా హృదయాన్ని ఇవ్వటంకోసం శిల్పిని,చిత్రకారుణ్ణి అయ్యాను. ఈ సేవలో ఆనందాన్ని పొందటానికి అలవాటు పడ్డాను. ఈ ఆనందాన్ని సాధించి పెట్టే చేతులు పోయాయి. లోకానికి సేవచేస్తున్నానని సంతృప్తితో గర్వించే అవకాశాలు పోయాయి. ఇక నేను దేశకోసం ఏఆదర్శనిర్వాహణంకోసం జీవించేది ? పైగా కొనఊపిరితో వుండి యోధుల కాళ్లు

చేతులకు అడ్డు రావటం తప్ప, వారి ఉత్సాహం కొడికట్ట టానికి తప్ప, మరొక ప్రయోజనం లేదు. అబ్బబ్బ ఇంత వరకూ బాధ ఎలాగోఉంది, (వర్మ నిర్విణ్ణుడై చూస్తాడు) ఈ దీనుని తుదికోర్కె చెల్లించు. నీతళతళలాడే పిడిబాకు లతో ఒకసారి యీ రొమ్ములో గుచ్చి అలా హాయిగా బయటికి లాగు.

వర్మ:ధర్మంకోసంనిలబడిన యోధుణ్ని—యిలానీచంగా—నేను పిరికిపందను. నిజంగా పిరికిపందను. బాబూ నావల్లకాదు.

అవ్య:ఇదిగో నా మాటవిను. నేను బ్రతకటం వల్ల, ఇలా బాధ పడుతూవుంటే నీకు సంతోషమా ? నాకు తెలుసు నీది జాలిగుండె. దానిలో కాకోలం లేదు.

వర్మ:(కంగారుగా) లేదు, లేదు—నావల్లకాదు.

అవ్య:నా రొమ్ము కత్తికి ఎదురు తిరుగుతుందనా భయం ? ఏ మాత్రం సంకోచించకు. నాకోసం ఎదురుచూచే గురుదేవులకు ఏకాంతంగా ఉన్నప్పుడు నా తుది నమస్కా రాలు అర్పించు. తన పాత్ర నిర్వహణంలో వేదాద్రి సుఖంగా, శాశ్వతంగా, కన్నులు మూశాడని చెప్పు. తాతయ్యా ! ఆలస్యం దేనికి ? గురుదేవులైన యువభారతి గారు ఇక్కడి వార్తల కోసం తహతహలాడుతూవుంటారు. నాలుగువేల రాచసిబ్బంది హతమైందని చెప్పు. నీకు కూడ దీక్ష యివ్వగలిగింది గుసువులే. నాకు ఆ తాహతు లేదు. ఇంకా దేనికాలస్యం ? తాతయ్యా, తోటి మానవుడు ఇలా నరకయాతన అనుభవిస్తూవుంటే ఎలా సహిస్తావు ? నీ ప్రేమబంధాలు ఇంత తీవ్రంగా వుంటే నీవు ప్రజలతో కలసి ఎలా యుద్ధం చేస్తావు ? నా మాటలో నీకు గురి

వుంది. న న్నీ బాధనుంచి విము క్తుణ్ని చెయ్యి. యువ భారతి సన్నిధికి వెళ్ళు. అక్కడ ఓ అల్లరిపిల్ల వుంటుంది. పొరపాటునన్నైనా నా మృతి సంగతి ఆ పిల్లకు తెలియజేసేవు సుమా! కానీ తాతయ్యా, నీ శరీరం కొంత పటుత్వం తప్పవచ్చును. కాని నీ హృదయంలో సిశితత్వమూ దీక్షా వెల్లివిరుస్తున్నాయి. కానీ తాతయ్యా, తాతయ్యా! ...

వర్మ: (చటుక్కున మొఖం త్రిప్పికొని) యువ భారతికి జై! (పిడి బాకుతో గట్టిగా వేదాద్రి రొమ్ములో గుచ్చుతాడు) యువ భారతికి జై! (పిడిబాకు లాక్కొని ముఖం తిప్పకుండానే మెల్లగా పారాడుకొంటూ వెళ్లుతూ వుంటాడు).

[యుగ సంధ్య నుంచి.]

ఆదర్శ శిఖరాలు

పాత్రలు :

తాతయ్య	మఖాదేవుడు
కేదారుడు	పరదేశి
రాజు	కంచుకి
శిల్పులు	వైతాళికులు

౧

[జనులు తండోపతండాలుగా వెళ్లుతూవుంటారు. జయ జయధ్వానులు, శివనామసంకీర్తనలు వినిపిస్తూవుంటాయి. ఆ గంద్రగోళంలో "అయ్యో నా ఉత్తరీయం," "నా జంధ్యం", "అయ్యయ్యో నా కాలు !" "ఒరే చిట్టీ," "నా బొక్కిసా !" "ఒసేవ్ ఎక్కడే !" అన్న కేకలు వినిపిస్తూవుంటాయి.

ప్రతిష్ఠ జరుగని దేవుడికి ప్రజ దణ్ణాలు పెడుతూవుంటుంది. జనానికి దూరాన గోపుర శిఖరాలుమాత్రం కనిపిస్తాయి.

ఈ ఒత్తిడికి వెలుపల ఒకవృద్ధు, అతని శిష్యుడు, మరొక పరదేశి నడుస్తూవుంటారు. శిష్యుడు, పరదేశి కొంచెం ముందు వెళ్ళుతుంటారు. ఈ ముగ్గురు వ్యక్తులకూ పింజవోసికట్టిన నీరుకావి దోవతులు. పైన ఉత్తరీయాలు. శిష్యుని ఉత్తరీయం కొంగున ఏదో వేలాడుతూవుంటుంది.

వృద్ధునికి పూర్తిగా చత్వారం. చేతిలో ఒక కర్ర మాత్రం ఉంటుంది. ఈ కర్ర టకటక కొట్టుకుంటూ, వంగిన నడుంతో వృద్ధు మెల్లగా నడుస్తూవుంటాడు.]

తా: బాబా, బాబా! (చూపు ఆనక ఎడమచెయ్యి కనుబొమల కడ్డుపెట్టుకొని అటూ ఇటూ చూస్తాడు.) బాబా, బాబా!

కే : ఈ జనమంతా అక్కడికేనా ?

పర: ఔను. ఆ దివ్యలోకానికే.

కే : ఆ సృష్టిఅంత లోకోత్తరంగా ఉందా ?

పర: ఏమో చూడటానికి ఈ చర్మ చక్షువులు చాలవంటున్నారు.

తా: బాబా, బాబా!

కే : ఓయ్ !

తా: పరుగెడుతున్న ఈ లోకంలో ముసలివాళ్లు దేనికి? భగవాన్! ఇదంతా ఆట - కళ్లూ కాళ్లూ లేనివాళ్ళతో ఆట !

కే : (తాతయ్య దగ్గరకువచ్చి చెయ్యిపట్టుకొని మారాంచేస్తూ) తాతయ్యా, తాతయ్యా ! అంతకోపం దేనికి ? మీలాంటి వారు ఉండబట్టే ఈ లోకం పరిగెడుతూవుంది. కాళ్లు విరిగితే కట్లు కట్టించుకొంటూవుంది.

తా: ఒరేయ్, ఈ మాటలు గుండెల్లోనుంచి వస్తున్నాయా ?

కే : (నవ్వుతూ) అబ్బే మా తాతయ్యకు ఏమీతెలీదు...... సరేకాని తాతయ్యా, మా అమ్మమ్మ నడుములు రోజు కెన్నిసార్లు విరిగేవి ?

తా: ఏమండోయ్, వింటున్నారుగా !

పర: ఏదో నవ్వుతూ అన్నాడులెండి. తాతదగ్గర కాకపోతే మనుమడు మరెక్కడ చనువు తీసుకొంటాడు ?

తా: నాయనా, ఇంకా ఎంతదూరముంది !

కే : ఆఁ, ఎంత, ఇంకా ఒక్కపరుగు.

తా: పరుగా ? (నిట్టూర్చి) ఏయ్ తాతా, ఇంకొక్క పరుగు. ఏదీ కానీ—ఒకటి, రెండు.

పర: నిజంగా పరుగెత్తుగదా ! దేవాలయం చూడకుండానే మధ్యలో పడిపోయేరు !

తా: నాయనా, ఈ ఘటముందే - ఈ ఘటం ఓటిదనుకుంటున్నారేమో, కాదు.

కే : (నవ్వుతూ) ఓటిదయితే ఈ వయసులో, ఈ జనసమ్మర్దంలో ఇంతదూరం వస్తుందా ?

తా: నిజమేరా, బాబా! చూడు నువ్వెంతెత్తున్నా ? రెండంగుళాల ఆరు వీసాలు, అంతేనా ?

పర : (నవ్వుతూ), అదేమిటి, అలా అంటారు ? చత్కారమా, చమత్కారమా ?

తా: వాడంతకన్నా ఎత్తు ఉన్నా డంటారా ? కొలవండి.

కే : తాతయ్యా, నిజమే, నీకు నేను రెండు అంగుళాల ఆరు వీసాలే. అబద్ధం కాదు.

తా: చూపులేనివాడు ఇక ఇక్కడికి దేనికి వస్తాడు ? ఏమి ఆనందిస్తాడు ?

కే : ఆయన మాటలు నమ్మకండి. అసలు సంగతి మీకు తెలీదు. ఈ శిల్పసంపద చూడాలని ఆయన ఆరాటం.

తా: నాయనా. చూస్తున్నావుగా ? కాళ్ళులేనివాడు శిల్పకళను ఆనందిస్తాడా ? ఇది ఎక్కడన్నా వుందా ?

పర : (కేదారుడితో) వారు చెప్పేది అబద్ధమంటారా ? ఈ వయసు మళ్ళిన కాలంలో ఇంతదూరం వారు వస్తారా ?

తా: అదీ, నూరేండ్లు బ్రతుకు నాయనా !

కే : (నవ్వుతూ) నిజంచెప్పు తాతయ్యా ! నువ్వు బయలుదేరదీశావా? నేను బయలుదేరదీశానా ? మనమిద్దరం అబద్ధమాడితే, మా అమ్మ అబద్ధం చెబుతుందీ ?

తా: కన్నకడుపు ఏమి చెబుతుందిరా ?

కే : మీ అమ్మాయి అబద్ధం చెబుతుందా ?

తా: అవును, నిజమే. నేనే నిన్ను వెంటబెట్టుకొని వచ్చాను. సరేనా ?

కే : నీతో వాదించి ఎవరు నెగ్గగలరు ?

తా: నీవు నెగ్గుతున్నావు.

కే : కేవలం మనమడిమీది ప్రేమ. నిజానికి వస్తే నీతో పోటీ చెయ్యగలనా ?

తా: (మనమణ్ణి దగ్గరకు తీసుకొని తల నిమురుతూ) బాబా, మే మిద్దరం నీ మీద ప్రాణాలుపెట్టుకొని బ్రతుకుతున్నాము. బ్రతక మంటావా, లేదంటావా ?

కే : తాతయ్యా, అలా మాట్లాడుతావేం ?

తా: నాలుగు కాలాలపాటు బ్రతుకు. నీ వంశాన్ని, నీదేశాన్ని ఉద్ధరించు.

పర : ఆదేమిటి, అలా సెలవిస్తారు ?

తా: వీరశైవుడైన రాజు విగ్రహ ప్రతిష్ఠచేస్తూవున్నాడు. సిద్ధహస్తుడైన శిల్పి చేయిస్తూవున్నాడు. ఇది మాత్రం మరచిపోకు. ఆ పైని నీ యిష్టం.

కే : అనవసరంగా మాట్లాడ నన్నాను. అమ్మకు మాట యిచ్చాను. గురుదేవునితో శపథం చేస్తూవున్నాను. నన్ను నమ్మలేవు ?

తా: నమ్మటం, నమ్మకపోవటం కాదు. దీక్షితుల మనస్సు అలా అనిపిస్తుంది. అన్నట్టు ఒక కథ జ్ఞాపకం వస్తున్నది.

పర : చెప్పండి వింటాము.

తా: పూర్వం ఒక శిల్పాచార్యుడు ఉండేవాడు.

కే : ఎప్పటి సంగతి ?

తా: ఎప్పుడో చెప్పలేను. ఈ ముసలివాడికి అంత జ్ఞాపకమా !

పర : ఒక శిల్పాచార్యుడూ—అయితే ?

తా: ఆయనదగ్గర కూతురు, శిష్యుడూ శిల్పం చెప్పుకొంటూ వుండేవారు.

కే : ఆ ఆచార్యులు మీరే నట్లుందే!

తా: అంతా తెలిసిం తరువాత నేను చెప్పటం దేనికి ?

కే : నాకు తెలీదు తాతయ్యా చెప్పు-చెప్పవూ? మా తాతయ్య చాల మంచివాడు. ఏమండోయ్, మా తాతయ్య చాల మంచివాడు. నేనే బలవంతంచేసి మా తాతయ్యను ఇక్కడికి లాక్కువచ్చాను. నిజం చెప్పానుగా! ఇక చెప్పు తాతయ్యా! మీరు ఊఁ కొడుతూ వుండండి.

తా: ఉండరా గడుగ్గాయీ! తాతకే దగ్గులు నేర్పాలంటావు.

పర : మీరు చెప్పండి!

తా: సరే కూతురు, శిష్యుడూ శిల్పంలో ఆరితేరారు.

కే : వారిద్దరికీ చూపులు కలిశాయి.

తా: చూపులు కాదు – మనస్సులోయ్, మనస్సులు!

కే : ఇప్పుడు మా అమ్మమ్మ దగ్గరుంటేనా ?

పర: చెప్పనీండి! తరువాత ?

తా: వరుడు కట్నం కావా లన్నాడు. ఆమె హృదయాన్ని కరిగించి పోసిన అర్ధనారీశ్వర విగ్రహాన్ని ఇమ్మన్నాడు. అది నాహృదయమే కదా అంది వధువు. దాన్ని బద్దలు చెయ్యటానికి ఇష్ట ముంటే పెండ్లాడుతా నన్నాడు వరుడు. ఆమె త్రొక్కిసలాడుతూవుంది.

కే : చివరికి ఏమైంది ?

తా: అర్ధనారీశ్వరుడు ముక్క చెక్కలయ్యాడు. వారికి పెండ్లి అయింది.

పర : ఎంతప్రేమ! ఆ త్యాగాన్ని ఎవరు చేయగలరు ?

కే : (లో)కానికి ఒక అపూర్వ సందేశాన్ని ఇవ్వటానికి హృదయాన్ని కరిగించిపోసిన విగ్రహాన్ని ఒకరి కివ్వటానికి ఏమి

అధికారముంది ? ఆమె మాత్రం ఎంతవరకు సక్రమంగా ప్రవర్తించింది ? వారి అనురాగం ఎంతదైనా కావచ్చును. కాని, లోకాన్ని దోచుకోటానికి వారికి అధికారంలేదు. అమె ఇవ్వటానికీ, అతడు భగ్నం చెయ్యటానికీ అధికార మెక్కడిది ?

తా: సాంతం విను.

కే : కేవలం అన్యాయం.

పర : చెప్పండి !

తా: ఆ దంపతుల ప్రణయం మొగ్గ తొడిగింది. ప్రసవఘడియలు సమీపించాయి. శిశువు శీర్షోదయంకాగానే బయటికి నిమ్మకాయ వేయవలసిందని మంత్రసానికి ఆజ్ఞ. ఆమె వేసింది. కాని కాయ మండిగానికి తగిలి లోపలనే పడ్డది. పరిచర్యలలో మగ్నమై ఉన్న మంత్రసాని తరువాత ఎప్పుడు చూచిందో, మళ్ళీ దాన్ని బయటికి వేసింది. వాకిట్లో తాటాకు గంటం పట్టుకొని కూర్చున్న శిల్పి ఒళ్లోపడ్డది.

కే : ఇంకేం, మీనమేషాలు లెక్కపెట్టాడు !

పర : ఏమి జంగింది ?

తా: జారిణీపుత్రుడని తేలింది. మనస్సు చివుక్కుమంది. శిల్పిని కాళ్లు ఎక్కడికో చేరవేశాయి.

కే : కాళ్లు చేరవేసినచోటికి శిల్పి వెళ్ళాడు. వహ్వా ఎంత బాగుంది !

పర : ఎంత పని జరిగింది !

కే : (కోపంతో) నే నంత మూర్ఖుణ్ణి కాదు. ఇక నీవు నిశ్చింతగా ఉండవచ్చును.

తా: అయితే శాస్త్రాన్ని కాదంటావా ?

కే : శాస్త్రం, శాస్త్రం! శాస్త్రం ఎక్కణ్ణుంచి పుట్టింది. (పర దేశితో) కాస్త తేడాతో ఈ విపరీతం జరిగింది. ఈ తేడాను గూడ గమనించలేని శాస్త్రం సమగ్ర మౌతుందీ? ఆమె ఎంత కసిసికోతలకు ఒప్పుకొని ఎంతగా ప్రేమించింది? అతగాడికి తెలుసే. అనుభవించాడే, అలాంటివాడు అసమగ్రశాస్త్రానికి ప్రాధాన్య మిచ్చి ఏమిచేశాడు... నాకు సామాజిక అనుభూతే బలీయసి. గురుదేవా, ఏమంటావు?

తా: ఏదో పుక్కిటి పురాణం చెబుతూవుంటే అంత వుద్రేకం దేనికి బాబా!...కాని ఇదిమాత్రం జ్ఞాపక ముంచుకో. అంతకన్నా యీ వృద్ధు...శిష్యునికి ఇక చెప్పవలసింది—

కే : అదేమితాతయ్యా...కళ్లు చెమ్మగిల్లుతున్నాయ్?

తా: బాబా, ముసలివాణ్ణికదా......ఏదివచ్చినా అలా పట్ట లేకుండా వస్తుంది. (మనుమణ్ణి దగ్గరకు లాక్కొని తల నిమురుతూ ఆకాశంలోకి చూస్తూవుంటాడు.)

కే : కాదు, కాదు. ఏదోవుంది. మా గురుదేవుడు సామాన్య మానవుడుకాడు...తాతయ్యా, చెప్పవూ?

తా: ఇలాంటి కథను చెప్పక ఒకకొడుకును కోల్పోయాను. అది జ్ఞాపకంవచ్చి గుండె నీరయిపోతూవుంది.

కే : మా అమ్మ ఎప్పుడూ చెప్పలేదే.

పర: ఇదిగో ప్రాకారగోపురం......ఎందరు శిల్పులు ఎన్నేండ్లు తపస్సుచేశారో!

కే : తాతయ్యా, తాతయ్యా!

తా: ఏమిటి బాబా!

కే : ఇదిగో (తాతయ్యను ద్వారందగ్గరకు తీసుకువెళ్ళి ధ్యాన ముద్రలోవున్న నారదముని విగ్రహంమీద చేతిని మోపి స్తాడు. అతడు ఆపాదమస్తకం తడివి, విగ్రహముఖాన్ని మాటిమాటికి చాల నెమ్మదిగా వణుకుతూ, వణుకుతూ తడువుతూ, మనుమడి ముఖంలోకి రెండు సెకండ్లుచూచి.)

తా: బాబా, జన్మతరించింది. ముకుళితనేత్రమైన యీ నారద ముఖంలో ఎంతటి దివ్యమందహాసాన్ని చిత్రించాడో చూచావా ? శిల్పమంటే ఇదీ శిల్పం.

హర: విచిత్రంగావుంది. స్పర్శమాత్రంతోనే ప్రతిమాసౌంద ర్యాన్ని అనుభవిస్తున్నారే !

తా: నాదేముందినాయనా ! ఆ శిల్పి లోకోత్తరుడు. (కంఠంలో గాద్గద్యం మోగుతుంది. మనుమడితో) బాబా, నాకాళ్లు వణికిపోతున్నాయి.....మనస్సు పరిపరివిధాల పరిగెడుతూ వుంది.

కే : ఏం తాతయ్యా ?

తా: (తడబడుతూ) ఈ శిల్పం ఎప్పుడో కొంతకాలం నాచేతిలో మెలిగినట్లుగా......సరిగా చెప్పలేను బాబా, ఈ ఖత్తు ఎక్కడో ఎప్పుడో...ఈ జన్మలోనేనా ? చెప్పలేనుబాబా!

కే : ఏమిటి తాతయ్యా ?

తా: నా గుండె ఎందుకో కొట్టుకొంటూవుంది. మనస్సు మన స్సులో లేకుండాపోతూవుంది. మనం తిరిగిపోతే ?

కే : ఎందుకంత కల్లోలపడుతున్నావు తాతయ్యా !

తా: బాబా, లేదు. ఎందుకో భయం కలుగుతూవుంది. మనం ఎందుకు తిరిగిపోగూడదు ?

పర: ఇంతదూరం వచ్చి ఈ శిల్పాన్ని చూడకుండా తిరిగిపో తారా ?

తా: (మనుమడితో) మీ అమ్మకు వాగ్దానమిచ్చాను. నీ కొడుకును మళ్ళీ నీ కప్పగిస్తానన్నాను.

కే : (నవ్వుతూ) అంతేగదా! మా తాతయ్యను ఎవ్వడు ఓడించగలడు? విశ్వకర్మవచ్చినా నమస్కరించిపోవలసిందే.

తా: ఆ అహంకారమే పనికిరాదంటాను. బాబా! నాహృదయం ఏదో అశుభాన్ని శంకిస్తూవుంది. పవనవీచికల్లో ఏదో విపత్తు పలుకుతూవుంది.

కే : కాచివడపోసిన మీరే అలాఅంటే, ఎవరేమి చెపుతారు ?

తా: తొందరపడనని వాగ్దానం చెయ్యిబాబా!

కే : ఇదివరకే చేశానుగా......

తా: (మనుమడి శిరస్సు నిమురుతూ) మళ్ళీ.

కే : అలాగే (తాతపాదాలు స్పృశించి) తొందరపడను.

పర: ఇదంతాఏమిటి ? నేను ఏ లోకంలో ఉన్నాను ?

తా: ఇక్కడ ఎవరికో, శృంగభంగం తప్పదు. బాబా! నేను రాలేను. ముసలివాణ్ణి దయదలచి ఈ వార్థక్యాన్ని జన సమ్మర్దంలేని చోటికి చేరవేయి బాబు!

కే : అదిగో, అదిగో! చంద్రశేఖరుని విగ్రహం మల్లేవుంది. దాన్నే ప్రతిష్ఠించుతారు కాబోలు! చూచిం తరువాత బయటికి వెళ్లుదాము. (తాతయ్య చెయ్యిపట్టుకొంటాడు.)

తా: (నిట్టూర్చి) పోవలసిందేనా ?

పర : ఇంతలెక్క పడివచ్చారు కదా ?

[అందరూ ముందుకు నడుస్తారు.]

పర : శిల్పి ధన్యుడు.

కే : (ఆవేగంతో) తాతయ్యా, తాతయ్య! (తాతయ్య చెయ్యి ఒక్కసారిగా కుదుపుతాడు)

తా: (ఉగ్రుడై పోయి) ఛీ, నోరుముయ్!

కే : (ధైర్యంతో) తాతయ్యా!

తా: ఇంతకు ముం దేమన్నావ్? ఇందు కేనా నన్నిక్కడకు తీసుకొచ్చింది? నీ వాగ్దాన మేమైంది?

పర : ఎందుకండి అంతకోపం? ఆయన ఏమిచేశాడు?

తా: నాయనా, మావాడి సంగతి మీకు తెలీదు. లోకాలన్నిటినీ తన పాదాక్రాంతం చేసుకోవాలని వాడికోరిక. సప్తగ్రహాలు ఇక వాడిచుట్టూ తిరగాలి, శిల్పుల తలలు నరికించి వాడిమెళ్లో వేసుకోవాలి!

కే : (మొండికెత్తి) నా గురువులు అంత సంస్కారహీనులు కాదు.

పర : అంతలోనే మీరు నెయ్యిపోసిన అగ్నికుండ పూతున్నారేమిటి?

తా: నాయనా, నీవు శిల్పివి కావచ్చును. అన్ని మర్మాలు తెలిసి ఉండవచ్చును. అంతమాత్రానినే కన్నులు నెత్తికి రాగూడదు. అందుకేనా నీ శాస్త్రాన్నీ, కళనూ అభ్యసించింది? కాదు బాబా, కాదు. లోకాన్ని ప్రబుద్ధం చెయ్యాలి. తద్వారా జన్మను తరింప జేసుకోవాలి.

పర : నే నా భాగ్యానికి నోచుకోలేదు.

కే : లోకం పల్లకీ అయి నన్ను మోయాలని కోరటం లేదు.

తా: కాక మరే మంటావు? కీర్తికండూతికోసం ఒక శిల్పి కపాలాన్ని మెడకు కట్టుకొంటావా?

పర : మీరు తెలుగు మాట్లాడు తున్నారా ?

కే : నా స్వార్థం కోసం నేనేమీ చెయ్యటంలేదు, చెయ్యను. కాని......

తా: అందుకే ఇక్కడకు రావద్దన్నది. అందుకే యీ వయస్సున ఇంత దూరం పడివచ్చింది. నీ మాత్రం ఆ లోకోత్తర శిల్పికి తెలియ దంటావా ?

కే : కాదంటున్నానా తాతయ్యా ! శాస్త్రం అపారం, నేను పారంగతుణ్ణని ఎవడు చెప్పుకొంటాడు ? కాని, ఆ—

తా: అదే అనవద్దంటున్నాను. ఆ అహంకారమే పనికిరాదంటున్నాను. దోషమంటే ఏమిటి ? నిర్దుష్టమైన వస్తువును ప్రపంచంలో చూపించు. క్రిందూ మీదూ తెలియడం లేదు. ఔను, నిన్నంటే ప్రయోజన మేముందిలే ! ఆ వయస్సుని అనాలి.

కే : తాతయ్యా, ఎందు కంత వలపక్షం. ఆ విగ్రహాన్ని ఆ చేతితో తాకిచూస్తేమీకే తెలుస్తుంది.

తా: (క్రుంగిపోయి) బాబా, నాకు ఏమీ తెలీదు. వయస్సుతో పాటు మతిగూడ మళ్ళిపోయింది. చేతులు వణకిపోతున్నాయి. ఈ పాపమంతా నాకు దేనికి ? నా తరమేదో వెళ్ళిపోయింది. లోకం నన్ను అతిక్రమించి పోయింది. ఒకప్పు డీ లోకం ప్రాధేయపడింది. పాదాలు పట్టుకొన్నది. ఎందుకు ఆ గొడవ...ఒక మూల కూర్చుని కృష్ణా, రామా, అనుకోవలసిన నన్ను రంగంలోకి ఎందు కీడుస్తావు? నేను ఆడాలేను, పాడాలేను. నన్ను ఇంటికి చేర్చు. తాతను మనమడు బాగా చూచా డంటారు.

కే : తాతయ్యా, ఎందుకంత కోపం. కాస్తదయవుంచి ఆ విగ్రహాన్ని చూడు.
తా: నాకేమీ తెలీదు. శిల్పమంటే ఏమిటి బాబా ?అజ్ఞానిని.
పర: ఎవరో యిద్దరు మీావంక ఊరికే చూస్తున్నారు. రాజుతో చెబు తారేమో !
కే : (వినిపించుకోక) ఒకసారి చూడండి. తరువాత మీారేమన్నా పడతాను.
తా: (కఠినంగా) ఇక్కడఒక్క క్షణం ఉండవద్దు. వెళ్లుదాంపద.
కే : తాతయ్యా, లోకానికి, శిల్పానికీ అపకారం చేస్తావా ?
తా: అందుకని ఒక లోకోత్తర శిల్పిప్రాణాలు తియ్యమంటావా? ఆ వుసురు నన్ను పోసుకోమంటావా ? నా చేతకాదు. నా వల్లకాదు. కేవలం నేను శాకాహారిని—మానవుణ్ణి.
కే : నీ శిల్ప దీక్ష, శాస్త్రాభిమానం ఏమయ్యాయి తాతయ్యా!ఏ అణుమాత్రం దోషమున్నా, శాస్త్రాన్ని ఏమాత్రం ఉల్లంఘించినాసహించేవా:వికాదే. నేడెలా సహిస్తున్నావు? మేరుపర్వతం లాగా నిలిచి పోరాడవలసిన యీాసమయంలో ఇలా జారిపోవటం ధర్మమా !
తా: నీ కిదివరకే చెప్పాను. శాస్త్రాన్ని పూర్తిగా అభ్యసించిన తరువాత శిల్పి స్వతంత్రుడు. అత డేమి చేసినా సాగ సుంది–ఇంతకూ నా శిష్యుణ్ణి ఇందరిలో అవమానపరచ మంటావా ? ఆ అవమానం నాది కాదా ?
కే : (ఆశ్చర్యంతో) ఈ శిల్పి నీ శిష్యుడా !
తా: నేను ఖచ్చితంగా చేప్పలేను. కాని యీా హస్తాన్ని ఎక్కడో, ఏ జన్మలోనో దిద్దాను. బాబా, నన్నెందుకు ఏడిపిస్తావు ? ఈ వార్థక్యంలోకూడ మనశ్శాంతికి నోచుకోలేదా ? నీ

తండ్రి కోసం ఈ రోజుకూ ఏడుస్తూనే వున్నాను. మరొక అప్పణ్ణికూడ నా కళ్లఎదుట అవమానించి నన్నెందుకు ఏడిపిస్తావు?

కే: నీలాంటి ధర్మజ్ఞుడే అలా అంటే ఏమి చేసేది? తాతయ్యా ఒకటి మాత్రం మరచి పోకు. ఈ దేవాలయానికి కోట్ల కొలది ధనం వ్యయ మౌతూవుంది.

తా: అయితే?

కే: ఇదంతా ప్రజలది. నెత్తురోడ్చి సంపాదించినది. ఒక్క చిల్లిగవ్వకూడ రాజుది కాదు. ఇన్నికోట్లు వ్యయించిన ఫలం ప్రజలకు చెందాలి. ఈ దేవాలయం వారిలో శాశ్వతంగా భక్తిభావాన్ని రేకెత్తిస్తూ వుండాలి.

తా: ప్రపంచంలో అన్నీ శాశ్వతమే!

కే: నీతో నేను వాదించలేను. ఏది ఎలా వున్నా కొంత కాలం ఈ దేవాలయం నిలవాలి. ప్రజల కష్టార్జితానికి ఫల ముండాలి. ప్రజలది పాపపు సొమ్ము కాదు. గంగలో కలపటానికి వీలులేదు.

తా: బాబా, నిన్ను చూచి నవ్వనా? ఏడ్వనా? ప్రపంచంలో ఎన్ని మహత్తర కృతులు నశించాయి? ఎందుకూ కొరగాని కృతు లెన్ని కేలుమోడ్పు లందుకొంటున్నాయి? గుణ దోషాల దారి గుణదోషాలది. లోకం దారి లోకానిది. పెద్దవాణ్ణో, చిన్నవాణ్ణో చెబుతున్నాను. పద. బాబా, నా మాట కాస్త చెవిని బెట్టు. మళ్లీ నీ కాళ్ళకు చేతులకు అడ్డం రాను.

కే: తాతయ్యా, ఈ ప్రజాద్రోహానికీ, శిల్పద్రోహానికీ ఒడిగట్టు తావా?

తా: లోకవ్యవహారం నీకు తెలీదు. నిన్నకాక మొన్ననే కళ్లు విప్పావు. మాత్సర్యం ఎలా నడుపుతుందో, తనకత్తి కెదురు తగిలితే రాజుల చిత్తవృత్తి ఎలా వుంటుందో నీకేమి తెలుసు? ఎప్పుడు చూచావు కనక? నా మాట విని వెళ్లుదాం పద. నన్ను ఏడిపించకు. మీ అమ్మ సంగతైనా ఆలోచించు.

కే: నీవంటి శిల్పకోవిదుడు, ధర్మిష్ఠి, ఇలా కావటం శోచనీయం. దేశదౌర్భాగ్యం. ఇదే నమస్కారం. నా ధర్మాన్ని పరిత్యజించలేను. తాతయ్యా నన్నాశీర్వదించు.

తా: నేను ముసలివాణ్ణి – మాటలు తడబడుతున్నాయి. ఆశీర్వదించనా? విచిత్రం, ఈ మానవజీవితం విచిత్రం. ఎన్ని పోకిళ్ళుపోతుంది? కీర్తికోసం చేయరాని పనులను చేస్తుంది. ధర్మమంటుంది.అధికారంకోసంరక్తాన్ని ప్రవహింపజేస్తుంది. అహింస అంటుంది. ఎప్పుడూ ఈ ప్రాణి మాయావాగురలలో తప్ప బయట బ్రతుకలేదు. బాబా పో,—నీ గురుదేవుల చేతులు నరికించు! (ముఖం త్రిప్పుకొని) భగవాన్ నీ శిక్ష యిదా! (వెళ్ళుతూవుంటాడు.)

పర: కళ్లుకనపడని ఆ వృద్ధులు వెళ్ళిపోతున్నారు.

వైతాళికుల కంఠం: శ్రీమన్మహామండల రాజాధిరాజ రాజపరమేశ్వర, విజయీభవ! అభ్యస్త సర్వదర్శన కలాప్రాభవా, విజయీభవ!

కే: (పరదేశితో పెద్దగా) మా తాతయ్యను కాస్త చూస్తూ వుండండి. నేను త్వరగానే వస్తాను. (కంచుకి ప్రవేశిస్తాడు.)

కం: మహారాజుల ఆజ్ఞ.

కే: ఏమని?

కం : తమ్ము ఆస్థానానికి తోడ్కొని రమ్మని.
కే : మేము ఆస్థానపోషితులము కాదే ?
కం : పోషితులుకాదు. ఆహూయమానులు. దయచేయండి. ఇటు.........

[ఇద్దరూ వెళ్ళిపోతారు]

౨

రా : ప్రతిష్ఠ రేపు కాబోలు !
జ : కాదు ప్రభూ !
రా : అయిన మరి ?
జ : ప్రతిష్ఠ నేడే జరిగితీరుతుంది. ఏలినవారి సంకల్పం అన్యథా జరుగజాలదు.
రా : విచిత్రం. చాలూమూలా తెలియని కుర్రకుంక ఏదో అన్నాడని రగడ జరగాలా ?
జ : దేవరవారు అలా సెలవిస్తే నేను చెప్పగలిగినది లేదు. దేవాలయ నిర్మాణం అంత సామాన్యంకాదు. ప్రభువులు అంత తొందరపడగూడదు.
రా : నిమిష నిమిషానికి మీనమేషాలు లెక్కపెడుతూ కూర్చుంటే యీ ప్రపంచంలో ఒక్కటీ మనం చెయ్యలేము. నీక్రింద పనిచేసే శిల్పులు ఎంత ఘోషించారో తెలుసునా?
జ : ఏలినవారు ఏమి సెలవిస్తున్నారు ?
రా : శిల్పులు అలాంటి అగ్నిహోత్రంలో వేగలేమన్నారు. అయినా ఏమి ఆజ్ఞాపించానో తెలుసునా ? ఆయన ఆజ్ఞ నాఆజ్ఞ అన్నాను.
జ : ధన్యుడను ప్రభూ !

రా : ఈ ప్రతిష్ఠాకాలాన్ని దాటవెయ్యవుకదా ?

జ : లేదు ప్రభూ !

రా : ఈ కుర్రకుంకతో మరి ?

జ : ప్రజలలో భక్తిభావాన్ని నిక్షేపించటమేకదా, ఏలినవారి సంకల్పం ?

రా : అవును.

జ : ఈ కుర్రవాడు నేడు ఇద్దరితో దోష ముందన్నాడు. అసలు అది దోషం కాకపోవచ్చును. కాని ఆ అనుమానం నా నాటికీ ప్రజలలో వ్యాపించవచ్చును. ఒకసారి మనసులో గిలి బయలుదేరిం తరువాత ఎంతపని అయినా చేస్తుంది. అందువల్ల భక్తిభావం శాశ్వతంగా నిలవటానికి శిల్పి ప్రయత్నించాలి. తాను నిర్దేశించిన సంస్కారం లోకంలో వ్యాపింపజెయ్యటం శిల్పి ధర్మం. అలా చెయ్యగలిగిననాడే అతడు శిల్పి, కళోపాసకుడు అవుతున్నాడు.

రా : ఇంతకూ వాదము తప్పదన్నమాట.

కం : జయము, జయము మహారాజా ! వారిని ఇక్కడకు కొని వచ్చాను. ప్రవేశపెట్టవచ్చునా ?

రా : (జక్కన వంక ఆందోళనతో చూస్తాడు.)

జ : అవశ్యం. ఆస్థాన శిల్పులనుకూడ పిల్చుకొనిరా.

కం : చిత్తం (వెళ్లుతాడు.)

రా : ఆచార్యా! శిల్పులు దేనికి ?

జ : న్యాయవిచారణకు, శాస్త్రార్థం చేస్తూవుంటే విని తెలుసుకొనటానికి.

రా : విచిత్ర్య వ్యక్తివయ్యా !

కం : (ప్రవేశించి) మహారాజా ! వీరే శిల్పులు.

శిల్పి: విజయీ భవ! ఆచార్యవరేణ్యా, నమస్కారం.
కే : (రాజును ఆశీర్వదిస్తూ) సంకల్ప సిద్ధిరస్తు!
[శిల్పులు అంతా ఉచితస్థానాలకు చేరుతారు]
రా : వారే శిల్పాచార్యులు – వీరు శిల్పులు.
కే : చిత్తం.
రా : కూర్చోండి, ఆచార్యా! కార్యక్రమ మేమన్నా ఉన్నదా?
జ : అవును ప్రభూ! ఇప్పుడే వీరికి విన్నవిస్తాను. (శిల్పులతో) పూజ్యులారా, మన మిన్నాళ్ళనుంచి సాగిస్తూవచ్చిన కృతిలో దోషమున్నదట. (కేదారునితో) ఈ అభియోగం మీదే కదా?
కే : అవును.
జ : రాజా, తమరు ఇక విచారణ ప్రారంభించవచ్చును.
శిల్పి: దోషమా (రిచ్చపోతారు.)
రా : (కేదారునితో) వత్సా!
శిల్పులు: ప్రభూ!
రా : ఎవరది మాట్లాడునది! (నిశ్శబ్దం) దోషమున్నదా, లేక భ్రాంతి పడ్డావా?
కే : భ్రాంతికాదు. కేవలం దోషం.
రా : నీ కులగోత్రాలు?
కే : చెప్పజాలను.
జ : పోనిండు ప్రభూ. తన కులగోత్రాలను తాను చెప్పుకో గూడదు. అది ధర్మదూషితం.
రా : ఎవరి ఆస్థానంలో ఉంటున్నావు?
కే : స్వతంత్రుడను.
రా : అయిన ఇచట విచారణకు తావులేదు.

కే : అన్యాయం ప్రభూ ! కులగోత్రాలు లేనంతమాత్రాన, పేరు ప్రతిష్ఠలు లేనంతమాత్రాన ఒకవ్యక్తికి శాస్త్రగంధ ముండదనీ, కలా ధర్మము తెలియదనీ, నిర్ణయించటం అన్యాయం. కులగోత్రాలు లేనివారెందరు విఖ్యాత శాస్త్రకారులు, శిల్పులు, కవులు లేరు ?

రా : సుప్రసిద్ధ శిల్పాచార్యులతో అనామకులు వాదభిక్ష కోరటానికి వీలులేదు. ఇది మా ఆస్థానగౌరవానికి భంగం.

కే : మీ ఆస్థానంలో చేరకముందు మీ శిల్పాచార్యుల స్థితిగతు లడుగవచ్చునా ?

రా : ఆస్థాన శిల్పులతో అనామకుడుగా ఉండి కయ్యానికి కాలు తవ్వలేడు. ఆస్థానం అతని శిల్పనైపుణ్యాన్ని పరిశీలించి స్థానమిచ్చింది.

కే : ప్రభూ తమ ఆస్థానపదవినికాని, అర్థాన్నికాని ఆశించుట లేదు. సమాజంలో నాబాధ్యతను నిర్వహించటంకోసం వచ్చాను. నావంటివాడు మీ శిల్పాచార్యులను వాదభిక్షను కోరగూడదా ?

జ : ప్రభూ !

రా : శిల్పాచార్యా, ఆగు. మా ఆస్థానానికి ఒక గౌరవం ఉన్నది. దానికి ఎవరూ భిన్నంగా నడవటానికి వీలులేదు.

కే : అయిన నన్ను రప్పించుట దేనికి.

రా : క్షమాపణ చెప్పించుటకు.

కే : చెప్పకపోయిన ?

రా : (ఇలాంటి సమాధానం తనకు చెబుతాడని అనుకోక రిచ్చపోయి) ఏమన్నావ్ ?

కే : చెయ్యని తప్పుకు క్షమాపణ కోర లేను.

రా : ఈచర్య.
కే : శిల్పిధర్మం.
జ : ప్రభూ, కాలం గడచి పోతూవుంది.
రా : నీ చర్యకు అర్థమేమో తెలుసునా ?
కే : విధి నిర్వహణం.
రా : కాదు ప్రభుతిరస్కారం.
కే : ధర్మవిరోధి అయితే అంతే.
జ : వత్సా, కార్యార్థి పద్ధతి అదికాదు.
కే : ప్రతివాదికి భయపడి బుజ్జగించటం పద్ధతికాబోలు !
రా : శిక్షాపాత్రుడవౌతున్నావు.
కే : ఈ ద్రోహంకంటే శిక్షే మేలు.
రా : చెప్పి ప్రయోజనం లేదు. మా ఆస్థాన గౌరవరక్షణకు ఒకటే దారి కనిపిస్తూవుంది. దీనికి అంగీకరిస్తేనే మా శిల్పులతో వాదించటానికి వీలవుతుంది.
కే : ఏమని సెలవు ?
రా : ఈ వాదంలో ఓడితివా ఆ శిరస్సు నీది కాదు.
కే : (ఉత్సాహంతో) ధన్యోఽస్మి.
జ : ధర్మం కాదు ప్రభూ !
రా : మా శిల్పి ఓడిపోతే రెండు చేతులు పోతాయి.
కే : అన్యాయం.
శి : ఇందులో అన్యాయం ఏమి ఉంది.
కే : మీ శిల్పి చేతులు పోతే ఎంత నరక యాతన పొందుతాడో తెలుసునా? హృదయము పొంగి స్రవించే కలావాహినికి కట్టలు వేయలేని మొండి చేతులతో క్రుంగి పోతాడు. నే సంకేనో ఒక్కసారిగా యీతల పోతుంది.

మళ్ళీ దిగు లుండదు. సృష్టించాలన్న సంకల్పనా, ఆవేదనా నిరర్థకత ఏవీ వుండవు.

రా : అతడు వయోధికుడు. మా తీర్పు సర్వథా సమంజసమే.

జ : మాకు కాలం అతిక్రమిస్తూవుంది. ఏమని మీవాదన.

కే : మీకృతిలో దోషముంది.

జ : పరిశీలించారా ?

కే : అవును ఒక దోషముంది.

జ : లేదు. రెండు దోషాలుండాలి. మళ్ళీ వెళ్ళి పరిశీలిస్తారా ?

శి : రెండుదోషాలా ? ఆచార్యులకు తెలుసునన్న మాట !

రా : అయిన మరి యీ వాదన దేనికి ?

కే : (ఒక ప్రక్క కోపము, మరొక ప్రక్కన ఆశ్చర్యము) నాకు తెలిసినంతవరకు ఒకటే దోషం కనిపించింది. అలాంటి దాన్ని మీ వంటి ఆచార్యులు ఉపేక్షించదగింది కాదు. వెంటనే సవరించండి.

శి : విచిత్రంగా వుంది.

జ : ఓటమి అంగీకరిస్తున్నారా ?

కే : ఓటమా— దీనిని ఓటమి అంటారా ప్రభూ !

జ : సరే దోషమంటే ఏమిటి ?

కే : మీరు ఏనిర్వచనం ప్రకారం రెండుదోషాలున్న వన్నారు.

జ : ముందు మీరేకదా దోషమని ఉద్ఘాటించినది.

కే : దోషమనేది ఒక ప్రత్యేక పదార్థంగా లేదు. కేవలం దేశ కాల పాత్ర నిర్ణీతమైన అనుభూతిని, శాస్త్రాన్ని అధిగమించి నిర్దిష్టప్రయోజనానికి విఘ్నం కలిగించేదాన్ని దోష మంటారు.

జ : అయితే శాస్త్రాలన్నీ చదువుకొన్నారా ?

కే : (ఎత్తిపొడుస్తున్నట్టుగా భావించి) అబ్బే భూగర్భ వాస్తు శిల్ప శాస్త్రాలు, షడ్దర్శనాలు, నాట్యశాస్త్రం మాకు అచుంబిత విషయాలు.

శి : (ఒండొరులతో) శిల్పానికీ, నాట్యశాస్త్రానికీ సంబంధ మేమిటి ?

కం : జయము మహారాజా ! ప్రతిష్ఠాసమయం సమీపిస్తూ వుందట. పురోహితులు—

రా : ఆచార్యా !

జ : చిత్తం ప్రభూ (కేదారునితో) ఇంతకూ ఏ దోషమున్న దంటావు ?

కే : మీకు వాదం కావాలా ? లేక దోషం కావాలా ?

కం : మహారాజా ! ఎవరో మూడుకాళ్ళ ముసలి ఏలినవారి దర్శనం కోరుతున్నాడు.

రా : ముసలిముతుకకు ఇప్పుడు దర్శనం వీలు లేదు.

కం : (జంకుతూ) కేదారకుమారుని చూడాలని కోరుతున్నారు.

జ : వారికి తోడ్పాటు కావాలేమో ప్రభూ ?

కే : మీరు పెద్దలు కావచ్చును. మీ మాటలు మాత్రం పసి పిల్లవాడి మాటలులాగా ఉన్నాయి.

రా : కాలం అతిక్రమించిపోతూవుంది. (లోపలినుండి ఘంటా రావం వినిపిస్తుంది. మధ్యమధ్య మంత్రాలు వినిపిస్తూ వుంటాయి.) అదిగో ముహూర్త మాసన్నమౌతూవుంది.

జ : ఇంతకూ దోషమేమో చెప్పలేదు. ఇప్పటికైనా మించి పోయినదిలేదు. పసివాడవు ఇంకా జీవితాన్ని అనుభవించ వలసినవాడవు. క్షమాపణ కోరుకో. నామాటలు విను.

కే : ఇది మీ ఆస్థానానికి గౌరవమా ?
శిల్పి: కేవలం వాత్సల్యం.
కే : ప్రభూ ! వాదార్థిని అవమానించుట ధర్మమా ?
రా : ఇది అవమానమా ?
జ : రంధ్రాన్వేషీ, దోషమేమంటివి ?
కే : అలా క్రోధపడకురండి. (మెల్లగా) శిలాదోషము.
రా : ఏమిటి ?
కే : అవును ప్రభూ, ప్రతిష్ఠ చేయదలచిన విగ్రహంలో శిలా దోషమున్నది.
శిల్పి:శిలాదోషమా !
జ : (అర్ధనిమీలితలోచనుడై కొంతతడవు మాట్లాడక) ఊ– శిలాదోషమా.

[మళ్ళీ గంటలు, మంత్రాలు వినిపిస్తాయి.]

కం : మహారాజా ! పురోహితులు తమదర్శనార్థం—
రా : ఆచార్యా ప్రతిష్ఠ నేటికి ఆగవలసిందేనా ?
జ : (నిబ్బరంగా) ముహూర్తం ఆగదు.
రా : ఈ మీనమేషాలతో నాకు నిమిత్తంలేదు. (కేదారునితో) ఓయీ విపరీతవాదీ, నీవు పేర్కొన్న దోషాన్ని వెంటనే ప్రత్యక్షంగా చూపించగలవా ? లేక—
కే : మంచిగంధాన్ని తెప్పించండి.
రా : ఎవరది ?
కం : చిత్తం ప్రభూ !
జ : పురోహితుల నడిగి పూజార్థం తీసిన మంచిగంధాన్ని తీసుకొనిరా.
రా : ఇంత చిన్నతనంలోనే విరక్తి కలగటం విచిత్రం !

కే : విస్మృతధర్మం.
రా : (కనికరంతో) ఒకసారి నీకోసం వేచివున్న వృద్ధుని చూస్తావా ?
కే : కృతజ్ఞుడను. అప్పుడే మృత్యువు నా చాయలకు రాజాలదు.
శి : (నవ్వుతూ) వృద్ధు బయట కాపలా కాస్తున్నాడు.
కే : (కోపంతో) నోరు జార్చుకొన్నంతమాత్రాన ప్రయోజనం లేదు. (కంచుకి గంధపు గిన్నెతో వస్తాడు.)
జ : గంధం వచ్చింది. ఇక దోషం వెలువడవలసివుంది.
కే : అదెంతసేపు భాగ్యం. ప్రభూ, ప్రతిష్ఠచేయనున్న విగ్రహా నికి గంధం పూయిస్తారా ?
రా : మామూలుగా పూస్తే సరిపోతుందా ?
కే : విగ్రహమంతటా సమంగా పూయాలి.
రా : ఎవరురా అక్కడ ?
కం : చిత్తం ప్రభూ !
కే : లేదు. సేవకుల వల్లకాదు. మీ శిల్పుల చేత పూయించండి.
జ : వారు నీకు అన్యాయం చేయవచ్చును. వారు ఏ బొడ్డు దగ్గరనో లేక మరొక చోటనో తక్కువ పూయవచ్చును.
కే : లేదు. శిల్పుల చేతులు అలా వ్యభిచరించవు. వారిపట్ల నాకు విశ్వాసమున్నది.
రా : శిల్పులారా, మీరు త్వరగా పొండి.
కే : గంధం ఆ విగ్రహంమీద ఆరీ ఆరకముందు నాకు తెలియ చేయాలి.
శి : అలాగే. (వారివెంట గంధపుగిన్నెతో కంచుకి వెళ్లుతాడు. బయటికి వస్తారు.)
1-శి:విచిత్రంగావుంది.

2-శి:నిజంగా విగ్రహశిలలో దోషముంటుందంటారా.
3-శి:ఉండవచ్చునేమో.
1-శి:సరేకాని బొడ్డుదగ్గర తక్కువగంధం పూయమని ఆచార్యులు సెలవిచ్చారా ?
2-శి:ఆచార్యులు అలాంటి నైచ్యానికి పూనుకోరు.
3-శి:మరి ఆమాట దేనికన్నారు ?
1-శి:మరి దేనికన్నట్లు ?
3-శి:విగ్రహ నాభిస్థానంలో దోషముందేమో ?
1-శి:ఆచార్యులకు తెలుసునంటారా ?
5-శి:ఏమో తెలిసి తెలిసి యీదోషాన్ని ఉపేక్షిస్తాడని నేననుకోను.
3-శి: మొదటినుంచి ఏదో దిగులుతో, పరధ్యానంతో ఉన్నట్లు కనిపిస్తున్నాడు.
1-శి:ఏదిఏలాఉన్నా రాజు చండశాసనుడు.
3-శి:ఎవరు ఓడినా ఫలితం భయంకరం.
2-శి:బొడ్డుదగ్గర గంధం పూయకుండావుంటే ?
1-శి:అన్యాయం.
3-శి:ఆచార్యులపట్ల అవజ్ఞ. శిల్పధర్మాన్ని అతిక్రమించరాదు.
2-శి:ఈ ఘోరాన్ని, చూస్తూ చూస్తూ చేయవలసినదేనన్నమాట !
3-శి:ఎవరి రక్తాన్నో చూడకతప్పదు. (వెళ్ళిపోతారు)
రా : భూమి సూర్యునిచుట్టూ తిరగటంలేదు. సప్తగ్రహాలు స్తంభించిపోయినట్లున్నాయి.
జ : ఇప్పుడేకద శిల్పులు వెళ్ళినది. వారు గంధాన్ని పూయాలి. ఆ మీదట ఆరాలి.

రా: ఏమో ప్రకృతి అంతా స్తంభించిపోయినట్లున్నది. పవనం కూడ బంధించినట్లున్నది. భుజమదురుతూ వుంది.

జ : అది కుడి భుజం.

కం: ప్రభూ. (ప్రవేశిస్తాడు.)

రా : గంధం పూత ముగిసినదా ?

కం : ఇప్పుడే పూర్తి అయినది. ఇక ఆరవలసి వుంది. ఏలిన వారు...

రా : చేతులు నలుపుకుంటున్నావు దేనికి ?

కం : ఆ వృద్ధు.....

రా : చూట్టానికి వీలులేదని చెప్పలేదా ?

కం : చెప్పాను ప్రభూ...మీ దారుణశాసనాన్ని ఆయనకు ఎవరో చెప్పినట్లుంది. వీరికోసరం ఆయన తహతహ పడుతూ వున్నాడు.

రా : (కేదారునితో) మీకు బంధువా ?

కే : మా గురుదేవులు.

రా : అయితే వెంటనే తోడ్కొనిరా.

కే : వలదు ప్రభూ !

జ : ఎందుకని ?

కే : వారు వస్తే నేను వాదించటానికి వీలులేదు.

రా : అయితే ముందే యీ పని చేస్తే తీరిపోయేది. ప్రతిష్ఠ పూర్తి అయిపోయి వుండేది.

జ : వారు మిమ్మల్ని మందలించారా!?

కే : అవును.

జ : అయితే గురు తిరస్కారానికి కూడ దిగారన్న మాట.

కే : ధర్మం శాసించినప్పుడు తప్పదు.

కం : ఏలిన వారు ఏమని సెలవిస్తారు.
కే : ఈ వాదం తేలేటంతవరకు వారిని తీసుకొని రాకు.
కం : అంతేనా.
రా : మరిగత్యంతరం లేదు.
జ : శిల్పులు వస్తున్నారేమో చూడు.
కం : అదిగో ఇద్దరు వస్తున్నారు.
రా : ⎫ ఏమైనది ?
కే : ⎬
జ : ⎭ అన్ని చోట్ల ఆరిపోయినదా ?
1-శి:అంతట గంధం ఆరిపోయినది.
జ : ⎫ నిజమే ?
కే : ⎭ ఎక్కడా చెమ్మ మిగులలేదా ?
2-శి:ఎక్కడా మిగుల లేదు—
1-శి:ఒక్క నాభి కమలంలో తప్ప.
కే : ఆచార్యా తేలిపోయినదా ?
జ : (తలవంచు కొంటాడు.)
రా : (ఆశ్చర్యంగా) ఏమి తేలినట్లు ?
కే : శిలాదోషమున్నట్లు. (శిల్పులవంక తిరిగి) శాణంతో నాభి కమలంవద్ద తొలవండి.
శి : (రాజు వంక చూస్తారు.)
కే : ఆలస్యం దేనికి ?
శి : అలాగే. (వెళ్ళిపోతారు.)
రా : (ఆతురతతో పచారుచేస్తూ)నిజంగా దోషమే ! లేదు, లేదు. అలా ఎప్పటికీ జరగదు. లోకోత్తరశిల్పి శిలాదోషాన్ని గమనించకుండా ఉంటాడా ? లేదు—లేదు. ఎవరురా

అక్కడ ? ఎవరూ పల్కరేం ? ఆ దివ్యసుందర విగ్రహాన్ని వికలంచేయటమే ! ఎవరది ? (సమాధానం రాదు.) సమాధానంకూడ లేదు. రాజు పిలిస్తే పలికేవాళ్లుకూడ లేరు.

జ : ఏమి ప్రభూ ?

రా : ఆ విగ్రహాన్ని వికలంచేయటానికి వీలులేదు.

జ : ఇప్పుడెవ్వరూ ఆపలేరు.

రా : ఆంధ్రసమ్రాట్టు ఆజ్ఞాపిస్తూవున్నాడు.

జ : ఆంధ్రసమ్రాట్టు ఆజ్ఞాపించడు—ఆజ్ఞాపించజాలడు.

రా : లేదు. వల్లకాదు. ఎవరురా అక్కడ ?

జ : వీలులేదు. ప్రభూ, ద్రోహం.

రా : లేదు. ఆ విగ్రహాన్ని వికలం చెయ్యటానికి వీలులేదు. ఇది సమ్రాట్టుఆజ్ఞ. (ఉగ్రుడై) ఎవరురా అక్కడ ?

కం : చిత్తం ప్రభూ.

రా : విగ్రహాన్ని తాకవలదని శిల్పులకు చెప్పు.పో,త్వరగా పో !

జ : ఏయ్ కంచుకీ, ఆగు.

రా : పో, త్వరగా పో !

కం : (నివ్వెరపడి చూస్తాడు.)

జ : ఆగు !

రా : (మండి పడుతూ) ఆంధ్రసమ్రాట్టు ఆజ్ఞాపిస్తూవున్నాడు.

జ : వీలులేదు. ఒకక్షణంఆగు. ఆచార్యుడు కోరుతూ వున్నాడు.

రా : ధిక్కారమా, పో.

కం : తలారి దగ్గరకు పొమ్మందురా ?

రా : ఏమి ఆ పొగరు !

కం : కాదు—ప్రభూ...

రా : ఆఁ! అంతవరకు వచ్చినదా? సరే తలారి దగ్గరకు పో—
తరువాత శిల్పుల దగ్గరకు వెళ్లు.

జ : తలారిదగ్గరకు వెళ్ళినతరువాత శిల్పులదగ్గరకు వెళ్ళగలవా?

కం: ఏలినవారి సెలవైతేచాలు. మొండెమైనా శిల్పుల దగ్గరకు చేరుతుంది.

కే: ఏమి రాజభక్తి !

కం: అదుగో శిల్పులు.

1–శి: ప్రభూ, ప్రభూ !......

రా : ఏమిజరిగింది ?

2–శి: విగ్రహనాభివద్ద శాణంతో తొలిచాము.

3–శి: కప్ప ఎగిరి బయటపడ్డది.

2–శి: నీళ్లుకూడ ఉన్నాయి ప్రభూ !

కం : కప్ప, కప్ప ! కప్పబయటకు దూకిందీ ! ప్రాణంతోవుందా?

3–శి: ప్రాణం లేకపోతే ఎలా ఎగురుతుంది ?

కం : తలకోల్పోయిన నేను మాట్లాట్టంలేదా ?

2–శి: నీకు తల ఎప్పుడుపోయింది ?

కం : ఒక్కక్షణం క్రిందటనే.

3–శి: నిజంగా నీకు తలలేనట్లుగానే వుంది.

రా : (క్రుంగిపోయి) ఇక కర్తవ్యం? (ఎవరు మాట్లాడరు) జక్కనాచార్యా!

జ : ఆచార్యపదం నాకికతగదు ప్రభూ......

రా : ఇక కర్తవ్యం ?

జ : శిల్పకోవిదులు చెప్పాలి.

రా : ప్రతిష్ఠకు మార్గాంతరంలేదా ? ఈ మహోత్సవం భగ్నం

కావలసినదేనా ? జనులు హతాశులై తిరిగిపోవలసినదేనా? గౌరవందక్కే మార్గం లేదా ?

కే : ఏలినవారు సెలవిస్తే ఈ జ్యోతిర్లింగాన్ని —

రా: జ్యోతిర్లింగమా.

కే : (ఉత్తరీయం కొంగున భద్రంగా దాచిన లింగాన్ని బయటికి తీసి) ఇదిగో ప్రభూ !

రా : (అందుకొని చూస్తూ) కన్నులు మిరుమిట్లు కొల్పుతూవుంది. వత్సా ఇది నీవు చెక్కినదేనా ?

కే : లేదు. మా అమ్మది. వచ్చేటప్పుడు వలదన్న కొలదీ నా ఉత్తరీయం కొంగున ముడిచింది.

రా : దీనిని నాకు ఇచ్చివేస్తావా ? (జక్కనతో) ఆచార్యా, ఆచార్యా అంటే పలుకరు కాబోలు. జక్కనాచార్యా, ఇది ప్రతిష్ఠకు పనికివస్తుందా ? (జక్కనకు అందిస్తాడు.)

జ : (దానిని పరిశీలిస్తూ వుంటాడు. అతని చెక్కిళ్ళవెంట రెండు అశ్రుబిందువులు జారుతాయి.)

రా : (రిచ్చవోయి) ఆచార్యా, ఆచార్యా !

జ : (గాద్గద్యంతో) మీ అమ్మాయి యీ జ్యోతిర్లింగాన్ని చెక్కినదా ?

కే : అవును. నేను పుట్టకముందు చెక్కినదట.

జ : ధన్యోస్మి, ధన్యోస్మి. అయితే నీకిప్పుడు 18 సంవత్సరాల అయిదు మాసాల ఏడురోజులన్నమాట.

కే : (ఆశ్చర్యంగా) మీ కెలా తెలిసింది !

జ : ప్రభూ, కృతార్థుడను. ఇక మీ ప్రతిజ్ఞను చెల్లించండి.

రా : (మాట్లాడడు)

జ : సంకోచం దేనికి ప్రభూ ? రాజప్రతిజ్ఞ వృధాకారాదు.
కే : ప్రభూ...
జ : లేదు. రాజప్రతిజ్ఞ తప్పటానికివీలులేదు. ఎవరురాఅక్కడ?
కం: చిత్తం ఏమిసెలవు ?
జ : తలారిని పిల్చుకోనిరా.
కం: ఈ వార్త చెబుతాను. ఈ మొండెంమాత్రం ఇంతదూరం తిరిగి రాలేదు.
జ : అయితే వెంటనే పిలుపించు. (బయటికి వెళ్లుతాడు.)
కే : ప్రభూ ! ప్రభూ. మీ ప్రతిజ్ఞ పాటించ నవసరం లేదు. పాటించాలని నేను కోరటం లేదు.
రా : రాజాజ్ఞ ఎప్పుడూ భగ్నంకాదు.
కే : నేను ఒక్కవరం కోరవచ్చునా ?
రా : ఆయన చేతులు తప్ప.
కే : ఈ జ్యోతిర్లింగాన్ని ఇవ్వటానికి వీలులేదు.
రా : కోరిన ధనం ఇస్తాను.
కే : డబ్బుతో నాకు నిమిత్తం లేదు.
కం: ఆ వృద్ధు వస్తూవున్నాడు.
తా: బాబా, బాబా, పలకవేమిరా ? (గట్టిగా) బాబా, బాబా, నీవు సురక్షితంగా ఉన్నావా ? ఎవరది (రక్తంలో కాలు జారి పడతాడు.) అబ్బ, ఇస్, ఎవరది, పలకరేం ? ఈ అంధునితో మాట్లాడగూడదా? వార్ధకంతో పరిహాసమా! బాబా, బాబా, (కాలికి శరీరం తగులుతుంది.) బాబా, నువ్వు కాదుగదా ! లేదు, నా మనమడు అంతనిర్దయుడు కాడు. బాబా, బాబా, (శరీరాన్ని తడివి చూస్తాడు.) ఎవరది ? క్రూరులు—

జ : నిజంగా క్రూరుడను.
తా: ఎవరది—ఎవరది ? బాబా!
కే : ఓయ్, వస్తున్నా.
జ : నేను (ఆయాసంతో) నేను గురూ!
తా: నేను...నేను—భ్రాంతిపడ్డానా!
రా: అదేమి ?
కే : రాజశాసనం.
జ : ఈ కంఠాన్ని... 18 సంవత్సరాల ఆరుమాసాల క్రితం విన్నారు.
తా: ఏమన్నావ్. (చలికిలబడి శరీరాన్ని తడువుతూ) ఎవరది ? మఖాదేవ్ ! (పెద్దగా) మఖాదేవ్ ? నువ్వేనా ? నిజంగా నువ్వే ?
మఖా: నేనే గురూ.
తా: (మొండిచేతులను తడివి పుచ్చుకుంటాడు. మఖాదేవుడు బాధపడుతాడు) ఈ రక్తమేమిటి ?
మ : పవిత్రురాలైన భార్యను అవమానించినందుకు ఫలితం.
తా: బాబా, నువ్వే చేశావా ? నీ తండ్రిచేతులు నరికించావా?
కే : (నిలువునా నీరై) నా...తండ్రిగారా ? నాతండ్రి చేతులనే నేను ఖండించానా ?...ద్రోహిని, గురుద్రోహిని... (ముఖం కాసేపు చేతుల్లో దాచుకొంటాడు.) తాతయ్యా, నువ్వు చెప్పినది పుక్కిటి పురాణం కాదన్నమాట ! అవును...తాతయ్యా నీవు చెప్పినట్లు నాగురువుల చేతులను ఖండించాను. మహాపాపిని.
జ : వత్సా, ఏడువకు, కళాపిపాసుడైన తండ్రి కొడుకునుంచి ఇంత కన్నాకోరదగిన దేముంది ? నిన్ను కన్నందుకు ఈ జన్మం

చరితార్థమైంది. నాయనా కొలుకుల నీళ్లు తుడుచుకో, ధర్మాన్ని నీవు నిర్వహించావు. ఈ నాటికి నా తపస్సు పండినది. ఏడువకోయ్, ఏడువకు, ఈ పవిత్ర సమయంలో నీతండ్రి ఆనందిస్తూవున్నప్పుడు ఇది తగదు.

రా : (సమీపించి) జక్కనాచార్యులు మీకు పితృపాదులా.

తా: అవును. తండ్రిచేతులు కొడుకు నరికించివేశాడు. బాబా, సంతృప్తి లభించిందా ?

జ : గురూ, చిరంజీవిని అంటే ఫలమేముంది ? తండ్రి ఇంతకన్నా కోరుకోవలసింది ఏముంది ?

తా: బాబా, ఎవరు గెలిచారు ?

కే : (గాద్గద్యంతో) నేను గెలవలేదు.

రా : (సాహంకారంగా) గెలుపు మాది.

తా: బాబా, తెలిసినదా రాజుల చిత్తవృత్తి? మఖాదేవ్, ఇక ఈ కొలువులో క్షణంసేపు నిలువవద్దు. ఇంటికి వెళ్లుదాం పద.

జ : గురూ, గురూ, ఏముఖంతో వచ్చేది. శిల్పశ్రీని ఎలా చూచేది ?

తా: అల్లుని చేతులు నరికించిన తండ్రి కూతురు ముఖం ఎలా చూస్తాడు ?

కే : మహా గురుద్రోహిని.

తా: లెండి — తండ్రీ కొడుకులు బయలుదేరండి.

జ : నేను ఆమెముఖం చూడలేను. ఈ మొండి చేతులతో ఆమెను దర్శించలేను.

తా: నిర్దయుడా ! ఇంకా ఆమె హృదయం అర్థం కాలేదా ?

ఎన్నో ఏండ్లనుంచి అలమటించి పోతూవుందే. ఆమె బ్రతకటం నీ కిష్టం లేదా ? లే; బయలుదేరు. బాబా, దారిచూపించవూ ?

రా : పూజ్యులారా, కరుణించండి. ప్రతిష్ఠ భగ్నం కావలసిందేనా ?

తా: ఈ దరిద్రదేశం ఇలా ఉన్నంతకాలం రాజుల ప్రతిష్ఠకు భగ్నంలేదు. బాబా, మఖాదేవ్, పదండి.

కం: ఆచార్యా—ఆచార్యా ! నా తల.

మఖా:రాజుగారి అదుపులోవుంది పుచ్చుకో,

కే : (జ్యోతిర్లింగాన్ని తండ్రిరక్తంలో తడిపి) రాజా, ఇదిగో ! నా పితృదేవుల రక్తంతో అభిషిక్తమైన జ్యోతిర్లింగం. నీ క్రౌర్యాన్ని శాశ్వతంగా ప్రతిష్ఠించుకో, తాతయ్యా మనం వెళ్లుతున్నాము.

తా: నీ తండ్రికి, నీ తాతకు దారిచూపించు.

(ముగ్గురూ వెళ్లుతూవుంటారు.)

(రాజు, కంచుకి, శిల్పులు నిర్విణ్ణులై చూస్తూవుంటారు.)

శి : ఆదర్శశిఖరాలు వెళ్ళిపోతున్నాయి !
ఆంధ్ర శిల్పకళలు, జారి పోతున్నాయి !

[తెర]

జులై—'43

	మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక
పుస్తకం సంఖ్య	TPLA 104108
పుస్తకం పేరు	అపూర్వశిఖరాలు
తారీఖు	25-10-24
ముందు అట్ట	NO
వెనుక అట్ట	NO
మొత్తం పేజీలు	347
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	8,38,92,154,294
లేని పేజీలు	1 TO 4
తయారు చేసినది	Habeeba
పేజీలు విడదీసినది	Habeeba
స్కాన్ చేసినది	K Daveed
పరీక్ష చేసినది	RAMYA
పేజీలు సరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చెయ్యనివి	
తప్పులు	NO
పరిస్థితి	good